

Dr. M. de Haas

*Sint
Bonaventura*

1918-1958

SINT BONAVENTURA
IN HET NEDERLANDSE ONDERWIJS VAN
1918 TOT 1958

SINT BONAVENTURA
IN HET NEDERLANDSE ONDERWIJS VAN
1918 TOT 1958

GEDENKBOEK
BIJ GELEGENHEID VAN
HET VEERTIGJARIG BESTAAN VAN
DE KATHOLIEKE LERARENVERENIGING
SINT BONAVENTURA

DOOR DR. M. DE HAAS

1958

L. C. G. MALMBERG 'S-HERTOGENBOSCH

*De hemel is gesloten
voor hem wiens streven grenzen kent*

KIERKEGAARD

VERANTWOORDING

Op 23 juni 1958 hoopt 'Sint-Bonaventura' haar veertigjarig bestaan te herdenken. In verband met dit heuglijke feit heeft het hoofdbestuur aan de redactie van het orgaan verzocht zorg te dragen voor de uitgave van een jubileumboek.

Om te voldoen aan dit aangename verzoek heeft de redactie zich voor deze uitgave de medewerking verzekerd van de uitgeverij Malmberg.

Ondergetekende kreeg de tekst te verwerken. Wat hij reeds vroeger heeft gepubliceerd, over de gebeurtenissen voor 1943, heeft hij nu op andere wijze herhaald. De beschrijving van de tijd na 1940 is nieuw. Verslagen over de gang van zaken in de vereniging en artikelen in het orgaan vormen de voornaamste geschreven bronnen. Overigens heeft de auteur de steun van geheugen en mondelinge overlevering niet versmaad.

Een woord van dank is hier op zijn plaats aan allen die medegewerkt hebben aan het tot stand komen van dit boek; met name aan dr. Aug. Cuypers, die het handschrift heeft doorgelezen en het fotomateriaal heeft verzameld.

Moge deze publikatie de waardering van het werk van onze vereniging bestendigen en groter maken.

DR. M. DE HAAS

HOOFDSTUK I

ONSTUIMIGE JEUGDJAREN

1918-1925

‘Er bestaat in Nederland een Roomsch-Katholieke vereniging van bestu- rend en onderwyzend personeel aan Roomsch-Katholieke Lycea, Gym- nasia, Hoogere Burgerscholen, Middelbare en Hoogere Handelsscholen. Zij stelt zich onder de bescherming van den H. Bonaventura. Zij zal worden genoemd: Katholieke Leerarenvereniging Sint-Bonaventura. Zij is geves- tigd te Utrecht’. Aldus de tekst van het eerste artikel van de oudste sta- tuten.

Hierop volgt in artikel 2 de beginselverklaring: ‘De vereeniging zal haar actie voeren in overeenstemming met de Roomsch-Katholieke beginselen, onder algemeene leiding van het Nederlandsch Episcopaat en in vaste trouw aan de wettige landsregering’.

Artikel 3 stelt het doel vast: ‘a. de bevordering der Katholieke gedachte in ’t algemeen; b. de bevordering van de belangen van het in artikel 1 genoemde onderwijs als zoodanig; c. de verdieping van het godsdienstig leven der gewone leden; d. het bevorderen van de intellectueele en aesthe- tische ontwikkeling der gewone leden; e. het behartigen van de stoffelijke belangen der gewone leden’.

Wat verstaat onze grondwet in haar oudste redactie onder gewone leden? Artikel 6 geeft op deze vraag het volgende antwoord: ‘Gewone leden kunnen zijn Katholieke mannelijke en vrouwelijke leeken, die, in het bezit van een wettelijke bevoegdheid tot het geven van gymnasiaal en middelbaar onderwijs verbonden zijn aan scholen bedoeld in artikel 1’.

Ziehier de hoofdbepalingen van de akte, die op papier vastlegt, dat ‘Sint- Bonaventura’ geboren is en wel op *23 juni 1918*.

Ongeveer een jaar later, op 29 mei 1919, wordt er aan het kleintje opnieuw bijzondere aandacht geschonken. Wie interesseren zich voor de nieuw- gekomene?

Enige documenten lichten ons in. Het zijn brieven afkomstig van de heren W. H. C. van Heek en G. J. de Vries, werkzaam aan de in 1916 te Waalwijk opgerichte Middelbare Handelsschool; zij informeren bij de heer

Th. van den Donk te Eindhoven over de gang van zaken. 'Ongeveer een jaar geleden', zo luidt het schrijven 'hebben we onder Uw leiding in Den Bosch vergaderd, maar we hebben sindsdien niets meer vernomen'. Nog geen week later kon de heer Van Heek met dr. H. H. Knippenberg een algemene oproep aan de collega's aan de katholieke middelbare scholen en gymnasia ondertekenen. Met mej. Jo Bergé, lerares aan de R.-K. Lycea te Den Bosch, zette ook zijn naam onder het schrijven de heer A. Michels, werkzaam aan het Sint-Ignatiuscollege te Amsterdam; voorop stonden de namen van: Th. H. M. van den Donk en L. P. M. Steens, resp. voorzitter en secretaris, voorzitter en secretaris tevens van de lerarenvergadering van de in 1917 in Eindhoven opgerichte r.-k. middelbare scholen.

Dat er bijna een jaar verlopen is tussen de eerste bijeenkomst en de constituerende vergadering kan voor een groot deel toegeschreven worden aan het feit dat het antwoord op de vraag of het Episcopaat aan priesters en religieuzen zou toestaan gewoon lid te worden lang op zich liet wachten. Na de besprekingen, die de oprichter mede in overleg met pater Bonaventura Vermeulen o.e.s.a. te Eindhoven en pater van Rijkevorsels.j., toen leraar aan het Willibrorduscollege te Katwijk, met mgr. A. F. Diepen, destijds coadjutor van Den Bosch, mocht hebben had men zich te onderwerpen aan de uitspraak van de Nederlandse bisschoppen, dat 'Sint-Bonaventura' in het bijzonder voor leken bestemd moest zijn. Zo ligt het voor de hand, dat de nieuwe organisatie in de eerste jaren van haar bestaan door een sterk Brabants karakter gekenmerkt werd. Het waren in grote meerderheid de leraren aan de pas in dit gewest opgerichte scholen, die het noodzakelijk achtten nader met elkaar overleg te plegen op de wijze zoals artikel 2 en 3 van de statuten dit vaststelden. Voorzitter Van den Donk is hun woordvoerder en leider geweest met een alles overwinnend enthousiasme. Hij en zijn medewerkers behoeften niet ver te gaan om iemand te vinden, die op grond van dezelfde beginselen als die van 'Sint-Bonaventura' met elan voor hun ideaal medestreed.

Het is dr. H. W. E. Moller geweest, die door middel van zijn directe en indirecte leerlingen de stoot heeft gegeven tot het tot stand komen van onze vereniging. Zonder twijfel zag de stichter van de Leergangen, die in deze dagen overal waar mogelijk katholieke middelbare scholen tot stand bracht, in de lerarenvereniging een middel om de nieuwe scholen zo goed mogelijk aan hun doel te doen beantwoorden.

Dr. Moller, Amsterdammer van geboorte, had toen juist de hoofdstad verlaten om zich in Brabant te vestigen. De sfeer in Brabant achtte hij geschikter dan die in Amsterdam om zijn Leergangen tot ontwikkeling te brengen. Docenten en leerlingen van zijn instituut achtte hij bovenal de aangewezenen om in het zuiden scholen op te richten, waaraan het dringend behoefte had. Hij gunde zich de tijd niet om te wachten tot de

mensen, die leiding moesten geven in alle opzichten aan de bij de wet gestelde eisen voldeden. Tegelijkertijd zocht Moller als het ware heel Nederland af, of hij soms ergens katholieken kon vinden, die hem zouden kunnen komen helpen. In Brabant waren ze zo goed als niet te vinden, in de rest van ons lieve vaderland sporadisch. Zo behoeft het geen verbazing te wekken, dat van de boven genoemden, die een rol van betekenis bij de oprichting van onze vereniging gespeeld hebben, slechts een Brabander (in dit geval Brabantse) van geboorte was. Aan een van de twee Middelbare Handelsscholen, die men zonder onmiddellijke steun van het Rijk in 1916 had durven oprichten – mgr. van Gils en dr. Moller verrichtten hier een van hun eerste ‘krachttoeren’ – bestaat blijkbaar grote animo om tot een eigen organisatie voor leraren te komen. Het was in Waalwijk, waar Moller zijn studievriend Knippenberg de leiding had toevertrouwd; Moller had Knippenberg overgehaald zijn positie aan een Rijks HBS prijs te geven om het avontuur met ‘Ons Handelonderwijs’ (nu OMO) te wagen. Aan deze school werkten ook de collega’s Van Heek en G. de Vries, die na Knippenbergs vertrek naar Helmond directeur van de Waalwijkse school is geworden

Collega Th. van den Donk, leerling van Moller, de eerste directeur van en jarenlang leider van de katholieke middelbare scholen in Eindhoven, uit Voorburg bij Den Haag afkomstig, was de aangewezen man om contacten te leggen met de reeds langer bestaande katholieke scholen elders in het land.

Katholieke middelbare scholen en gymnasia in Nederland? Men was toen spoedig uitgeteld: de Jezuïeten leidden scholen te Amsterdam, Katwijk en Nijmegen, het bisdom Roermond was colleges rijk in Roermond en Rolduc en in Brabant hadden omstreeks 1900 de Augustijnen te Eindhoven en de Congregatie van de Fraters te Tilburg een gymnasium gesticht. Sinds betrekkelijk korte tijd bestond er ook een HBS voor meisjes te Amsterdam en een voor jongens te Heerlen, onder leiding van dochters en zonen van Sint-Franciscus.

Het was een goede gedachte ook een leraar aan een van deze reeds langer bestaande scholen in het bestuur op te nemen. En zo heeft collega A. Michels destijds leraar te Amsterdam in zijn functie van penningmeester ruimschoots gelegenheid gekregen indrukken op te doen omtrent de moeilijkheden, die zich in het lerarenbestaan kunnen voordoen.

Het contact met leiders van en docenten aan de ‘oude’ colleges zal ongetwijfeld voor de jonge vereniging zeer waardevol geweest zijn. De langdurige band met de eerste geestelijke adviseur, pater M. van Everdingen, is hiervan een sprekende getuigenis.

Hoe was het in deze dagen gesteld met de organisatie van de leraar in Nederland? Voor 1916 bestonden er slechts twee verenigingen: het ‘Genoot-

schap van Leeraren aan Nederlandse Gymnasiën' en de 'Vereeniging van Leeraren bij het Middelbaar Onderwijs', beide waren niet-confessioneel. In 1916 ontstaat CMO, de vereniging van leraren verbonden aan de vijf Christelijke HBS-en in Nederland.

Voor de schoolbesturen was het van grote betekenis te weten, dat de leraren aan de Rijksscholen in 1917 uit de Vereniging van Leraren bij het MO getreden waren naar aanleiding van hun salarispositie. Voor dr. Moller en andere initiatiefnemers maakte het nl. heel veel uit hoe het Rijk de salarissen van zijn eigen leraren zou regelen. Bij het maken van een begroting staat en stond de post salarissen immers midden in de belangstelling. De moeilijkheid om aan leraren te komen wordt voor het ontluikend katholiek MO zeker niet minder als het Rijk de salarissen gaat verhogen. De consequentie is immers dat de subsidie dan ook hoger dient te worden.

In 1917 is mede door toedoen van de Rijkslerarenvereniging de 'Centrale van hooger personeel in Rijksdienst' opgericht. In hetzelfde jaar, bij het halve-eeuwfeest van de 'Vereniging van Leraren', begon men te onderhandelen over fusie van de jubilerende vereniging met de RLV en de Bond van Plaatselijke Verenigingen (in de plaatsen met eigen HBS). De wil van de Minister om de Rijkssalarisregeling ook aan de gemeenten voor te schrijven – wat voor de bijzondere scholen eerst in 1922 zou gaan gelden – heeft de concentratie bevorderd. In 1920 komt de naam Algemene Vereniging van Leraren bij het MO (AVMO) in gebruik. De RLV krijgt twee zetels in het bestuur; ook haar mededelingen gaan in 'het Weekblad' op. In hetzelfde jaar besluiten de leraren aan de Christelijke Gymnasia tot het oprichten van een Vereniging van Leraren aan Christelijke Gymnasia en Lycea 'tevens groep van het Genootschap'. Het Genootschap dateert van 1830.

Op 5 januari 1920 komt voor het eerst onze officiële Algemene Vergadering bijeen en wel in Den Bosch, in 'Central', het toenmalige trefpunt van leraren. Uiteraard werd hier de organisatie van de vereniging verder uitgewerkt: het huishoudelijk reglement kwam tot stand. Als belangrijkste besluit van deze bijeenkomst kan ongetwijfeld gelden, dat St.-Bonaventura een orgaan zal uitgeven. De firma Gebroeders van de Burght te Helmond zal de uitgave administratief verzorgen. Dr. H.H.Knippenberg aldaar zal optreden als redacteur-secretaris.

Op 25 maart d.a.v. verschijnt het orgaan inderdaad. Zijn naam luidt Tijdschrift voor R.K. Middelbaar en Voorbereidend Hooger Onderwijs, onder de titel R.K. Studiebelangen. Het is het officieel orgaan van de R.K. Lerarenvereniging 'St.-Bonaventura'; het verschijnt om de veertien dagen. Het is in een groen gewaad gestoken.

De titel van ons orgaan, aldus de redacteur in zijn inleidend artikel,

verduidelijkt voldoende, welk terrein wij wensen te bestrijken. Dr. Knippenberg geeft duidelijk te verstaan, dat het orgaan niet alleen de vereniging als zodanig moet dienen, maar dat het tevens een vraagbaak wil zijn op studiegebied in de ruimste zin van het woord.

In het eerste nummer staat o.a. te lezen: we tellen nu 69 gewone en 15 belangstellende leden. De Minister van Onderwijs heeft onze mening gevraagd over het schrappen van het Frans bij het toelatingsexamen. De uitslag van het op de scholen gehouden referendum was: tegen 111, voor 47, van onwaarde 1 stem. Ongewild demonstren de aantallen bij de leden vermeld en bij de scholen dat het getal leden nog voor grote uitbreiding vatbaar is.

In 1920 heeft het hoofdbestuur de leden nog tweemaal geconvoceerd: op 29 juni te Utrecht, op 20 oktober te Tilburg.

De afgevaardigden van de in april opgerichte afdeling, de eerste, de heren J. H. N. Al en H. C. M. Wijffels uit Den Bosch, doen zich op de vergadering in Utrecht bijzonder gelden. Aan hun initiatief waren verschillende besluiten te danken inzake toen voorgestelde salarisregelingen. Men wil een salariscommissie, die bezoldigingsbesluiten bestudeert en de leden hieromtrent inlicht. Men pleit o.a. voor gelijkstelling van godsdienstleraren met volledig bevoegden. De vergadering spreekt zich uit tegen differentiatie van salarissen ten gunste van academisch gevormden.

Van geheel andere aard was het besprokene op de Tilburgse Algemene Vergadering. Hier voerde dr. Moller het woord in tegenwoordigheid van de Minister van Onderwijs, dr. De Visser, en van de chef van de afdeling vHMO. De vergadering was in hoofdzaak belegd ter bespreking van de voorstellen van de onlangs opgerichte Onderwijsraad tot wijziging van de bestaande wetgeving voor het vHMO en de formulering van de wens van katholieke schoolbesturen en docenten in betrekking tot genoemde wetgeving.

Vanzelfsprekend bestond voor deze bijeenkomst zeer veel belangstelling. Op 20 plaatsen in Nederland bestonden katholieke scholen voor vHMO. Niet alle hadden reeds met afgestudeerden te maken, maar de meeste wel. En in 1920 stond het eindexamen heel bijzonder in de belangstelling: de eigen leraar zal voortaan als examinator optreden.

We kunnen ons voorstellen hoezeer 'Bonaventura' het op prijs stelde dat de Minister – dr. de Visser was de eerste Minister van Onderwijs in ons land – persoonlijk naar Tilburg was gekomen. Wie dr. Moller heeft gekend, begrijpt dat hij deze gelegenheid met beide handen heeft aangegrepen om zijn stellingen zeer duidelijk te formuleren.

Mollers stellingen luiden als volgt:

1. Het lyceum behoort een tweejarige gemeenschappelijke onderbouw te hebben met of zonder Latijn. Met Latijn alleen dan, wanneer het Latijn in alle bovenbouwklassen wordt voortgezet.

2. Met deze onderbouw vormen vier hogere klassen vier zesjarige scholen: gymnasium A en B (beide met Latijn en Grieks), een zesjarige HBS en een zesjarige Handelsschool. De derde en vierde klas worden gesplitst in twee afdelingen (klassiek en niet-klassiek) en de twee hoogste klassen (V en VI) in vier afdelingen: gymn. A, gymn. B, HBS en HS.

3. De vijfde en zesde klas van de zesjarige handelsschool worden ingericht ongeveer zoals de tegenwoordige zogenaamde hogere handelsscholen.

4. De vierjarige HBS en de vierjarige handelsschool behoren mede tot het gewone middelbare onderwijs. De eerste en tweede klas zijn gelijk aan de onderbouw van het lyceum. De derde en vierde klas van de HBS zijn gelijk aan de derde en vierde klas van de zesjarige HBS. De vierjarige handelsschool kan ook verbonden zijn aan een lyceum.

5. Het onderwijs aan de meisjes behoort geheel gescheiden te zijn van het onderwijs aan de jongens.

6. Het eindexamen van alle zesjarige middelbare scholen, ingericht als hierboven is aangegeven, geeft toegang tot de examens en graden van alle hogescholen en universiteiten. Zij, die de leeftijd van 25 jaar hebben bereikt, zijn bevoegd tot een examen VHO, ook van het candidaatsexamen; ook zonder overlegging van een getuigschrift van voorbereidende studie, wanneer de Minister van O.K. en W. de betrokken faculteit (examencommissie) gehoord, hen tot het examen toelaat.

7. Bevoegd tot het geven van onderwijs aan bovengenoemde scholen zijn de bezitters van universitaire diploma's en van middelbare akten. Het diploma, verworven door het candidaatsexamen en de middelbare akte A, geeft bevoegdheid voor de vier eerste klassen van de middelbare scholen. Het diploma verworven door het doctoraal examen en de middelbare akte B geeft bevoegdheid voor alle klassen.

8. Om tot de examens voor middelbare akten te worden toegelaten wordt een algemene ontwikkeling vereist, die moet blijken uit overgelegde getuigschriften en diploma's. Deze diploma's en getuigschriften kunnen geheel andere zijn dan gevorderd worden voor de universitaire examens.

9. De examens van middelbare akten worden afgenomen door de faculteiten van de universiteit of door de docenten van erkende inrichtingen tot opleiding voor middelbare akten.

De discussies naar aanleiding van het gesprokene, maken ons duidelijk, dat de vergadering huiverig stond tegenover de radicale opvatting, dat het lyceum de bestaande scholen totaal zou gaan vervangen. De minister heeft van deze conservatieve opvatting uiteraard meer gemerkt; bij zijn wetsontwerp wijkt hij sterk af van het voorstel van de onderwijsraad: het gymnasium blijft naast het lyceum bestaan, naast elkaar zullen voortaan een HBS met vijf- en zesjarige cursus mogelijk zijn.

Behalve de minister heeft de voorzitter nog andere gasten mogen welkom

heten, met name de heer De Graaf, voorzitter van de AVMO. Men wilde na onderling overleg tot een algemene actie inzake de onderwijswet komen. Blijkbaar hebben AVMO, Genootschap, Directeurenvereniging en St.-Bonaventura contact met elkaar gezocht. Een communis opinio was vanzelfsprekend zoek. 'Geef uw afgevaardigden toch geen bindend mandaat,' bond de AVMO-voorzitter de algemene vergadering van de jonge vereniging op het hart.

De Vissers wetsontwerp bereikte in oktober 1921 de Tweede Kamer, in februari 1923 bracht de minister enige wijzigingen aan; in het begin van het nieuwe zittingsjaar wordt het in verband met bezuinigingsplannen voorlopig terzijde gelegd. Een tragedie begint. De bezuinigingsplannen van minister Colijn! Deze hebben heel wat onrust onder de ambtenaren teweeg gebracht. Onder hen lieten de leraren zich niet onbetuigd; allerlei maatregelen immers, die de Rijksambtenaren regardeerden, werden automatisch van toepassing verklaard op de positie van de leraar. In lerarenkringen brachten ze dit voordeel, dat de samenwerking tussen de organisaties geleidelijk aan beter werd. Voor het eerst plegen in april 1923 afgevaardigden van de vier lerarenorganisaties overleg (de Rijkslerarenvereniging was zoals reeds vermeld toendertijd in de AVMO geïncorporeerd). Het zou nog tot begin 1927 duren, dat CMO met de zusterverenigingen mede ter audiëntie ging bij de minister.

Met AVMO en Genootschap heeft St.-Bonaventura eerder relaties aangeknoopt. Wat boven vermeld is rondom het lyceumvraagstuk wijst hierop duidelijk. Dat men elkaar onmiddellijk goed verstaan heeft, mag de geschiedschrijver niet beweren. Onze eerste voorzitter spreekt in een artikeltje bij het tienjarig bestaan van St.-Bonaventura over een 'veroveringsproces', waarin bespreking en persoonlijk contact zich bijzonder hebben doen gelden.

Iedereen zal zonder meer begrijpen, dat het bijeenbrengen van de katholieke vakgenoten in een eigen vereniging in de kringen van de bestaande organisaties weerstanden opriep.

Niet minder duidelijk is het, dat de collega's aan de jonge scholen zich speciaal op elkaar aangewezen voelden en om het bestaan van de scholen zelf en om hun eigen positie. Men vergete niet, dat eerst in mei 1922 een regeling tot stand kwam, waarbij het Rijk voorschreef, dat aan de leraren aan een gesubsidieerde school hetzelfde salaris diende uitbetaald te worden als aan de overeenkomstige Rijksschool. Zo ging een van de wensen in vervulling, te vinden in een salarisrapport van die dagen. Een enkel getal ter adstructie: voor volledig bevoegden: f3600 tot f6000, voor directeuren f6000 tot f7500.

Uiteraard materieel een grote vooruitgang. Ook voor het onderwijs zelf? Velen meenden, dat de prijs te hoog was. Haalde men zo niet te veel

bemoeiingen van Rijkswegen binnen? Van een gesubsidieerde school moet immers van alles van overheidswege worden goedgekeurd. De lesurentabel kwam hier vooral in het geding. In de in 1923 opgestelde minimumtabellen meende men toen een middel te zien, dat de gesubsidieerde school gelegenheid verschafte om tot op zekere hoogte zijn eigen program op te stellen.

Terwijl op het terrein van het MO in het algemeen in de jaren 1920 tot 1923 bovenvermelde feiten te constateren waren, speelden zich in onze vereniging zelf allerlei gebeurtenissen af, die voor haar structuur zeer veel betekenis hebben gehad.

Het Doorluchtig Episcopaat, aldus een schrijven van 25 januari 1921, heeft geen bezwaar tegen een statutenwijziging, waardoor priesters en religieuzen het gewone lidmaatschap kunnen verkrijgen, mits dezen uitgesloten worden van de behandeling der onderwerpen die betrekking hebben op de stoffelijke belangen der gewone leden; het doorluchtig episcopaat kan ook voor het VHMO niet afwijken van de algemene regel, dat katholieken zich niet dan katholiek zullen organiseren; de leden van St.-Bonaventura, die bovendien neutraal georganiseerd zijn, worden uitgenodigd aan het Episcopaat de redenen op te geven, die tot zulke bijkomende neutrale organisering zouden nopen.

Op de Algemene Vergadering van 4 april 1921 te Den Bosch gehouden kreeg de voorzitter de gelegenheid het bisschoppelijk document inzake de priester-leden in bespreking te brengen. Nu de deur werd opengezet voor velen die op de oude r.-k. scholen werkzaam waren, stelde het hoofdbestuur de vraag of ook katholieke collega's van de openbare scholen welkom waren. Een voorstel van deze strekking verkreeg de vereiste meerderheid evenwel niet (11 tegen 13); de collega's van de 'neutrale' scholen kunnen wel als belangstellend lid toetreden.

Wie meent, dat de erkenning van de betekenis van de vereniging, die in het bisschoppelijk schrijven ligt opgesloten voor de leden aanleiding heeft gegeven zich rustig te bezinnen over de uitbouw van hun organisatie, vergist zich deerlijk. De commissie, die een nieuw huishoudelijk reglement moest samenstellen kon maar heel moeilijk tot iets concreets komen. Een verschil van mening tussen het hoofdbestuur en de afdelingen Den Bosch en Eindhoven vooral over de exploitatie van het orgaan neemt een zo grote omvang aan, dat tot tweemaal toe een Algemene Vergadering in Den Bosch bijeenkomt en wel op 23 december 1922 en 28 januari 1923. Zakelijk ging het om het beheer van het orgaan. Het bleek evenwel onmogelijk de nodige zakelijkheid tot het einde te betrachten. Van het idealisme van de leden van het hoofdbestuur werd wel heel veel gevergd! 'Laten we voorlopig maar niet meer vergaderen' schrijft bezorgd de heer J. van Meegeren, penningmeester in die moeilijke dagen. Hoe dan ook,

de toen gebruikelijke najaarsvergadering heeft in 1923 niet plaatsgehad.

Komt dus nu in de statuten (art. 6) het woord leken te vervallen, op bisschoppelijk voorschrift wordt aan artikel 13 toegevoegd, dat priesters en religieuzen zich hebben te onthouden van stemmingen, die de stoffelijke belangen van de gewone leden betreffen. In overeenstemming met deze beperking van rechten moest nu ook reglementair worden vastgelegd in hoeverre de verplichtingen van de priesters en religieuzen minder zouden zijn dan die van de leken. Er kwam een speciale contributieregeling tot stand voor priesters en religieuzen, die in een convict samenwoonden: voor één wordt de maximumcontributie betaald; voor de tweede, derde, vierde en vijfde bedraagt de contributie desgewenst onderscheidenlijk 80, 60, 40 en 20% van de maximumcontributie; voor alle overige 10 %.

Aldus besloot de Algemene Vergadering in 1922 te Nijmegen.

De commissie, die deze interne financiële verhoudingen te formuleren heeft gehad, had zeer moeilijk tot een resultaat kunnen komen; herhaaldelijk hadden de stemmen gestaakt. Bovendien was er nog een andere kwestie in het geding, waarover men zich zeer druk maakte: 'Kan een bestuurslid onmiddellijk herkozen worden?' Een van de leden van de commissie had voor het ontkennende antwoord op deze vraag twee uitvoerige artikelen in het orgaan nodig. De algemene vergadering heeft dit afwijzende standpunt niet ingenomen.

Intussen ontstaan alom afdelingen. Groepen leden overleggen plaatselijk of regionaal met elkaar en komen dan vaak tot de conclusie, dat de vereniging d.w.z. het hoofdbestuur niet voldoende actief is; ook de redactie van het weekblad, 'het groene blaadje', moet het vaak ontgelden.

Dr. Knippenberg, die bij het begin van de derde jaargang afscheid neemt van zijn arbeid als redacteur heeft de uitgever van het orgaan herhaaldelijk met kracht verdedigd tegen 'beschuldigingen' van allerlei aard. De aftredende redacteur, die bergen werk verzet had om te komen tot een behoorlijke gang van zaken, meende terecht, dat de leden eerst recht van spreken hadden, indien ze zelf beter medewerkten dan ze tot nu toe gedaan hadden. De vereniging, die geleidelijk aan in ledental groeide – einde 1922 telt ze 288 leden – zou onmogelijk nu reeds de onderneming van de firma Van de Burght kunnen overnemen.

Toen dan ook op 1 mei 1923 de naam van dr. Knippenberg op de voorpagina vervangen was door die van de heer H. C. M. Wijffels te Den Bosch bleek het, dat de Helmondse uitgever onze vereniging wilde blijven dienen. Onderhandelingen om te komen tot de uitgave van een weekblad, dat eigendom van de vereniging zou zijn, waren op niets uitgelopen. Dit ideaal zou nog vele jaren onbereikbaar blijken.

De nieuwe redacteur-secretaris was kort tevoren ook gekozen tot lid van het hoofdbestuur. In dit college hadden in de rumoerige jaren 1921-'23 vele mutaties plaats gehad. Een ogenblik scheen ook de voorzitter de leiding in handen van de 'stuurlui aan de wal' te hebben willen geven. Zijn herkiezing in juni 1923 met 108 van de 193 geldige stemmen heeft er zeker toe medegewerkt, dat hij nog enige jaren de moeilijke functie is blijven vervullen.

Een tweede figuur, die voor de beginjaren van onze vereniging van onschatbare waarde is geweest mag hier niet onvermeld blijven: pater M. van Everdingen s.j., onze eerste geestelijke adviseur. Een betere kenner van de toenmalige verhoudingen op onderwijsgebied zou de kerkelijke overheid niet tot onze beschikking hebben kunnen stellen; aan zijn wijsheid heeft de vereniging, die in alle opzichten 'jong' was, zeer veel te danken gehad.

Het is ongetwijfeld ook aan zijn bemoeiingen te danken geweest, dat op onze algemene vergaderingen herhaaldelijk leden van de Sociëteit van Jezus optreden om de leraren te wijzen op het bovennatuurlijke aspect van hun taak.

Uit het verhaal over de botsingen in de vereniging trekke men niet de conclusie, dat het hoofdbestuur – met name de voorzitter – zich uitsluitend de vraag had te stellen hoe hij de leden moest overtuigen van de juistheid van zijn beleid. De waarheid is, dat minister Colijn er in 1923 wel voor zorgde, dat de lerarenwereld in het openbaar van zich afbeet. Begin januari organiseerden de hoofdbesturen van AVMO, Genootschap, Rectorvereniging, Directeurenvereniging en St.-Bonaventura te Utrecht een landdag over 'De bezuinigingsmaatregelen der regering inzake middelbaar en gymasiaal onderwijs' (30 lesuren per leraar, 30 leerlingen per klasse). Tot de ongeveer 600 aanwezigen voerden o.a. het woord prof. dr. Ph. Kohnstamm en dr. H. W. E. Moller. Laatstgenoemde verklaarde, dat hij bij de plannen van het Ministerie van Onderwijs gedacht had aan roofofbouw.

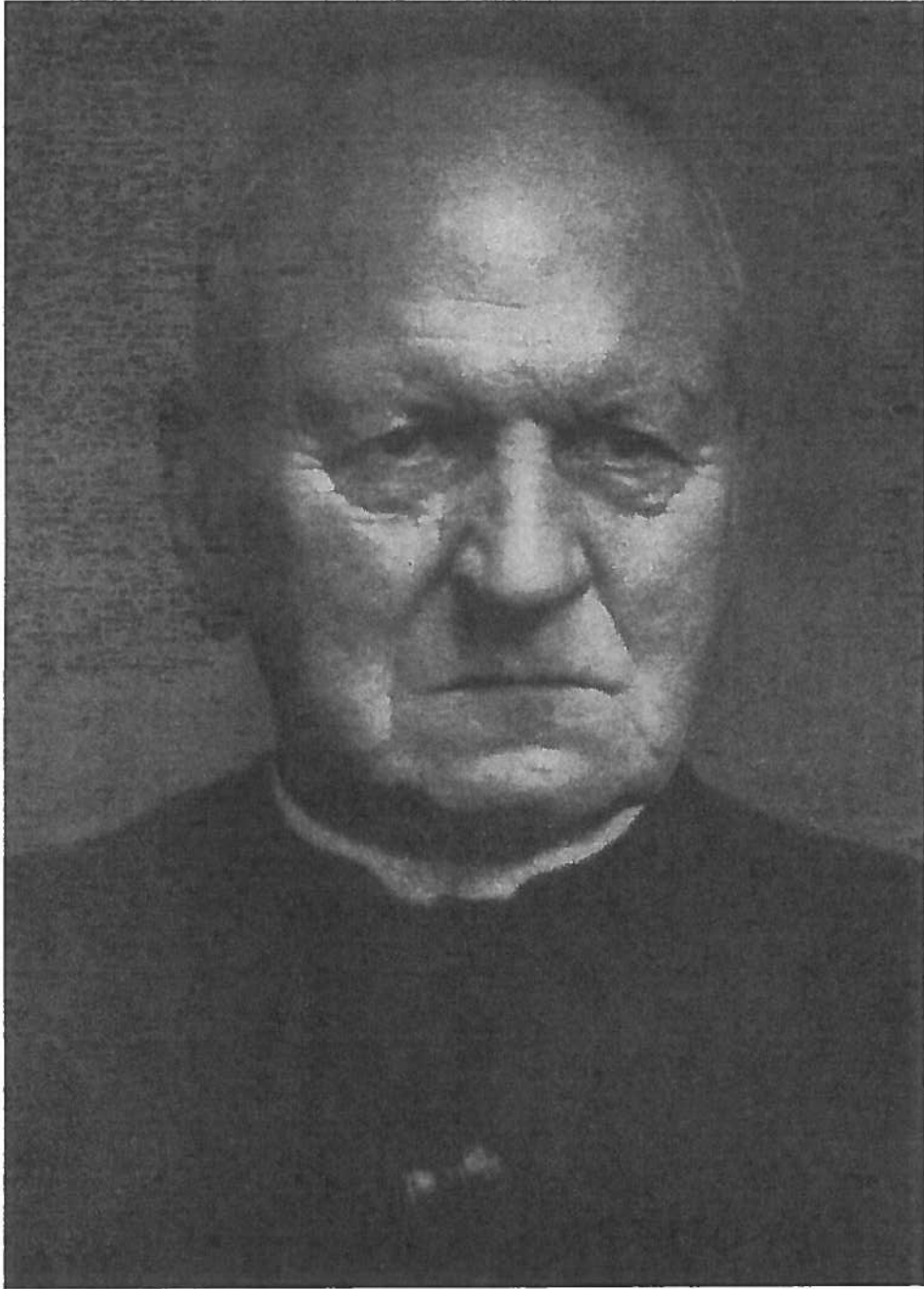
De ontwikkelde activiteit heeft dit zeer belangrijke gevolg gehad, dat de centrale commissie voor georganiseerd overleg te kennen gaf, dat zij prijs stelde op het advies van vier deskundigen, twee uit het openbaar, twee uit het bijzonder onderwijs. Hier geeft de overheid een forse stoot aan de samenwerking van AVMO, Genootschap, CMO en St.-Bonaventura.

Het is in deze dagen, dat het lid van de Tweede Kamer H. Marchant aan minister De Visser enige vragen stelt. Ze luiden als volgt:

1. Welke zijn de motieven die de Regering ertoe leiden, de onderlinge salarisverhoudingen van het bezoldigingsbesluit te verbreken door een verlaging alleen van de salarissen bij het middelbaar en gymasiaal onderwijs?
2. Is de regering niet van oordeel, dat het onderwijs door deze leraren te geven, zal lijden, wanneer zij 30 tot 35 lesuren per week moeten geven?

† DR. H. W. E. MOLLER, 1896-1940

P. J. M. van Gils

† MGR. DR. P. J. M. VAN GILS 1869-1956

3. Hebben de deskundige adviseurs hiertegen niet gewaarschuwd?

‘De geachte afgevaardigde is verkeerd ingelicht,’ antwoordt Zijne Excellentie. De besturen van rectoren-, directeuren- en lerarenorganisaties reageren hierop zeer scherp: ‘Met de grootste ergernis hebben we van dit antwoord kennis genomen. Hier is sprake van een geweldige verlaging van het maatschappelijk peil der leraren. Praktisch betekenen de voorgestelde technische wijzigingen salarisverminderingen van 7 tot 40 %.’

Ondanks alle betogen en protesten wordt op 1 september 1923 de gewraakte salariswijziging van kracht. De volledige betrekking bij 19 tot 24 uur verdwijnt: de beruchte betaling per lesuur is een feit geworden.

Intussen ondermijnde in haar bezuinigingswoede de overheid de positie van alle ambtenaren – inclusief de leraren – door de garantiebepaling (artikel 40) uit het algemene salarisbesluit te lichten en met ingang van 1 januari 1924 alle bezoldigingen met 10% te verlagen. Op basis van deze korting wilde men tot nieuwe regelingen komen. De leraren dreigden in alle opzichten in de knel te geraken. Op 26 april 1924 voerden de voorzitters van de AVMO, van de Rijkslerarenvereniging en van onze vereniging te Utrecht wederom het woord om de collega's te overtuigen van de noodzakelijkheid om samen te werken met het doel de volledige betrekking te heroveren.

In september is men op initiatief van de afdeling Bergen op Zoom, welke afdeling onder leiding stond van de heer C. van den Broek, in een buitengewone algemene vergadering te Den Bosch al deze salarisaangelegenheden onderling gaan bespreken. Hier blijkt, dat het overleg met de regering ertoe geleid heeft, dat het zwaartepunt voortaan zal liggen in de eerste twintig lesuren die met *f*125 tot *f*230 zullen gehonoreerd worden; boven de 20 bedragen deze getallen *f*50 tot *f*100.

Intussen was de gewone algemene vergadering in april te Breda gehouden, de agenda nodigde de aanwezigen uit om over iets anders dan over salariskwesties te spreken.

De aansluiting LO-MO vormde daar een belangrijk punt van discussie. De AMVO had in 1922 het initiatief genomen tot het samenstellen van een commissie die tot taak had te zoeken naar middelen om de ‘verbroken aansluiting’ tussen LO en MO zo spoedig mogelijk te herstellen. Ons hoofdbestuur zond de conclusie van de commissie ter nadere bestudering aan de afdelingen. Op haar beurt gaven de afdelingen Nijmegen, Den Bosch, Het Gooi en Noord-Limburg haar afwijkende mening te kennen over deze aangelegenheid.

De tekst van de rapporten en de discussies ter Algemene Vergadering beslaan in het orgaan ettelijke bladzijden. Enkele conclusies volgen hier:

Het VHMO moet slechts bestemd zijn voor dat deel der lagere-school-

bevolking, dat wegens zijn maatschappelijke stand daarvoor in aanmerking komt en geschiktheid toont voor overwegend intellectuele arbeid; en voor de bijzonder begaafden uit de andere standen. Bijzondere voorbereiding in de zin van examenafrichting is niet nodig. De normale overgang geschiedt, afhankelijk van locale omstandigheden na het zesde of zevende leerjaar. Zo mogelijk moeten de vereisten tot toelating in samenwerking tussen LO en MO worden vastgesteld. Een onderzoek naar alle kandidaten wordt afgewezen.

Ook een echte Bonaventura-aangelegenheid, een moeilijkheid die aan alle kanten bekeken moest worden, had men voor de algemene vergadering laten voorbereiden. De afdeling Noord-Limburg had enige van haar leden opgedragen te onderzoeken of het mogelijk was om te komen tot een algemeen erkende akte van aanstelling ten behoeve van leken-leraren bij het katholiek middelbaar of gymasiaal onderwijs. De vraag op welke wijze de rechtspositie aan onze eigen scholen diende geregeld te worden, was in feite reeds sinds de oprichting van de middelbare scholen in Brabant, sinds 1916, aan de orde geweest. Wanneer in '22 de subsidieregeling aanmerkelijk wordt verbeterd, kan de vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant' haar leraren een positierегeling garanderen, die overeenkomt met die van de collega's aan de Rijksscholen. Andere schoolbesturen durfden deze verplichtingen evenwel niet op zich nemen, ook al waren ze van de billijkheid van de wensen van de leken-leraren overtuigd. Het had dus veel zin, dat Bonaventura op een garantie van de zijde van de schoolbesturen aandrong en dat onze vereniging de activiteit van de schoolbesturen in de door ons gewenste richting bevorderde. Om dit doel te bereiken achtte men in de eerste plaats noodzakelijk de oprichting van een bond van r.-k. schoolbesturen. Zijn taak zou vooral moeten bestaan in het contact zoeken met de regering, die de schoolbesturen in staat zou moeten stellen aan de wensen van de leraren te voldoen. De collega's van de afdeling Noord-Limburg – met name o.a. de heren Jos. de Boer en J. van Meegeren – legden de algemene vergadering voor een concept-akte van aanstelling van leken-leraren bij het katholiek middelbaar en gymasiaal onderwijs. Aan dit stuk zou de te stichten besturenbond voorlopig zijn handen vol hebben; de nieuwe organisatie was bovendien broodnodig, omdat nog steeds een wachtgeldregeling ontbrak; de regering eiste trouwens een garanderende groepering van schoolbesturen of minstens één schoolbestuur, dat meer dan een school beheerde. Afgezien van dit alles was het meer dan tijd, dat de schoolbesturen meer en beter overleg met elkaar gingen plegen. Weldra zou de subsidiëring van nieuw op te richten scholen voor jaren worden stopgezet. De bezuiniging werd meer dan gevaarlijk.

Men was zich er wel van bewust, dat de in de Bredase vergadering te

berde gebrachte onderwerpen niet op korte termijn van de agenda zouden verdwijnen. Ook aan anderen wil men de gelegenheid geven zich nog eens rustig op dit alles te bezinnen.

In het algemeen krijgt de geschiedvorser de indruk, dat in 1924 de beraadslagingen in een rustiger sfeer dan in de vorige jaren plaats hebben. Of gaat deze conclusie te ver als men ze uitsluitend baseert op het feit dat op de bijzondere algemene vergadering in september 1924 een motie van afkeuring van het beleid van het bestuur alleen de stem van de indiener van de motie kreeg?

Per referendum werd menige moeilijkheid uit de weg geruimd, o.a. werd progressie in de contributieregeling gehandhaafd: van *f* 5 tot *f* 12,50 bij een salaris van *f* 2000 tot *f* 4000 en hoger.

Ook de zaken van de redactie worden reglementair vastgelegd. Voortaan zal ze uit drie leden bestaan. Red.-secretaris Wijffels krijgt naast zich een lid door het episcopaat aangewezen – voor de eerste maal was dit pater H. Kitselaar s.j. – en een door de leden gekozen, voor de eerste maal de heer J. H. N. Al. Dit driemanschap blijft evenwel nauwelijks een jaar bijeen. Met ingang van 1 januari 1925 treden de heren Al en Wijffels af. In hun plaats komen de heren Th. van den Donk en Jos de Boer, laatstgenoemde als secretaris van de redactie.

Ook in de samenstelling van het hoofdbestuur komt een grote wijziging. De heer H. C. M. Wijffels zal de vereniging leiden; secretariaat van vereniging en redactie gaan in andere handen over. Onder de nieuwe functionarissen vinden we vermeld de heer C. van den Broek en ir. W. Jonkergouw. De heer J. van Meegeren blijft beheerder van onze financiën.

Voorzitter Van den Donk heeft dus de hamer in handen van Henri Wijffels gelegd. Zes bewogen, soms rumoerige jaren heeft onze eerste leider zich gegeven voor onze vereniging. Uit het verhaalde kan men opmaken, wat dit van onze eerste praeses heeft gevergd. Er was moed en beleid voor nodig een organisatie te leiden en te vertegenwoordigen, die door interne en externe verhoudingen herhaaldelijk krachtig heen en weer werd geschud. Offervaardigheid bovendien omdat de zorgen voor gezin en eigen scholen vaak alle aandacht voor zich opeisten.

Begrip ook voor de moeilijkheden van tal van leden, die dag in dag uit zich na het werk in de school moesten neerbuigen over hun eigen studieboeken; die zich tot het uiterste moesten inspannen om het door de wet voorgeschreven diploma te bereiken en die uiteraard bijzonder geprikkeld raakten door allerlei maatregelen van regeringswege, van wat men toen noemde 'Bezuiniging'.

De vereniging is aan voorzitter Van den Donk zeer veel dank en erkentelijkheid verschuldigd.

Ook twee andere leden van het hoofdbestuur, die vanaf het begin zitting

hebben gehad, hebben recht op onze dank, met name mej. Jo Bergé, nu mevrouw Ebeling te Den Bosch, en dr. A. Michels, nu professor te Amsterdam.

Tot zover het verhaal over het doen en laten van jonge mensen in een jonge vereniging.

HOOFDSTUK II

JAREN VAN CONSOLIDATIE

1925-1931

Voorzitter Wijffels en redacteur-secretaris De Boer constateren in de eerste nummers van het orgaan in 1925 dat drie punten vooral de aandacht vragen: a. onze opvoedkundige taak, b. het bestaan van onze school in het kader der wetgeving en c. de rechtspositie van de leraren.

In grote protestvergaderingen ziet men in deze periode blijkbaar geen heil. De bezuinigingswoede van overheidswege is geluwd. De tijd van overleg komt dichterbij, al zal het nog lang duren totdat een bij de wet ingestelde commissie aangelegenheden van rechtspositie krijgt te behandelen.

Mr. V. H. Rutgers, die korte tijd als opvolger van dr. De Visser het Departement van Onderwijs zal leiden, heeft zijn naam gegeven aan een commissie, waarvan de opdracht typeert, hoe de verhoudingen in deze dagen liggen. De opdracht, in 1923 gegeven, is erfelijk belast door de bezuinigingstijd waarin ze ontstaan is. 'Met inachtneming der grenzen, die de openbare kas stelt' luidt de aanhef. Maar ze draagt toch niet uitsluitend een financieel karakter, want de commissie dient na te gaan in hoeverre de overheid een normale ontwikkeling van het openbaar zowel als van het bijzonder VHM0 ook in de toekomst kan mogelijk maken; verder dient een redelijk verband bevorderd tussen de salarissen van het personeel van het MO aan gemeentescholen en het personeel van het VHM0 aan bijzondere scholen. De pionier van het lyceum in Nederland, rector R. Casimir, en verder rector J. H. Keysers s.j. en directeur dr. W. J. Kolkert, zeer bekend in de kringen van CMO, hadden in de commissie zitting als mannen van de praktijk.

Het heeft heel lang geduurd voordat de commissie met haar werk klaar was. En toen het, eind '26, zover was, schreef de redacteur-secretaris dat zelden een rapport minder bevrediging had geschonken. Met name verzette de grote meerderheid in onze vereniging zich tegen de plaatselijke regelingen; men zag er een bevoordelen van de grote steden in. Terecht verweet men de commissie, dat ze onvoldoende rekening had gehouden met

de groei van het bijzonder MO. De in dit verband onzerzijds gepubliceerde getallen lieten aan duidelijkheid niets te wensen over: in 1900 bestonden er 9 bijzondere scholen naast 93 openbare, in 1926 waren deze getallen respectievelijk 81 en 158.

Een eigen rapport, in overleg met pater dr. J. Beuns s. j. samengesteld, pleit met klem voor gelijke behandeling van bijzonder en openbaar onderwijs; het zogenaamde stopwetje van '23 treft uiteraard het bijzonder onderwijs sterker dan het openbare.

Voor deze materie toonde inspecteur G. Bolkestein bijzonder grote belangstelling. Hij was van mening, dat de toestand financieel eerst gezond zou worden, indien alle soorten onderwijs uit publieke kassen bekostigd zouden worden. Aan de bevoorrechting van het Rijk en van zijn scholen diende, aldus Bolkestein, zo spoedig mogelijk een einde te komen: 'aan gemeente- en schoolbesturen komt vrijheid van beweging toe'.

De grote gemeenten, de 'vrije' gemeenten, die het Rijk niet nodig hadden en zich konden veroorloven subsidie te weigeren om zich zo vrijheid van handelen voor te behouden, trokken in onderwijskringen wel zeer bijzonder de aandacht; niet het minst van de collega's aan de bijzondere scholen in die gemeenten. Hiervan wist het Haagse lid van het hoofdbestuur te profiteren door de stoot te geven tot de oprichting van de afdelingen Den Haag en Rotterdam.

In 1927 hield 'Sint-Bonaventura' voor het eerst haar Algemene Vergadering ten noorden van de grote rivieren en wel in Rotterdam.

Toen werden ook voor het eerst twee dagen aan de verenigingszaken gewijd, ook groepeerden collega's van verwante vakken zich in afzonderlijke secties, zoals deze enige maanden tevoren in Den Bosch voorlopig gevormd waren. Prof. Aurelius Pompe o.f.m. besprak de opleiding der studenten in verband met de eisen voor hogere studiën en van de middelbare opleidingen. De beoefenaars van de exacte wetenschappen kwamen bijeen om te luisteren naar pater dr. J. Stein s. j., die sprak over Moderne Cosmogonie. In de loop van het jaar bracht de sectie een rapport uit over de aansluiting van het wiskunde-onderwijs op de middelbare school aan dat op de universiteit; het geeft een overzicht van de meningen van collega's aan katholieke scholen over het rapport van de commissie Beth-Dijksterhuis.

In de sectie van de letterkundigen had het de voorzitter vrij veel moeite gekost het Grieksloze gymnasium buiten de beschouwingen te houden. Men had er zo gaarne over willen praten, temeer omdat er een wetwijziging hangende was. In de kringen van het Genootschap had de bekende classicus dr. Spoelder voor een B gymnasium gepleit zonder Grieks. Ook de toenmalige Minister van Onderwijs, mr. Waszink, de eerste katholieke excellentie op ons departement, heeft nl. een wetsontwerp tot

regeling van het VHMO op zijn naam staan. Lees goed: een ontwerp.

We weten allen, dat uit de onmacht van de wetgever gelukkig niet volgt, dat de ontwikkeling van het onderwijs is tegengehouden. Het lyceum bewijst dit. Een ander voorbeeld is de HBS A.

Reeds eind december 1923 was het leerplan van de HBS bij K.B. zo gewijzigd, dat vanaf de vierde klas bifurcatie mogelijk was geworden. Ter Algemene Vergadering op 28 april 1925 te Nijmegen gehouden hield pater Beuns, praktisch de adviseur van het hoofdbestuur in juridische aangelegenheden, een inleiding over de rechten van de HBS A voor de universitaire studiën, ook in verband met de gevolgen voor de klassieke opleiding.

De afdeling 't Gooi, op wier verzoek de spreker zijn gedachten ontwikkelde, heeft zo de knuppel in het hoenderhok gegooid. Niet alleen op deze, maar op nog vele volgende bijeenkomsten is men midden in de discussie blijven steken. Dat de spreker de kampioenen van de nieuwe studierichting tegenover zich vond, begrijpt men, als men kennis neemt van zijn conclusies: a. Omdat de rechtenstudie tot de wetenschappen behoort, die de maatschappij tot object hebben, geeft alleen het gymnasium een voor die studie geschikt voorbereidend onderwijs; b. de literair-economische afdeling moet tot doel hebben eindonderwijs te geven, om historische redenen kan zij als voorbereidingschool voor de handelsfaculteit dienen; c. slechts in uitzonderingsgevallen en na het vervullen van bepaalde voorwaarden kan de literair-economische afdeling tot de studie in de faculteit der rechtsgeleerdheid voorbereiden, maar zij mag geen aanspraak maken op meerdere faciliteiten dan andere scholen van gelijke cursusduur genieten.

Welke rechten moeten aan de HBS A toegekend worden? Niet alleen deze, maar ook vele soortgelijke vragen b.v. over de vijf- of zesjarige HBS, over de één- of tweejarige duur van de onderbouw van een lyceum, kwamen weer naar voren. Weliswaar was het wetsontwerp-De Visser in de wetgevende molen blijven steken, de animo om opnieuw een poging te wagen was er bij de volgende ministers van Onderwijs niet minder op geworden. De HBS A was in dit verband een nieuw punt voor discussie geworden, temeer omdat de rector van de Rotterdamse Economische Hogeschool, toen nog het enige instituut van deze soort in ons land, had verklaard, dat naar zijn mening de einddiploma's van de nieuwe HBS A en de oudere Hogere Handelsschool geen voldoende waarborg bieden voor academische studie. Een 'vernieuwer' als inspecteur Bolkestein kon zich met de opvattingen van de rector, het was prof. dr. N. J. Polak, in het geheel niet verenigen.

Men kan zelfs spreken van een vrij algemeen protest tegen de uitlating van de scheidende rector-magnificus. Redacteur Van den Donk ziet in ons orgaan de toestand zo donker in, dat hij meent, dat de minister niet langer mag wachten met ingrijpen.

Onder de bestrijders van prof. Polak bevond zich ook de Schoolraad van het R.-K. Gymnasiaalen Middelbaar Onderwijs, een college, dat zelden naar buiten trad. Het behartigde de speciale belangen van genoemd onderwijs in het bijzonder bezien van het standpunt van de besturen. Aangezien voor het ontstaan van de lekenscholen in Brabant bestuur en dagelijkse leiding van de katholieke scholen in de praktijk zeer nauw verwant waren, had de schoolraad zowel het karakter van een rectoren- als van een bestuurdervereniging.

Organisatorisch kan het een stap in de goede richting genoemd worden, als in 1925 de Bond van besturen van r.-k. scholen van het vHMO zich afzonderlijk constitueert.

Prof. Titus Brandsma, de grondlegger van de middelbare scholen van de Paters Carmelieten, treedt als eerste voorzitter op. Hij brengt zijn orde zo op een vooraanstaande plaats in de wereld van het katholiek vHMO.

Alleen de vele wetsontwerpen reeds hebben het nut van het organiseren van de schoolbesturen gerechtvaardigd. Telkens blijkt ons hoofdbestuur bij deze instantie te rade te moeten gaan, met name als het ging over de subsidies. Hoe moesten deze geregeld worden? Hoe moest dit geformuleerd? Hoe kon dit gebeuren zonder de vrijheid van het onderwijs op de seminaria aan te tasten? Overigens stond ons steeds ter beschikking, gevraagd en ongevraagd, de priester van Brabantse afkomst, die in Limburg woonde en overal thuis was, dr. P. Jos van Gils. Van zijn fabelachtige kennis van de wetgeving op onderwijsgebied heeft hij onze vereniging in rijke mate laten profiteren.

Intussen valt het op, dat de aansluitingskwestie LO-MO niet zo sterk de aandacht van de wetgever trekt als men zou verwachten. Onze redacteur-secretaris geeft leiding aan discussies in de afdelingen door uitvoerige artikelen en zo komt men tot de conclusie, dat cursussen aan de LS buiten de schooluren wel het meest effectief zouden zijn. Terzelfdertijd neemt de Tweede Kamer met 35 tegen 33 stemmen een initiatief-voorstel aan met de strekking, dat het op de lagere school mogelijk moet zijn onderwijs in een vreemde taal te geven.

Salarisdiscussies hangen als het noodlot boven elke activiteit van lerarenorganisaties. Het dreigen is soms meer, soms minder. In de loop van 1926 geeft minister Waszink te kennen, dat salarisactie geen zin heeft. Dit heeft minstens één goed gevolg: het orgaan wint in leesbaarheid. Overigens ontslaat het de geschiedschrijver niet van de plicht om iets over deze bedrijvigheid in de eerste jaren van Wijffels' voorzitterschap te vertellen.

In het bijzonder de positie van de gymnastiekleraren had de belangstelling van ons hoofdbestuur. De collega's, die het vak Lichamelijke Oefening doceerden, waren er bij de laatste salarisregeling zo slecht afge-

komen, dat het hoofdbestuur hun adviseerde een eigen sectie in St.-Bonaventura te vormen. Deze wenk heeft men begrepen, zodat de leraren in de gymnastiek een sectie zijn gaan vormen: de enige die zich steeds heeft gehandhaafd.

De gelijkstelling in salaris van alle leraren (d.w.z. allen moeten kunnen komen op een gelijk salarispeil, niet van allen behoeft de werktaak gelijk te zijn), wordt sindsdien een van de leuzen op het stekelige terrein van onze honorering. Stekelig en moeilijk. Collega's, die zelf kunnen controleren, of het hun aan het einde van de maand uitbetaalde bedrag voldoet aan de bepalingen, die hieromtrent door de overheid zijn vastgesteld, behoren tot de bewonderenswaardige uitzonderingen. De wijziging van het salarisbesluit 1925 stelde zelfs aan fenomenen op het gebied van salarisberekening extravagante eisen. In een missive van zes pagina's deelde minister Rutgers toen mede, dat met ingang van 1 januari de diensttijd zou worden vastgesteld volgens een formule. De regering wilde zo het nadeel, dat een langere periode om het maximum te bereiken met zich bracht, compenseren. Rekenkundigen hebben hun hart aan deze formule kunnen ophalen. Ze luidde: $x = d/a \times b + c$. d stelde voor de totale diensttijd in maanden (de werkelijke diensttijd), a het aantal maanden dat volgens de salarisregeling-1920 nodig was om van het minimum tot het maximum te komen, b het aantal maanden volgens de salarisregeling 1925 hiervoor nodig, $c = 12$ maanden. Deze toelage droeg geen tijdelijk karakter.

Onder minister Waszink heeft men in '27 wel enige materiële vooruitgang kunnen bereiken: de leraren in tekenen komen in de gewone salaris-klasse, de gymnastiekleraren krijgen een deel terug van het vele, dat zij hebben verloren. Maar de volledige betrekking behoort tot het verleden.

De stad, waarin onze vereniging geboren is, heeft haar, toen ze de leeftijd van tien jaren had bereikt, allervriendelijkst ontvangen. Om precies te zijn: de Paters Augustijnen te Eindhoven waren op 15 en 16 april 1928 onze voortreffelijke gastheren. In de chambretten van de leerlingen van het Gymnasium Augustinianum herleefde bij menigeen de herinnering aan zijn jonge jaren, aan de vreugde, aan de jonge kracht en aan de tucht. Ook bij onze vereniging in haar geheel viel jeugd en kracht te constateren en bovendien discipline, die bij het eerste lustrum ver te zoeken was.

Krachtige jeugd spreekt in het bijzonder uit de feestbundel bij gelegenheid van het tweede lustrum uitgegeven. De redacteur-secretaris komt hierin met een tiental medewerkers aan het woord in een fraai uitgegeven boekje, 96 bladzijden groot.

In een uitvoerige inleiding spoort de heer De Boer de leden aan in alle opzichten te streven naar verbetering van ons onderwijs door verbetering van ons zelf, door bevordering van een betere vorming van de toekomstige

leraren, door voortdurende verbetering van onze methoden. Verderop wijdt hij zeer diepgaande beschouwingen aan de tuchteloosheid, zoals deze zich in 1928 voordeed. Onze eerste voorzitter vertelt een en ander over de moeilijkheden bij de oprichting van de vereniging, een artikel, waarop reeds in het eerste hoofdstuk is gewezen.

In Paedagogische vorming en Paedagogische stromingen wijzen resp. prof. dr. Th. Goossens en pater G. Lamers s.j. o.a. op de wantoestand, dat er in feite geen opleiding voor leraar bestaat.

Mej. Willy Hillen vraagt aandacht voor het speciale karakter van de verhouding van de lerares tot de meisjes-leerlingen.

Wat de leraar kan doen voor de Missie, voor het Leger, voor de Eucharistische Kruistocht brengen de heren J. G. C. Vriens, H. J. van der Velden en pater Gervasius O. Cap. naar voren. Jeugdorganisatie, schoolvereniging enz. bepleit pater Beuns s.j. met enthousiasme. En dat de heer J. W. F. van Meegeren, niet als penningmeester van de vereniging, maar als vader zich laat gelden, behoeft nauwelijks vermelding.

Vele van de in de feestbundel besproken onderwerpen waren de laatste jaren in discussie geweest in ons orgaan. Aan de redacteur-secretaris heeft het niet gelegen, als ze in onze kringen onvoldoende weerklank vonden. Zijn teleurstelling verkondigt hij luide als in 1927 slechts 14 leden de moeite doen naar Tilburg te komen om de vierde Pedagogische Week bij te wonen. De vragen Wat kan een christelijke maatschappij van de school verwachten en hoe beantwoordt de school aan die maatschappelijke eisen? had men de inleiders, onze redacteur de heer J. H. N. Al, directeur van de r.-k. HBS te Hilversum en pater Beuns s.j., voor een zeer klein gehoor laten behandelen. De verslaggever wil het gebrek aan belangstelling enigszins toeschrijven aan de omstandigheid, dat men de pedagogiek altijd in het weinig aantrekkelijke Tilburg 'bedrijft'. De redacteur-secretaris tapt uit een ander vaatje: 'Wij zijn niet opgevoed om onze rol van katholieke burgers te begrijpen in een gemenebest als het onze, in een democratische staat; nog veel minder om spontaan, bijna instructief te voelen, waar een wenselijkheid, ja een plicht ons gebiedt te handelen, op te treden, te spreken, te schrijven, te steunen, te offeren, buiten het kleine kringetje mensen en plichten, waarin we de meest eigen, de meest directe verantwoordelijkheid hebben te dragen'.

De grote voormannen Sint-Franciscus van Assisië en de H. Canisius heeft de redactie met een bijzonder nummer willen eren. Met de Jezuïeten kwam een groep van onze leden in het Canisiusjaar 1925 nog in bijzonder contact, toen deze het voorrecht hadden na een retraite in 'Loyola' de feestdag van de H. Ignatius te mogen meevieren.

Het is in deze tijd de tweede secretaris, de heer C. van den Broek, die veler pen in beweging brengt over jeugdlectuur. Mede naar aanleiding van

besprekingen op een Pedagogische Week komen de meningen tegenover elkaar te staan. Van den Broek stelt: het ontspanningsboek behoeft geen specifiek katholieke inslag te hebben. Frater Rombouts deelt deze mening niet. Pater Gielen s.j. en onze redacteur pater Jurgens o.e.s.a. zijn het met de heer Van den Broek eens. De redacteur-secretaris grijpt de gelegenheid aan erop te wijzen, dat het lektuurvraagstuk niet alleen van de morele kant dient bekeken te worden; het literatuuronderwijs heeft hierbij ook een belangrijke taak.

Wie overweegt wat het orgaan in deze jaren de leden biedt, mag zeer zeker vaststellen, dat het getuigt van een behoorlijke vitaliteit. Het droeg sinds 1 januari 1926, bij het begin van de zevende jaargang, de naam van 'Sint-Bonaventura' zonder meer. De redacteur-secretaris had op verschillende medewerkers kunnen rekenen. Een van hen heeft hem zelfs vervangen toen de studie hem geheel in beslag nam: collega H. Pröpper uit Venlo.

Op het einde van 1928 hebben er vele mutaties plaats in de staf van onze vereniging.

De meest opvallende zijn het vertrek van de voorzitter en van de redacteur-secretaris. Verder bedanken de beide redacteurs pater Jurgens o.e.s.a. en de heer J. Al. De redactie moest dus in haar geheel vernieuwd worden; in dit verband kon men de heer Wijffels nog voor de vereniging behouden, hij werd door de leden aangewezen als opvolger van de heer Al.

De godsdienstleraar aan de R.-K. Lycea te Den Bosch, R. D. J. Paymans, kreeg van het Episcopaat opdracht de plaats van pater Jurgens in te nemen. Het hoofdbestuur vond de heer H. Pröpper bereid de functie van redacteur-secretaris op zich te nemen.

Het feit, dat de heren Wijffels en De Boer hun post gingen verlaten, was voor onze vereniging zeer zeker van ernstige aard. Vanzelfsprekend is niemand onmisbaar: anderen stonden klaar het werk over te nemen. Niettemin betekende het heengaan van beiden een zwaar verlies. Wijffels zou vrij spoedig het onderwijs verlaten. De Boer zou het in velerlei functie blijven dienen tot op de dag van vandaag. Zij hebben nadien elkaar nog vele jaren gesteund in het belang van het gezin. Van dezelfde idealen waren beide mannen vervuld toen ze ons dienden. Ze waren zeer uiteenlopend in karakter en manier van doen; rustig en stil de een, onstuimig en druk de ander. Beiden zetten door, met de tanden op elkaar. Zij hebben de jaren 1925-1929 voor onze vereniging mede gemaakt tot een tijd van bewustwording.

Dr. J. Vriens, die in zijn functie van ondervoorzitter Wijffels zeer zelden had moeten vervangen, neemt begin 1929 de leiding van de vereniging op zich.

Het boven besprokene getuigt zoals we het noemden van een zekere

bewustwording. Doorzettingsvermogen bleef na het aftreden van Wijffels nodig bij hoofdbestuur en leden, te meer omdat het aantal collega's, dat zich aansluit bij 'Sint-Bonaventura' zeer zeker voor uitbreiding vatbaar was. In 1927 was het zelfs gedaald (van 331 tot 317). Eind 1928 komen we op 328, eind 1929 op 380; eind 1930 overschrijden we de 400, onder wie 294 leken. Bij het katholiek vHMO zijn er in totaal 773 werkzaam. Van een algemene medewerking en belangstelling kan men moeilijk spreken, aldus merkt secretaris C. van den Broek terecht op. De heer Van den Broek hoorde sinds 1927 tot het dagelijks bestuur van de vereniging. Hij zou in dit college tot 1933 zitting hebben; nadien zal hij ons blijven dienen als redacteur-secretaris en wel tot . . . 1956. Wie de jaargangen van ons orgaan doorbladert, vindt daarin op gezette tijden verhandelingen onze rechtspositie betreffende ondertekend door C. v. d. B. Geen wonder, dat de leden in Kees van den Broek voor alles zijn gaan zien de alleswetende inzake salariskwesties, afgezien van de functies, die hij eenendertig jaren achtereen in de leiding van St.-Bonaventura heeft bekleed.

Naast deze kundige en enthousiaste secretaris hadden voorzitter en leden een niet minder bekwame penningmeester ter beschikking in de persoon van de heer J. van Meegeren; deze alleronaangenaamste functie heeft hij tien jaren bekleed, nadat hij in de veelbewogen oprichtingsjaren meermalen namens de vereniging haar correspondentie had moeten voeren. Na een veertienjarig lidmaatschap van ons hoofdbestuur (1921-1935) is de heer Van Meegeren zich geheel en al gaan wijden aan 'zijn' bond, de Bond voor het Gezin.

Het lijkt niet gezocht te onderstellen, dat de werkkraft van 'organisatiemensen' als Van den Broek en Van Meegeren een factor is geweest bij de beslissing over bepalingen in het reglement, die de strekking hadden de activiteit ten bate van de vereniging over zoveel mogelijk leden te verdelen; sommige mensen moeten tegen hun eigen activiteit beschermd worden! Op de Algemene Vergadering op 23 en 24 april 1930 te Hilversum gehouden b.v., stonden vrij scherp tegenover elkaar de mening van de mensen van de praktijk, met name van het hoofdbestuur, die wisten hoe zwaar het verenigingswerk is en hoe moeilijk hiervoor leden te vinden zijn en van de 'formalisten', die reglementair wilden vastgelegd zien, dat het verboden was bepaalde functies te combineren, en die herkiesbaarheid wilden belemmeren. Continuïteit in personen en beleid betekent voor een organisatie heel veel. Toch was er een meerderheid voor het voorstel-Eindhoven, dat vastlegt dat aftredende leden van het hoofdbestuur slechts eenmaal terstond herkozen mogen worden. Voortaan zou het aan de redacteur-secretaris verboden zijn het lidmaatschap van het hoofdbestuur met zijn functie te verenigen.

Overigens vergete men niet, dat om dit alles te bereiken heel wat inspanning van leiding en vergaderden gevergd was. De tijd bleek onvoldoende om de vergadering op het door de politie vastgestelde tijdstip te doen eindigen. En zelfs de welwillendheid van de autoriteiten, die ter plaatse verantwoordelijk zijn voor de nachtelijke rust, bleek niet groot genoeg om de breedsprakigheid van sommige aanwezigen aan banden te leggen. Dit tot troost van hen, voor wie de lange duur van het huishoudelijk gedeelte van onze algemene vergadering een jaarlijkse steen des aanstoots pleegt te zijn.

Het mag als een teken van vitaliteit gelden dat in 1929 het aantal afdelingen steeg tot 17. Haarlem, Arnhem, Utrecht, Heerlen, Rolduc en Oldenzaal worden door de secretaris in zijn jaarverslag verwelkomd. Dat deze vitaliteit soms tot suggesties leidt, die enige hilariteit verwekken bij het nageslacht, kan men met enige goede wil wel verklaren. Enige jaren tevoren had men besloten de 'bureaustkosten' van de leden van het dagelijks bestuur te stellen op een jaarlijks totaal van f150. In Hilversum zag de vergadering zich genoodzaakt hierover nog eens te spreken. Hoe zoiets te kwalificeren? Men zij voorzichtig in zijn oordeel. Velen waren immers van mening dat de getroffen regeling een belediging betekende voor een lerarenorganisatie: 'Liever niets voteren dan zo'n fooi!'

Voor de geschiedenis van de vereniging in het algemeen en voor de eerstvolgende jaren in het bijzonder lijkt het juist hier te vermelden, dat dr. Vriens als plaatsvervanger in de leiding naast zich krijgt ir. Jonkergouw en dat de heer Op de Coul uit Den Bosch zitting neemt in het hoofdbestuur.

De nieuwe redacteur-secretaris krijgt weldra in de plaats van de heer Wijffels een andere medewerker in de persoon van de heer W. Beuken te Helmond, die in 1930 in functie treedt om een kwart eeuw de vereniging op zeer consciëntieuze wijze te gaan dienen.

Al ging de heer Wijffels zich voortaan geheel wijden aan de journalistiek en later aan het uitgeversbedrijf, dit betekende niet, dat de band met onze vereniging werd doorgesneden. Integendeel.

Op de laatste vergadering van het hoofdbestuur, die onder leiding stond van Wijffels, had deze bij wijze van testament vastgelegd, dat men in lerarenkringen moest vasthouden aan een drietal wensen: Minder leerlingen per klas, een ontwerp-akte van aanstelling, een commissie van overleg voor de zaken van het VHMO. De akte van aanstelling, als document dat de positie van de leraar bevestigt, achtte men in die dagen in het bijzonder de belangstelling van elke leraar bij het katholiek VHMO waard. De Paters Jezuïeten hadden juist de r.-k. HBS in Rotterdam van een schoolbestuur uit leken bestaande overgenomen. Kan er op de duur het gevaar ontstaan, dat lekenleraren vervangen worden door religieuzen, was de vraag, die bij sommigen opkwam. Dezen dachten misschien aan een

opmerking, die dr. Van Gils had gemaakt ter Algemene Vergadering bij het bespreken van het benoemingsrecht in verband met het wetsontwerp-Waszink; hij veroordeelde toen nl. zeer scherp de praktijk van die clerici, die bij benoemingen een lekenleraar 'aan het lijntje hielden' tot ze over een bevoegde kracht uit de orde of congregatie de beschikking kregen. Het hoofdbestuur was van mening, dat deze pijnlijke aangelegenheid op het geschikte moment onder de aandacht van het Episcopaat moest gebracht worden.

We kunnen ons indenken, dat de geestelijke adviseur pater Van Everdingen, het enige lid van de staf, dat vanaf het begin het wel en het wee van de vereniging heeft meegemaakt, menige nuttige wenk aan onze hoofdbestuurders heeft gegeven. Ook bij prof. Titus Brandsma kon men steeds begrip vinden voor de netelige situatie, waarin een leek, die les kreeg te geven aan een school door niet-leken beheerd, kon komen te verkeren. 'Zorg er voor, dat uw akte van benoeming in orde is,' was de steeds herhaalde raadgeving onder vier ogen en in het orgaan; 'bestudeer dit document van a tot z'. Met vette letters laat secretaris Van den Broek artikel 11 afdrukken: Voor iedere leraar, die definitief aan een school wordt benoemd, wordt bij de benoeming een getal lessen vastgesteld, hetwelk voor de berekening van zijn jaarwedde aan die school als minimum zal gelden, behoudens latere vermindering van dat getal lessen op zijn eigen verzoek.

Dit is met name de officiële definitie van de primaire garantie, een aangelegenheid waarvan menig collega niet het minste begrip had. Ten onrechte dacht men dat de aanstelling in vaste dienst zonder meer voldoende garantie voor de toekomst bood; dat voor het eerste, tweede, derde en vierde dienstjaar een overbruggende regeling nodig was, drong maar tot heel weinigen door.

In feite moest het hoofdbestuur vaak de leraar tegen zichzelf beschermen, omdat hij de regeling van zijn positie niet kende of omdat de regeling onvoldoende was. Onzekerheid en dientengevolge ongerustheid vertroebelden vaak de sfeer in onze kringen. Hoofdbestuur en redactie hadden de handen vol om misverstanden uit de weg te ruimen; met juiste informatie konden ze veel goed maken.

Gebrek aan zekerheid, de vloek van het uitbetalen per lesuur, maakte het leven – ook van St.-Bonaventura – zeer moeilijk.

De taak van de onderwijsgevende congregaties kwam hierbij herhaaldelijk in het geding. 'Als een congregatie een nieuwe school opricht, ontnemt ze gewoonlijk aan de leek de gelegenheid de leiding van de school te krijgen,' klaagde iemand met rectorale ambitie. 'De congregatie richt vaak een school op, wat een lekenbestuur niet aandurft; ze schept zo werkgelegenheid voor de leek', beklemtoonde een ander met niet minder recht.

Toch is het niet zozeer de promotiekans als de vaste betrekking, m.a.w.

de gegarandeerde positie, die telkens de aandacht vraagt. In deze materie staat uiteraard voorop, dat in de eerste plaats de besturende school in de gelegenheid moet zijn iets te garanderen; uiteindelijk komt men dus terecht bij de financiële verhouding tussen Rijk en schoolbesturen. Het is evenwel een misverstand, als men de spanningen uitsluitend ziet bij deze verhouding. Van enorme waarde is geweest dat dreigende moeilijkheden herhaaldelijk uit de weg konden geruimd worden door onderling overleg. Uit den treure bereikten in de loop der jaren het hoofdbestuur klachten rondom de vaste betrekking. Er was dan meestal wijs beleid voor nodig om aan alle betrokkenen duidelijk te maken, dat letterlijke toepassing van sommige bepalingen leiden kan tot een zeer ongewenste situatie en dat ons aller streven moet zijn het menselijk mogelijke te doen prevaleren boven het formeel juiste.

Moeilijkheden als boven bedoeld, doen zich uit de aard der zaak het meest voor bij de oprichting van scholen, bij groeiende scholen en permanent bij combinatie van betrekkingen.

In de jaren 1929 en 1930 begint men in alle kringen van het onderwijs geleidelijk aan te beseffen, dat overleg in allerlei aangelegenheden broodnodig is.

De overheid gaf een goed voorbeeld. Bij wet regelde ze de positie van haar ambtenaren. Voor onze collega's aan de rijks- en gemeentescholen golden deze wettelijke bepalingen evenzeer. Ons hoofdbestuur had in deze regeling een voorbeeld ter beschikking gekregen, dat nadere bestudering in alle opzichten waard was.

Het feit, dat het katholiek vHMO zich opmaakt om verschillende verhoudingen zoals het Rijk die geregeld heeft, voor zover dit mogelijk is over te nemen, heeft de Bond van Schoolbesturen uiteraard tot meer activiteit geprikkeld en mede de stoot gegeven tot het ontstaan van een nieuwe organisatie, die zich als 'Sancta Theresia' in het bijzonder voor de belangen van de middelbare meisjesscholen interesseerde.

Weldra zou men ervaren, dat de regeringswisseling van 1929 op het Departement van Onderwijs zeer duidelijke wijziging in beleid had veroorzaakt. Niet alleen schorste de nieuwe excellentie, mr. J. Terpstra, de uitvoering van enige besluiten van zijn voorganger, maar weldra konden de vertegenwoordigers van de samenwerkende verenigingen tot hun vreugde constateren, dat van deze minister volledige medewerking verwacht kon worden op het stuk van een officiële commissie van overleg.

Minister Waszink had vlak voor zijn aftreden enige beroering in de onderwijswereld teweeggebracht, toen hij vaststelde, dat bij het eind-examen HBS het cijfer 5 als bijna voldoende zou gelden en dat aan de deskundigen het recht van vragen toekwam. Effect heeft deze beslissing van minister Waszink niet gehad, want zijn opvolger brengt reeds in januari

1930 deze radicale wijziging aan, dat $5\frac{1}{2}$ moet afgerond worden tot 6 en dat bij het mondeling examen de examinerator op voorstel van de deskundige bepaalde onderwerpen moet vragen.

Ter Algemene Vergadering in april 1929 te Den Haag gehouden vormde het eindexamen een punt van bespreking. Een commissie bestaande uit de heren J. Al, pater Van Dinter s.j., directeur van de HBS-afdeling van het Sint-Canisiuscollege te Nijmegen, en de voorzitter, bood een rapport over deze aangelegenheid aan de vergadering aan. De rapporteurs zijn van mening, dat het dalen van het peil van het MO niet in hoofdzaak mag toegeschreven worden aan de sinds 1921 veranderde inrichting van het eindexamen. H.i. zit de fout in het begin: de toegang tot de HBS wordt te makkelijk gemaakt. Afschaffing van het school-eindexamen acht de commissie dan ook in het geheel niet urgent. Zij ziet het schoolexamen als een vrucht van de ontwikkeling van het bijzonder onderwijs, het eigen karakter van dit onderwijs kan zo goed tot zijn recht komen. Om dit ideaal te kunnen bereiken vraagt de commissie: eigen schriftelijk werk, afschaffing van de vrijstellingen, de deskundigen krijgen het recht vragen te stellen in overleg met de leraar. De commissie zou het aantal deskundigen op vijf gefixeerd willen hebben: een voor wiskunde, een voor de natuurwetenschappen en een voor elk der vreemde talen; een van hen krijgt de correctie van het opstel voor Nederlands opgedragen en overigens wonen de leden van de examencommissie in overleg met de voorzitter het examen in de andere vakken bij. Het cijfer 5 behoude zijn oude waarde.

Nog nadrukkelijker dan de leden van de eindexamencommissie legde de algemene vergadering verband tussen eindexamen en aansluiting LO-MO.

De afdeling Den Bosch diende een voorstel in met de strekking, dat onze vereniging zich zou uitspreken voor de brugklas als het beste middel om de aansluiting te verbeteren. De Bossche afgevaardigde slaagde er niet in de vergadering van de juistheid van zijn standpunt te overtuigen. Nog twee middelen werden aangeprezen en wel door collega's uit Eindhoven en uit Noord-Limburg. Eindhoven pleitte voor de mogelijkheid van toelating zonder examen na het doorlopen van de zesde klas, bij twijfel toelatingsexamen; eventueel zou men de voorbereidende klas, die enkele kandidaatjes zouden nodig hebben, aan een middelbare school willen verbinden. Noord-Limburg achtte de brugklas het best op haar plaats in het verband van de lagere school.

Het getuigt van juist beleid, dat men ter algemene vergadering niet getracht heeft een beslissing te nemen. Men heeft ze niet aan de daar aanwezigen willen overlaten maar heeft alle leden in de gelegenheid gesteld zich over de wijze van toelaten en 'aan de maatschappij afleveren' uit te spreken. Het in juni gehouden referendum heeft de verhoopte beslissing

TH. H. M. VANDEN DONK, *Voorzitter 1918-1925*

† H. C. M. WIJFFELS, *Secretaris, redacteur,*
voorzitter 1923-1929

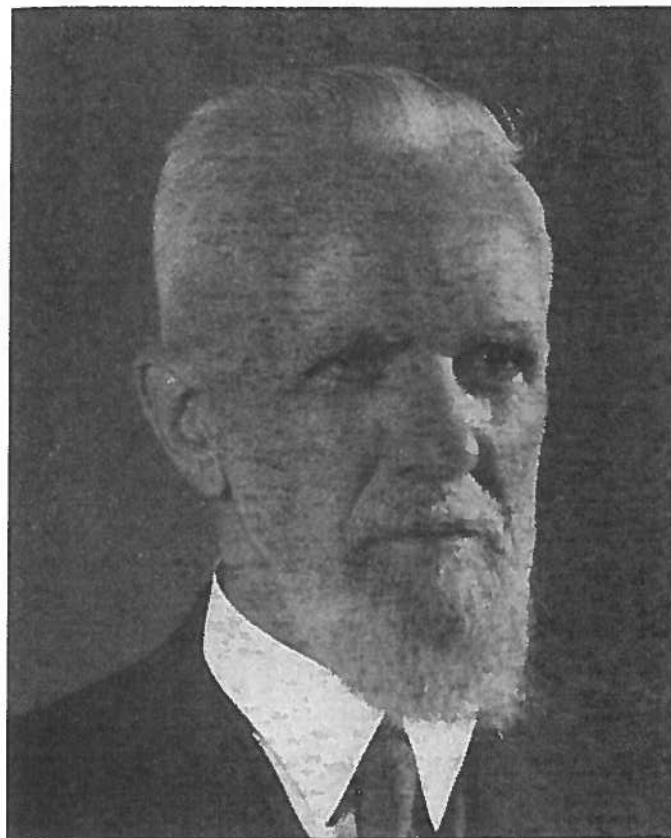

† DR. J. VRIENS, *Voorzitter 1929-1931*

† IR. W. JONKERGOUW, *Voorzitter 1931-1936*

IR. J. CHR. DEUSS, *Voorzitter 1946-1950*

evenwel niet gebracht, zeker niet wat betreft de toelating: het voorstel Den Bosch kreeg 38 adhesiebetuigingen, Eindhoven 21 en Noord-Limburg 45. Blanco stemden 24 belangstellenden.

Slechts 128 van de 350 leden hadden zich blijkbaar aan een uitspraak gewaagd. Afgezien van het feit, dat geen enkel voorstel de volstrekte meerderheid behaald had, was de geringe belangstelling zeer zeker geen compliment voor de leden. Mogelijk was men te veel gaan specialiseren. Op de vragen van de eindexamencommissie was althans een duidelijker antwoord gekomen, daar 107 zich uitdrukkelijk uitspraken voor voorbereiding voor het MO, van wie 67 deze voorbereiding binnen de muren van de middelbare school verlangden.

Voor schoolexamen stemden 106 leden, voor eigen schriftelijk werk 67, voor de oude betekenis van de 5 spraken zich uit 111.

Dat de zaak hiermede althans voorlopig nog niet van de baan was, heeft het Departement van Onderwijs bewerkt. Boven deelden we reeds mee, hoe minister Waszink bij wijze van afscheid de HBS A een nieuw eindexamenreglement had gegeven.

Het commissielid A1 laakt het koninklijk besluit zeer heftig. Met pater Beuns s.j. is hij van mening, dat het de vrijheid van onderwijs aantast. 'De naam schoolexamen kan men wel afschaffen,' aldus de heer A1. A wordt immers op dezelfde leest geschoeid als B: centraal schriftelijk werk, deskundigen door het Rijk aangewezen, die zelfs het recht kregen vragen te stellen. De Algemene Vergadering had zich trouwens voor afschaffing van het onlangs op de HBS A ingevoerde centrale schriftelijk werk uitgesproken.

Beide heren menen, dat de overheid een stap in de verkeerde richting heeft gezet. Blijkbaar waren zij niet de enige ontevreden. De nieuwe minister schorst de betreffende koninklijke besluiten tot 1931.

De Hilversumse Algemene Vergadering, die de interne verhoudingen in de vereniging met zo'n groot doorzettingsvermogen heeft geregeld, toonde ook belangstelling voor een andere aangelegenheid van interne aard: de studie in de pedagogiek. Officieel stond de bijeenkomst in het teken van deze wetenschap, waarover prof. Titus Brandsma het woord voerde in de openbare vergadering. Op verzoek van het hoofdbestuur had de hooggeleerde spreker de kwestie bestudeerd in een commissie, waarin hij geassisteerd was door prof. Th. Goossens, dr. Th. Rutten, ir. Baron van Voorst tot Voorst en onze medeleden Jos de Boer en J. Op de Coul. Dat in onze kringen de belangstelling voor de pedagogiek niet bijzonder groot was, stelde de commissie voorop. Dit publieke geheim kon ze bevestigen door het slechte bezoek aan pedagogische weken, door de afwezigheid van publikaties op didactisch en pedagogisch gebied, wat het VhMO betreft, door de geringe belangstelling zelfs voor actuele kwesties als eind-

examen, aansluiting e.d. Men pleitte voor het organiseren van een leergang in pedagogiek, speciaal voor r.-k. leraren. Daar de commissie vreesde, dat dit plan op financiële bezwaren zou stuiten, deed ze het hoofdbestuur als beginmaatregel het volgende aan de hand: enkele centraal gelegen afdelingen organiseren een cursus over een of ander onderwerp uit de uitgebreide materie.

De Algemene Vergadering heeft niet veel anders gedaan dan haar instemming betuigen met de strekking van het rapport. Over de praktische uitvoering kwam men ter vergadering niet tot belangrijke suggesties. Blijkbaar een slecht voorteken: geen enkele afdeling is er dat jaar in geslaagd een pedagogische cursus te doen houden. Alleen Roosendaal heeft iets bereikt: men riep een cursus in het leven over Bijbelexegese.

Wel ontwikkelden de secties in deze jaren enige activiteit. Dr. A. Geerts van Roosendaal is voor de literatoren opgetreden met een lezing, die hij noemde Van Rhetorische School tot Realschule, een overzicht van de geestelijke stromingen, die de ontwikkeling van het schoolwezen in onze westelijke landen bepaalde. Mag. A. Doodkorte o.p. sprak voor de collega's van de B-vakken over 'Wijsbegeerte en Exacte wetenschap'. Ook ter voorbereiding van het openbare gedeelte van de Algemene Vergadering had het hoofdbestuur de secties ingeschakeld om tevoren een mening te vormen over het onderwerp, dat prof. Brandsma zou inleiden.

Ter vergadering in Hilversum mocht de voorzitter onder de gasten ook verwelkomen zijn voorganger, de heer H. C. M. Wijffels. Zo juist had de vereniging haar afgetreden leider willen danken door hem het erelidmaatschap van 'Sint-Bonaventura' aan te bieden. Dr. Vriens betrok Wijffels evenwel ook in de activiteit van de vergadering; de voorzitter gaf de hooggewaardeerde gast het woord om verslag uit te brengen over het werk van de commissie-Symons. Deze commissie op initiatief van de AVMO tot stand gekomen, had zich beraden over de opleiding tot leraar. Aan de hand van het in 1929 verschenen rapport, wees de heer Wijffels, die met mgr. Goossens onze vereniging had vertegenwoordigd, erop, dat het eerste ontwerp-K.B. over deze aangelegenheid reeds dateert van 1902. Bij de vele wetsontwerpen keert het sindsdien regelmatig terug.

De commissie waarin mannen als Kohnstamm, Dijksterhuis, Waterink, van Andel e.a. zitting hadden, was van mening, dat het noodzakelijk is, dat de aanstaande leraar een 'pedagogisch' diploma in bezit krijgt; ze acht theoretische en praktische opleiding onmisbaar. Aan de universiteit valt dit het makkelijkst te regelen. De theoretische opleiding denkt de commissie zich gedurende ten hoogste één jaar en wel twee uur per week algemene inleiding in opvoedkunde, pedagogisch-psychologisch of historisch. De commissie wenst geen examen, zelfs geen tentamen; ze wil alleen een verklaring, dat de aanstaande leraar de cursus geregeld heeft bijgewoond.

Bij de regeling van de praktische opleiding is het grote bezwaar, dat de Universiteit vooral opleidt tot het wetenschappelijke beroepsideaal. Bij de interpretatie van een tragedie van Sophocles behoeft men niettemin niet uitsluitend filologisch-kritisch te werk te gaan. Voorop sta, dat de aanstaande leraar didactisch wordt voorgelicht en dat hij in de gelegenheid wordt gesteld onder bevoegde leiding ervaring op te doen van de dagelijkse schoolpraktijk. Aan wetenschappelijk gevormde leraren wil de commissie in de functie van lector of assistent de didactiek opdragen. Drie à zes maanden diene men te oefenen.

Bij het doctoraal examen dient pedagogiek en didactiek van het vak als bijvak gekozen te worden. De commissie, aldus de heer Wijffels, achtte dit alles een minimum eis; niemand kon over dit compromis enig enthousiasme opbrengen.

Uiteraard viel dit evenmin op de overbelaste Hilversumse bijeenkomst te constateren. De voorzitter deed dan ook zeer verstandig, toen hij het rapport ter nadere bestudering naar de afdelingen verwees. Uiteindelijk heeft alleen de afdeling Haarlem zich tegen het rapport verklaard, aldus meldt de secretaris in juli in het orgaan.

Toch betekent dit niet, dat onze vereniging hiermede de zaak althans voorlopig als afgedaan beschouwt, want ze behoort ook tot het terrein, dat de nieuwe wetscommissie het hare zal noemen. Aan het initiatief van de heer Al is het met name te danken, dat afgevaardigden van 'Sancta Theresia', R.-K. Schoolraad, Bond van Schoolbesturen en van onze vereniging zich te zijner tijd zullen beraden over een wetsontwerp voor het VHMO, zoals men in onze kringen dit zou wensen. Reeds op de zeer produktieve vergadering te Hilversum kreeg de commissie-Al, zoals ze voorlopig zou heten, een behartenswaardige wenk inzake de eindexamenregeling. Het was de pas opgerichte afdeling Heerlen-Rolduc, die een uitspraak vroeg over deze gedachte: Het eindexamen HBS B zij een schoolexamen met centraal schriftelijk werk voor wiskunde en moderne talen; als deskundigen treden op leraren van een andere school. Dr. Zwager heeft dit voorstel uitvoerig toegelicht. De vergaderden lieten een uitspraak aan de commissie-Al over.

Ook bij de jaarlijkse wapenschouw in 1929 te Den Haag lag het officiële onderwerp in de pedagogische sector. Dr. Th. Rutten toen assistent aan het psychologisch laboratorium der R.-K. Universiteit vertelde allerlei wetenswaardigheden over leerlingentypen en onderwijsmethoden. Spr. poneerde de stelling, dat de leraar zichzelf moet onderzoeken om te weten te komen tot welk type hij behoort. Hij dient de hem eigen methode te corrigeren en aan te vullen, al naar gelang hij valt onder het visuele, het akoestische of motorische type; ook van zijn leerlingen moet hij trachten dit te achterhalen.

De oud-secretaris van de vereniging, de heer J. van den Bouwhuyzen, nam op originele wijze afscheid van de vereniging voordat hij naar het buitenland vertrok. Met name besprak hij voor de sectie van de exacte wetenschappen het rapport inzake het onderwijs in de natuurkunde; zijn voordracht 'De seismograaf in dienst van het onderzoek der bovenste aardlagen' bracht zijn toehoorders en hem op het terrein van zijn toekomstige werkkring.

Dat het secretariaat door de heer C. van den Broek geheel en al was overgenomen, leert elk nummer van het orgaan. De samenwerking met anderen begint steeds meer van de tijd van de leden van het hoofdbestuur te vergen.

In 1930 krijgt ze voor het eerst een internationaal karakter; het is onze secretaris, die de vereniging vertegenwoordigt in het Comité Central, dat zich voorstelt om de drie jaar een congres bijeen te roepen en een jaarboek uit te geven met een overzicht van het r.-k. V.H.M.O. over de gehele wereld. Te Brussel heeft men in hetzelfde jaar het eerste congres gehouden. Collega Jos de Boer heeft daar La formation intellectuelle behandeld, C. van den Broek heeft een uiteenzetting gegeven van het Nederlandse subsidiestelsel. Het congres droeg in vele opzichten het karakter van zoeken naar een vorm van organisatie volgens de directieven van de Paus over het onderwijs.

Intussen deden zich verschijnselen voor, die erop wezen, dat de nationale samenwerking gevaar liep. Sommigen meenden, dat C.M.O. persoonlijk contact met de anti-revolutionaire minister Terpstra moest vermijden, anderen dat de A.V.M.O. uit het feit dat zij de vereniging was met het grootste aantal leden, niet de conclusie mocht trekken, dat haar permanent de leiding van de gemeenschappelijke vergadering toekwam en diensgevolge haar vertegenwoordiger steeds als onze woordvoerder zou optreden bij besprekingen met de minister. Iedereen weet, dat indien het prestige in het geding komt, misverstanden als paddestoelen uit de grond oprijzen. De voorzitter van Sint-Bonaventura heeft mede dank zij zijn vrij hoge leeftijd gelegenheid gekregen vele gevoeligheden minder in het oog te doen springen. Zo kwam na een minder prettig jaar de methode van samenwerken tot stand, die zich gehandhaafd heeft tot het ontstaan van de Raad van Leraren in het begin van de tweede wereldoorlog. In september 1930 werd de vrede getekend. Men zou voortaan alles bespreken wat met de 'arbeidsvoorwaarden' samenhang. De leiding zou niet meer permanent bij de A.V.M.O. berusten, maar om de beurt gedurende een schooljaar bij een van de vier verenigingen. In geval van een audiëntie zou tevoren worden uitgemaakt wie het woord zou voeren.

Het afleggen van bezoeken op het Departement bleef intussen meer dan noodzakelijk. De geweldige economische crisis tekende zich im-

mers in de jaren na 1930 steeds duidelijker over de hele wereld af.

Toen onze vertrouwensmannen weer gehoor kregen bij minister Terpstra kon deze hun over de volledige betrekking en soortgelijke desiderata niets toezeggen, vooral niet toen een maximum salaris van f6000 bij 26 lesuren heel voorzichtig gesuggereerd werd. Op financieel terrein moest de bewindsman de uiterste omzichtigheid betrachten.

In onze kringen was men vermoedelijk toch niet ontevreden over de minister, omdat het wel bleek, dat hij het schoolexamen op de HBS wilde handhaven. Een andere maatregel zou blijken het begin te zijn van een lange lijdensweg. Deze excellentie heeft nl. de schoolspelling op zijn naam staan: Het onderwijs haalde de buigings-n weer van stal.

Minister Terpstra heeft ook de euvele moed gehad met een wetsontwerp-VHMO te komen. Het was reeds tevoren tot mislukken gedoemd. In politieke kringen eisten velen eerst financiële verbeteringen – en de algemene situatie liet dit niet toe.

In het najaar van 1930 bewijst dr. Vriens zijn laatste diensten aan de Nederlandse lerarenwereld. Wegens zijn hoge leeftijd staat hij zijn plaats aan een ander af. Voorzitter Vriens heeft het werk van Wijffels kunnen voortzetten en uitbreiden. Onze vereniging is hem veel dank verschuldigd.

Vriens' aftreden brengt vice-voorzitter ir. W. Jonkergouw uit Den Haag op de voorgrond. In de ontstane vacature kiezen de leden ir. H. Hopster te Rotterdam. Bovendien werd dr. M. de Haas te Den Bosch lid van het hoofdbestuur. Laatstgenoemde in plaats van de heer H. Pröpper, de redacteur-secretaris, die krachtens het nieuwe reglement de functies van lid van het hoofdbestuur en redacteur-secretaris niet mocht cumuleren.

Men moge over soortgelijke bepalingen denken zoals men wil, de redacteur-secretaris kreeg nu meer gelegenheid zich aan de belangen van het orgaan te wijden. Bij de dag werd het moeilijker ons periodiek goed dienstbaar te maken aan de belangen van de leden. De tijd tussen het verschijnen van opeenvolgende nummers achtten velen te lang. St.-Bonaventura had een weekblad nodig.

HOOFDSTUK III

MET EEN EIGEN WEEKBLAD IN DE STRIJD TEGEN 'BEZUINIGING'

1931-1936

In de eerste vergadering van het hoofdbestuur die onder leiding van ir. Jonkergouw plaats had, kon penningmeester Van Meegeren tot zijn grote vreugde mededelen, dat de uitgeverij Malmberg te Den Bosch bereid was een weekblad voor ons uit te geven. Het weekblad zou eigendom van de vereniging zijn: 'het huurhuis zouden we verlaten, we zouden een eigen woning betrekken, die tweemaal zo groot was als de oorspronkelijke en waarop een hypotheek rustte, die niet hoger was dan de huur van het huis, dat we gingen verlaten'.

Op 6 mei 1931 introduceerde de voorzitter het nieuwe orgaan bij de lezers. Het Weekblad van het R.-K. Middelbaar en Voorbereidend Hoger Onderwijs was geboren. Het werd met gejuich begroet.

Helaas waren het niet uitsluitend juichkreten die te beluisteren vielen. Op de Algemene Vergadering, die een maand tevoren in Zuid-Limburg was gehouden, viel van enthousiasme weinig te bespeuren. Integendeel. Men kreeg bij de besprekingen, die gehouden werden in een van de zalen van het eerbiedwaardige Rolduc, soms de indruk dat het hoofdbestuur geen goedkeuring van zijn beleid in deze zou verkrijgen.

Tot goed begrip van het verzet, dat tenslotte klein bleek te zijn (12 stemmen tegen en 69 voor) dient men te weten, dat de firma Van de Burght, die eigenares was van het orgaan en dit ook had uitgegeven, onze vereniging als 'inwonende' niet wilde missen. Er was nooit een contract gesloten, ofschoon de penningmeester hierop meermalen had aangedrongen.

De situatie was dus deze, dat de vereniging volkomen afhankelijk was van de welwillendheid van de uitgeefster. Over deze welwillendheid viel in het geheel niet te klagen, wel b.v. over onregelmatigheid bij het ontvangen van het orgaan. Dergelijke onaangename dingen konden niet uit de weg geruimd, omdat de vereniging geen enkel recht kon laten gelden.

Kortom, de vereniging kreeg de gelegenheid baas in eigen huise te worden, toen de directeur van de uitgeverijfirma Malmberg, die niemand anders was dan onze oud-voorzitter Wijffels, een orgaan zocht ter aanbeveling

van haar schooluitgaven. De firma Van de Burght van haar kant deed alles om aan te tonen, dat zij de eigenares was van het orgaan en dat de vereniging gehouden was dit orgaan te blijven gebruiken. Ze zette deze halve waarheid kracht bij door, toen ons weekblad – in grijs gewaad – het licht zag, de uitgave van het ‘groene blaadje’ te prolongeren. Bovendien maakte ze van het bezit van onze ledenlijst misbruik door aan onze leden enige circulaires te zenden, waarin de goede naam van de penningmeester in een bedenkelijk licht kwam te staan. Uiteraard vermeldde de Helmondse firma niet, dat de exploitatie van het orgaan steeds grotere bezwaren voor haar ging meebrengen, wat gezien de voortdurend groter wordende behoefte aan ruimte die het orgaan opeiste, niemand behoefde te verbazen.

Dit alles verklaart, dat de naam van de vereniging voorlopig onvermeld blijft in de titel van het nieuwe tijdschrift. De firma Van de Burght behoudt de beschikking over de naam Sint-Bonaventura voor haar uitgave, volgens de Nederlandse wet, die namen van tijdschriften beschermt. Juridisch stond dit als een paal boven water. Of het al dan niet behoorlijk was van een orgaan, dat als jaarorgaan verschijnt, na vier maanden, dus midden in de jaargang, geen gebruik meer te maken, daarover hadden de uitleggers van het ‘wetboek van het drukkers- en uitgeversbedrijf’ verschil van mening. Helaas bracht de uiteindelijke beslissing in het civiele geding – in 1938! – ons een grote teleurstelling. Intussen waren we ons in het eigen gebouw volkomen thuis gaan voelen.

Nog een ander belangrijk besluit heeft de vereniging aan de bijeenkomst in Rolduc te danken: katholieke collega’s bij het openbaar onderwijs kunnen voortaan gewoon lid van Sint-Bonaventura zijn. Tot tweemaal toe had een algemene vergadering haar veto hierover uitgesproken. Nu kwam de hiervoor nodige statutenwijziging zonder veel moeite tot stand. Tien jaar waren er nodig geweest om een verandering in opvatting vaste vorm te geven.

Ook de collega’s aan de MTS werkzaam, die bevoegdheid hebben middelbaar onderwijs te geven, wilde men binnen het kader van onze vereniging brengen. Dit stuitte af op het feit, dat de MTS valt onder de bepalingen van het Nijverheidsonderwijs. Wat de docenten aan de middelbare meisjesscholen betreft, deze moesten nog wat geduld oefenen: zodra hun scholen erkend zouden zijn, zouden ze gaarne toegelaten worden.

Over aangelegenheden de organisatie van het onderwijs betreffende kon men op deze algemene vergadering kort zijn. De voorzitter had juist enige weken tevoren de commissie-Al geïnstalleerd. Nieuwe eindexamenideeën b.v. kon men dus, zonder verdenking te willen afschuiven, naar deze commissie verwijzen. Wel stond de ontvangende afdeling erop de aansluitingskwestie ‘af te doen’.

Nu deze zaak voor de derde maal op de agenda prijkte kwam men tot

de conclusie, dat de voorbereidende klas de oplossing zou brengen; aan elke school van VHM0 zou zo'n klas verbonden moeten zijn, bij voorkeur zou het werk aan enige onderwijzers moeten opgedragen worden.

In het openbare gedeelte – we waren toen de gasten van de Paters Franciscanen te Heerlen – van deze zeer gewichtige vergadering sprak dr. J. Schröteler s.j., Referent an der Zentralstelle der Katholischen Schulorganisation te Düsseldorf, over Wesen und Aufgaben der katholischen Paedagogik in unserer Zeit. Spr. zag niet zonder bezorgdheid het rusteloze experimenteren op onderwijsgebied in zijn land.

Voor redacteur Beuken was Schröteler's betoog aanleiding aan school en cultuur in Duitsland een reeks artikelen te wijden, waarin hij ernstig waarschuwde voor het streven om de kinderziel te maken tot een object van idealistische probeersels, die de toets der praktijk moeilijk kunnen doorstaan.

De redactie van ons weekblad, dat in zijn eerste jaargang 752 bladzijden telde, had over gebrek aan kopij niet te klagen. De secretaris van de vereniging en de redacteur-secretaris vulden elkaar herhaaldelijk aan als het ging over de vele zaken, die liggen op het uitgebreide terrein van de onderwijswetgeving, vooral wanneer hiermede ook onze rechtspositie gemoeid is.

Minister Terpstra interesseerde zich sterk voor laatstgenoemde aan gelegenheid. Na langdurige voorbereiding was in 1931 een wet tot stand gekomen, die de positie van de Rijksambtenaren regelde. Hierop kon men een betere omschrijving van de rechten en plichten van de leraren aan de Rijksscholen baseren. Dit bracht weer met zich mee, dat het bijzonder onderwijs een motief kon vinden de noodzakelijke maatregelen op dit terrein te treffen.

De redactie van artikel 76 van het reglement van het onderwijzend personeel van de rijks-hogereburgerscholen nodigde de minister als het ware uit de zaak te entameren. De tekst luidt: 'Voor de ambtenaren, op wie dit besluit van toepassing is, kan onze minister eene commissie voor georganiseerd overleg instellen. Hij kan bevorderen, dat daarin ook het onderwijzend personeel der van rijkswege gesubsidieerde gemeentelijke en bijzondere gymnasia, hogere burgerscholen, lycea, middelbare scholen voor meisjes en handelsdagscholen vertegenwoordigd is'.

Herhaaldelijk hebben afgevaardigden van de lerarenorganisaties over de samenstelling van een dergelijke commissie met de leiding van het departement gesproken. In de zomer van 1932 is men het met elkaar eens geworden. AVMO en Rijkslerarenvereniging zouden elk één afgevaardigde aanwijzen, de overige drie organisaties elk twee, met enkele rijksgedelegeerden zouden ze aangelegenheden van algemeen belang de rechtspositie van de leraren betreffende bespreken. Hun advies zou, wanneer het ging over belangen die ook andere ambtenaren raakten, worden uitgebracht

aan de centrale commissie van georganiseerd overleg, doch wanneer het over zuivere onderwijsbelangen ging, zou deze commissie zich rechtstreeks tot de minister kunnen richten. In het reglement werd ook vastgelegd, dat de organisaties een vergadering konden aanvragen; uiterlijk een maand na de datum van de aanvraag moest de vergadering geconvoceerd worden.

Het tot stand komen van deze instantie, die bedoelde de Regering van advies te dienen, voordat maatregelen worden genomen, kan men als een belangrijk feit in de geschiedenis van de rechtspositie van de leraren beschouwen. De samenwerking van de lerarenverenigingen heeft ze sterk bevorderd; deze heeft door toedoen van minister Terpstra een min of meer officieel karakter gekregen.

Ons hoofdbestuur had zich aanvankelijk een andere samenwerking voorgesteld, met name van alle katholieke verenigingen, die op het gebied van onderwijs bestaan. De Minister wenste evenwel afzonderlijke commissies voor elke tak van onderwijs. Officieel is dientengevolge het door het hoofdbestuur gewenste overleg niet tot stand gekomen; in de praktijk heeft men elkaar niettemin steeds weten te vinden.

De geschiedenis van het onderwijs is rijk aan rapporten. De jaargang 1931 van ons orgaan legt er duidelijk getuigenis van af: reorganisatie van gymnasium, van economisch onderwijs, oprichting van de 'Maatschappij-school'. Al deze klanken vat onze vereniging samen in het rapport, waartoe de Hilversumse Algemene Vergadering in 1930 had besloten. Het is op 28 december 1931 ter wereld gekomen als rapport Op de Coul, zo genoemd naar de voorzitter, het toenmalige lid van het hoofdbestuur, dr. Jan Op de Coul, momenteel rector van het stedelijk gymnasium te Den Bosch.

Een dubbel nummer van het 'Weekblad voor het R.-K. Middelbaar en Voorbereidend Hooger Onderwijs' (eerste jaargang, no. 38, 18 febr. 1932) bevat uitsluitend het rapport. Het beslaat 62 bladzijden, telt zeven hoofdstukken, die achtereenvolgens behandelen: soorten van scholen, leerplannen van de verschillende schooltypen, eindexamens, aansluiting LO-VHMO, aansluiting VHMO-HO, bevoegdheden en rechtspositie van leraren, rijks- en gemeentesubsidie.

De commissie heeft vooral de mogelijkheid van een nieuwe organisatie onder het oog gezien. Hier volgt een kort overzicht van het rapport.

Soorten van scholen:

VHO:	1. Gymnasium (A en B)	zesjarig
	2. HBS (B)	zesjarig
	3. Schakelschool	tweejarig

Grieks en Latijn dienen beide op het gymnasium gehandhaafd. De HBS B worde zesjarig, zo kan de overlading op deze school kleiner worden en het gymnasium wordt verlost van een bevoorrechte mededinger. De commissie wil een schakelschool van twee jaar voor hen, die in het bezit

van een diploma van een middelbare school naar een universiteit willen.

MO:	1. Algemene Middelbare School	vijfjarig
	2. Middelbare Handelsdagschool	drie- of vierjarig
	3. Middelbare Meisjesschool	vijfjarig

In plaats van de HBS A wil de commissie een maatschappijschool. De middelbare handelsschool wil ze behouden voor het algemeen vormend en het handelsonderwijs. Eén speciale meisjesschool acht ze meer dan noodzakelijk; de wet van 1863 kent dit instituut reeds, het is sinds 1885 in de verdrukking gekomen, omdat toen de rijkssubsidie niet meer is gegeven.

Het lyceum wenst de commissie in de wet vermeld te zien. Voor het lyceumsysteem kan ze blijkbaar niet veel enthousiasme opbrengen: 'Om financiële redenen kan het gehandhaafd worden'.

Bij het vaststellen van het leerplan lette men vooral op drie punten: 1. maximaal 33 lessen, 2. concentratie, 3. verplichte vakken en keuzevakken. In een wetsartikel (niet in een K.B.) dient een algemeen leerplan vastgelegd met het aantal lessen per week voor de verplichte vakken, groepswijze voor alle leerjaren samen. Elke groep omvat vijf kleinere groepen. Het Gymnasium kent: 1. Oude talen, 2. Wis- en natuurkunde, 3. Moderne talen, 4. Geschiedenis, Aardrijkskunde, 5. Tekenens, Gymnastiek. De HBS: 1. Wis- en natuurkunde, 2. Geschiedenis, Aardrijkskunde, 3. Moderne talen. 4. Handelswetenschappen, 5. Tekenens, Gymnastiek. Op een lyceum docere men Latijn alleen in de onderbouw, als het ook in de bovenbouw wordt onderwezen.

De commissie is van mening, dat het eindexamen schoolexamen moet zijn. Ze spreekt zich overigens uit voor centraal schriftelijk werk voor de moderne talen op gymnasium en HBS, voor wiskunde op gymnasium B en HBS. Op de andere schooltypen geve men uitsluitend eigen opgaven. Het systeem van deskundigen wil men liever vandaag dan morgen afschaffen; adjunct-inspecteurs dienen de vaste inspecteurs te assisteren bij het toezicht op de examens, één rijksgedelegeerde kan deze taak op zich nemen, hierbij geassisteerd door een drietal op voorstel van de directeur te benoemen 'honoraire leden'.

In vele gevallen zal een brugklas nuttig zijn, meent de commissie, en wel verbonden aan een school van VHMO.

In de regeling van de studierechten van de abituriënten van gymnasium en HBS B zijn volgens de commissie geen wijzigingen nodig; de universiteit wil ze ook voor afgestudeerden van andere middelbare scholen toegankelijk stellen via de tweejarige schakelschool, die met een bestaande school verbonden moet zijn. Deze scholen dienen ook zelf eindexamen af te nemen; de nadruk kan hier vallen op eigen werk en zelfstandige studie.

Bij de bevoegdheden en de rechtspositie van de leraren merkt de commissie op, dat het vaklerarensysteem een te exclusieve plaats inneemt.

Ze betreurt het dat de universiteit het behalen van meer dan een bevoegdheid soms bemoeilijkt.

De commissie was op initiatief van 'St.-Bonaventura' aan het werk gegaan. Ze droeg de naam van Commissie ter bestudering van de Wettelijke Regeling van het Voorbereidend Hoger en het Middelbaar Onderwijs. Ze was ingesteld door de katholieke organisaties, die toen op het terrein van genoemd onderwijs werkzaam waren.

Het rapport was ondertekend door dr. J. Op de Coul, door zuster Elisia Timmermans en M. Marie du Sacré Coeur Bekkers, directrice resp. van de MMS te Amsterdam en te Venray, door mr. dr. J. J. W. Beuns s.j. en prof. dr. Titus Brandsma, beiden uit Nijmegen, beiden zeer actief op het gebied van de onderwijswetgeving, door dr. H. W. E. Moller, die als voorzitter van 'Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant' en lid van de Tweede Kamer op dit terrein als expert mocht gelden, door de eerste rector van het Triniteitslyceum te Haarlem, Pater N. Th. Vlaar o.e.s.a., en door de heer J. E. Mulder, leraar r.-k. HBS te Helmond en directeur van de handelsavondschool aldaar.

Laatstgenoemde had de heer J. Smits, directeur van de handelsschool te Bergen op Zoom vervangen. Deze had zich met de heer J. H. N. Al te Hilversum, de man die de zaak aan het rollen had gebracht, tijdens de werkzaamheden uit de commissie teruggetrokken.

Deze mutaties stonden zeker niet los van sommige conclusies van het rapport, met name van die over de HBS A.

Ook ter Algemene Vergadering, die op 30 en 31 maart 1932 te Haarlem werd gehouden kwam bezorgdheid voor de jongste loot aan de HBS-boom heel sterk tot uiting. Vele sprekers verweten de commissie, dat ze de HBS A geheel en al en bagatelle had besproken. Anderen waren van mening, dat de commissie te weinig waardering had getoond voor de exacte vakken. Bovendien kwam volgens sommigen het lyceum niet aan zijn trekken.

Wie het onderwijs en zijn dienaren kent, verwondert zich over deze bezwaren in het geheel niet. Ter vergadering heeft de voorzitter van de commissie zich in de inleiding en in de repliek uitstekend geweerd. Eenvoudig was zijn taak niet, temeer omdat het invloedrijke lid dr. Moller inzake het economisch georiënteerde onderwijs een standpunt bleek in te nemen, dat zeer veel verschilde van dat zijner medeleden.

Voorzitter Jonkergouw ondervond, dat het feit dat het rapport niet namens onze vereniging was samengesteld, het vaststellen van een conclusie onmogelijk maakte. Hoogstens zou de vergadering een mening over het gebodene hebben moeten geven. Terecht heeft de leiding van de jaarvergadering deze krachtproef niet van de aanwezigen gevraagd. Men volstond met aan het hoofdbestuur op te dragen een vragenlijst samen te

stellen; deze vragenlijst zal aan de afdelingen en de leden worden toegezonden, ze kan dan tevens als leidraad dienen bij de bestudering van de vele moeilijke kwesties.

Optimistisch als het dagelijks bestuur van een vereniging als de onze steeds behoort te zijn, had het vóór de Haarlemse vergadering reeds een vragenlijst samengesteld. Het kon deze voorlopig opbergen. Met een ontwerp-Terpstra, dat toen in de maak was, haastten de Staten-Generaal zich evenmin.

Zo kregen de leden nog een jaar lang de tijd om de zaken te bespreken en te overwegen. In het orgaan komt nog menig een aan het woord. Geen wonder. Behalve de al dan niet gegronde bezwaren tegen de organisatiegedachte, die in het rapport tot uiting komt, vallen er nog vele stenen des aanstoots in te ontdekken. De door de commissie voorgestane concentratie ('aflopen' van vakken, opgaan van vakken in andere) bedreigt immers bovendien het bestaan van menig collega. Men vergete niet, dat de leraar per uur betaald wordt.

Nog juist voordat de examentijd begint, lanceert voorzitter Jonkergouw een compromisvoorstel. Hij doet een poging om het eens te worden over richtlijnen (orgaan van 9 juni 1932). Blijkbaar gaat het rapport hem te ver op de weg van de differentiatie, alleen de concentratiegedachte neemt hij over. Zijn voorstel luidt:

1. het onderwijs in Nederland bestaat uit LO, MO en HO (geen splitsing in MO en VHMO).
2. De schooltypen van het MO zijn: Gymnasium, HBS en Handelsschool (onder gymnasium te verstaan het tegenwoordige gymnasium A en onder HBS de HBS B van nu).
3. 'Sint-Bonaventura' spreke zich uit voor concentratie in de geest van het rapport met verplichte vakken en keuzevakken.

Als in 1933 de tijd nadert, waarin men in de afdelingen de Algemene Vergadering gaat voorbereiden, maakt het hoofdbestuur de punten bekend, die op de eerstvolgende jaarlijkse bijeenkomst in discussie en stemming gebracht zullen worden. Men heeft ruim de tijd. In strijd met de traditie zal men elkaar niet in de paasvakantie treffen maar eerst einde juli; dit in verband met het besluit, dat men onze algemene vergadering wil combineren met het tweede internationale congres voor katholiek VHMO. Den Haag is voor deze bijzondere bijeenkomst uitgekozen.

Het blijkt, dat ons hoofdbestuur de opvatting van de voorzitter deelt. De punten gaan uit van het bovenvermelde compromisvoorstel; ze werken een en ander meer uit. Met name wordt bij de schooltypen de Middelbare Meisjesschool uitdrukkelijk vermeld. Aan het lyceum schenkt men aandacht door te stellen, dat het een combinatie is van twee of meer school-

typen en wel met gewijzigde urentabel. Inzake de duur van de HBS wil men de vijf jaar handhaven als er geen Latijn gedoceerd wordt; neemt men Latijn wel op, dan wordt de HBS zesjarig. Nu vaststaat, dat de vereniging voor het schooleindexamen is, vraagt het hoofdbestuur hoe de leden denken over de wijze, waarop dit examen dient afgenomen te worden.

Uiteindelijk heeft de stemming over al deze belangrijke aangelegenheden weinig licht gebracht. Alleen over de algemene splitsing van het onderwijs in drie soorten bleek men het vrijwel eens te zijn. Voor de overige punten was nauwelijks een meerderheid te vinden. In het algemeen viel trouwens de belangstelling tegen. Had men te veel gepraat?

Met 37 tegen 30 stemmen sprak de vergadering zich uit voor de zesjarige HBS met Latijn. Het centraal schriftelijk werk bij het eindexamen kon geen genade vinden (26 voor, 36 tegen).

Met de concentratiegedachte van de commissie-Op de Coul kon men zich wel verenigen, onder uitdrukkelijk beding dat de schoolweek met inbegrip van het onderwijs in godsdienstleer maximaal 33 lessen zou omvatten. Inzake de mogelijkheid om aan een bevoegd leraar makkelijker meer bevoegdheden te verlenen, bestond een zekere aarzeling; men wilde deze beperken tot de lagere klassen.

Het tweede internationale congres voor katholiek VHMO heeft de Haagse Algemene Vergadering min of meer verdrongen. Maanden tevoren was men in ons orgaan begonnen het congres onder de aandacht van de leden te brengen. De moeite die in het bijzonder de collega's Van den Broek en Jos de Boer zich voor dit doel hebben getroost, is maar matig beloond. Onder de 250 deelnemers waren slechts 30 Nederlanders. De afdeling Den Haag, met name collega Hartwijk, had zich met de voorbereiding en leiding belast. Rector De Boer ontving in zijn meisjeslyceum de congressisten.

Als voorzitter trad op prof. Corcoran s.j. uit Dublin; feitelijk berustte de directie bij l'Abbé Hiers uit Brussel.

Het program mocht overladen heten en de ijver van de congresbezoekers groot: op alle bijeenkomsten waren ongeveer 150 personen aanwezig.

Zich baserend op de encycliciek 'Divini illius magistri' erkent het Congres 'dans la maison de Nazareth le vrai modèle de l'éducation chrétienne, non seulement pour les chefs de famille, et pour les enfants, mais aussi tout spécialement pour les maîtres catholiques. Sans écarter à priori tout autre système d'instruction et d'éducation secondaire, le Congres déclare sa préférence aux Humanités gréco-latines, comme étant même actuellement, les plus aptes à former cette élite intellectuelle et sociale dont l'église a autant besoin que la Société politique. Il formule cependant le vœu que, dans la mesure où le permettent les programmes officiels, les Humanités gréco-latines, s'efforcent de donner une formation en profondeur

plutôt qu'en étendue, et s'adaptent aux exigences raisonnables de la Société moderne'.

Ir. Jonkergouw heeft de congressisten verwelkomd. Overigens is het woord gevoerd door de volgende landgenoten: mej. dr. Kuyer uit Roosendaal, die sprak over Liberté et autorité dans l'éducation, pater Jos. Kleyntjes s.j. uit Den Haag over Échange d'étudiants en dr. Jos de Boer over L'enseignement secondaire et l'apostolat laïque.

Van laatstgenoemde redevoering is de tekst in ons orgaan gepubliceerd. Aan de hand van het werk l'Action Catholique van pater Dabin s.j. komt rector De Boer tot de volgende conclusie: 'La première condition requise pour la fonction du professeur est la conscience profonde de sa mission semi-sacerdotale. Que celui qui recule devant ces hautes responsabilités morales, ne brigue pas un poste dans l'enseignement catholique uniquement pour avoir le pain! Il n'y sera pas à sa place'. Het ideaal van de christelijke opvoeding kan de jeugd bezielen, mits dit ideaal het gehele organisme van de opvoeding doordringt.

Als praktische middelen brengt spr. naar voren: 1. het voorbeeld van de leraar op sociaal gebied, 2. het voorbeeld van katholieken van betekenis in het verleden, b.v. van Montalembert, Veuillot, Windthorst, Jozef Alberdingk Thijm, 3. de leerlingen opwekken om waar mogelijk sociaal te werken, 4. hen aansporen om lid te worden van de hun passende jeugdorganisatie.

Mocht iemand sceptisch staan tegenover dit betoog, mogelijk brengt de slotzin hem tot andere gedachten: 'De tous nos efforts humains rien ne restera éternellement, à nous et aux âmes confiées à notre zèle, rien ne dépassera l'horizon des âges que les fruits spirituels de notre dévouement au plus magnifique métier du monde'.

Voorzitter Jonkergouw had nog een reden om de Haagse Algemene Vergadering een zeer bijzondere te noemen: 'Sint-Bonaventura' vierde haar derde lustrum.

Aan het begin van het openbaar gedeelte stond hij een ogenblik stil bij het wel en wee van de vereniging in drie afgelopen lustra. Hij wees op de verdiensten van ons onderwijs in Nederland en prees de vereniging gelukkig dat ze sinds 1919 mocht gebruik maken van de adviezen van pater Van Everdingen, onze moderator, tegelijkertijd rector van 'Katwijk', het onderwijsinstituut met een traditie die ons terugvoert naar 1831. Het lidmaatschap van onze vereniging zag de voorzitter als een plicht: 'Gelukkig de mens, die met zijn plicht begint: juist hij zal de meeste vruchten plukken, al zijn deze meestal niet in ponderabele waarden om te zetten'.

Het lijkt niet onmogelijk, dat ir. Jonkergouw bij het uitspreken van de laatste woorden van de geciteerde zin gedacht heeft aan de strijd, die een vereniging als de onze vrijwel permanent op materieel terrein

te voeren heeft, waarin ze bovendien herhaaldelijk aan het kortste eind trekt.

En het verleden en het heden gaf de voorzitter stof te over om dit te bewijzen.

In 1920 was er een behoorlijke salarisregeling tot stand gekomen. In 1923 worden we meer dan de andere ambtenaren gekort; bovendien verliezen we de volledige betrekking. Als in 1928 een technische hernieuwing van de ambtenarenwet noodzakelijk wordt geacht, denkt men niet aan de leraren. Tevens raken we in het salarisbesluit los van de ambtenaren, met wie we steeds krachtens opleiding en werkkring verbonden zijn geweest. Hun maximumsalaris ging toen omhoog, het onze bleef bij 26 lesuren hetzelfde. Wel zouden we dit maximum kunnen bereiken bij 30 lessen; dit aantal bestaat evenwel voor menigeen niet.

Toen de voorzitter dit relaas gaf, deden de gevolgen van de economische depressie, die in 1929 in Amerika het eerst merkbaar was geworden, zich nog steeds gelden. Door allerlei maatregelen van de regering kwamen de leraren in de knel, betroffen ze de leraren zelf niet, dan werden deze zijdelings gedupeerd, omdat het de ambtenaren in het algemeen trof of omdat men op het onderwijs zelf bezuinigde.

Om er enkele te noemen. Met ingang van september 1932 was men begonnen de classesplitsingsnormen voor de lagere klassen te bepalen op 30, voor de hogere op 26. Voor menig leraar betekende deze wijziging achteruitgang, voor sommigen zelfs ontslag. De toenmalige minister van financiën, De Geer, begrootte het voordeel dat deze maatregel aan de staat opbracht f73600.

Een jaar later liet het departement van onderwijs weten, dat de minister elk splitsingsvoorstel opnieuw zou overwegen, onafhankelijk van de beslissing in '32. Definitief kwam de regeling op 8 februari '34 tot stand. Het werd nog slechter: de norm voor de lagere klassen werd 32, voor de hogere op 30, de absolute norm werd nota bene 36. Verwarring stichtte in het bijzonder de bepaling, dat splitsing in de praktijk slechts kon worden toegestaan, indien b.v. twee lagere klassen samen tot 50 kwamen. Wat er gebeuren moest tussen 37 en 49 wist niemand. 'Indien de leiding van de betreffende school kan aantonen,' aldus het departement, 'dat geschikte leerlingen op de voor hen bestemde school niet geplaatst kunnen worden, kan de minister dispensatie geven'.

Niet alleen de direct bedreigden protesteerden heftig tegen deze besluiten, die tot grote willekeur aanleiding konden geven. Een van de senatoren informeerde voorzichtig bij de nieuwe minister van onderwijs, mr. H. Marchant, of Zijne Excellentie het mogelijk achtte vruchtdragend onderwijs te geven in een eindexamenklas van 36 leerlingen. De minister merkte in zijn antwoord op, dat de leerlingen van de eindexamenklas weldra aan

de universiteit mogelijk in een collegezaal zouden zitten in groepen, 'die vaak een veelvoud van 36 sterk zijn'.

Laten we ons niet vermoeien om een kwalificatie van deze woorden te geven. Laten we volstaan met op te merken, dat de bepaling over het gemiddelde van alle klassen tijdens de Duitse bezetting is komen te vervallen, maar dat nog op de dag van vandaag 30, 32 en 36 de fatale getallen zijn bij het vaststellen van de rooster op onze scholen.

De periode 1931-'36 wemelt, zou men haast schrijven, van zuiver financiële maatregelen, waarbij de leraar betrokken was. In maart '31 was de staat begonnen op de salarissen van alle ambtenaren kortingen te heffen 'gedurende drie jaar' van $2\frac{1}{2}$ à 5%. Op grond van de bevindingen vastgelegd in het rapport-Welter, ging de regering er nadien toe over de ongehuwden-aftrek tot 5% en het verhaal op de pensioenbijdrage van 3 tot 8% te verhogen. Daar deze regeling onafdoende bleek, nam men begin '34 zijn toevlucht tot een crisiskorting van alle ambtenaren met 10%. In januari '36 gaat men opnieuw tot een 'tijdelijke' korting van 5% over.

Op deze onaangename gang van zaken heeft de voorzitter op de feestvergadering uiteraard niet uitvoerig kunnen en willen wijzen. Des te aangenamer moet het hem geweest zijn minister Terpstra te kunnen bedanken voor het bevorderen van het K.B., waarbij werd ingesteld een eigen commissie van overleg. De minister wijst naast de door de verenigingen aangewezen enkele ambtenaren aan als voorzitter, vice-voorzitter en secretaris. Op 7 september heeft de directeur-generaal, prof. van Poelje, de commissie geïnstalleerd.

Ook een ander succes viel te vermelden: dank zij de bemoeiingen van de leden van het hoofdbestuur C. van den Broek en dr. M. de Haas had dr. Moller in de Vereniging 'Ons Middelbaar Onderwijs in Noord-Brabant' weten te bewerken, dat de regeling van de positie van de leraren die werkzaam waren aan de OMO-scholen, vrijwel geheel conform werd aan die van de collega's aan de Rijksscholen; enkele bepalingen, die in het oog van onze vertegenwoordigers in het Rijksreglement te stringent waren, nam men niet over. De rechtspositie van de collega's aan de Brabantse scholen werd zo tot ons genoegen geregeld. Het hoofdbestuur kon voortaan andere schoolbesturen op deze regeling als voorbeeld wijzen. Temeer omdat een van de weinige punten die na de discussies over het rapport-Op de Coul zonder stemming was aangenomen, luidde: In de wet kome een artikel, dat bepaalt: Gemeenten en besturen van bijzondere scholen zijn verplicht ten aanzien der dagschool voor het personeel bepalingen op te nemen overeenkomstig het ambtenarenreglement 1929 voor het onderwijzend personeel der Rijks-HBS-en.

Bij de besprekingen met minister Terpstra en diens opvolger Marchant over deze aangelegenheid had men de vraag gesteld, hoe de positie van de

leraar beschermd kon worden bij opheffing van zijn school. De mogelijkheid bestond immers in zo'n geval, dat ook het bestuur van de school in kwestie ophield te bestaan; er zou dan geen instantie aansprakelijk gesteld kunnen worden om het wachtgeld uit te betalen en het Rijk zou niet weten tot wie zich te wenden. Van de zijde van het departement drong men aan tot het stichten van een wachtgeldcentrale. Bij OMO wilde de Regering het bestuur van deze provinciale organisatie als zodanig erkennen. Bij andere scholen lag de zaak niet zo eenvoudig. De r.-k. bond van schoolbesturen was te gedifferentieerd om op dit terrein activiteit te kunnen ontwikkelen. In feite is het hierop neergekomen, dat OMO andere schoolbesturen op bepaalde voorwaarden in de gelegenheid stelde zich inzake het wachtgeld bij haar aan te sluiten; de animo hiervoor was niet bijzonder groot, tot opheffing van een bestaande school in haar geheel zou men trouwens slechts in de uiterste noodzaak overgegaan zijn. Wel is de opzet van een school nogal eens te groot gebleken, zodat sommige afdelingen moesten opgeheven worden.

In de bezuinigingsjaren 1931-'36 sprak men in officiële regeringstukken over opheffing van kleine scholen en omzetting van vijfjarige in driejarige. Hier en daar voelde men zich in onze kringen onzeker. Tenslotte heeft men ondanks gebrek aan steun van overheidswege vele moeilijkheden kunnen overwinnen. Menig schoolbestuur heeft zich grote opofferingen getroost. Ons hoofdbestuur heeft zich zeker eenmaal moeten beraden hoe eventueel getroffen collega's moesten geholpen worden.

Eerst vele jaren later, toen de overheid de subsidie voor de salarissen op 100% bracht, verkregen de leraren aan gesubsidieerde scholen dezelfde wachtgeldregeling als de collega's aan de Rijksscholen.

Naast de 'buitenlandse politiek' bleven de aangelegenheden van 'binnenlands beleid' de aandacht van het hoofdbestuur vragen. De allerbelangrijkste was: Aan wie zullen we de leiding van het orgaan toevertrouwen? Redacteur-secretaris Pröpper wenste nl. zijn functie neer te leggen. Daar onze secretaris aan de beurt van aftreden was, kwam de voorzitter op het idee aan de heer C. van den Broek de dagelijkse zorg voor ons weekblad toe te vertrouwen. Vermoedelijk heeft onze praeses het waagstuk om spontaan mede te werken aan het afstaan van zijn actieve secretaris ondernomen, omdat hij in zijn omgeving iemand ontdekt had, die zich zeer zeker met elan op het secretariaat van de vereniging zou werpen. Hoe dan ook, historisch staat het vast, dat in de eerste hoofdbestuursvergadering in 1933 als redacteur-secretaris werd geïnstalleerd de heer C. van den Broek en als secretaris dr. A. C. de Jong; laatstgenoemde had nauwelijks zitting in het hoofdbestuur. Als men bedenkt, dat ook dr. ir. A. Hugon zijn intrede deed, wie zal dan ontkennen dat 1 januari 1933 een zeer gedenkwaardige dag is in de geschiedenis van onze vereniging?

In de eerste jaargang van het weekblad, van mei tot december 1932 lopend, hadden een paar artikelen van de hand van de priester-redacteur J. Paymans over onze patroon de aandacht getrokken. Sint-Bonaventura als leraar, als geestelijk schrijver, en in het bijzonder als de theoloog van de liefde, als de man van het kruisbeeld als de bron van alle kracht, hield R. D. Paymans de lezers ten voorbeeld voor.

Tot aan zijn dood, in 1940, heeft rector Paymans met zijn mederedacteuren Beuken en Van den Broek getracht het orgaan mede dienstbaar te maken aan de geestelijke belangen van de leden. Deze belangen komen immers maar al te vaak in de verdrukking. De inhoud van het orgaan legt hiervan herhaaldelijk getuigenis af. In dit verband stemt het zeer zeker niet optimistisch als men in het laatste jaarverslag van Van den Broek over 1932 leest, dat men er niet in geslaagd is voldoende belangstelling te wekken vooreenlerarenretraite. De geboren optimist die in de verslaggever steekt, moet zelfs een verlies in ledental – een uitzondering op de regel – melden van 26. Op 1 januari 1933 telt de vereniging 441 leden.

De aftredende secretaris had zich als voorzitter van een contributiecommissie moeten occuperen met een nieuwe regeling van de jaarlijkse bijdrage. In de bestaande schaal werd ondanks lang praten slechts een kleine wijziging aangebracht. Over de positie van de religieuzen in dit verband was de commissie het niet eens geworden. Eenstemmigheid in deze aangelegenheid zou nog zeventien jaar op zich laten wachten!

Uiteraard stelt de nieuwe redacteur-secretaris een plan de campagne op: hij propageert nieuwe rubrieken, met name: Uit eigen kring en Van en over de jeugd.

Ter Algemene Vergadering in Den Haag had de afdeling Leiden met klem op meer aandacht aan de lectuur voor onze leerlingen aangedrongen; het orgaan zou dit doel bijzonder goed kunnen dienen. Het zijn vooral pater dr. Beuns en Wim Theunissen, die over dit onderwerp meermalen de pen voeren. Pater Beuns was als hoofdverkennerseestelijke ook de aangewezen om het verkennen bij onze leden te introduceren. Deze artikelen geven een duidelijke uiteenzetting van de geniale vinding van Baden-Powell. 'Wat hij wil is, in zoverre het louter natuurlijk is, volkomen gezond, en in zoverre het tot hoger streven opwekt, geïnspireerd in de katholieke bodem van de middeleeuwse ridderidealen. Het te doordesemen met de katholieke gedachte is niet moeilijk, integendeel, het verkennen vraagt als vanzelf naar die hogere wijding'. Het verkennen geeft, aldus pater Beuns, een harmonischer karaktervorming dan de school; het is een uitstekende aanvulling van het schoolleven. Ook voor leraren kan verkennen uitstekend zijn. De verkennerseestelijke hier aan het woord, kent voorbeelden van collega's, die zich geheel aan het verkennen gaven en die over hun activiteit in deze getuigen, dat hun eigen godsdienstig leven vromer is

geworden, omdat het leiden van verkenneren in de grond van de zaak een apostolisch werk is.

Van apostolisch gesproken. Met bijzondere grote vreugde heeft de nieuwe redacteur-secretaris kunnen vermelden, dat zijn propaganda voor een retraite in 1933 succes heeft gehad. Daar gebleken was, dat men aan de tweede helft van de Goede Week de voorkeur gaf voor geestelijke afzondering en omdat op deze dagen de retraitehuizen voor anderen gereserveerd waren, konden de 34 belangstellenden dank zij de welwillendheid van de Broeders van St.-Louis in het internaat te Oudenbosch bijeenkomen.

De inhoudsopgave van het orgaan in 1933 legt er ook overigens getuigenis van af, dat de redactie met haar secretaris erin geslaagd is behalve de regelmatig aan de orde zijnde kwesties van materiële en schooltechnische aard, andere aspecten van het lerarenleven te belichten of te laten belichten. Mogelijk is, nationaal gezien, het eeuwfeest van Willem van Oranje wel het onderwerp dat in de allereerste plaats vermeld moet worden. Het vierde eeuwfeest van de geboorte van Willem de Zwijger is immers voor het Nederlandse Episcopaat aanleiding geweest in het openbaar de betekenis van deze figuur voor het Nederlandse volk – ook voor het katholiek deel – te erkennen. Dit geschiedde in het Concertgebouw te Amsterdam, waar de bisschoppen de plechtige zitting ter herdenking van Oranje bijwoonden. Dr. M. de Haas, afgevaardigde van onze vereniging, werd zich ter plaatse wel bewust, wat een voorrecht het is historicus te zijn; zijn verantwoordelijkheid als onderwijzman doorvoelde hij toen meer dan ooit.

Hoe men op onze scholen het esthetische element op de juiste wijze dient te waarderen bracht collega R. Lagas naar voren in 'Muziek en de Middelbare School' en collega Joh. Wertz in 'Ontwikkeling van het schoonheidsgevoel bij onze leerlingen'. Bij het interpreteren van de inhoud van een keuzevak zou men dit vooral in het oog moeten houden. 'Schoonheid is immers een kracht van hoger orde in het leven van ieder mens'.

In het begin van 1934 verschijnt ons weekblad in een nieuw kleed, 'licht van tint om alle pessimisme te vermijden'. Pater Van Luyck s.j., die als recensent reeds vele diensten heeft bewezen, opent een nieuwe rubriek: Paedagogische kroniek, waarin hij jarenlang belangstelling voor de pedagogica bij de lezers heeft trachten op te wekken. Of in stand te houden? Gezien het feit, dat op de Pedagogische Week te Tilburg in de afdeling MO acht toehoorders te tellen vielen, lijkt het eerst gebruikte werkwoord het best op zijn plaats. Of moet de afwezigheid van zovelen toegeschreven worden aan het onderwerp, dat dr. J. Moormann behandelde? Spreker besprak 'Het onderwijs in de moedertaal op de middelbare school'.

Meer dan ooit was dit onderwerp toen actueel. Redacteur Beuken wijdde

een reeks artikelen aan het onderwijs in de talen en we behoeven de naam Marchant maar te noemen om te begrijpen wat er te doen was op het gebied van de spelling.

De markante figuur die de Minister van Onderwijs in het tweede kabinet-Colijn van nature was, heeft ook in zijn nieuwe functie voor vele verrassingen gezorgd.

De eerste was een brief dato april 1934, waarin Zijne Excellentie aan de lerarenorganisaties verzocht een ontwerp-salarisregeling op te stellen; de kosten mochten uiteraard niet hoger zijn dan die der bestaande regeling (men leefde ten tijde der bezuiniging!), kostbare overgangsbepalingen diende men te vermijden en aan beginnende leraren behoefde bij een klein aantal lessen niet onmiddellijk een behoorlijk bestaan te worden gegarandeerd. In de brief laat ook de politieke vogelaar zijn geluid horen: er wordt gesproken over de wenselijkheid van een vast salaris voor de leraar in vaste betrekking, onafhankelijk van het door hem gegeven aantal lessen.

Wat moest men in de besturen van de organisaties over deze brief denken?

We kunnen ons voorstellen, dat aan sommige ingewijden –het was voorlopig nog slechts bekend aan de bestuursleden – dit gebaar van het departement verdacht voorkwam. ‘Sinds wanneer mogen wij zelf ons salaris bepalen? Dit détournement is te mooi om waar te zijn’. Anderen meenden, dat we niets konden verspelen door aan de suggesties van de brief gehoor te geven.

De besturen zijn gaan vergaderen en gaan rekenen. Enige jaren achtereen was het in de bestuursvergaderingen uitsluitend voor de beoefenaren van de exacte vakken goed mogelijk te overzien waartoe de vele voorstellen konden leiden: tabellen en grafieken brachten de overigen tot een soort berusting, tenslotte tot wanhoop. De pessimisten hebben gelijk gekregen. Hoe, om ons te beperken tot onze eigen kring, de voorzitter vrijwel dag en nacht ook rekende en hoewel later in het stadium van grotere publiciteit ir. Hopster met een grote aanwijsstok gewapend aan zijn collega's les gaf in de salarisberekenkunde, al dit werken is vergeefs geweest.

Dan kostte het voorgestelde te veel geld, dan vond het departement geen gelegenheid om een bijeenkomst van de vertrouwensmannen te beleggen; ook kwam het voor, dat de beginsalarissen naar de mening van alle leraren te laag lagen enz., enz.

Kortom, toen de minister in 1935 de daad van zijn leven stelde, toen hij katholiek werd, en om deze reden niet meer als een vertegenwoordiger van de Vrijzinnig Democraten in het kabinet mocht gelden en dus aftrad, was de positie van de leraar even wankel als twee jaar tevoren. Zijn opvolger Slotemaker de Bruïne, zou evenmin kans zien verbetering aan te brengen.

De toestand van 's Rijks schatkist was en bleef het motief, dat de

Regering gebruikte om haar maatregelen ook op onderwijsgebied aan-
nemelijk te maken. Men kan moeilijk een K.B. bedenken, dat niet min of
meer in het teken van 'bezuiniging' stond: toelatingseisen, splitsings-
normen, eindexamenreglement enz.

Ja, ook de nieuwe eindexamenreglementen! In grote trekken is de nu
nog geldende regeling in '34 ingevoerd. Dat het aantal deskundigen bij
de HBS voortaan drie inplaats van vijf zal zijn, valt slechts op rekening van
de bezuiniging te schrijven. De merkwaardige positie, die de vakken aard-
rijkskunde, geschiedenis en staathuishoudkunde in de toekomst zullen
krijgen, hangt hiermee zonder meer samen. Onderwijskundig bekeken,
heeft men met de consequenties blijkbaar minder rekening gehouden.

Merkwaardigerwijze heeft tegelijkertijd het gymnasiumeindexamen
wijziging ondergaan. Het gymnasium krijgt centraal schriftelijk werk in
moderne talen en wiskunde, het zal twee dagen in beslag nemen; het neemt
het cijferstelsel van de HBS over en ook het cijfergemiddelde kan evenals
bij de HBS bij de beoordeling van de candidaat een rol spelen.

Dat handelswetenschappen en cosmografie 'achter de streep' komen en
bij de vreemde moderne talen letterkunde vervalst, is eveneens toe te
schrijven aan het K.B. van febr. '34.

Het doet wel enigszins vreemd aan, dat de heer J. H. N. Al, die zijn
leidende functie bij het katholiek VHMO te Hilversum om gezondheids-
redenen had moeten neerleggen, in een zestal artikelen de boven besproken
regeringsmaatregelen te lijf gaat in verband met de 'angstwekkende' be-
langstelling van de ouders voor ons onderwijs. Als tekenen des tijds, aldus
in 1934 deze onderwijsman in ruste, kunnen we de slechte resultaten van
vele leerlingen beschouwen. Geen wonder, de scholen zijn bewaarplaatsen.
Schr. hoopt, dat minister Marchant het fameuze 30×30 zal reduceren tot
 24×24 . Blijkbaar is collega Al ondanks vele teleurstellingen op de keper
beschouwd in het bezit van het nodige idealisme gebleven, dit idealisme,
dat hij de leraren toewenst, die door de bezuinigingsmaatregelen voort-
durend in hun werk gehinderd worden.

Wat voorzitter Jonkergouw op de Algemene Vergadering in 1934, die
toen in Den Bosch gehouden werd, mede te delen had, stemde in het alge-
meen niet tot optimisme. De aanwezigen moesten zich o.a. uitspreken over
twee rapporten, respectievelijk een subsidierapport en een rapport uitge-
bracht door de studiecommissie voor het economisch onderwijs.

De subsidiëring van onze scholen is indirect een aangelegenheid van
de leraar, zijn rechtspositie hangt er in feite ten nauwste mee samen. Juri-
disch is het een zaak van de schoolbesturen. Het lijkt niet onmogelijk, dat
tengevolge van deze situatie deze vergadering van leraren niet tot een con-
clusie is gekomen. Het rapport ging trouwens niet van 'St.-Bonaventura'
alleen, maar van de samenwerkende verenigingen uit. Overigens bleek het

dat de opvattingen te ver uit elkaar lagen om tot een uitspraak te komen. Enerzijds wilde men per se tot 100% subsidie komen, omdat bij een systeem van 95% de schoolbesturen de resterende 5% niet zouden kunnen fourneren. Anderzijds achtte men het uitgangspunt van de rapporteurs, dat Rijk en Gemeente op gelijke wijze bij de zaak geïnteresseerd moesten worden volkomen uit den boze. De voorzitter wist dan ook niets beters te doen dan het rapport voorlopig terug te nemen. Op een buitengewone vergadering in het najaar zou men de zaak opnieuw kunnen entameren. De geschiedschrijver zocht vergeefs naar stukken deze vergadering betreffende. Waarschijnlijk had het hoofdbestuur andere bezwaren te over.

De houding van de Algemene Vergadering ten opzichte van het rapport inzake het economisch onderwijs was volkomen anders. Ze accepteerde het in zijn geheel. In de ontwerpen van wet, die de achtereenvolgende ministers gelanceerd hadden om het MO een nieuwe regeling te geven had men voor de nieuwste tak, het economisch onderwijs, ook plaats willen maken. In het wetsontwerp-Waszink was het reeds vermeld. Geen wonder, dat de besturen van de samenwerkende verenigingen aan enige terzake kundige collega's opdroegen over de 'handelsschool' hun mening vast te leggen. Namens onze vereniging namen aan de beraadslagingen deel het lid van het hoofdbestuur, ir. Hopster, en de directeur van de r.-k. middelbare scholen te Bergen op Zoom, collega Smits. Dit rapport neemt inzake het economisch onderwijs een volkomen ander standpunt in dan het boven besproken rapport-Op de Coul. Het stelt voorop, dat aan de HBS A een plaats behoort ingeruimd te worden, volkomen gelijkwaardig aan die van de HBS B. Aan het einddiploma dienen de volgende studierechten verbonden te worden: het recht tot het afleggen van examens a. aan handelshogescholen en handelsfaculteiten, b. in de juridische faculteiten van elke universiteit hier te lande behoudens aanvullingsexamen in Grieks en Latijn B, c. in de verenigde faculteiten der Rechtsgeleerdheid en der Letteren en wijsbegeerte (voor kandidaat O.I. ambtenaar), d. in de verenigde faculteiten der Wis- en natuurkunde en der Letteren enz. (Sociale aardrijkskunde), e. in de faculteit der Letteren enz. behoudens aanvullingsexamen in Grieks en Latijn A. De rapporteurs wensen dat men overgaat tot het stichten van een zelfstandige HBS A met een tweejarige onderbouw. Terloops zij hier reeds vermeld, dat dit rapport in 1936 effect heeft gesorteerd; toen heeft minister Slotemaker de Bruïne het gebruikt als grondslag voor zijn wetsontwerp.

Ook aan het jeugdvragestuk schenkt de Bossche vergadering aandacht. Onze redacteur-secretaris en de rector van het Sint-Bonifaciuslyceum te Utrecht, collega Feldbrugge, leiden de discussies in.

De heer Van den Broek begon met verslag uit te brengen over het door hem ingesteld onderzoek naar de organisatie van onze schooljeugd op het

ogenblik. Slechts 20 van de 45 aangeschreven scholen zonden een antwoord. De jongensscholen kennen meestal een algemene organisatie, de meisjesscholen vaak clubs. Hier en daar kent de schooljeugd een eigen blad. Club- en kernvorming vindt meer verdedigers dan algemene organisatie. Kernvorming heeft gewoonlijk plaats via de moderator.

De tweede spreker was door het hoofdbestuur uitgenodigd zijn mening te geven over mogelijkheden in de toekomst. 'In hoeverre kan de school de leerlingen voorbereiden op het maatschappelijk leven?'

Rector Feldbrugge constateerde bij de jeugd een sterke tegenzin tegen bepaalde eigenschappen van de school. Vermoedelijk geldt deze tegenzin in het bijzonder ons onderwijssysteem, waarbij de houding van de leerling te passief blijft. Organisatie buiten de school is dan ook behalve uit het normale verlangen naar ontspanning te verklaren als reactie op het theoretisch geworden schoolleven. Zo is uit de jeugd voortgekomen de verkennerbeweging, die vóór alles actie is. Spr. ziet in een onderwijssysteem, dat het goede van de verkennerbeweging opneemt, het ideaal. Samenwerking tussen school en jeugdorganisatie acht hij noodzakelijk.

Van de oude vertrouwensmannen heeft collega J. van Meegeren ons in december '34 verlaten, nadat hij veertien jaar een zeer belangrijk aandeel in de leiding van onze vereniging had gehad, als secretaris in de eerste jaren, maar vooral als penningmeester. Juist toen hij aftrad was de Bonaventurafamilie gegroeid tot meer dan 500 leden (502). Het scheidende bestuurslid had deze groei zeer sterk bevorderd, zijn voortdurende propaganda zag hij met succes bekroond. Zijn organisatorische talenten ging hij nu uitsluitend stellen in dienst van het gezin.

Toen de vereniging aan ir. Jonkergouw met groot genoegen opnieuw de leiding toevertrouwde, moest de voorzitter dus de steun van de rasechte penningmeester, die Van Meegeren was, missen. Sinds begin 1935 voert dr. ir. A. Huguen het financieel beheer. De toekomst zou leren, dat deze 'leerling' van Van Meegeren de lessen van zijn 'meester' wel heel bijzonder goed kon gebruiken en dat de leerling de meester zo mogelijk overtrof.

De heer H. Pröpper keerde in het hoofdbestuur terug en de heren ir. H. Hopster en dr. J. Op de Coul bleven op hun plaats gehandhaafd.

Tegen zijn gewoonte in opent onze redacteur-secretaris het orgaan van 1935 in mineur. Het is niet zozeer de armoede, die tentoongespreid wordt – het orgaan is niet meer in een speciale omslag gestoken – als wel het feit, dat het aantal leden dat zijn medewerking geeft aan het weekblad minimaal is. Men trekke hieruit niet de conclusie, dat de redactie gebrek aan kopij heeft in deze tijd. De overheid zorgt hiervoor in ruime mate.

Redacteur-secretaris Van den Broek en secretaris De Jong vragen in het bijzonder de aandacht voor het rapport-Bolkestein inzake de aansluiting LO-MO in mei '34 verschenen. Een oude, een eeuwige (?) moei-

lijkheid. Deze semi-officiële commissie die haar naam ontleent aan haar voorzitter, inspecteur G. Bolkestein, ontwerpt een koninklijk besluit 'tot wettelijke regeling der toelating tot de eerste klasse eener HBS met 5-jarige cursus'.

De algemene regeling, die de overheid voor haar eigen en voor gesubsidieerde middelbare scholen in 1920 had voorgeschreven – voordien kende men geen algemeen voorschrift – voldeed in het geheel niet. De commissie-Bolkestein meende dat de situatie aanzienlijk beter zou worden, indien men de kandidaatjes tweemaal aan een onderzoek onderwierp. Leraren en onderwijzers zouden in januari een commissie vormen. In de periode van 15 april tot 15 mei had deze gedurende vier schooltijden een onderzoek in te stellen naar de mate waarin de verstandelijke aanleg ontwikkeld en gevormd was en naar de vertrouwdheid met de voor het volgen van MO vereiste begrippen op het gebied der Nederlandse taal, rekenen, aardrijkskunde en geschiedenis. Tussen 25 juni en 15 juli moet een tweede onderzoek plaats hebben en wel naar de vaardigheid in het gebruiken van de kennis in bovengenoemde vakken; hieraan zullen twee schooltijden besteed moeten worden.

De motivering van het rapport draait om het vraagstuk van de geschiktheid. Hiertegen gingen de vele bezwaren, die men in lerarenkringen koesterde, niet. Men twijfelde meer aan de uitvoerbaarheid van het voorgestelde.

Op de Algemene Vergadering van onze vereniging in 1935 te Arnhem gehouden vormde deze aansluiting op het openbaar gedeelte de hoofdschotel. Voor een andere aansluiting nl. MO-HO, gaat men zich ook interesseren. Dit vraagstuk bestudeert een commissie, die deels uit hoogleraren, deels uit dienaren van het VHMO bestaat. Ook deze commissie staat onder leiding van inspecteur Bolkestein, dr. M. de Haas heeft er namens 'St.-Bonaventura' zitting in.

Uiteraard kon men in lerarenkringen tegen de samenstelling van laatstgenoemde commissie geen bezwaar hebben. Dit was wel het geval ten opzichte van de andere, temeer omdat het gepubliceerde rapport een semi-officieel karakter droeg. Met alle waardering voor het werk, sprak de Arnhemse Algemene Vergadering haar teleurstelling hierover uit.

Ter vergadering werd het probleem besproken door de secretarissen door ir. Haanappel uit Roosendaal, die zich respectievelijk ook als neerlandicus en mathematicus lieten gelden.

Dr. De Jong stelde voorop dat er drie omstandigheden zijn, die het teleurstellende resultaat van het VHMO verklaren: de onvoldoende schifting, het hiaat tussen LO en MO en de moeilijkheden van de aanpassing. Voor de schifting heeft het rapport voornamelijk belang. Natuurlijk is een

Katholieke Leerarenvereniging St. Bonaventura

EINDHOVEN, 30 Mei 1919

L.S.

Hierbij hebben ondergetekenden de eer U toe te zenden een exemplaar van de Statuten, zooals die vastgesteld zijn op de vergadering van 29 Mei.

Op deze vergadering werden tot bestuursleden gekozen mevrouw J. Bergé, Den Bosch, en de heeren Th. H. M. van den Donk, Eindhoven, W. H. C. van Heek, Waalwijk, Dr. H. Knippenberg, Helmond, A. Michels, Amsterdam en L. P. M. Steens, Eindhoven.

Krachts art. 15, al. 2 der Statuten werd tot voorzitter gekozen de heer Th. H. M. van den Donk. Als secretaris zal optreden de heer L. P. M. Steens.

Ten spoedigste zal het bestuur de Statuten verzenden ter bekoming van de kerkelijke goedkeuring en de liefdoening van een geestelijk adviseur aanvragen.

Daarna zal onmiddellijk de koninklijke goedkeuring worden aangevraagd en als deze verkregen is, terstond een algemeene vergadering worden belegd.

Op deze vergadering zal U een Ontwerp-Huishoudelijk Reglement worden aangeboden en zal het bestuur zijn mandaat opnieuw ter beschikking stellen van de leden. Dit terwille van hen, die de algemeene vergadering van gisteren niet bezochten.

Mogen we nu tevens een krachtige aansporing tot U richten om als gewoon of belangstellend lid toe te treden tot St. Bonaventura?

Het Gymnasium en Middelbaar Onderwijs staat aan het begin van een geheel nieuwe periode. Ook wij, Katholieke Leeraren, moeten ons laten hooren en met eigen geluid.

Nag over de aangelegenheden moet nu wel worden gesproken. Daarom toef niet met U aan te laten zien dat er niets te doen is, ook die reeds een der voorbereidende ver-

gaderingen geen cent nog in kas. En toch zijn er reeds heel veel vragen op de vaat te stellen: contributie? Hoe belangstellende leden f 2.50. Binnenkort zenden

U een ontwerp van samenwerkingsverdrag en bloede dan met ons mee naar de school en daardoor tot heil van gansch ons

Th. H. M. VAN DEN DONK, Voorzitter.
L. P. M. STEENS, Secretaris
Mef. J. BERGE.
W. H. C. VAN HEEK.
Dr. H. H. KNIPPENBERG.
A. MICHELIS.

Huishoudelijk Reglement

voor de
Katholieke Leeraren-Vereeniging
„St. Bonaventura“

N.V. DRUKKERIJ „DE MIEDE“ - EINDHOVEN

STATUTEN

DER
KATHOLIEKE
LEERARENVEREENIGING
ST. BONAVENTURA

Documenten uit de eerste tijd

Het uiterlijk van het orgaan in de loop der jaren

centrale commissie verre van aantrekkelijk; deze krijgt in ons land met zijn vrijwel oneindige reeks van tegenstellingen tussen stad en platteland, tussen allerlei richtingen en typen van scholen een onmogelijke taak, temeer daar men met de samenstelling van het examenwerk ook de correctie wil centraliseren. Waar kan de leraar, die bij dit werk ingeschakeld zal moeten worden, hiervoor de tijd vinden, vraagt dr. De Jong. Het rapport geeft de middelen niet aan om de kloof tussen LO en VHMO te overbruggen; alleen in een brugklas kan de onderwijzer iets bereiken. Overigens staat het vast, dat de commissie de methode van toelaten wel wijzigt, de moeilijkheden van aanpassing neemt ze echter niet weg. De heren geven trouwens toe dat een proefklasse meer zou voldoen.

Ir. Haanappel huiverde voor het gevaar van te grote gebondenheid. Spr. achtte de theoretische zijde van het rapport goed. Door druk uit te oefenen op de lagere school zal de commissie het rekenonderwijs op opleidingsscholen in de grote steden gunstig kunnen beïnvloeden, maar wat zal het platteland doen? Spr. vreest, dat het alles langs zich heen zal laten gaan. Overigens acht hij de betrouwbaarheid van het geschiktheidsonderzoek niet groter dan die van de gebruikelijke denksommen. De voorzitter kon aan het einde van de discussie vaststellen, dat er geen reden bestond om het standpunt van de vereniging inzake de brugklas verbonden aan de Middelbare School te wijzigen.

Bij alle verschil van mening bleek in één opzicht eenstemmigheid: intellect is onmeetbaar. Redacteur Beuken verrichtte in de loop van het jaar uitstekend werk door in verband met dit feit een en ander te publiceren. Hij wees hierbij op twee in 1934 verschenen werken, nl. dat van prof. dr. E. Carp over Conflicten van het kinderleven en dat van prof. dr. Th. van Schelven over de Psychologie van het kind. In het bijzonder vraagt hij de aandacht voor het hoofdstuk Schijnbaarheid in Carp's studie. De commissie-Bolkestein heeft met deze wetenschappelijke opvattingen heel weinig rekening gehouden: Intuïtie en fantasie vormen bij de voortstuwing van de geest een zeer grote rol, niet alleen het combinatie- en abstraheringsvermogen. Intelligentiemetingen op zijn Amerikaans à la Luning Praktijken dus wel met zeer grote omzichtigheid gehanteerd te worden. Verder vergete men nooit, dat het maatschappelijk milieu bij talen, aardrijkskunde en geschiedenis een belangrijke factor is, belangrijker dan bij de zuivere intellect-vakken.

Men ziet het. Kritiek is dit rapport niet bespaard gebleven. Toch kan men het beschouwen als de grondslag van het Koninklijk Besluit van 19 maart 1938. Sindsdien kennen de Rijksscholen in Nederland centraal schriftelijk werk bij het toelatingsexamen en kunnen andere scholen dit werk overnemen.

Hangt het werk van de commissie-Bolkestein ook met bezuiniging

samen? Ongetwijfeld: door betere selectie hoopt men immers het aantal leerlingen te beperken. Andere maatregelen spreken nog duidelijker taal. Redacteur-secretaris Van den Broek tracht de lezers van het orgaan te behoeden voor verdwalen in dit labyrint, zoals hij het bezuinigingsontwerp 1935 karakteriseert: 'Duister is het, evenals ieder behoorlijk wetsontwerp, op vele plaatsen'. Bij K.B. zal alles nader geregeld worden. Uiteraard was ons hoofdbestuur op zijn hoede. Wat betekent de aangekondigde salarisverlaging, opheffing van scholen, wijziging eindexamens?

In ander verband hebben we op dit alles reeds gewezen. De reactie in eigen kring dient hier nog nader bekeken. De leraar weet uit ervaring, dat hij zeker het kind van de rekening zal worden. Als de regering aankondigt: we moeten naar lager levenspeil, dan is het voor haar het eenvoudigste de ambtenaren het voorbeeld te doen geven.

'Het aantal leerlingen, dat een bijzondere school moet tellen om voor subsidie in aanmerking te komen zal hoger moeten worden'. Wat betekenen de volgende woorden in het concept? Van bepaalde bijzondere scholen kunnen, 'indien dit naar onze mening mogelijk is' de twee hoogste klassen buiten subsidieverband gebracht worden, indien in de buurt een school van dezelfde richting bestaat, die de leerlingen van deze twee klassen kan overnemen.

Ongerustheid en onzekerheid blijven de situatie beheersen.

Reeds in Den Bosch had men ter Algemene Vergadering de vraag gesteld of een onderling steunfonds niet dienstig zou kunnen zijn in bepaalde omstandigheden. De moeilijkheid om een en ander in concreto te regelen bleek evenwel zo groot, dat men niet tot een besluit kon komen. Nu weer was het gevaar groot, dat een groep leraren gedupeerd zou worden door het feit, dat de regering subsidie bleef weigeren aan een reeds lang bestaande school. Men vergete niet, dat het stopwetje van 1924 nog steeds van kracht was. Op de 'navergadering' in Arnhem had de voorzitter voldoende toezegging van steun verkregen. Gelukkig kon hij in het eerste nummer van het orgaan dat na de Arnhemse vergadering verscheen, volstaan met een dankwoord voor de toegezegde hulp; ze behoefde niet verleend te worden. Wel was het hoofdbestuur tot de conclusie gekomen, dat het oprichten van een steunfonds niet langer uitgesteld diende te worden.

Nog een tweede besluit van de Arnhemse vergadering typeert de toenmalige omstandigheden: in afwijking van de vigerende regeling wordt de jaarlijkse contributie voor belangstellende leden zonder betrekking verlaagd tot f2. Dit was de eerste stap van onze vereniging in de richting van daadwerkelijke belangstelling in het lot van de afgestudeerden die er niet in konden slagen een functie bij het VHMO te verkrijgen. Het was de afdeling Heerlen-Rolduc, die van het hoofdbestuur op korte termijn nog

meer activiteit verlangde en onze vertrouwensmannen verzocht bij de schoolbesturen aan te dringen op een zodanige verdeling der lesuren, dat aan geen enkele leraar meer dan 30 lesuren zouden worden opgedragen.

'Onze salarisregeling is te gecompliceerd', aldus zag secretaris De Jong zich genoodzaakt te reageren op de Zuid-Limburgse suggestie, 'om soortgelijke maatregelen incidenteel te bevorderen'.

De Utrechtse Senaatscommissie stelde de zaak nog simplistischer: 'Laat elke leraar die dit wenst van zijn 30 lesuren 5 afstaan aan een werkloze collega. De leraar in functie zou hem kunnen honoreren met een bedrag naar de laatste lesuren berekend. Voor de overheid zou dit dus geen onkosten met zich brengen'.

Het is zonder meer duidelijk, dat men hier met een uiterst moeilijk op te lossen vraagstuk te maken had. De zich door de economische situatie gedupeerd voelenden zetten alle zeilen bij om verbetering in hun positie te verkrijgen; zij deden dit o.a. door het oprichten van een eigen organisatie, de WEMO. Reeds in 1933 hadden zij elkaar gevonden. Het ageren tegen cumulatie van inkomsten en functies en het ijveren voor splitsing van vacerende betrekkingen werden met name genoemd als doeleinden van de nieuwe organisatie. Vanzelfsprekend zocht men op de duur contact met de samenwerkende lerarenverenigingen. Een en ander verliep niet vlot, vooral omdat laatstgenoemde kwesties, die in het Georganiseerd Overleg aan de orde moesten komen, niet in tegenwoordigheid van de WEMO-afgevaardigden mochten en konden besproken worden. Het kwam zelfs tot een breuk toen de WEMO een salarisregeling ontwierp en aan het Departement zond, een salarisregeling die dus niet, zoals de toen hangende voorstellen van de lerarenorganisaties, geheim was en dientengevolge in de pers werd besproken. Al heeft de regering de WEMO-voorstellen niet overgenomen, het was duidelijk geworden, dat afzonderlijke organisatie de werkzoekende collega's geen stap verder bracht. Als de regering in '36 opnieuw voorstellen aan de lerarenorganisaties vraagt inzake de salarissen, houdt de WEMO praktisch op te bestaan.

Met de boven vermelde speciale contributieregeling is 'St.-Bonaventura' begonnen de katholieke werkzoekenden, deze slachtoffers van de crisis, terwille te zijn en hen in onze kring op te nemen. Ze hadden nu de weg naar de vereniging gevonden, waarin ze thuis hoorden. Deze zou in de eerstvolgende jaren hen zoveel mogelijk helpen de deur van een school te openen.

Als 1935 ten einde spoedt en de verschillende functionarissen de balans opmaken, mag men enerzijds niet klagen, omdat het aantal leden weer gestegen is (tot 544) en omdat het weekblad regelmatig pedagogische en culturele beschouwingen bevat van dr. Beuken, pater Van Luyck en dr. Theunissen; anderzijds heeft de economische crisis zo sterk haar

stempel gedrukt op doen en laten van de vereniging dat de geschiedschrijver niet anders kan doen dan constateren, dat de spanning voor de verantwoordelijke leiders wel bijzonder groot moet geweest zijn.

Voor een van hen was ze zelfs te groot gebleken, met name voor ir. Jonkergouw. Onafgebroken had hij de laatste maanden voor de leraren gewerkt; als lid van de zogenaamde rekencommissie van de Samenwerkende Verenigingen was hij de grote stuwkracht geweest om te trachten een behoorlijke salarisregeling aan het Departement voor te leggen. Voor deze vrijwel bovenmenselijke moeite heeft hij bij de Regering maar heel weinig waardering gevonden, evenmin was de meerderheid van het hoofdbestuur van zijn eigen vereniging het met zijn voorstellen eens; ze achtte de beginsalarissen te laag gefixeerd.

Het zwoegen voor zijn collega's, gevoegd bij zijn omvangrijk werk als leraar en examiner, heeft te veel van de krachten van ir. Jonkergouw gevergd. Lichamelijk en geestelijk is hij ten ondergegaan aan de in onderwijskringen zo beruchte kwaal, de overspanning.

Op een paar bestuursvergaderingen had de voorzitter reeds verstek moeten laten gaan. Einde 1935 was het advies van medische zijde een bevel. Gebroken heeft de vierde voorzitter ons moeten verlaten. Niet lang daarna, in augustus 1936, heeft hij de eeuwige rust gevonden. 'Sint-Bonaventura' houde zijn nagedachtenis hoog in ere.

HOOFDSTUK IV

ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJS OOK IN VERBAND MET HET EIGEN KARAKTER VAN ONZE SCHOLEN

1936-1940

Onder de personalia vermeldt het jaarverslag over 1935 dat in de vacature-Jonkergouw is voorzien door de verkiezing van ir. J. Chr. Deuss, directeur van de r.-k. HBS te Arnhem. Hierdoor was het hoofdbestuur in 1936 weer op volle sterkte gekomen. Uit dit zevental moesten de leden een nieuwe voorzitter aanwijzen: ir. Deuss, dr. J. Op de Coul, dr. M. de Haas, dr. ir. A. Hugén, ir. H. Hopster, dr. A. C. de Jong en H. Pröpper. De keuze viel op dr. M. de Haas, rector van het Sint-Odulphuslyceum te Tilburg. De gekozene had de Bonaventura-avonturen vanaf de prille jeugd van de vereniging meegemaakt, had als voorzitter van de afdeling Den Bosch een vrij belangrijke rol gespeeld in de 'Sturm- und Drangperiode' van onze organisatie en had in 1931 in het hoofdbestuur een plaats gekregen, nadat zijn naam herhaaldelijk bij bestuursverkiezingen als tegenkandidaat op het stembiljet had geprikt onder het geheime voorbehoud, dat hij niet gekozen wenste te worden. Soortgelijke praktijken werden door het toenmalige reglement in de hand gewerkt, omdat het verbod, dat iemand zonder tegenkandidaat in het hoofdbestuur zou geraken.

Het ligt voor de hand, dat iemand die de interne verhoudingen in de vereniging in die mate kende als de nieuwe voorzitter, uit de vele hangende kwesties aan het steunfonds als 'werkobject' voorrang gaf.

Op de Algemene Vergadering, die in april 1936 te Eindhoven gehouden werd, kwam het lang omstreden fonds inderdaad tot stand. Wel heeft de vergadering en haar leiding veel uithoudingsvermogen moeten tonen. Over het principe bestond niet veel verschil van mening, des te meer over de praktische uitvoering. Hoe groot moeten de inkomsten zijn? Met 82 tegen 41 stemmen verenigde men zich tenslotte met de nu nog vigerende redactie van artikel 6, derde lid, dat 'telkenjare bijdragen door de Algemene Vergadering kunnen worden vastgesteld'; eventueel zou men een hoofdelijke omslag kunnen heffen.

De afdeling Roosendaal sneed een ander organisatorisch probleem aan: de wijze waarop de leden van het hoofdbestuur werden gekozen, met name

door alle leden over het hele land verspreid, achtte men onjuist en onpraktisch. Mede door het feit, dat de klok twaalf had geslagen, ontbrak bij de vergadering de animo zich onmiddellijk over dit probleem uit te spreken. Men endosseerde het aan een door het hoofdbestuur aan te wijzen commissie.

Boven kwam het uithoudingsvermogen van deze bijeenkomst ter sprake. Men mene niet, dat dit te middernacht uitgeput was. Integendeel. Bij de rondvraag luchtte een van de aanwezigen zijn hart over een artikel, dat prof. Slijpen s.j. in 'Studiën' had gepubliceerd naar aanleiding van het vierde eeuwfeest van de Orde van de Ursulinen in november 1935. De hooggeleerde schrijver had in bedoeld artikel een tegenstelling religieus-leek geconstrueerd, op een wijze die, zacht uitgedrukt, irriterend geacht kon worden voor elke leek. Een beschouwing als deze spreekt voor zich: 'Het leek-zijn alleen impliceert immers hoegenaamd geen rechten. Leek-zijn is een negatief begrip. Het is in genen dele een verdienste. Leek is men vanzelf, en zonder enige prestatie en helemaal vanzelf'.

Ter opluistering van het boven vermelde jubileum was het artikel bovendien afzonderlijk uitgegeven. Schrijver heeft hiermede primair bedoeld, aldus een der aanwezigen, dat de docent bij zijn onderwijs katholiek moet zijn. 'Men bedenke, dat de nood der werkloze leken hoog is gestegen en het is begrijpelijk, dat een religieus, bedreigd als hij zich acht, van zich afbijt'.

Met grote moeite slaagde de voorzitter er te ongeveer twee uur voormiddag in de aanwezigen – het aantal was geleidelijk aan geslonken – tot de eensluidende mening te brengen, dat het beter ware geweest, dat deze brochure niet geschreven was. De voorzitter beloofde tenslotte aan de moderator te zullen verzoeken deze mening van de lerarenvereniging aan zijn confrère over te brengen. De notulen vermelden niet hoe de toestand van de voorzitter was, toen de eerste algemene vergadering onder zijn leiding tot een einde was gekomen.

Onze redacteur-secretaris, die op de Eindhovense vergadering ondanks aanmoediging van de voorzitter zijn taak van verslaggever op een vroeg uur had opgegeven, stelde, in het rustige Roosendaal teruggekeerd, een geharnast verweer op, dat eindigt als volgt: 'Al willen we dan ook geen enkele religieus weg eisen of wensen, toch zagen we graag: a. een goede verhouding tussen het aantal religieuzen en leken aan de school. Deze verhouding is niet in een getallenformule weer te geven, maar moet naar de omstandigheden beoordeeld worden. b. een goede rechtspositie voor de leken, waardoor wordt voorkomen, dat de leken allereerst en alleen het kind van de rekening zullen worden. c. goede openhartige benoemingspraktijken o.a. het niet maar tijdelijk benoemen van een leek in de hoop, dat er wel ooit een religieus zal afstuderen, waarna de leek dan, na zijn

dienst gedaan te hebben, huistoe kan gaan. Dit vragen we in het belang van het katholieke gezin, in het belang van de katholieke samenleving'.

Als onderdeel van de actie, die reeds lang in het orgaan gevoerd werd op het terrein van de jeugdlectuur vroeg het hoofdbestuur in het openbare gedeelte van de Eindhovense vergadering de aandacht voor: lectuur in en buiten school voor de leerlingen der hogere klassen, vooral in verband met het letterkunde-onderwijs in de moderne talen.

Dr. B. Boerebach uit Hilversum en pater Scheerboom s.j. uit Nijmegen zouden het onderwerp inleiden. Daar pater Scheerboom wegens ziekte verstek moest laten gaan, heeft alleen dr. Boerebach het woord gevoerd. Spreker boeide zijn gehoor langer dan een uur met een stilistisch zeer verzorgde, gedachtenrijke en met warmte voorgedragen rede, een rede, die kennelijk voortkwam uit innerlijke overtuiging. Hij ging uit van de rijke waarden van het literatuuronderwijs voor allen, met name ter bevordering van de ware beschaving en het echte humanisme. Na algemene beschouwingen kwam dr. Boerebach tot de conclusies, die gelden moesten voor het literatuuronderwijs in het bijzonder. Bij de discussies bleek algemeen waardering voor het gesprokene en vooral voor het ideële, dat naar voren was gebracht, al gaf menig debater te kennen, dat hij van de spreker meer praktische normen had verwacht.

Na afloop van de vergadering bood de ontvangende afdeling niet zoals te doen gebruikelijk een excursie in de omgeving van de stad aan, maar ze bleef geheel in de lijn van het besprokene: ze stelde de aanwezigen in de gelegenheid van een tweetal cultuurfilms te genieten.

Over de eeuwige salariskwestie was te Eindhoven betrekkelijk weinig gesproken. Men was trouwens met deze aangelegenheid in een impasse geraakt, doordat onze vereniging niet was meegegaan met de laatste formulering van het salarisontwerp, zodat slechts drie organisaties in contact waren getreden met het Departement van Onderwijs.

Toen ook dit voorstel ten Departemente te licht, of liever te zwaar, bevonden werd, zijn de rekenmeesters van alle vier de verenigingen weer in actie gekomen. Ir. Hopster vertegenwoordigde hierbij onze vereniging. In het laatste trimester van zijn zittingsperiode heeft hij zich als wiskundig adviseur van ons hoofdbestuur zeer verdienstelijk gemaakt. Dank zij hem was het mogelijk op de buitengewone Algemene Vergadering, op 5 januari 1937 in Den Bosch gehouden, aan de aanwezigen een uiteenzetting te geven van de moeilijkheden, die zich bij het salarisontwerp voordeden. Het viel zeer te betreuren, dat ir. Hopster bij de keuze tussen het bestuurslidmaatschap van twee organisaties later aan een ander de voorkeur heeft gegeven: hij is bezweken voor de aantrekkelijkheid van Koning Voetbal. Dr. B. Duncker, eveneens uit Rotterdam, heeft de plaats van ir. Hopster ingenomen.

Vooraf de overgangsbepalingen, zoals deze in het salarisconcept ontworpen waren, vonden in onze kringen veel kritiek. En in het hoofdbestuur en onder de leden achtten velen ze onaannemelijk.

Zolang het mogelijk was – de Bossche vergadering was te 6 uur begonnen – hebben de aanwezigen de discussies voortgezet. Tenslotte keurde de meerderheid het ontwerp goed. Een referendum bekrachtigde enige tijd later het besluit van de vergadering. Beide keren waren er ongeveer 60 tegenstemmers, terwijl ongeveer 140 leden zich voor verklaarden. Het plan kon nu ingediend worden. Tevens vroegen de lerarenvertegenwoordigers een vergadering van de Commissie van Overleg aan. Aan dit verzoek is evenwel niet voldaan. Evenmin hadden gedachtenwisselingen ten departemente het gewenste gevolg. Deze gang van zaken moet voor de leraren van Nederland wel bijzonder teleurstellend zijn geweest.

Tegelijkertijd bleef de vraag hoe de werkzoekende collega's te helpen een beantwoording eisen. Het hoofdbestuur kreeg opdracht zich tot de schoolbesturen te wenden om bij deze instantie gedaan te krijgen dat, indien mogelijk, aan geen enkele leraar meer dan 30 lessen zouden worden opgedragen. Vooral de afdeling Heerlen-Rolduc ontwikkelde in deze aan gelegenheid een grote activiteit. Bovendien werden de werkzoekenden aangespoord zich bij het secretariaat te melden. Een lijst van werkzoekenden kon zo onder de bijzondere aandacht van de dagelijkse leiding van de scholen gebracht worden.

In de loop van 1936 heeft Minister Slotemaker de Bruïne de rechten van het eindexamen van de Middelbare Meisjesschool vastgesteld. Sindsdien kan men spreken van de erkende MMS. Dit betekende voor de vereniging, dat aan de wens van de Algemene Vergadering, die in 1931 te Heerlen was gehouden, gevolg gegeven kon worden: ook zij die uitsluitend les geven aan een erkende MMS, kunnen voortaan tot 'Sint-Bonaventura' toetreden.

Het nieuwste erkende type middelbare school vond een zeer bekwaam verdediger in inspecteur Bolkestein. Met klem verdedigde hij het o.a. tegen een aanval van pater De Vreese s.j. Bolkestein zag in de regeling van dit soort scholen een eerste proeve van vrije onderwijsregeling, in scherpe tegenstelling met pater De Vreese, die meende dat de MMS, nu ze erkend is, bedorven gaat worden door 'HBS-import'. De opponerende pater achtte het vrouwelijke in de vorming zeer bedreigd door de 20 (op de 160) lessen wiskunde in de loop van vijf jaar. De Vreese was van mening, dat de leerboeken in de exacte vakken, die men nu voor de MMS zou gaan schrijven, niet voldoende afgestemd zouden zijn op het meisje. Deze nieuwe school, zo vreesde hij, gaat een soort HBS worden. 'De HBS zal hier binnendringen als op het gymnasium. Men sceppe in Nederland eens voor meisjes (en liefst ook voor jongens) wiskundevrije scholen!' De dwang om wiskunde te leren acht schr. ondragelijk: 'Er bestaat toch ook geen dwang voor allen

om Latijn te leren! Waarom lopen er in Nederland honderden intellectuelen rond, die geen woord Latijn kennen en waarom wordt aan een ieder wiskunde opgedrongen?

Naast dit steekspel, dat in wezen draait om het intellect van het meisje, constateren we in deze tijd een voortdurend uitwisselen van gedachten over het intelligentieonderzoek in het algemeen. Redacteur Beuken vestigde aan de hand van Kohnstamms 'Nieuwe wegen bij het intelligentieonderzoek' nogmaals de aandacht op het feit, dat intelligentie geen constante factor is, ('het Intelligentiequotiënt is niet meer dan een momentopname'). De aanleg dient gecultiveerd; dit doel van het onderwijs mag men nooit uit het oog verliezen.

Bij de praktische pedagogiek kwam het onderwijs in de moedertaal steeds meer op de voorgrond. In elk geval slaagde de overheid er volkomen in op een bepaald onderdeel, de spelling, heel in het bijzonder de aandacht te vestigen. Minister Slotemaker heropende door zijn besluit de strijd. Niemand wist meer waar hij aan toe was. De onmogelijke situatie onder Marchant ontstaan wordt bestendigd, dat Nederland voortaan een schoolspelling kent, die de dienaren van de Nederlandse staat niet gebruiken, zelfs niet de ambtenaren van het departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Zoals onder de opeenvolgende Ministers van Onderwijs te doen gebruikelijk was, stond ook onder minister Slotemaker een wetsontwerp VHMO op stapel. Het was geen machtige kruiser, die men te water wilde laten, hoogstens een klein scheepje. Maar de betrokkenen, en dat zegt al heel veel, waren er niet ontevreden over. We bedoelen de regeling van het 'Handelsonderwijs'. De wet op het Middelbaar Onderwijs onderging een zodanige wijziging, dat het Economisch Onderwijs een wettelijk dak boven zich kreeg. Inderdaad is deze verandering in 1937 van kracht geworden: de HBS A komt ter wereld.

De afzonderlijke HBS A zal primair zijn; staan een HBS A en een HBS B naast elkaar, dan zal de leerling aan het begin van het vierde leerjaar kunnen kiezen tussen A- en B richting. De bestaande Hogere Handelschool zal plaats maken voor de HBS A, met alle consequenties vandien; meer aandacht aan de moderne talen dan vroeger, rijksdeskundigen en centraal schriftelijk werk bij het eindexamen.

Dat de keuze tussen A en B na drie jaar zou plaats hebben, was een doorn in het oog van de HBSA-commissie van de samenwerkende verenigingen. Het speet onze afgevaardigden ten zeerste, dat Zijne Excellentie, die de voorstellen van deze commissie als grondslag van de wetswijziging had willen nemen, op dit allerbelangrijkste punt naar andere adviseurs lusterde. Ook in de Tweede Kamer, waarin dr. Moller de ter zake kundige bestrijder van de mening van de minister was, kon de Tilburgse onderwijs-

specialist zijn medeleden er niet van overtuigen, dat aan een keuze tussen A en B na twee jaar de voorkeur diende gegeven te worden. Scherp tekende zich hier de tegenstelling tussen de departementale opvatting af en die van de 'geachte afgevaardigde', die de middelbare school van binnen en van buiten heel goed kende. Het oorspronkelijke ontwerp bedoelde trouwens de nog bestaande hogereburgerscholen met 3-jarige cursus af te schaffen. Dit voornemen heeft de minister laten varen, maar tot grote teleurstelling van vele onderwijsmensen hield hij vast aan de keuze tussen A en B na drie jaar. De Tweede Kamer heeft de bezwaren van dr. Moller niet gedeeld. Waarschijnlijk volkomen onbewust heeft de volksvertegenwoordiging meegeholpen aan het tot stand komen van een derde klas in het vijfjarige systeem, die twee heren, en 'economen' en 'wiskundigen', tegelijk moet dienen; met de bekende gevolgen. Toen wist men trouwens nog niet, dat de wetwijziging met zich zou brengen, dat natuurkunde in klas II, boekhouden en scheikunde in III zouden komen.

Het is ook niet uitgesloten, dat men te veel in dr. Moller de verdediger van het lyceumsysteem heeft gezien en wel zoals het toenmaals in Brabant algemeen in zwang was, het zesjarige met een onderbouw van twee jaar. In dit stelsel is alleen de keuze na twee jaar logisch, dan kiest de leerling immers na twee jaar de door hem gewenste richting: gymnasium of HBS A of HBS B of MMS.

In de wetgevende vergadering hield men uiteraard weinig rekening met een onderwijsinstelling, die bij de wet niet bestond.

We kunnen hier vaststellen, dat minister Slotemaker aan de HBS A de helpende hand heeft toegestoken, maar dat hij het andere nieuwe schooltype, het lyceum, aan zijn lot heeft overgelaten. Noch Moller, noch de duizenden die het lyceum in de praktijk kenden, zijn bij de pakken gaan neerzitten. Integendeel. De houding van de regering heeft hun activiteit geprikkeld.

Van de interne aangelegenheden van 1936 dient nog vermeld, dat het ledental de 600 was gepasseerd. Vijfentwintig retraitanten hadden zich weer in 'St.-Louis' te Oudenbosch tijdens de Goede Week afgezonderd. Voor het eerst wordt in het jaarverslag gewezen op de verhouding tussen de St.-Adelbertsvereniging en onze organisatie. 'Sint-Adelbert dient open te staan voor alle leraren zonder onderscheid'.

Deze stelling had het dagelijks bestuur van 'Sint-Bonaventura' te verdedigen gehad in een bespreking met vertegenwoordigers van 'Sint-Adelbert'. Onze algemene vergadering had de dagelijkse leiding deze opdracht gegeven. Het bleek niet moeilijk bij het hoofdbestuur van de vereniging 'van de hogere standen' begrip te vinden voor de boven geponeerde stelling. De leraren worden trouwens in de statuten van Adelbert vermeld onder de groepen die tot de hogere standen gerekend worden, zij het op

de laatste plaats. De moeilijkheid bleek te schuilen in het feit, dat de eersten, die gepoogd hebben de groepen die aan de top van de maatschappelijke ladder staan min of meer te organiseren, te werk zijn gegaan volgens het systeem van ballotage. Volgens de statuten heeft het hoofdbestuur deze ballotage over te laten aan de plaatselijke instanties. Statutair is het aan de algemene leiding van deze standsorganisatie dus niet mogelijk maatregelen te nemen in verband met de ballotage van b.v. niet-academisch gevormde leraren. Het hoofdbestuur van Sint-Adelbert zegde evenwel zijn medewerking toe om een aanslag te plegen op een mentaliteit, die dr. A, die gepromoveerd is, lid laat worden, maar zijn broer, die 'slechts' een middelbare akte in zijn bezit heeft, buiten laat staan.

Afgezien van dit belachelijke conflict, zaten aan de besprekingen tussen ons dagelijks bestuur en de vertegenwoordigers van 'Sint-Adelbert' fundamentele moeilijkheden vast. Is 'Sint-Bonaventura' een stands- of een vakorganisatie, of kan ze als een combinatie gelden? Deze vraag was herhaaldelijk in onze kringen gesteld en een bindend antwoord was nooit gegeven. Voorzichtig als een geestelijk adviseur pleegt te zijn, had pater Van Everdingen ooit als zijn persoonlijke opinie de aard van de R.-K. Lerarenvereniging geformuleerd als die van een standsorganisatie, die de belangen van het r.-k. VHMO en die van zijn leraren behartigt. Een opvatting dus, die in onze vereniging een combinatie van stands- en vakorganisatie ziet. Duidelijk leert de praktijk overigens, dat de katholieke leraar in het algemeen niet stelt, dat 'Sint-Adelbert' zijn standsorganisatie is en 'Sint-Bonaventura' zijn vakorganisatie, m.a.w. het lidmaatschap van eerstgenoemde vereniging primair acht. Van een zekere afhankelijkheid van het lidmaatschap van beide organisaties van elkaar valt in tegenstelling met de verhoudingen in andere r.-k. maatschappelijke groeperingen in Nederland niets te bespeuren.

De begrippen stand en vak grijpen in de lerarenwereld wel heel sterk in elkaar. Ook de kerkelijke overheid heeft hiervoor in de loop der jaren begrip getoond. Zelfs het tegelijkertijd lid zijn van onze vereniging en van een niet-katholieke lerarenorganisatie is mogelijk (zie blz. 14).

In 1937 wordt de inwendige organisatie van onze vereniging nogmaals grondig bekeken. Tot wijzigingen van betekenis is men evenwel niet kunnen komen. Dit bleek zeer duidelijk op de Algemene Vergadering die in de paasvakantie in Amsterdam werd gehouden. Niet alleen hadden tal van afdelingen voorstellen tot wijziging van statuten en reglement ingediend, ook het hoofdbestuur had mede in opdracht van de Eindhovense Algemene Vergadering onder leiding van de voorzitter aan enige leden verzocht de gebreken, die onze grondwet in de praktijk had getoond, zoveel mogelijk te elimineren. Dr. A. Lucas en ir. P. C. van der Heyden te Rotterdam en mr. H. Groot te Bergen op Zoom waren het met elkaar en de voor-

zitter in de studiecommissie over de nieuw in te voeren vorm van bestuursverkiezing niet eens kunnen worden.

De voornaamste wijziging in de statuten bestond hierin, dat indien de leden een buitengewone algemene vergadering wensen deze alleen dan kan plaats hebben indien 10% van de gewone leden dit wensen. Het huishoudelijk reglement stelde nu vast, dat een lid van het hoofdbestuur hoogstens acht jaar achtereenvolgende zitting mag hebben; voor de voorzitter begint dit tijdvak met het zitting nemen als zodanig. Het besluit, dat belangstellende leden zonder betrekking met f2 contributie kunnen volstaan, wordt nu in het reglement opgenomen. De uitzonderingspositie van priesters en religieuzen, zoals het Episcopaat deze wenst, komt ook weer eens ter sprake. Tenslotte verbindt de vergadering zonder stemming aan de voorgeschreven uitzonderingspositie een consequentie. Genoemde groepen van leden mogen over financiële aangelegenheden niet meestemmen; hun contributie bedraagt voortaan f5. In twijfelgevallen beslist de geestelijke adviseur over al dan niet meestemmen door zijn collega's in engere zin. Ook werd besloten, van het Steunfonds een stichting te maken.

Pater Scheerboom s.j., die te Eindhoven niet had kunnen spreken, vergastte de Algemene Vergadering te Amsterdam op een geestige rede over 'Lectuur in en buiten de school'. Hoofddoel van lectuur is het geven van vorming. 'Wees bij de keuze van boeken niet te bang. Wees voorzichtig, maar niet overvoorzichtig. Durf openlijk af te keuren als het moet'. Anderzijds waarschuwt spreker tegen de opvatting alsof het boek de alles genezende medicijn verstrekken moet voor de rijpere jeugd. Bij ons, katholieken, aldus spr., wordt de oplossing gebracht door de leiding van de levende mens, door de sacramenten en door de genade. 'Het is goddelijk, menselijk en redelijk, de mens te stellen in het midden, met het boek. De katholieke leraar heeft een grootse taak en daarom blijve zijn bede: God, leer mij de kinderen begrijpen en geef dat ik in mijn lesgeven forse mootheid geven en kweken mag, mannenadel en vrouweneer'.

Over een niet minder actueel onderwerp had tevoren mej. dr. Kuyter, rector van het Sint-Gertrudislyceum te Roosendaal, het woord gevoerd. In haar redevoering, die zij vooral als oriëntatie beschouwd wilde zien, vroeg ze de aandacht van de vergaderden voor Middelbaar Onderwijs voor Meisjes. De middelbare school moet aldus spr. aan de meisjes, die van de lagere school komen, zulk onderwijs geven, dat zij zich kunnen ontwikkelen tot katholieke vrouwen, die in de tegenwoordige maatschappij een plaats kunnen innemen overeenkomstig haar capaciteiten.

Het katholieke MO voor meisjes dateert van 1914, toen de Zusters van Heythuizen in een herenhuis aan de Vondelstraat in Amsterdam een driejarige HBS openden. In het lyceumsysteem acht spr. de MMS het best op haar plaats, daar kan men het meisje in de onderbouw beter 'observeren'

dan op de lagere school. Zo voorkomt men bovendien, dat het geschikte meisje a priori het gymnasium of de HBS mijdt. Deze rectrix was van mening, dat het aanbeveling verdient, dat het merendeel van de docenten aan een meisjesschool uit vrouwen bestaat: 'Voor de meisjes is het niet goed, wanneer zij 6 à 7 uur per dag jongensmanieren kunnen aanwennen; een man voelt dat niet zó, ergert er zich niet zo aan, verbetert het niet voldoende'. De MMS dient er vooral aan mede te werken, dat de vrouw vrouw blijve. 'Vooral bij het meisjesonderwijs is opvoeding doel. Bij alle veranderingen in de samenleving, verandert de mens in zijn diepste wezens-eigenschappen niet. In de verandering van nu moet het goede zoveel mogelijk beleefd worden'.

Inspecteur Elzinga sloot zich aan het einde van de Amsterdamse vergadering geheel en al bij het betoog van mej. Kuyer aan inzake de wens, dat de vrije vorming moge opbloeien.

Enige maanden later, in augustus, hield prof. dr. J. van Ginneken op de Pedagogische Week te Tilburg een redevoering getiteld: De psychologische geslachtsverschillen en hun betekenis voor onderwijs en opvoeding. De hooggeleerde spreker liet een heel ander geluid horen dan mej. Kuyer. Hij meende dat de leraar er vaak beter in slaagt het meisjesverstand te boeien dan de lerares, vooral wanneer deze zich, zoals meestal geschiedt, geheel en al door de didactiek van het handboek laat leiden. Mej. Agnes Nolte uit Amsterdam en onze redacteur-secretaris lieten in ons orgaan duidelijk blijken, dat ze twijfelden aan de juistheid van de door Van Ginneken verkondigde mening, te meer omdat de vermaarde psycholoog zijn opvatting slechts door één voorbeeld nader illustreerde. Spr. heeft later laten weten, dat dit aan zijn conclusie niets afdeed: 'een levenslange ervaring' had hem tot deze overtuiging gebracht.

In een ander opzicht deelde prof. Van Ginneken wel de mening van mej. Kuyer, zoals blijkt uit de tekst van een stelling, die de inleider ter vergadering evenwel niet heeft kunnen verdedigen: nl. minder begaafde meisjes moeten niet verder studeren dan beslist nodig is voor haar verdere levenstaak.

Ons orgaan weerspiegelt soms duidelijk het wel en wee in de leraren-wereld. Met de jaargang 1937 is dit in hoge mate het geval. Ze vormt een dik boek van 920 bladzijden. Naast de redacteur-secretaris en redacteur Beuken komen in Het Puntig Mollusk en de Pedagogische kroniek onbekende en bekende medewerkers geregeld aan het woord. Ook op dr. Wim Theunissen doet de redactie zelden een vergeefs beroep. In het bijzonder mag vermeld worden een speciaal Vondelnummer met bijdragen van dr. L. C. Michels, dr. Wolfgang Schmitz o.f.m., dr. H. H. Knippenberg, dr. W. H. Beuken, dr. Jos. Gielen en dr. M. van Can. Ons orgaan zou geen orgaan van leraren zijn, indien er zelfs in dit feestnummer geen klacht voor-

kwam: 'Hoe kan de leraar in het Nederlands in de hem toegemeten tijd zijn leerlingen voldoende kennis en waardering bijbrengen voor onze grootste dichter?'

Nederlands, de spelling, de rijmprent bij gelegenheid van het huwelijk van Prinses Juliana (7 januari), minister Slotemaker de Bruïne . . . allemaal titels van artikelen, die ons inlichten over de wijze waarop men in 1937 over bepaalde personen en zaken dacht.

Slotemaker, de predikant-hoogleraar, die in de politiek was verzeild geraakt, kon zich met allerlei maatregelen, die zijn departement moest nemen, maar moeilijk verenigen. Hij droomde graag over het verleden, – was enthousiast omdat hij op de deur van het verblijf van de conciërge van een gymnasium niet diens Franse titel had zien staan, maar het onvervalste Latijnse claviger – en klaagde met de leraren over de overlading, over het feit, dat de leraren geen tijd voor studie overhielden enz. 'Zodra dit financieel mogelijk is, moeten we terug naar de splitsingsnormen van 1923, de volledige betrekking moet maximaal bij 27 uren liggen; de didactische en pedagogische opleiding dient wettelijk geregeld'. Aldus de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen in 1937. Deze klanken bezitten twintig jaar later nog actualiteit!

Pedagogiek en filosofie roepen inderdaad om nadere bestudering. De organisatie van het lyceum en zijn erkenning kon men toch niet langer uitstellen!

Het zijn de kwesties, die het hoofdbestuur in 1938 in het bijzonder onder handen zal nemen. Het hoofdbestuur, dat in het afgelopen jaar een wijziging had ondergaan, doordat vice-voorzitter dr. Jan Op de Coul zijn functie van rector van het gemeentelijk gymnasium te Den Bosch niet langer verenigbaar achtte met het lidmaatschap van het hoofdbestuur. We zagen deze harde werker node gaan. Een andere Bosschenaar, dr. W. Jacob, kozen de leden in de plaats van het scheidende bestuurslid.

Ir. J. Chr. Deuss werd toen belast met de functie van vice-voorzitter. Gewoonlijk klinkt een soortgelijke kwalificatie van het werk van een plaatsvervanger sterk overdreven. Noch ir. Deuss noch de voorzitter konden toen vermoeden dat dit hier niet het geval was. Het begon al in het najaar van '37, toen voorzitter De Haas zich op zijn school al te zeer had verdiept in roosterproblemen en hiermede samenhangende maatregelen, een en ander in verband met het van kracht worden van de nieuwe wet op de HBS A. De medicus had dr. De Haas onverbiddelijk naar de divan verwezen; op de vergaderzaal stond voorlopig Verboden Toegang. En later zou ir. Deuss opnieuw ondervinden, dat hij niet pro forma vice-voorzitter was; in 1942, toen de Duitsers al te veel aandacht aan onze voorzitter gingen schenken; maar laten we niet op de geschiedenis vooruitlopen.

Op de Amsterdamse Algemene Vergadering had de voorzitter bij het

herdenken van de overledenen niet alleen aan het verscheiden van oud-voorzitter Jonkergouw herinnerd, hij had tevens de treurige plicht gehad stil te staan bij het overlijden van onze eerste geestelijke adviseur, pater M. van Everdingen s.j. Wie de geschiedenis van 'Sint-Bonaventura' goed leest, moet tot de overtuiging komen, dat de priester, die in opdracht van het Episcopaat de vereniging van advies heeft gediend, meermalen vrijwel letterlijk in de branding heeft gestaan. Op zijn bidprentje staat o.a. te lezen: 'Velen zullen God danken voor de gave, die zij in deze leidsman en docent hebben ontvangen'. Tot deze velen behoren ook de leden van ons hoofdbestuur en, zij het in mindere mate, de gewone leden. Ons allen ten voorbeeld heeft pater Van Everdingen voor het onderwijs gewerkt, als leraar-classicus, als rector, als lid van de gymnasiale staatscommissie, als lid van de Onderwijsraad. Waar een oud-leerling de figuur van Van Everdingen in ons orgaan belicht als van iemand, die respect verdient voor het volmaakte kunstwerk waartoe hij zijn leven had gemodelleerd in voorbeeldige zelftucht, dan geldt deze lofprijzing evenzeer voor de wijze waarop hij het hoofdbestuur in de vele jaren heeft terzijde gestaan.

Pater A. J. Wessels s.j., toenmaals rector van het Sint-Ignatiuscollege te Amsterdam, geen onbekende in de lerarenwereld, is tijdens het laatste trimester van 1937 vol enthousiasme in het voetspoor van zijn eminente voorganger getreden.

Het nieuwe verenigingsjaar, het jaar van het vierde lustrum, kan de geschiedschrijver zonder overdrijving het lyceumjaar van 'Sint-Bonaventura' noemen. De Algemene Vergadering in 1938 te Venlo gehouden, stond geheel en al in het teken van het lyceum. De waarnemende voorzitter, ir. Deuss, had de jaarlijkse bijeenkomst uitstekend voorbereid. Het succes van Venlo is dan ook voor een zeer belangrijk deel zijn succes geweest. Ir. Deuss had tevoren een 24-tal punten geformuleerd en nadat deze aan de klassieke sectie en aan de afdelingen ter bespreking waren voorgelegd, konden ze het voorwerp van een nuttige behandeling worden in de vergadering, die op de avond die aan de officiële Algemene Vergadering voorafging, gehouden werd.

Men kwam bijeen in drie groepen: een klassieke, een wis- en natuurkundige en een economische. Dank zij deze degelijke voorbereiding was het mogelijk in het openbare gedeelte ondanks de uitgebreidheid van de stof tot een conclusie te komen: het lyceumplan van Sint-Bonaventura. We ontlene hieraan het volgende: 'Het is wenselijk, dat een wettelijke regeling wordt getroffen voor een nieuw schooltype, dat een voorbereidend hoger-onderwijskarakter draagt, al moet de mogelijkheid bestaan ook afdelingen die niet tot het VHO behoren, zoals middelbare meisjesschool

en middelbare handelsschool in het algemene verband op te nemen. De onderbouw zij tweejarig, bij voorkeur met Latijn. Latijn dient in alle afdelingen, die voorbereiden op het hoger onderwijs, te worden gedoceerd, zodat het in al deze afdelingen tot de eindexamenvakken zal behoren. Vele leervakken moet men beperken en concentreren, ook de eindexamenvakken, zo, dat vele vakken in een lagere klas 'aflopen'. Het VHO kent 3 afdelingen: de klassieke, de natuurwetenschappelijke en de economische. In eerstgenoemde afdeling wordt in de zesde klas geen wiskunde gegeven, in de tweede afdeling ontbreekt Grieks'.

Ter vergadering werd slechts een enkele maal gestemd. Bij de discussies kwam vast te staan, dat bij de aflopende vakken het laatstbehaalde rapportcijfer op het eindexamen van invloed zou zijn.

Zo is de vereniging erin geslaagd een duidelijk plan vast te stellen ten dienste van een nieuwe school. Het lag niet in de bedoeling aan het bestaan van gymnasium, HBS enz. in de tegenwoordige vorm te tornen.

Dient op onze scholen de wijsbegeerte gedoceerd? Deze vraag was te Venlo in de economische sectie gesteld en in de algemene vergadering door de geestelijke adviseur overgenomen. Pater Wessels vroeg en kreeg van de aanwezigen gaarne volmacht met het hoofdbestuur overleg te plegen om te komen tot een 'wijsbegeertecommissie'. De commissie zou hebben te onderzoeken of onderwijs in wijsbegeerte op de scholen in Nederland mogelijk is, secundair of het met de nodige wijziging in de programma's wenselijk is. In elk geval, aldus luidt de opdracht, dient de commissie na te gaan op welke wijze de wijsgerige vorming bevorderd kan worden.

Bij pogingen om het onderwijs in nieuwe banen te leiden vindt men in deze dagen inspecteur Bolkestein nog steeds op de bres. In 1938 hoort men zijn naam opnieuw bij twee rapporten. Het ene in verband met de toelating tot de middelbare school, het tweede betreffende de overgang van middelbare school tot universiteit. Betreffende beide vroeger reeds vermelde geschriften zij hier er de aandacht op gevestigd, dat met ingang van 1 januari 1939 bij de toelating tot de Rijkscholen met de opvattingen van de commissie-Bolkestein moet rekening worden gehouden.

De tweede naar inspecteur Bolkestein genoemde commissie komt in 1938 met haar werk klaar. 29 maal was ze plenair bijeen geweest. Dr. M. de Haas had namens ons in de commissie zitting gehad. Dr. J. Op de Coul had hem enige malen vervangen. Het rapport, 154 bladzijden groot, is uitgebracht aan de besturen van de vier lerarenorganisaties. In een begeleidend schrijven wijst de commissie – we herinneren onze lezers eraan, dat en HO en VHO vertegenwoordigd waren – op het volgende: Op een aantal punten zijn wij tot conclusies en voorstellen gekomen; op andere, waaronder gewichtige, waren de meningen van de leden daartoe te zeer verdeeld; er moest dan volstaan worden met een motivering der verschillende

standpunten, of – indien de motieven algemeen bekend mochten verondersteld worden – met een enkel noemen der niet in bepaalde zin te beantwoorden vragen. We hopen niettemin, dat de waarde van het rapport, ook waar algemeen aanvaarde conclusies niet mogelijk bleken, door hen die in het voorbereidend hoger onderwijs belang stellen, zal gevonden worden in de onderwerpen, die het rapport behandelt, en de beschouwingen, die daaraan gewijd zijn.

De commissie was met haar onderzoek begonnen naar aanleiding van een klacht door 'Utrecht, Amsterdam, Delft en Wageningen' geuit en ter kennis van de minister van onderwijs gebracht: 'de resultaten van de HBS bevredigen niet, voor zover deze wordt gebezigd als vooropleiding voor de academische studie in de exacte en technische wetenschappen'.

Bovenbedoelde klacht had in de kringen van de AVMO en van de Directeurenvereniging nogal deining veroorzaakt. Geen wonder, dat aanvankelijk over het in deze klacht opgesloten liggende verwijt de degenen werden gekruist, vooral door vertegenwoordigers van het hoger onderwijs enerzijds en de vertrouwensmannen van genoemde organisaties anderzijds. Geleidelijk is men ertoe gekomen het onderwijs dat opleidt tot de universiteit en hogeschool in zijn geheel tot object van studie te maken. Onze scholen kwamen dus in bespreking, in zoverre ze opleidingsscholen tot het hoger onderwijs zijn. Het rapport beslaat vijf hoofdstukken: 1. Eisen aan het VHO te stellen; 2. Eisen aan het aanvangend HO te stellen; 3. Contact tussen de docenten van het VHO en het HO; 4. Opleiding en vorming der leraren bij het VHO; 5. Uitwendige organisatie van het VHO in verband met een goede aansluiting bij het HO.

De algemene eisen, waaraan iedereen die hoger onderwijs verlangt, behoort te voldoen, vormen de grondslag van het rapport. De commissie onderscheidt drie eisen. Als eerste stelt ze: Hij beschikke over een intellect dat door grondige scholing is voorbereid. Evenals bij de aansluiting LO-MO, komt hier het moderne intelligentieonderzoek in het geding.

Haar tweede eis formuleert ze als volgt: Hij dient zekere bekwaamheden en eigenschappen te bezitten, die onafhankelijk van de gekozen studierichting als onmisbaar voor iedere beoefening der wetenschap moeten worden beschouwd. Ze noemt een vijftal met name: 1. het vermogen om zich nauwkeurig rekenschap te geven van hetgeen schriftelijk of mondeling tot hem komt; 2. voldoende beheersing van de moedertaal om eigen gedachten over een zakelijk onderwerp zowel mondeling als schriftelijk in goede orde, met juiste woordenkeus en in correcte vorm te uiten; 3. enige geoefendheid in het houden van korte voordrachten en het samenstellen van korte overzichten over zelfstandig bestudeerde onderwerpen; 4. voldoende kennis van Frans, Duits en Engels, om daarin niet te moeilijke en niet uitsluitend literaire geschriften te kunnen lezen; 5. de aanstaande

student moet gewoon zijn om te werken met zelfkritiek en nauwgezetheid.

Feitenkennis alleen acht de commissie niet voldoende; de zuiver materialistische opvatting van het onderwijs vindt bij haar geen genade.

Als derde eis stellen Bolkestein c.s., dat de student zich een zekere door vertegenwoordigers van HO en VHO in gemeen overleg nauwkeurig vastgestelde hoeveelheid leerstof tot geestelijk eigendom heeft gemaakt, een hoeveelheid leerstof, die als noodzakelijk minimum moet worden beschouwd voor het volgen van hoger onderwijs in de gekozen studierichting. Een algemene ontwikkeling dient men niet na te streven.

De volgorde der eisen heeft de commissie met opzet zo gekozen. Wie aan de gestelde eisen niet voldoet, behoort tot het hoger onderwijs geen toegang te verkrijgen.

Het rapport geeft voor elk vak uitvoerig aan welke de bijzondere eisen zijn; elke docent vindt hier uitstekende vakliteratuur.

Naast de formulering van de algemene eisen, lijkt ons dat wat de commissie-Bolkestein op papier gezet heeft over de opleiding en vorming van de leraren (hoofdstuk IV) het best aanvaardbaar. Wat in 1929 onder leiding van prof. Symons als wenselijk is geformuleerd werkt men in '38 uit door de opleiding te splitsen in een algemeen theoretisch deel en een speciaal theoretisch en praktisch deel. Tot het algemene deel rekende men de pedagogische psychologie, in het bijzonder die der puberteit en de algemene didactiek. Geen enkele leraar mag hiervan onkundig blijven. Bij het praktisch gedeelte kwam het hospiteren ter sprake. De eis, dat de hospitant bevoegd moet zijn om onderwijs te geven, achtte men te zwaar.

Wordt de opleiding aldus verbeterd, dan hebben de MO-akten geen reden van bestaan meer, zegt de commissie. Voor onderwijsbevoegdheid van officieren acht ze geen enkele reden aanwezig, evenmin van ingenieurs, tenzij 'Delft' deze in didactische richting instrueert.

Indien bij het Hoger Onderwijs meer ambtelijke repetitoren en meer assistenten benoemd zouden worden, dan zouden naar de mening van de commissie in de eerste studiejaren minder ongelukken plaats hebben. Ook verwacht ze heil van het geregeld houden van bijeenkomsten van docenten bij de beide soorten van onderwijs; vooral voor hen, die fungeren als gecommitteerde (deskundige) bij de eindexamens, zouden deze vergaderingen zeer nuttig kunnen zijn.

Nergens blijkt zo duidelijk dat inspecteur Bolkestein en zijn commissieleden een uiterst moeilijke opdracht hadden aanvaard als in het vijfde hoofdstuk, waarin de uitwendige organisatie van het voorbereidend onderwijs ter sprake komt. Krachtens haar opdracht mag de commissie deze slechts bezien in verband met een goede aansluiting bij het hoger onderwijs.

Een van de leden had voorgesteld bij het eindexamen HBS B twee soorten diploma's uit te reiken, een voor de aanstaande universiteitsstu-

denten en een voor de anderen. De commissie achtte dit plan te radicaal. En toch. De tweeslachtigheid van het betreffende schooltype zou bij deze differentiatie in eindexamendiploma's beter tot haar recht komen. Blijkbaar wilde men dit niet en gaf men de voorkeur aan het nu vigerende systeem, waarin vertegenwoordigers van hoger onderwijs zich toch wel heel krachtig kunnen doen gelden.

Inzake enkele details dient opgemerkt, dat de commissie zich uitsprak voor vermindering van het aantal vakken op de HBS B, voor een gymnasium B zonder Grieks, en voor het 'aflopen' van de wiskunde in gymnasium A op het einde van de vierde klas.

Het is de commissie-Bolkestein noodlottig geweest, dat ze meer heeft willen geven dan van haar verlangd werd. Naast de aansluiting van gymnasium en middelbaar onderwijs enerzijds en hoger onderwijs anderzijds heeft ze de organisatie van eerstgenoemde tak van onderwijs tot studieobject gekozen. Wel heeft ze de opdracht, die secundair geacht kan worden, beperkt tot de opleiding tot de universiteit, maar dit brengt niet met zich mee, dat ze had te zwijgen over het lyceum, over speciale scholen voor meisjes en over het economisch georiënteerd onderwijs.

Uiteraard was de kritiek op het lijvige rapport dan ook verward. Van de uitlatingen in ons orgaan valt te memoreren, dat redacteur Beuken het uitermate apprecieerde, dat de commissie zo heel veel aandacht aan de moedertaal had geschonken. B. achtte deze eisen wel wat hoog, gezien het beschikbare aantal lessen. Dr. G. Muskens daarentegen achtte de algemene eisen veel te laag. Tegen de strekking van het rapport diende volgens hem principieel verzet aangetekend. Schr. vindt de algemene eisen te minimaal in verhouding tot de humanistische idealen: 'de jonge mens, die gaat studeren dient ook ethische en esthetische geschiktheid te bezitten. Zonder deze geschiktheid hoort de student aan de universiteit niet thuis; de universiteit is niet alleen een wetenschappelijk centrum, maar ook en vooral een middelpunt, ja de haard der beschaving van een volk'.

Op een heel ander terrein brengt ons het rapport, genoemd naar haar voorzitter, de tegenwoordige inspecteur A. Bartels, toenmaals redacteur-secretaris van het weekblad van de AVMO. Ook deze commissie was door de samenwerkende verenigingen benoemd; wij werden erin vertegenwoordigd door zr. M. Hortense Molkenboer, rector van het meisjeslyceum te Haarlem, en door onze redacteur-secretaris. De commissie had tot taak een onderzoek in te stellen naar de toestanden aan niet-gesubsidieerde scholen en naar de positie van de daaraan verbonden leraren. Met groot leedwezen moest ze constateren, dat op vele scholen salarissen werden uitbetaald, die de docenten niet in staat stelden in hun levensonderhoud te voorzien. Het onderzoek betrof 35 scholen. Op 4 van deze werden de docenten gehonoreerd als bij het rijk, bij 4 andere verschilde de salariering

niet veel van de officiële rijksregeling, bij de 27 overige moest de bezoldiging onvoldoende geacht worden. Onomstotelijk was komen vast te staan, dat vele schoolbesturen misbruik maakten van het overschot van geschoolde krachten (vraag 100, aanbod 260), al was het niet overal zo, dat een leraar voor 22 lessen, per jaar met f 500 werd beloond.

Men houde in het oog, dat het vrij eenvoudig was over soortgelijke wan-toestanden een lans te breken en aan de besturen van de lerarenorganisa-ties op te dragen krachtig te ageren. Er is immers niet altijd sprake van onwil bij de schoolbesturen, maar soms van onmacht. Waarom handhaaft de regering nog altijd het stopwetje van 24 juli 1924? Wat betekent de erkenning van de Middelbare Meisjesschool, als de overheid niet helpt bij de pogingen om aan de hogere eisen te voldoen? Kortom in het algemeen kon men slechts verbetering in de toestand verwachten, als de regering eindelijk eens ophield met 'bezuinigen'. Waarom handhaafde ze – om enkele voorbeelden te noemen – nog steeds de splitsingsnormen en de hoge maxima van het te geven aantal lessen, zoals deze sinds 1931 rechtsgeldig waren verklaard?

Dat in 1938 ons weekblad zijn reden van bestaan meer dan ooit waar maakte, leert het overzicht aan het einde van het jaar zonneklaar. Het had in het afgelopen jaar 976 bladzijden geteld ten dienste van 720 leden. Redacteur-secretaris Van den Broek had dan ook alle reden om tevreden te zijn over de belangstelling voor ons, min of meer zijn, orgaan. Hij wees bij deze gelegenheid op het voortreffelijke werk van de recensenten. Een moest hij met bijzondere erkentelijkheid vermelden: pater Van Luyck s.j., die tot aan zijn dood in de Pedagogische kroniek de lezers had voorge-licht en wel gedurende bijna twintig jaren.

De nieuwe geestelijke adviseur schreef in deze tijd een van zijn eerste In-keerartikelen en wel over de leerling, de voornaamste persoon in de school. Pater H. Helmer c.ss.r. had toen juist 'Er is nog veel te doen' gepubliceerd, een boek waarin hij de vraag stelde en beantwoordde hoe zielzorgers en andere opvoeders de godsdienstige ontwikkeling van de jeugd moeten leiden. In dit verband kan men ook brengen het onderwerp Missieactie bij Middelbaar en Voorbereidend Onderwijs, dat dr. Jos. M. Drehman c.ss.r. in ons orgaan aan de orde stelde. Schr. pleitte voor meer missieactie op onze scholen. Terecht zag hij in missieactiviteit een middel om godsdienstig leven te bevorderen. Dit kan men ook verwachten van Vincentiuswerk, waarvoor het oud-lid van het hoofdbestuur dr. W. Burgers de belang-stelling van onze leerlingen vroeg.

Voor goed beleven van ons lidmaatschap, voor actieve leden en voor krachtige interne propaganda nam secretaris De Jong met enthousiasme de pen op; hij vond er tussen al de besprekingen over materiële aard zo-waar de tijd voor, hij werd er door deze soort onderhandelingen mogelijk

toe aangespoord. Alleen eigen activiteit, zo betoogt hij, kan ons een werkelijk stevige organisatie bezorgen. 'Een organisatie, die ook naar buiten zich kan doen gelden, een vereniging, die voor de integriteit van haar leden niet behoeft te vrezen, indien het katholiek isolement wordt opgeheven'.

Het is collega dr. mr. J. van Staay, die de lezers van het orgaan deze woorden ter overweging aanbiedt in een citaat, dat hij ontleent aan een studentenspeech: 'De ideale toestand zou zijn, dat alle katholieke studenten in een allen-kunnende-omvatten vereniging zouden georganiseerd zijn en voor hun katholieke vorming een eigen vereniging binnen of buiten dat verband zouden hebben'.

Vervangt men het woord studenten door leraren of ambtenaren dan constateert men een probleem. Een probleem dat in 1938 bestond, en dat sindsdien niet heeft opgehouden te bestaan.

Als de voorzitter in de paasvakantie van 1939 de algemene vergadering te Utrecht opent, waart het spook van de komende oorlog al rond: sommige leden moeten verstek laten gaan omdat de mobilisatie der grensbewakingstroepen zo juist was begonnen; enige dagen tevoren was de voorzitter door de politie uit bed gehaald, omdat het leger het Tilburgs jongenslyceum had uitgekozen als steunpunt bij de mobilisatie, welke militaire handeling blijkbaar niet kon wachten tot de gewone burgers in actie waren.

Van het openbare gedeelte vormde de 'wijsbegeerte' de hoofdschotel. Het hoofdbestuur had de opdracht, hem in Venlo gegeven, om een commissie ter bestudering van het vraagstuk in te stellen, uitgevoerd. Het had met de geestelijke adviseur, die als voorzitter fungeerde, bereid gevonden zitting te nemen: drs. A. Albrechts, mej. dr. J. Kuyser, drs. P. van Lent en prof. dr. F. Sassen.

Als bijlage van het orgaan (9de jaargang, no 13) was het resultaat van de studie voor de algemene vergadering aan de leden toegezonden. In sectievergaderingen op de vooravond van de grote vergadering hadden de gewone leden het rapport kunnen bespreken.

De commissie had haar werk, dat 44 pagina's groot is, de naam gegeven van Samenvattend rapport van de studiec commissie inzake het vraagstuk van invoering der wijsbegeerte op de scholen voor V.H.M.O. Ze heeft een drietal vragen gesteld en beantwoord. De eerste vraag luidde: Is enige wijsgerige vorming van de leerlingen op de middelbare school gewenst? De commissie antwoordt bevestigend. Onder wijsgerige vorming versta men dan het bijbrengen van een diepere kennis van de realiteit dan die, welke de positieve behandeling der vakken alleen ervan kan geven.

Is invoering van de wijsbegeerte als leervak op de middelbare school mogelijk en gewenst, vraagt de commissie in de tweede plaats. Het antwoord luidt ontkennend. Algemene en verplichte invoering

als leervak acht ze, voorlopig althans, praktisch onmogelijk en ongewenst.

De derde vraag luidde: Hoe kan enige wijsgerige vorming op de middelbare school worden bijgebracht zonder invoering van wijsbegeerte als vak? Op deze vraag liet het antwoord zich niet zo eenvoudig formuleren. De middelbare school als zodanig en de docenten in de afzonderlijke vakken dienen hun medewerking te verlenen door vorming, aldus de commissie, van het denken en redeneren, door vorming van de smaak, van wil, van karakter en vooral door godsdienstige vorming. 'De middelbare school zal haar doelstelling moeten wijzigen. Ze moet algemeen vormend en voorbereidend hoger onderwijs geven, geen vakonderwijs. Hiertoe zal nodig zijn beperking van het aantal leervakken, van lesuren en leerstof en huiswerk, en tevens wijziging in de methode van lesgeven'.

Niet voor alle vakken beantwoordt de commissie zelf de derde vraag; ze heeft hierover de mening gevraagd van enkele deskundigen. Voor godsdienstleer van drs. J. Servaas, voor natuurkunde van dr. P. H. van Laar, voor scheikunde van A. G. M. van Melsen chem. drs., voor plant- en dierkunde van dr. Th. v. d. Bom, voor lichamelijke oefeningen van B. van Kooten en P. J. Rippe. De niet-genoemde vakken namen leden van de commissie zelf voor hun rekening.

Ontwerpen-leerplan vormen het slot van dit verdienstelijk rapport. Prof. Sassen geeft het voor het gymnasium, drs. Aug. Albrechts voor de HBS A, drs. P. van Lent voor de HBS B, mej. dr. Kuyer voor de MMS, terwijl de voorzitter een uiteenzetting geeft van een plan voor alle scholen.

Na een korte inleiding bij monde van pater Wessels over het rapport in zijn geheel, brachten dr. P. Janssens namens de talensectie, ir. P. van der Heyden namens de groep wis- en natuurkundigen en de redacteur-secretaris namens de economensectie de verschillende meningen naar voren. Bij de discussies bleek, dat men zich in het algemeen wel met de beantwoording van de gestelde vragen, zoals de commissie dit gedaan had, kon verenigen. Sommige aanwezigen waren op grond van ervaring van mening, dat in de hoogste klassen met vrucht wijsgerige problemen aangesneden kunnen worden. In dit verband zou men een zevende gymnasiumklas of een algemene wijsgerige propedeuse aan de universiteit een grote verbetering achten.

Merkwaardig is dat men, al pratende over al dan niet wijsgerige vorming van de leerling, in alle secties zich uitsprak voor de wenselijkheid van deze vorming bij de docenten. Alom, aldus kwam scherp tot uiting, dienden in de naaste toekomst cursussen te worden ingericht tot filosofische scholing van leraren. Het hoofdbestuur zegde met genoeg de grootst mogelijke medewerking toe.

In een 'zomerse' temperatuur, die beide gedeelten van deze Utrechtse algemene vergadering veraangenaamde, was er moed voor nodig over

MEDEDELINGEN
BESTAEND VOOR DE LEREN VAN DE KATHOLIEKE LERARENVERENIGING
SINT BONAVENTURA

MEDEDELINGEN
BESTAEND VOOR DE LEREN VAN DE KATHOLIEKE LERARENVERENIGING
SINT BONAVENTURA

ALGEMENE VERGADERING
te houden op Zaterdag 21 April 1952
om 8 uur 's avonds onder leiding van de voorzitter.

A. WERKZAMERENDE VERGADERING

1. Openen
2. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
3. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
4. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
5. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
6. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
7. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
8. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
9. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
10. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
11. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
12. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
13. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
14. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
15. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
16. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
17. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
18. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
19. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
20. Verslag van de vergadering van 20 April 1952

B. VERBODEN VERGADERING

1. Openen
2. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
3. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
4. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
5. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
6. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
7. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
8. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
9. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
10. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
11. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
12. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
13. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
14. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
15. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
16. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
17. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
18. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
19. Verslag van de vergadering van 20 April 1952
20. Verslag van de vergadering van 20 April 1952

UIT DE AFG.

PERSONAAL

VERBODEN VERGADERING

WEEKBLAD
VAN DE KATHOLIEKE LERARENVERENIGING
ST BONAVENTURA

2e JAARGANG No. 2
2 FEBRUARI 1952

Vernieuwingsraad

TER INLEIDING

VEN BIJ HET V.H.M.O.

Katholieke Lerarenvereniging
St. Bonaventura

1e Jaargang - No. 2
7 April 1952

De Katholieke Lerarenvereniging van St. Bonaventura heeft de eer u te verwelkomen bij de aflevering van het tweede nummer van het tweede jaargang van het weekblad "St. Bonaventura".

De redactie van het weekblad bestaat uit de volgende leden:

- Voorzitter: Dr. W. Mess
- Bestuur: Dr. W. Mess, Dr. J. A. M. van der Vliet, Dr. J. A. M. van der Vliet, Dr. J. A. M. van der Vliet
- Redactie: Dr. W. Mess, Dr. J. A. M. van der Vliet, Dr. J. A. M. van der Vliet, Dr. J. A. M. van der Vliet

DR. W. MESS S.J.
HET RIJK GODS
GELOOFSLÉER

Verspreid door de uitgeverij van de K.G.M. Malmberg & Co. te Westervoort.

Koninklijke Nederlandse Akademie der Letteren

L.C.G. MALMBERG & CO. WESTERVOORT

WEEKBLAD VAN DE KATHOLIEKE LERARENVERENIGING
St. Bonaventura

2e JAARGANG No. 2 - 2 FEBRUARI 1952

Inhoud

Tijdschrift voor Opvoed

L.C.G. MALMBERG & CO. WESTERVOORT

Sint Bonaventura

DE KATHOLIEKE LERARENVERENIGING

2e JAARGANG No. 2 - 7 APRIL 1952

L.C.G. MALMBERG & CO. WESTERVOORT

J. W. F. VAN MEEGEREN
Secretaris, penningmeester 1921-1935

DR. JOS. DE BOER
Redacteur 1925-1929

H. TH. E. PRÖPPER
Redacteur 1929-1933

contributie-aangelegenheden van gedachten te gaan wisselen. Deze moed hebben de geachte afgevaardigden in ruime mate kunnen opbrengen, toen het bleek, dat hoofdbestuur en de afdeling Maastricht een volkomen verschillend standpunt innamen omtrent de volgorde van twee agendapunten. Het hoofdbestuur wenste nl. voorrang te geven aan zijn voorstel om de bijdragen aan de afdelingen uit de kas te verhogen; het achtte dit noodzakelijk om tot groter activiteit in de vereniging te geraken. De afgevaardigden uit Maastricht betoogden met klem, dat het voorstel van hun afdeling, dat vermindering van contributie beoogde, op de voorgrond diende te komen. De algemene vergadering gaf zeer duidelijk te kennen, dat ze de mening van het hoofdbestuur deelde.

Het rapport-Bartels, dat boven reeds besproken is, behoefde nog de bekrachtiging van de Algemene Vergadering. Oppositie tegen de conclusie van het rapport viel niet te verwachten, deze bleef dan ook uit. Wel verklaarde men zich eens met de mening van het hoofdbestuur, dat ook in de penibele omstandigheden van overmacht de vrijheid van onderwijs gerespecteerd moet worden, ook al wordt een docent de dupe van de slechte financiële toestand van het schoolbestuur. De regering, zo meende men, dient een school, die aan de wettelijke voorwaarden voldoet, te erkennen, ook al is het bestuur niet in staat de leraren behoorlijk te honoreren; zo'n school wijze men echter nimmer aan, d.w.z. men schenke dit instituut geen recht om eindexamen af te nemen.

De Nederlandse onderwijswereld was weer eens 'verblijd' met een nieuw wetsontwerp. Minister Slotemaker had het enige maanden voor zijn aftreden ingediend. De voorzitter kon in zijn openingswoord in zoverre zijn waardering uiten voor het plan, omdat het woord lyceum in het wetsontwerp genoemd wordt. Overigens denkt de geschiedschrijver bij deze uiting van waardering onwillekeurig aan de kinderhand, die gauw gevuld is. Wat de Minister toezegt kan men immers moeilijk anders kwalificeren dan als uiterst minimaal. Hoe dan ook, er zou in de wet komen te staan, dat het lyceum een combinatie is van een gymnasium en een ander schooltype.

Het klassieke van het gymnasium dient in de wet zo krachtig mogelijk te worden neergeschreven: alleen aan een classicus, die de doctorstitel rijk is, mag de leiding van een gymnasium toevertrouwd worden; indien de dagelijkse leiding van een lyceum niet bij een classicus berust, moet de conrector classicus en doctor zijn. Onze voorzitter kon het van de scheidende excellentie maar matig appreciëren, dat deze Minister nu een poging deed aan het stopwetje zijn tijdelijk karakter te ontnemen. Wat te denken van deze voorstander van de klassieke vorming, van deze hoogleraar van christelijken huize, die zo willens en wetens het enige katholieke gymnasium van Rotterdam ondermijnde?

Nog altijd stond onze onderwijswetgeving in de ban van de toverspreuk:

'Het mag geen geld kosten'. Geen wonder, dat de kritiek dit ontwerp niet spaarde. Oud-inspecteur Bolkestein sprak van een angstwekkende magerte. Hij kon toen nog niet weten, dat hij over enige maanden geroepen zou worden in de zetel van prof. Slotemaker de Bruine plaats te nemen, nadat prof. Schrieke drie dagen over het departement 'had geheerst'.

Aan het einde van 1939 kunnen de functionarissen van 'Sint-Bonaventura' met vreugde constateren, dat het ledental tot 782 is gestegen.

De groei van de vereniging mag ongetwijfeld mede aan de inhoud van het orgaan worden toegeschreven, een inhoud, die geleidelijk aan meer een beeld gaat geven van de tijd waarin het verschijnt: leraren en leerlingen zijn gemobiliseerd. Ze dienen zo mogelijk geholpen, niet alleen financieel. Speciaal intellectuelen kunnen voor onze gemobiliseerden prachtig werk verrichten. Het hoofdbestuur mocht intussen de belangen van de werkzoekenden niet uit het oog verliezen.

Artikelen van andere aard blijven gelukkig ook de aandacht vragen; met name vallen op de vele hooggestemde beschouwingen van dr. B. Naaykens m.s.c. en de artikelen van collega G. L. Muskens, artikelen met een zeer persoonlijke inslag. Als vanouds staan redacteur Beuken en adviseur Wessels op hun post, om van de redacteur-secretaris nog maar te zwijgen.

Piëteitshalve mag hier niet onvermeld blijven een artikel over 'Kenniss en vorming' van de hand van dr. E. Jeanné te Heerlen, die, toen zijn gedachten onder de ogen van onze leden kwamen, het tijdelijke met het eeuwige had verwisseld. Wij citeren deze zin uit dit afscheidartikel: 'Als het onderwijs er niet in slaagt het gemoed van de jonge mens te veredelen en hem voor te bereiden op het leven door in hem de grondslagen van het verantwoordelijkheidsgevoel en het vertrouwen in de hem wachtende moeilijkheden te ontwikkelen, is de taak der school mislukt'.

De eerste bladzijde van het orgaan in 1940 vertelt ons dat de Samenwerkende Verenigingen naar aanleiding van het wetsontwerp van minister Bolkestein een commissie hebben ingesteld, die tot taak heeft het lyceumprobleem van alle kanten te bekijken. Wie van de onzen zou aan de werkzaamheden van deze commissie beter kunnen deelnemen dan ir. Deuss, onze vice-voorzitter? Ook onze andere vertegenwoordiger, dr. Jos de Boer, rector van het r.-k. meisjeslyceum te Den Haag en bestuurslid van de rectorenvereniging der lycea, kon als een bij uitstek deskundig lid van de commissie beschouwd worden. Minister Bolkestein, die zijn ambtsperiode begonnen was met een definitieve regeling van de spelling in het vooruitzicht te stellen, geeft uiteraard in zijn wetsontwerp vorm aan allerlei, dat voor de onderwijsmensen van die dagen een zeer bekende klank had. Aan de van nature conservatieve kringen, die het onderwijs binnen een

† PATER M. A. VAN EVERDINGENS.J.
Geestelijk adviseur 1919-1937

† PATER A. WESSELS S.J.
Geestelijk adviseur 1937-1956

† PROF. DR. TITUS BRANDSMA O. C.A.R.M. 1881-1942

wettelijk raam hadden te brengen, kwamen ze nogal revolutionair voor.

Het ontwerp kent drie typen scholen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs. Alle drie dragen de naam lyceum. Het lyceum A of gymnasium met een alzijdig klassiek onderwijs geeft toegang tot de examens van alle takken van hoger onderwijs, per week zullen per klas gemiddeld 32 lessen worden gegeven. Het tweede type, lyceum B met Latijn, geeft toegang tot de examens in de B-faculteiten, de economische en de verenigde faculteiten der universiteiten en tot die der hogescholen. Het lyceum C geeft toegang tot de examens in de economische, de verenigde faculteiten der universiteiten (behalve in die van de fysische aardrijkskunde) en tot die der economische hogescholen. Zowel Lyceum B als Lyceum C kennen gemiddeld 30 lessen per week. Alle drie de lycea kunnen een één- of tweejarige onderbouw hebben; ze zijn zesjarig. Mede om meer tijd te vinden voor onderwijs van religieus en esthetisch karakter en voor lichamelijke oefeningen wil de minister het aantal vakken enigszins beperken.

Naast het lyceum, de school die voorbereidt voor het hoger onderwijs, dienen er een paar andere typen te bestaan, aldus het ontwerp, die zich zo mogelijk los van het lyceum dienen te ontwikkelen. Met name denkt minister Bolkestein aan de Middelbare Meisjesschool, die vijf jaar zal duren, en de Algemene Middelbare School, die vierjarig zal zijn; op laatstgenoemde school zullen de handelswetenschappen op de voorgrond staan.

En lyceum en middelbare scholen kennen een eerste klas, die als brugklas of als voorbereidende klas fungeert; in deze klas zal men wekelijks niet meer dan 28 lessen geven.

Bovenstaande samenvatting van het wetsontwerp gaf de redacteur-secretaris in het nummer van ons orgaan, waarin het Evulgetur gedateerd is 10 mei 1940. Waarom men vergeefs zocht naar de toegezegde nadere beschouwingen over Bolkesteins plannen is zonder meer duidelijk. Vanuit Londen heeft de Minister van Onderwijs zeer zeker wel andere directieven te geven – indien er al van directieven sprake zou kunnen zijn – dan hoe in de toekomst het VHMO bij de wet geregeld zal zijn.

Sinds de oorlog over ons gekomen is, verschijnt het orgaan eerst enige weken niet, daarna herrijst het in een omvang van acht bladzijden, totdat het hoofdbestuur in zijn vergadering van 6 augustus besluit het weer op volle toeren te laten draaien.

Hoe de vereniging en haar leden in de moderne razernij, die Wereldoorlog II heet, betrokken worden, verhaalt het orgaan soms in korte trekken. We stellen ons voor aan de nieuwe situatie een afzonderlijk hoofdstuk te wijden.

Voordat we hiertoe overgaan dienen we aandacht te schenken aan de gebeurtenissen in Sint-Bonaventura in de maanden van 1940, toen ons vaderland nog zonder meer Nederland was.

De algemene vergadering had te Maastricht plaats. In de kringen van het hoofdbestuur had men tegen het huishoudelijk gedeelte nogal opgezien. Feit is, dat de jaarlijkse besprekingen zelden zo vlot verlopen zijn als toen. 'Dank zij de tegemoetkomende houding van beide partijen', aldus het verslag van de afdeling Maastricht dato 29 april, 'en de zeer gewaardeerde bemiddeling van een vooraanstaand lid van 'Sint-Bonaventura' waren de afdeling en onze redacteur-secretaris tevoren verzoend'. Duidelijker gezegd: ir. Deuss had voor de zoveelste maal aan de vereniging een dienst van betekenis bewezen; hij was erin geslaagd mannen met nogal impulsieve karakters tot elkaar te brengen; ze wilden en bedoelden uiteindelijk toch hetzelfde.

Op de agenda van het huishoudelijk gedeelte kwam naast de gewone punten slechts één voorstel van betekenis voor in verband met steun te verlenen bij tuberculoseverlof. Het Rijk geeft nl. eerst vergoeding voor de onkosten van sanatoriumverpleging, indien een andere instantie eveneens een deel van de kosten voor haar rekening neemt. Er bestond een Stichting tot verzekering tegen sanatoriumkosten, die de belangen van de leden individueel of van de vereniging in haar geheel wilde verzorgen. De vergadering keurde goed, dat het hoofdbestuur met de genoemde stichting een regeling zou treffen. Bij het beleid van het hoofdbestuur wees de voorzitter erop, dat de zogenaamde wettelijke aansprakelijkheid van de leraar een aangelegenheid van groot belang is, waaraan alle leraren en hun organisaties aandacht hebben te schenken. Voorts deelde hij mede, dat de besprekingen met de leiders van de Sint-Adelbertvereniging zeer aangenaam waren verlopen. Minder was dr. De Haas te spreken over gebrek aan activiteit bij vele leden; zelfs indien hun eigen zaak behandeld moest worden, legden deze leden een te groot vertrouwen in de waakzaamheid van het hoofdbestuur aan de dag.

Bij de rondvraag pleitte collega G. Muskens, afgevaardigde van de nieuwe afdeling Amersfoort, er voor meer contact te leggen tussen de lezers van de weekbladen van de lerarenorganisaties, b.v. door het voor gereduceerde prijs beschikbaar stellen van de bladen van de zusterorganisaties.

Des avonds kwam de klassieke sectie bijeen en vergaderden enige historici, terwijl anderen genoten van een concert van het Maastrichts Stedelijk Orkest.

In een sfeer, die volledig past bij de cultuurstad, die de hoofdstad van Limburg is, konden de aanwezigen de volgende dag zich in kapel en op stadhuis voorbereiden op het openbare gedeelte van de 28ste algemene vergadering, waar twee sprekers het woord voerden over het zeer belangrijke onderwerp: De godsdienstige vorming op onze scholen. Een priester, pater H. Helmer c.ss.r., en een leek, de heer J. H. N. Al, een van de werkers

van het eerste uur in onze vereniging, ontwikkelden hun denkbeelden.

De priester-redenaar, vooral bekend als leider van retraits en niet minder als schrijver van het boek 'Er is nog veel te doen', ontwikkelde het motto: Het godsdienstig element doordringt ons hele onderwijs. Spr. betoogde dat het woord element niet overdrachtelijk, maar scheikundig diende opgevat; 'godsdienst is een noodzakelijk element van de opvoeding, met de andere elementen van de opvoeding moet de godsdienst een verbinding aangaan. De docent moet zelf overtuigd zijn van de juistheid van deze stelling, tevens moet hij onze jeugd overtuigen van bepaalde godsdienstige waarheden'. Pater Helmer legde de nadruk op drie stellingen: 1. Het volledige doel van de mens is Gods leven deelachtig zijn, hier en in de hemel; 2. de menselijke natuur bevat geen onuitputtelijke verzameling van 'slechte' neigingen, die uitgeroeid moeten worden, maar ongeregelde neigingen, die beheerst moeten worden; 3. Christus moet zoals wij Hem kennen uit het Evangelie onze jeugd nader gebracht worden.

Als praktische middelen beval de enthousiaste spreker aan: retraite, behoorlijke jeugdkerkboeken, lectuur en algemene devoties.

Sprak bij de theologische beschouwingen van de priester de praktijk een hartig woordje mee, dit was niet minder het geval in de toespraak van de leek. De heer Al putte uit de rijke bron van ondervinding in zijn onderwijzers- en lerarentijd en in het bijzonder uit de periode, toen hij de eerste katholieke middelbare school in het Gooi had te leiden. In het laatste aprilnummer van ons orgaan is Als referaat afgedrukt: Op de samenwerking tussen school en gezin komt het altijd aan, op godsdienstig gebied evenwel meer dan op ander terrein. Overleg tussen moderator, directeur en leraren is vooral hier geboden. Het apostolaat van het goede voorbeeld doet wonderen. Maar . . . 'Nemo dat quod non habet'.

Beschouwingen als die van de heer Al zijn het vereeuwigen in ons orgaan ten volle waard. Dit geldt ook van bijdragen van de hand van drs. P. Calon, destijds assistent aan het psychologisch laboratorium te Nijmegen. De heer Calon besprak in een zestal artikelen vraagstukken uit de psychologie van de rijpere jeugd, vanaf haar geschiedenis en methode via prepuberteit tot en met psychische rijping.

De schrijver van de Inkeerartikelen en pater Naaykens, de Arnhemse moderator, brachten vele oude waarheden in nieuwe vorm onder de aandacht van de lezers, terwijl pater Wolfgang Schmitz o.f.m. de degen kruiste met pater Helmer naar aanleiding van de Maastrichtse inleiding.

Deze op het bovennatuurlijke gerichte bijdragen verrijkten het orgaan op gelukkige wijze. De lezers konden er bezinning en kracht uit putten. En deze hadden ze in het midden van 1940 meer dan ooit nodig; de vele maatregelen, die de overheid in haar nieuwe vorm mede in ons orgaan liet bekend maken, bewijzen het duidelijk.

Ons dierbaar vaderland was in de klauwen van het oorlogsmonster gevallen. Het onderwijs werd aan alle kanten belaagd.

Hoe Sint-Bonaventura deze beproeving heeft doorstaan, zullen we in het volgende hoofdstuk trachten te beschrijven.

HOOFDSTUK V

SINT BONAVENTURA IN HET OORLOGSGEWOEL

1940-1946

Een week voordat Nederland verrast werd door een onaangekondigd bezoek van de Duitsers, een visite die vijf jaar zou duren, heeft het hoofdbestuur zich kunnen beraden over uitvoering van de besluiten door de uitstekend geslaagde Algemene Vergadering te Maastricht genomen. Niemand kon toen vermoeden, dat zaken van geheel andere aard ons weldra in beslag zouden gaan nemen.

De ellende die op 10 mei 1940 over ons lieve vaderland komt, brengt na een korte stagnatie het verenigingsleven niet onmiddellijk in de war. Ogen-schijnlijk is er in de zomer van '40 nog weinig veranderd. De meidagen, die ook in onze kringen dood en verschrikking hebben gebracht, zijn uiter-aard nog niet vergeten. Men begrijpt evenwel dat de nieuwe heersers eens nader bestudeerd en met voorzichtigheid behandeld moeten worden. Dat voorzichtigheid geboden is tegenover de Duitsers zien echter niet alle volwassenen voldoende in, laat staan de jeugd. De laatste laat zich bij-zonder gelden als er iets te demonstreren valt, b.v. op de verjaardag van Prins Bernhard, als men zich allerwegen met een anjer tooit. 'Wat kan de regering voor bezwaar maken tegen zoiets?' vraagt men onnozel. En dat de meisjes en jongens van de middelbare scholen zich in 'onnozelheid' niet laten overtreffen, weten wij maar al te goed.

De grote moeilijkheden, die soortgelijke gebeurtenissen met zich brach-ten – denk aan de speldjes! – zaten vooral hierin, dat de jonge mensen heel goed 'door' hadden, dat de vermaning van rector of directeur in dit verband niet van ganser harte werd gegeven. En toch waren de Duitsers en hun handlangers van de NSB op dit punt zeer gevoelig.

De echte vaderlander zocht in die dagen naar een methode om zich aan te passen. In lijdelijk verzet heeft hij zich een meester getoond. Voorzichtig-heid en tact waren hierbij eisen van de eerste orde. Eisen, die voor som-migen, met name voor jonge mensen nogal zwaar bleken.

We kunnen dan ook als zeker aannemen, dat de leiding van de middel-bare scholen met nog meer genoegten dan in normale tijd de leerlingen met vakantie heeft zien gaan.

Naar het uiterlijk te oordelen was in de schoolwereld sinds 10 mei niet zo heel veel veranderd. De oorlogstoestand had op de uitslag van de eind-examens een invloed, die zeker niet ten nadele van de kandidaten werkte. Hoogstens deed zich voor sommige gecommiteerden en deskundigen het inconveniënt voor, dat de verkeersmiddelen slecht of niet functioneerden. De verbindingswegen tussen noord en zuid waren immers grondig vernield.

Toch wierp de nieuwe tijd hier en daar zijn schaduwen reeds vooruit. Als b.v. de nieuwe machthebbers zich in de studieresultaten van een 'vriend' teleurgesteld zagen, stelden zij alles in het werk om revisie te verkrijgen. En gewoonlijk slaagden zij hierin, ondanks alle obstakels die de Nederlandse onderwijsautoriteiten in de weg legden. Deze ambtenaren zouden weldra collega's naast en boven zich krijgen, van wie het uitermate betwijfeld kan worden of we ze Nederlanders mogen noemen.

Intussen vroegen onze vertrouwensmannen zich af hoe hun houding moest zijn tegenover de eenheidsbeweging van die dagen. Het woord eenheid hing toen in de lucht. Het dekte twee idealen, die diametraal tegenover elkaar stonden: één Nederland als onderdeel van het grote Duitse Rijk van Adolf Hitler of één vrij Nederland.

Wanneer ons hoofdbestuur verrast werd met een uitnodiging om b.v. in Den Haag of in Utrecht in verband met de nieuwe omstandigheden een bespreking bij te wonen, moest het voorzichtig aftasten wat precies de bedoeling was van de initiatiefnemers.

Er werd in augustus gesproken over de oprichting van een Nederlandse Onderwijs Federatie. Een van de inleiders zei op een bijeenkomst in Den Haag o.a.: 'Het is onze diep gewortelde overtuiging, dat allen, die ons Nederlands onderwijs dienen, vandaag zich los moeten weten te maken van het oude en zich aaneen hebben te sluiten om gezamenlijk het werk aan te vangen, dat nu van ons wordt gevraagd. Dit zal velen van ons moeilijk vallen, maar verantwoordelijkheid is immer zwaar te dragen'.

Naar deze stem hebben wij, noch de andere lerarenorganisaties, geluisterd. Meer sympathiseerden we met een ander geluid: 'Voldoende zekerheid dient er te bestaan, dat de godsdienstige en zedelijke vorming van hun kinderen in overeenstemming blijft met de opvoeding in het gezin. De staat heeft de taak ervoor te zorgen, dat het onderwijs in nationaal, maatschappelijk en cultureel verband een zekere eenheid blijft vormen'.

Dit citaat is te vinden in de brochure 'Bloeiende jeugd'. Deze verscheen later onder de auspiciën van de 'Nederlandse Unie', de organisatie waarin zeer vele vaderlanders zich thuis voelden, toen de normale parlementaire machine door de bezettende macht tot stilstand was gebracht. De brochure is geschreven door de tegenwoordige hoogleraar in de sociologie te Groningen, prof. dr. P. Bouman, in overleg met enkele vertegenwoordigers van

de drie takken van onderwijs. Dr. M. de Haas te Tilburg vertegenwoordigde in de commissie van advies het VHMO.

Het ligt voor de hand, dat het openbare leven het eerst gehinderd werd door de nieuwe heersers. We gaan jaren tegemoet waarin organisatie en overleg zeer moeilijk, zelfs onmogelijk worden. Ook in onze vereniging was dit het geval. De geschiedschrijver zal trachten van het uiterlijke leven een zo volledig mogelijk relaas te geven. Uiteraard zal hij een beeld geven, dat getuigt van een steeds kleiner wordende activiteit naar buiten. Dit heeft met zich gebracht een grotere activiteit in eigen omgeving, in kleine kring. Van de leden zelf is meer gevraagd dan in normale tijden; niet in het verenigingsleven, dat onmogelijk werd gemaakt, maar op school, in de lessen en vooral in de verboden schoolclubs.

Al misten de leiders van de lerarenorganisaties evenzeer de profetische blik als alle andere Nederlanders die een spoedige bevrijding aanstaande achtten, in de sfeer van de augustusmaand 1940 past het volkomen, dat onze vertrouwensmannen de samenwerking in de onderwijswereld wat nader gingen bestuderen.

Van het ontstaan af van onze vereniging kunnen we spreken van een zeker contact. Dat de oude organisaties zich niet onmiddellijk geroepen achtten de confessionele groeperingen in haar besprekingen te betrekken is begrijpelijk. Met de groei van het bijzonder onderwijs wijzigt zich de situatie. Als minister Terpstra officieel het overleg erkent, blijkt het regeringsstandpunt en – dit is altijd zo gebleven –: de afgevaardigden hebben een eensluidend voorstel te doen. Onderling overleg is dus zonder meer noodzakelijk. Hoe groter de omvang van de te bespreken kwesties, des te noodzakelijker werd een goede leiding. Om toerbeurt berustte deze gedurende een schooljaar bij een van de twee afgevaardigden van een vereniging. Deze methode bracht steeds meer bezwaren met zich. Meer stabiliteit in de leiding zou het effect van de samenwerking ongetwijfeld verhogen. De wens om hiertoe te komen werd door de algemene neiging tot concentratie van krachten, die de eerste maanden van de bezettingsjaren kenmerkte, ten sterkste bevorderd. En zo behoeft het ons niet te verwonderen, dat de voorzitters en secretarissen van onze verenigingen minstens een andere naam aan de samenwerkenden wilden geven: een enkelvoud, geen meervoud. Zou de samenwerking voortaan heten comité, commissie, raad? Laatstgenoemde titel heeft het gewonnen, onze vice-voorzitter heeft hem voorgesteld.

De statuten vermelden als stichtingsdatum 1 februari 1941. Toen was het zover, dat de bezwaren in de verschillende hoofdbesturen voldoende waren besproken.

Tasten deze statuten – men kan ze in hoofdtrekken nog in het jaarboekje van nu lezen – de zelfstandigheid van de verenigingen niet te sterk

aan? Vanzelfsprekend heeft men deze vraag in absoluut ontkennende zin willen beantwoorden. De tweede alinea van artikel 2 van de statuten laat dan ook geen ruimte tot twijfel in dit opzicht.

De eerste alinea luidt: De Raad stelt zich ten doel de algemene belangen van het Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs te behartigen, alsmede de gemeenschappelijke belangen van de Nederlandse leraren. De tweede alinea: Die onderwijsbelangen worden als algemeen en die belangen van de leraren als gemeenschappelijk beschouwd, die door al de in artikel 4 te noemen verenigingen als zodanig zullen worden erkend. In artikel 4 staan de vijf lerarenorganisaties in Nederland met name vermeld.

De statuten zeggen dus duidelijk, dat één vereniging de behandeling van een kwestie in de Raad kan beletten. Overigens is er bepaald, dat besluiten worden genomen bij volstreekte meerderheid van stemmen

Daar de samenwerking tussen de besturen van de lerarenorganisaties vooral door de maatregelen van rijkswege indertijd sterk was gestimuleerd, ligt het voor de hand dat bij de besprekingen de afgevaardigden van de Rijkslerarenvereniging een belangrijke plaats innamen. Zij immers waren Rijksambtenaren. Bovendien kon alleen hun organisatie aangesloten zijn bij de Centrale van Hogere Rijksambtenaren.

De heer W. de Lange, momenteel rector van het lyceum 'Johan de Witt' te Scheveningen, had vanaf 1931, eerst als secretaris, later als voorzitter met grote bekwaamheid en niet te overtreffen elan voor de Rijksleraren op de bres gestaan. Dit bracht met zich mee, dat toen de samenwerking een meer stabiel karakter kreeg, allen aan De Lange het vertrouwen schonken, dat een leider in de dagen die we tegemoet gingen, nodig had.

Toen in september '40 de schooldeuren weer open gingen en niemand zich kon voorstellen – zeker de jeugd niet – wat er ons voor nieuwigheden boven het hoofd hingen, was men op het departement van 'Opvoeding' een brief aan het bestuderen, die de nieuwe machthebbers aan de inmiddels gearresteerde secretaris-generaal prof. Van Poelje hadden gezonden. In deze missive werd de opvatting kenbaar gemaakt, dat men met de door de bezetting veranderde omstandigheden in elk opzicht rekening had dienen te houden en direct na een controle van alle leermiddelen van iedere school deze had moeten zuiveren van 'toespelingen, opmerkingen, beweringen en verdachtmakingen, die het Groot-Duitse Rijk, zijn volk, zijn leiding, zijn politieke ontwikkeling en zijn houding ten opzichte van wereldbeschouwing en sociale en economische problemen in discredit zouden brengen of daartoe geschikt waren'.

Na deze officiële 'uitbrander' benoemde het departement een commissie samengesteld uit 'ontwifelbaar goede vaderlanders', zoals prof. Van Poelje het uitdrukt in 'Onderdrukking en Verzet'. Later kwam er nog een com-

missie tot stand en wel om de uitgevers van advies te dienen. Deze stond onder leiding van de Amsterdamse hoogleraar in de germanistiek, prof. dr. J. van Dam; van laatstgenoemde commissie kan niet getuigd, dat alle leden goede vaderlanders waren.

Met maatregelen als deze dient zich de aanstaande chaos aan. Aan inspecteurs en leiders van de scholen bezorgen ze onnoemelijk veel werk en bovendien irriteren ze tot en met. Overigens neme men dit alles niet al te tragisch. Al was het in wezen een tragedie, dat inbreuk op de vrijheid van beweging bij het onderwijs werd gemaakt en al kan men zich er nu misschien over verwonderen, dat 'goede vaderlanders' aan dit alles medewerkten, de vindingrijkheid om maatregelen als deze te saboteren en belachelijk te maken begon zich te demonstreren. De humor kwam ons te hulp, een bondgenoot van enorme waarde in dagen van beproeving.

Ook al kon men elkaar met het vertellen van sterke verhalen enigszins opvrolijken, de besprekingen in de hoofdbestuursvergaderingen kregen geleidelijk aan een ernstiger karakter.

Veelzeggend is de mededeling in de notulen van de oktobervergadering van het hoofdbestuur, dat de voorzitter ir. Deuss in het bijzonder verwelkomt; de moeilijkheden door de oorlog in diens gezin ontstaan waren blijkbaar weer enigszins overwonnen. En zo waren er velen, die getroffen werden, sommigen zelfs onherstelbaar.

De bezettende macht heeft uiteraard veel belangstelling voor de pers. Ons orgaan staat nu onder censuur. Volgens voorschrift heeft de voorzitter aangifte gedaan.

Behalve over het contact met de andere lerarenorganisaties, dat in de Raad gaat geconsolideerd worden, spreekt men nu ook over de noodzakelijkheid om met katholieke organisaties op onderwijsgebied nauwer in relatie te komen. Men denkt aan de bond van schoolbesturen, aan de schoolraad (deze neemt later de naam rectorenvereniging aan), aan de onderwijzers, aan de dienaren van het nijverheidsonderwijs enz. Blijkbaar was de differentiatie te groot om deze samenwerking te reglementeren. Ook zonder op papier staande regels heeft men elkaar ook nu wel gevonden, als dit raadzaam werd geacht.

Toen deze onderlinge verhoudingen in het hoofdbestuur aan de orde kwamen, heeft de voorzitter melding kunnen maken van een gesprek met dr. Moller in de zomermaanden. Dr. M. en de voorzitter waren beiden op weg naar een vergadering en ze ontmoetten elkaar op de pont, die toen de reizigers over de Waal voerde; de spoorbrug bij Bommel was in de meidagen door oorlogsgeweld vernield. Waarover het gesprek ging, hoeft men niet te vragen en waarover beiden bezorgd waren nog minder.

Wat onze voorzitter met bewondering en respect heeft vervuld was het feit, dat Moller, die in de eerste dagen van de oorlog zijn enige zoon bij de

aanval op de vesting Holland had verloren, alleen maar oog had voor de moeilijkheden van het vaderland en van het onderwijs in het bijzonder. In de eerstvolgende Algemene Vergadering moet dit onderhoud de voorzitter geïnspireerd hebben toen hij het overlijden van Moller herdacht.

Op 6 december 1940 is Moller van ons heengegaan: Dr. Hendrik Moller, man van de daad, man van het offer. Vrijwel alles heeft Moller aan zijn grootse idealen gegeven. Nederland is hem veel dank schuldig. Naast Casimir en Gunning heeft hij zijn leven lang gevochten voor beter onderwijs. Hij heeft de R.-K. Leergangen gesticht. Aan Brabant heeft hij tal van middelbare scholen geschonken. Aan de velen, die hem hebben leren kennen, heeft hij getoond wat men voor zijn ideaal moet over hebben. Van zijn leraren eiste hij, wat hij zichzelf had opgelegd: apostolaat.

Het komt ons, die de oorlog meegemaakt hebben, belachelijk voor in de annalen van 'Sint-Bonaventura' te lezen, dat op het eind van 1940 dr. A. C. de Jong en dr. ir. A. Hugen het hoofdbestuur verlaten, omdat hun achtjarige zittingsperiode geëindigd is. Mannen met zoveel ervaring in het organisatieleven laat men zeker in dagen van nood niet gaan. Wie hier kritiek uitoefent, maakt de grote fout, dat hij vergeet, dat de leden toen niet konden weten wat er ging gebeuren.

We hebben het trouwens maar kort zonder Hugen en De Jong kunnen stellen: in '43 keren ze al weer terug. Eind '40 worden dr. P. Janssens uit Maastricht, de ziel van de klassieke sectie, en de heer H. van Woerden uit Leiden in het hoofdbestuur gekozen. In de redactie was in de loop van het jaar wijziging gekomen door het overlijden van rector Paymans, in de meivergadering had de voorzitter rector Hamers, moderator van de R.-K. Lycea te Den Bosch, als diens opvolger mogen installeren.

In het nieuwe jaar, in 1941, heeft de Algemene Vergadering niet zoals afgesproken was in Alkmaar plaats, maar in Den Bosch. Met het oog op moeilijkheden 'logies, luchtaanvallen etc.', aldus heet het nuchter en zakelijk in de notulen van de hoofdbestuursvergadering van 2 maart, zal de Algemene Vergadering tot één dag beperkt worden: van 11 tot 1 het huishoudelijk gedeelte, van 2.30 tot 4 het openbare. Wat een verschil met Maastricht een jaar te voren!

Drs. P. Calon, voor de lezers van ons orgaan geen onbekende, hield op de Bossche Vergadering een rede over de ontwikkeling der liefde bij de jonge man, in puberteit en adolescentie.

Na de algemene bijeenkomst konden classici en historici tijd vinden voor besprekingen in hun secties. De collega's-gymnastiekleraren kwamen weer bijeen in een sectie, die blijvend zou blijken te zijn. Het onderwerp van de historici mocht zich toen over een bijzonder grote belangstelling verheugen. Het was de heemkunde, de kennis van eigen heem,

van eigen omgeving, van eigen streek. Ook al verzette men zich tegen heemkunde als vak, meer dan ooit voelde elke Nederlander de waarde van de kennis van zijn eigen omgeving. Overigens was het duidelijk, dat ons onderwijs de erkenning van deze waarde niet wenste te doen uitdijen tot een Nederlands pendant van de beruchte Blut- und Bodentheorie van onze overheersers. Men vergete niet, dat vooral de hiermede samenhangende anti-joodse maatregelen niet het minst in onderwijskringen op groot verzet waren gestuit.

Onze overheersers en hun handlangers verklaarden enkele dagen na onze bijeenkomst in Den Bosch het Weekblad van de Katholieke Lerarenvereniging tot een officieel orgaan. Het mocht blijven verschijnen. Een blijk van erkentelijkheid gelieve de lezer hierin niet te zien. Ons orgaan werd – o, ironie! – door prof. Van Dam als middel gebruikt om zijn benoemingsbesluit van 8 april uit te voeren. Krachtens dit besluit zullen de besturen van gemeentelijke en bijzondere scholen een voordracht moeten opmaken van drie personen en deze voordracht ter goedkeuring moeten opzenden aan het departement. Indien het een rooms-katholieke school betreft, dient een oproep geplaatst in het weekblad van de katholieke lerarenvereniging. In een later gepubliceerde officiële toelichting deelde het departement mede, dat dit besluit ten doel had ervoor te zorgen, dat slechts zij, die zich loyaal ten aanzien van de bezettende macht zullen gedragen, de school zullen betreden; bij herbenoeming in dezelfde betrekking diende voor de eerste maal goedkeuring van de secretaris-generaal gevraagd te worden.

Deze bedreiging van de vrijheid van onderwijs, deze feitelijke belemmering van beweging van de bijzondere school, was een onderdeel van een reeks van maatregelen, die aldus de secretaris-generaal voor de microfoon der Nederlandse radio, 'vele Nederlanders met enig wantrouwen ontvangen'.

In bedoelde befaamde radiorede besprak prof. Van Dam vier besluiten: 1. korting met 40% op het salaris der religieuzen, 2. niet-benoembaarheid van religieuzen tot hoofd van een onderwijsinrichting die niet door religieuzen of geestelijken wordt beheerd, 3. het instellen van de commissie Van den Ent voor het onderwijs in het Nederlands, 4. het benoemingsbesluit.

Ook de Rijkscommissaris achtte zich geroepen deze besluiten nader toe te lichten. Prof. Van Dam hield zijn radiorede het eerst. De hooggeleerde politicus beweerde, dat de salariskorting der religieuzen ingevoerd was om met de aldus bespaarde gelden de leerlingenschaal te verbeteren en aan de kwekelingen een lonende betrekking te bezorgen; de niet-benoembaarheid van geestelijken en religieuzen tot hoofden der scholen vond, aldus de secretaris-generaal, haar verklaring in de wens een einde te maken aan de

onbillijkheid, dat de best bezoldigde betrekking in vele gevallen gereserveerd bleef voor een ongehuwde. Herr Reichskommissar sprak ongeveer veertien dagen later. Het ging hem ter harte, dat zesduizend kwekelingen geen werk hadden of onder schamele omstandigheden leefden, terwijl de ordesgeestelijken, die in armoede willen leven, salaris trekken van de Staat, 'dat hun in het geheel niet ten goede komt'. Als bewijs van zijn grootmoedigheid, wees deze afgezant van Hitler erop, dat het onderwijs zelf niet was aangetast, daar dit een inbreuk zou betekenen op de gebruiken van het Nederlandse volk.

Vanzelfsprekend heeft het Episcopaat tegen de boven gesignaleerde besluiten krachtig geprotesteerd. In de scherpste vorm tegen het besluit over het verplicht opmaken van een voordracht. De leiders van het departement van 'Opvoeding' kregen duidelijk te horen, dat de bisschoppen de schoolvrede ernstig bedreigd achtten. Men klopte evenwel aan dovemansdeur.

En zo geschiedde het dat op 1 mei sommige geestelijken en kloosterlingen de leiding uit handen gaven. De kerkelijke overheid meende goed te handelen tot deze stap te adviseren, al had ze prof. Van Dam erop gewezen, dat hij de priesters en religieuzen in hun eer en goede naam aantastte, daar hij deze staatsburgers uit hun ambt ontzette, zonder dat deze zich aan enig misdrijf hadden schuldig gemaakt.

Onze redacteur-secretaris besloot deze episode uit de worsteling om recht aldus: 'Zij gaan heen naar een mindere plaats, waar zij geoefend in christelijke nederigheid, met een blij en opgeruimd gemoed hun opvoedend werk in nationale zin zullen voortzetten, overtuigd van Gods zegen bij hun arbeid. Zij zullen niet klagen, zij zullen niet morren, zij zullen bidden en werken, vol vertrouwen op God'.

Het moet een vreemde indruk op de luisteraars gemaakt hebben toen prof. Van Dam onder de maatregelen, die 'met enig wantrouwen door vele Nederlanders beschouwd werden' ook vermeldde het instellen van de commissie-Van den Ent voor het onderwijs in het Nederlands.

De opdracht die de commissie ontvangen had – deze was door de secretaris-generaal bij haar installatie duidelijk omschreven – was tweeledig. Van haar verwachte de overheid, dat ze het gehele onderwijs in de Nederlandse taal en letterkunde op de middelbare scholen zou bezien en maatregelen beramen die tot verbetering van dit onderwijs konden strekken. In eerste instantie zag men van haar voorstellen tegemoet aangaande de leerplannen en de daarbij behorende lessentabellen van de middelbare scholen voor het vak Nederlands.

De commissie is tot de conclusie gekomen, dat de tijd, nodig om aan de leerlingen dat te geven, wat zij van hun moedertaal behoren te weten, ontoereikend was. Ze geeft tevens een leidraad over de wijze waarop de

beschikbare tijd gebruikt dient te worden; vooral aan de spraakkunst schenkt ze veel aandacht. Deze leidraad is de kern van het rapport; het is een handleiding geworden, een schematische behandeling van de gehele stof, die naar de mening van de commissie praktisch is en tevens wetenschappelijk verantwoord.

We menen, dat wat in 1941 in dit verband is vastgesteld, ruim vijftien jaren later weinig van zijn waarde heeft ingeboet. Nog altijd heeft het rapport-Van den Ent, een editie van de Rijksuitgeverij, grote betekenis.

De taak van de leraren in andere vakken betreft de commissie ook in haar onderzoek. Ze vraagt hiervoor zelfs in het bijzonder aandacht. Wie de wereld van het middelbaar onderwijs kent, begrijpt dat sommigen zich de ogen hebben uitgewreven. 'Wat hebben die neerlandici met mijn vak te maken' zal er gedacht en gezegd zijn. Dat elke leraar in welk vak ook zijn moedertaal gebruikt en dus tot op zekere hoogte Nederlands doceert is immers een waarheid, waarvan men zich gewoonlijk niet bewust is.

Ook aan de opleiding van de leraren in het Nederlands schenkt de commissie aandacht. Als aanvulling op dat wat sinds 1902 omtrent het gebrek aan opleiding van de leraar gepubliceerd is, verdienen de gemaakte opmerkingen nadere overweging.

Een enkele conclusie zij hier vermeld: De studie aan een universiteit verdient de voorkeur boven die voor een staatsexamen (akte MO). Dit laatste kan voorshands niet afgeschaft worden, tenzij een middel gevonden wordt om begaafde aspiranten toegang tot de universiteit te verschaffen, o.a. geldelijke steun. Bij de studie aan de universiteit dient een veelzijdige studie van de hedendaagse taal- en letterkunde, met het oog op de latere praktijk van de leraar, meer dan tot nu toe op de voorgrond te komen.

Aan wie hebben we dit document te danken? In de eerste plaats aan de voorzitter dr. W. van den Ent, die als neerlandicus in het college van inspecteurs de aangewezen man was zijn medewerkers te kiezen. Het rapport is mede ondertekend door de redacteur van ons weekblad dr. W. H. Beuken en door dr. C. B. van Haeringen, dr. W. A. P. Smit, prof. dr. C. G. N. de Vooys en prof. dr. Jan de Vries. Alleen laatstgenoemde was aan de voorzitter opgedrongen. Inspecteur Van den Ent was evenmin als de overige leden van de commissie op de aanwezigheid van deze hoogleraar gesteld. Jan de Vries heeft evenwel slechts één vergadering van de commissie bijgewoond; blijkbaar voelde hij zich in dit milieu niet thuis. Toen was de gezindheid van prof. De Vries nog niet zo aan iedereen duidelijk als in de eerste dagen van 1943, toen de secretaris-generaal van 'Opvoeding, Cultuur en Wetenschappen' aan de Rijksscholen het gebruik van een nieuw geschiedenisboek voorschreef. Prof. Van Dam presenteerde toen aan het Nederlandse volk een studie van zijn collega Jan de Vries, 'Onze Voorouders' geheten, over het leven der Germanen.

Aan de hand van dit boek moesten de leerlingen van de eerste en tweede klassen van de Rijks HBS-en overtuigd worden van de voortreffelijkheid van het Germaanse ras en zo van die van de onvervalste vertegenwoordigers van dit ras in de twintigste eeuw, onze 'vrienden' uit het oosten. Het boekje werd aan de bijzondere en gemeentelijke scholen ter kennis-making gezonden.

Reeds voordat de commissie-Van den Ent haar rapport aan de secretaris-generaal had uitgebracht, – het is 31 oktober 1941 gedateerd – waren de scholen verrast met nieuwe lesurentabellen. Dit was geschied in overleg met de commissie: de uren voor Nederlands worden in de lagere klassen opgevoerd tot 4, in de hogere tot 3; de HBS A krijgt in alle klassen vier uur les in de moedertaal. Duits kreeg ook wat meer. De Romaanse cultuur werd het kind van de rekening: het aantal uren voor Frans werd verminderd. Op het gymnasium werd de positie van het vak geschiedenis iets gunstiger.

Tegelijkertijd deed het gerucht de ronde, dat de splitsingsnormen, de beruchte van '34, die behalve een bepaald aantal leerlingen per klas een klassegemiddelde eisten, zouden gemitigeerd worden. Inderdaad is met ingang van 1 januari 1942 deze steen des aanstoets uit de weg geruimd. We weten, dat we met de andere herinneringen aan de bezuinigingsjaren van Colijn, de 32 en 30, tot op heden zijn blijven zitten. In elk geval waren er in het najaar van 1941 enige tekenen van verbetering. Welke houding moest de rechtgeaarde Nederlander tegenover deze en soortgelijke maatregelen aannemen?

Tegenover de redenering: we behoeven nu minder uit te geven voor de salarissen der religieuzen, dus er kunnen wel wat klassen bijkomen, moesten we wel heel sceptisch staan, ook al stak ook in deze situatie heel wat ironie.

In het algemeen benaderen we de moeilijkheden waarin de leiders van de organisaties, ook van de onze, zich bevonden, als we de oude waarheid in het oog houden, dat we onze tegenspelers moeten vrezen, juist als ze met geschenken komen aandragen. Zo moet men b.v. het besluit van de Raad zien om de lyceumcommissie, indertijd geformeerd naar aanleiding van de plannen van minister Bolkestein, op te heffen. We wilden zelfs niet in schijn medewerken aan onderwijsherzieningen, die door prof. Van Dam c.s. werden ontworpen.

Het jaar 1941 is misschien wel het moeilijkste van de vijf oorlogsjaren geweest, in zoverre, dat de Duitsers althans nog de schijn aannamen van naar de Nederlanders te luisteren en wij dus in de verleiding kwamen ons met de wet in de hand – zo naïef waren we toen nog – te verdedigen tegen bepaalde maatregelen.

Hoe vaak en waar in de loop van dit jaar door de voorzitter besprekingen

zijn gevoerd, laat zich moeilijk concretiseren. De vergaderingen van het hoofdbestuur konden vrij regelmatig plaats hebben, al legde het oorlogsgevaar af en toe grote moeilijkheden in de weg. Dr. W. Jacob fungeerde als secretaris en dr. B. Duncker als penningmeester. Met de redacteur-secretaris was als altijd veel contact. In de allereerste plaats evenwel vroeg Den Haag de aandacht: 'Wat voert het departement nu in het schild?' Leden van de Raad gaven vaak kostbare inlichtingen. Met prof. Titus Brandsma, dr. Jos de Boer en met vele andere leiders van katholieke onderwijsorganisaties is heel wat afgepraat.

Het was voor iedereen duidelijk, dat de vrijheid van onderwijs nog wel bestond, maar dat ze in een glazen huisje woonde. Een van haar meest actieve bewakers was prof. Brandsma. Hoe vaak zal hij de route Nijmegen-Den Haag met een onderbreking in Utrecht hebben afgelegd? Was hij niet in de letterlijke zin de bode van het katholiek onderwijs? Met mgr. Verhoeven, directeur van het Centraal Bureau, pleegde hij voortdurend overleg en wie zal ooit precies kunnen achterhalen wat de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders De Jong en Brandsma in het paleis aan de Maliebaan hebben uitgedacht en besproken? Beiden Friezen van afkomst, legden ze het fundament van het taaie verzet, dat komen ging.

Eens ook vereerde Titus Brandsma de voorzitter van 'Sint-Bonaventura' met een bezoek. Hij was naar Tilburg gekomen naar aanleiding van een circulaire die het hoofdbestuur aan de schoolbesturen, rectoren en directeuren had gezonden in verband met het onnodig prolongeren van tijdelijke betrekkingen. In zijn functie van voorzitter van de bond van schoolbesturen was hij van alle kanten opgebeld. Ook bij onze voorzitter had de bel van de telefoon nogal eens gerinkeld.

Dr. De Haas kon prof. Brandsma geruststellen. Het hoofdbestuur had zonder enig overleg met welke 'vreemde' instantie ook de bewuste circulaire verzonden. Was nu bij sommige besturen het 'slechte' geweten gaan spreken? De voorzitter van de bond van schoolbesturen heeft toen al zijn best gedaan aan dr. De Haas uit te leggen, dat de in de circulaire bedoelde benoemingskwesties vaak zeer moeilijk zijn; hij zinspeelde op een congregatie, die de gewoonte had bij deze aangelegenheid steeds de belangen van het gezin van de leraar te laten prevaleren. Dit was onze voorzitter niet onbekend; hij wist op welke congregatie prof. Brandsma doelde en dankte hem, omdat deze pleiter voor de belangen van de schoolbesturen persoonlijk aan deze menselijke beslissingen een zeer belangrijk aandeel had. Het was de laatste maal, dat Titus Brandsma in de gelegenheid was iets voor ons te doen. Weldra zou hij in zijn functie van adviseur van de Katholieke Journalistenkring in botsing komen met de Duitse willekeur. Titus werd op transport gezet naar Amersfoort, vandaar naar Dachau. Daar is hij in de zomer van 1942 gestorven. Ook voor ons . . .

In de laatste maanden van 1941 schonk de bezettende macht zeer veel aandacht aan de pers. Ook onze voorzitter werd ter vergadering opgeroepen en wel in Den Haag in het gebouw van het R.-K. Centraal Bureau voor Onderwijs, waar hij een grote schare vertegenwoordigers van organisaties en redacteuren van vakbladen aantrof. Het was op 8 december; de dag tevoren hadden de Japanners Pearl Harbour gebombardeerd. We kregen toen voorgespiegeld dat we lid van een nieuwe vereniging behoorden te worden, het journalistengilde; bovendien had de overheid laten weten, dat het 'vanwege de papierschaarste' gewenst was de vele onderwijsbladen te vervangen door een drietal, een neutraal, een christelijk en een katholiek. De vergadering had er weinig moeite mee om tot een besluit te komen. Alle aanwezigen namen op zich aan hun bestuur voor te stellen het verschijnen van het orgaan van hun vereniging met ingang van 1 januari 1942 te staken.

In de laatste hoofdbestuursvergadering van 1941, op 14 december, wordt dan het orgaan opgeheven; de heren Beuken en R. D. M. v. d. Heyden (deze was in september rector Hamers opgevolgd) worden op non-actief gesteld; alleen de redacteur-secretaris wordt gehandhaafd. De heer C. van den Broek krijgt een nieuwe taak: hij wordt administrator van Sint-Bonaventura. Zijn taak zal voortaan hoofdzakelijk bestaan in het verzorgen van de werkzoekendenlijst, het geven van allerlei adviezen op het uitgebreide terrein van onze rechtspositie en last not least het verzorgen van 'Mededelingen'.

Aan het eind van dit avontuurlijke jaar telt de vereniging 869 leden. Dat de activiteit zwaar gehandicapt gaat worden, nu het orgaan ophoudt te bestaan, moet men zich wel bewust geweest zijn. Van een spoor van wanhoop is evenwel niets te bespeuren. De redacteur-secretaris roept de lezers een Tot Weerziens toe. En hiermede uit.

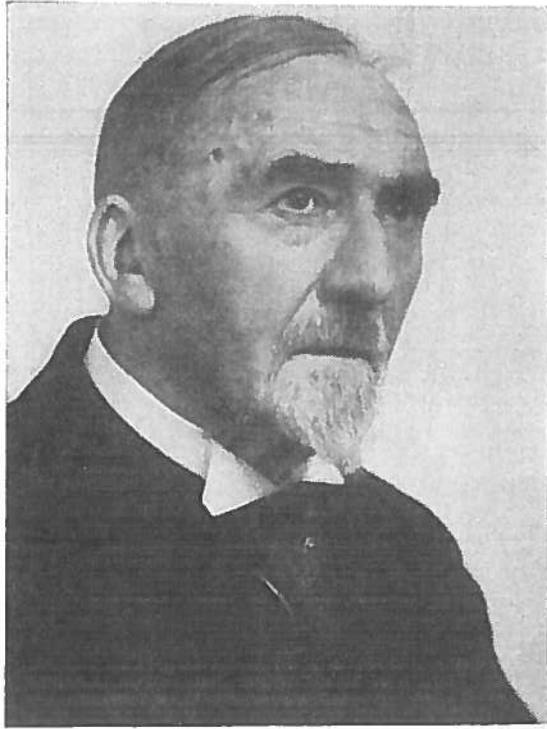
Het orgaan had in het afgelopen jaar dubbel en dwars zijn diensten aan de leden bewezen.

Naast reeksen van 'Bezinningen', naast artikelen van Geertruid van Brabant en beschouwingen van Polutropos over 'De katholieke kerk in de branding', alle bijdragen van blijvende waarde, vindt men belangrijke mededelingen over aangelegenheden van materiële aard. In aansluiting bij besprekingen, die op de Maastrichtse vergadering reeds toegezegd waren, kon nu vastgesteld worden, dat voor onze vereniging de mogelijkheid openstaat om te bemiddelen bij een verzekeringsmaatschappij, indien een lid zich wenst te verzekeren tegen de onkosten van sanatoriumverpleging. Ook had de redactie kunnen melden, dat de nieuwe macht weer een maatregel van Colijn dato 1935 had buiten werking gesteld: de 5% korting verviel.

Vermoedelijk zal in geen enkele jaargang de rubriek 'Van het departe-

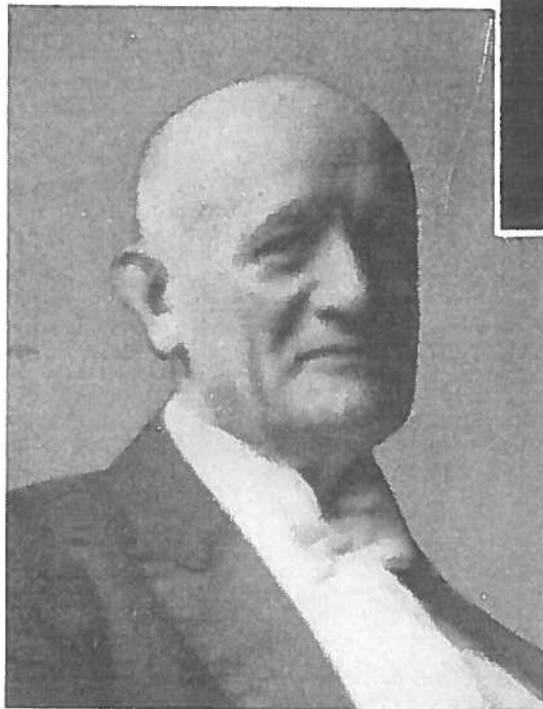
Algemene Vergadering 1937 te Amsterdam (Krasnapolsky)

DR. H. H. KNIPPENBERG
Redacteur 1920-1923

J. H. N. AL
Redacteur 1924-1925 en 1927-1929

† H. J. HARTWIJK
Leider bureau 1945-1950

ment' zoveel ruimte voor zich opgeëist hebben als in die van 1941. De opsomming alleen reeds lijkt ons instructief. Op sommige van de genoemde maatregelen is reeds commentaar geleverd; de overige spreken voor zich of komen vermoedelijk nog in ons verhaal aan de orde.

Hier volgt de litanie: Het dragen van insignes. Handhaving van rust en orde. Hospitantenregeling. Ambtenaren en de NSB. Benoeming van onderwijzend personeel. Inspectie. Afbeeldingen van levende leden van het Huis van Oranje. Anti-Duitse opschriften. Onderwijs aan leerlingen van joodsen bloede. Regeling voor de Inspecteur van het Onderwijs in algemene dienst. Gewijzigde splitsingsnormen. Normen voor de Handelscholen. Gewijzigde eindexameneisen.

Laatstgenoemd punt brengt ons in 1942. De eindexameneisen werden inderdaad enigszins gemitigeerd; de bepaling, dat het schriftelijk eindexamen reeds in de paasvakantie zou plaats hebben, maakte de verlichting vrijwel illusoir. Het was trouwens een welwillendheid met een zeer bittere bijmaak: de geslaagde zou zich dan bijtijds bij de Arbeidsdienst kunnen melden.

In het algemeen krijgen de maatregelen van overheidswege geleidelijk aan een strekking, die te denken geeft, een die tot verzet en sabotage prikkelt. Formeel komt het hierop neer, dat het departement de vroeger gegeven richtlijnen zo ombuigt, dat de nieuwe interpretatie duidelijk herinnert aan methodes, die men toepast in de landen waar de Staat almachtig is.

We kunnen ons trouwens levendig voorstellen, dat heren, die voor alles 'befeulen', het b.v. onmogelijk kunnen verwerken, dat een burgemeester in Nederland in zijn gemeente alleen de leiders van de gemeentescholen kan opdragen ten stadhuis te verschijnen en dat Zijn Edelachtbare dit aan de vertegenwoordigers van het bijzonder onderwijs slechts kan verzoeken.

Zoals boven reeds terloops vermeld, nam de secretaris-generaal zelf de leiding op zich van een commissie van voorlichting voor leerboeken; ze wordt belast met de controle van school- en leerboeken in de ruimste zin des woords, dus ook van schoolprogramma's en prospectus; ook zal ze zich moeten occuperen met de vraag of nieuwe boeken gedrukt en uitgegeven mogen worden.

Dat deze opdracht en de persvrijheid en de vrijheid van onderwijs bedreigt is ons zonder meer duidelijk. Wie zal uitmaken of prof. Van Dam dit ook aanvoelde of dat de secretaris-generaal de moed niet kon opbrengen aan de bezetters duidelijk te maken, dat deze staatsbemoeiing onnederlands was? Feit is, dat de ambtenaren, die ex-officio in deze commissie zitting moesten nemen, o.a. inspecteur dr. W. van den Ent, meer dan ooit

gelegenheid tot sabotage kregen. Zij hebben zelfs weten te bereiken, dat het plan om een beperkte lijst van geschikt geoordeelde boeken voor alle vakken op te stellen niet is uitgevoerd.

Niet alleen bij deze gelegenheid hebben de inspecteurs van het gymnasium en middelbaar onderwijs op een zodanige wijze 'medegewerkt' aan de uitvoering van de besluiten van het departement, dat het onderwijs betrekkelijk gespaard is gebleven voor Duitse knechting. Een van hen, de inspecteur van de noordelijke provinciën C. de Bruin, is van zijn functie ontheven; hij werd vervangen door een meer kneedbare: dr. H. J. S. Snijder.

Van de door prof. Van Dam als diens vertegenwoordiger benoemde inspecteur in algemene dienst had men niet veel last. De benoemde, dr. G. Noordijk, was tevoren vele jaren een gewaardeerd leraar in de Duitse taal aan het gemeentelijk lyceum in Den Haag geweest. Hoe hij zijn nieuwe taak heeft uitgeoefend, laat zich niet duidelijk omschrijven. Ongetwijfeld legde hij tegenover elkeen, die op een of andere wijze met Duitsers of NSB-ers in botsing was gekomen, een grote welwillendheid aan de dag. Of dr. Noordijk grote invloed op de gang van zaken heeft gehad? Wie zal het zeggen? De functie die hij had aanvaard, had een Nederlander nooit mogen aannemen, omdat hij met de beste bedoelingen tegen overmacht niets kon uitrichten. Hiermede zij niets miszegd over de Nederlanders, die aan het departement van prof. Van Dam hebben gewerkt om hun landgenoten te redden uit de verwarring, die bij het onderwijs herhaaldelijk werd gesticht door plaatselijke 'autoriteiten van de nieuwe orde'.

Onze vereniging werd in zo'n schijnbaar plaatselijke verwarring betrokken in de persoon van haar voorzitter. Toen de leden op 11 april 1942 naar Den Bosch waren gekomen om daar op zeer bescheiden wijze ons jaarlijks rendez-vous te 'vieren' – de Procureur-Generaal had volgens het gebruik van die dagen welwillend zijn toestemming gegeven – troffen ze daar tot hun grote verbazing dr. De Haas onder de gasten aan, terwijl ir. Deuss, de vice-voorzitter, de vergadering leidde.

Onder elkaar werd de zaak uit de doeken gedaan – dit was toen gewoonte – en men vertelde elkaar, dat de voorzitter sinds enige weken door de Duitse overheid van zijn functie van rector van het Sint-Odulphuslyceum te Tilburg was ontheven en dat het bestuur het veiliger achtte, dat de 'suspensierte Rektor' niet in het openbaar optrad.

Men maakte hier kennis met de Duitse gewoonte, dat iemand, die van een of andere verkeerde daad of nalatigheid beschuldigd wordt, tijdens het onderzoek geschorst wordt.

De schorsing van rector De Haas is niet gevolgd door ontslag; hij kwam er met een 'Verweis' af.

Toch is het vermoedelijk aan het feit, dat dr. De Haas bekend was bij

die Polizei te wijten, dat de Sicherheitsdienst het in het belang van de veiligheid achtte hem op 4 mei 1942 naar het interneringskamp te Sint-Michelsgestel, het in beslag genomen klein-seminarie, over te brengen. Deze gijzeling heeft twintig maanden geduurd.

Hier rijst de vraag of de internering van dr. De Haas mede toe te schrijven is geweest aan zijn voorzitterschap van onze vereniging. Dat het ertoe heeft bijgedragen, mag veilig worden aangenomen. Vast staat, dat de 'commissaris van de niet-commerciële verenigingen en stichtingen' de naam van dr. De Haas als voorzitter van de vereniging in zijn archief had staan.

Noch voor onze vereniging, noch voor onze zusterorganisaties legde deze 'commissaris' trouwens veel belangstelling aan de dag. Haar financiële kracht was immers te gering. Alleen de Rijkslerarenvereniging moest verdwijnen, omdat Rijksambtenaren zich niet mochten organiseren. De RLV is toen ongemerkt in de AVMO opgegaan.

Onze vereniging bleef dus bestaan. Vice-voorzitter ir. Deuss vroeg in de Algemene Vergadering vooral aandacht voor het rapport-Van den Ent. In het openbare gedeelte hield prof. Gerard Brom zeer originele beschouwingen over leraar en leerling. Wie weet hoe meesterlijk deze spreker met gedachten en woorden speelt, begrijpt dat een verslag over het geprokene in de archieven van de vereniging ontbreekt. Wel vermelden de notulen van een hoofdbestuursvergadering, dat prof. Brom te zijner tijd zal trachten van zijn lezing een overzicht te geven. Of de hooggeleerde onze secretaris met dit verslag heeft verblijd, blijkt niet uit de stukken.

Tot de Algemene Vergadering waren de leden reeds geconvoceerd in het eerste nummer van de 'Mededelingen bestemd voor de leden van de katholieke lerarenvereniging Sint-Bonaventura. Correspondentieadres: C. van den Broek, Dr. Lemmensstraat 28, Roosendaal'. Ze besloegen twee pagina's groot-formaat. Blijkbaar had het hoofdbestuur deze publikatie vooral bedoeld als uitnodiging tot de Algemene Vergadering. Van de voorlopige agenda kon men kennis nemen; het hoofdbestuur stelt voor een collectieve verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid aan te gaan. Overigens worden er mededelingen gedaan over de contributie, over de afdelingen, over staatsexamens en rijksbeurzen. Tenslotte vindt men vacatures en de adressen en spreekuren van de inspecteurs vermeld.

In no. 2 van de Mededelingen vindt men behalve berichten van soortgelijke aard als in no. 1, twee beschikkingen van de Rijkscommissaris betreffende benoeming en ontslag van onderwijzend personeel.

Tegen deze beschikkingen van 9 januari heeft het Episcopaat enige maanden later zeer scherp geprotesteerd. De secretaris-generaal werd immers in deze brieven gemachtigd iemand te benoemen ter vervanging van een onderwijzer of inspecteur, die 'hun functie vervullen op een wijze,

welke in strijd is met een vruchtbare ontwikkeling van het onderwijs in Nederland'. Op 1 maart bereidden de bisschoppen de gelovigen voor op een mogelijke schoolstrijd. Voor het behoud van het katholiek onderwijs moesten gedurende de maand maart iedere dag gebeden gestort worden in alle kerken en kapellen.

Vanwege de 'papierschaarste' verdwenen de 'Mededelingen' even vlug als ze gekomen waren. In feite was het Goedewagen c.s. om niets anders te doen dan om aan de departementsuitgave 'Opvoeding' het monopolie te bezorgen. Inderdaad is de officiële halfmaandelijke uitgave van het departement enige maanden het enige blad voor het vHMO in Nederland geweest. Toen kon het om met prof. Van Dam te spreken 'de opvoeding tot Nederlander bewust stimuleren'.

Aan deze toestand heeft de voorzitter van de Raad van Leraren een einde weten te maken doordat hij op het departement, waar men een zwak had voor concentratie van alle krachten op één punt, gedaan wist te krijgen, dat de machtiging die de hoogste instantie aan de Algemene Vereniging (de AVMO) had willen toestaan, omgezet werd in een machtiging aan de Raad van Leraren.

Dit betekent dat op 27 juni opnieuw Mededelingen verschijnen, nu vanwege de Raad van Leraren. Deze mededelingen zouden de lezers om de twee weken op de hoogte houden van de werkzaamheden van de Raad en zouden tevens dienen als orgaan van de vier lerarenorganisaties. De algemene verzorging berustte bij de heer W. de Lange, voorzitter van de Raad. Uiteraard zorgde voor publikaties onzerzijds de heer C. van den Broek; diens berichten waren volgens de gebruiken van die dagen geregistreerd en wel onder nummer 539226. Intussen waakte de Raad zo goed en zo kwaad als het ging over de leraren, o.a. deed dit college een poging de gymnastiekleraren in maximumsalaris gelijk te stellen met de andere leraren. Ook wordt besloten een pensioengids uit te geven. Organisatorisch is ongetwijfeld van grote waarde het besluit om een verzekering te sluiten tegen de gevolgen van wettelijke aansprakelijkheid voor alle leden van AVMO, Genootschap en Sint-Bonaventura. En niet minder dat het lerarenboekje voortaan zal uitgegeven worden door de Raad, d.w.z. door de verenigingen samen.

Het lijkt ons wel verantwoord reeds op het einde van 1942 vast te stellen, dat de belagers van de Nederlandse school in hun opzet niet geslaagd zijn. Van zijn dienaren althans hebben slechts weinigen geluisterd naar de beweringen van het 'Opvoedersgilde'.

De Raad werkt rustig verder. De verenigingen komen soms bijeen, zo onopvallend mogelijk. De strijd wordt in stilte voortgezet.

Van de interne aangelegenheden van onze vereniging valt weinig te vermelden. Ultimo december waren we bijna 900 leden sterk. Het bestuur

van de klassieke sectie had haar leden in augustus bijeengeroepen; in deze maand had onze geestelijke adviseur zijn zilveren priesterfeest gevierd. In plaats van dr. Duncker zal de heer H. van Woerden onze geldmiddelen beheren. Het valt op, dat het dagelijks bestuur slechts eenmaal, het gehele hoofdbestuur tweemaal bijeen is geweest. In januari hielden de geestelijke adviseurs van de plaatselijke afdelingen een bijeenkomst. Overigens zegt het iets, dat het uiterst korte verslag van de secretaris over 1942 met nadruk vermeldt: het bestuur ijverde vooral voor het verlenen van vaste aanstellingen.

Men besluit wegens de zeer bijzondere omstandigheden geen hoofdbestuursverkiezingen te houden.

In het eerste nummer van de Mededelingen in 1943 maakt het hoofdbestuur bekend, dat op de eerstvolgende Algemene Vergadering als spreker zal optreden dr. A. M. J. Chorus. Hij zal een inleiding houden over de betekenis van het moderne intelligentie-onderzoek.

Op 30 april is men te Utrecht bijeengekomen, op de 25ste Algemene Vergadering. De verslaggever vertelt, dat slechts drie leden van het hoofdbestuur en 60 gewone leden aanwezig waren.

Daar dr. W. Jacob en dr. P. Janssens in februari uit het hoofdbestuur getreden waren, achtte de voorzitter het noodzakelijk nu van de vroeger ontvangen volmacht gebruik te maken om staande de vergadering het bestuur weer op volle kracht te brengen. Op voorstel van ir. H. Hopster gaat men nog verder en breidt het bestuur met twee leden uit, met het gevolg dat dr. ir. A. Hugon en dr. A. C. de Jong terugkeren en de heren H. Hartwijk uit Den Haag en M. Matthey uit Sittard zitting nemen. Weldra worden de besluiten van de vereniging weer getekend door A. C. de Jong. Aan de heer H. Pröpper betuigde men dank, omdat hij sinds het uittreden van dr. W. Jacob het secretariaat had waargenomen.

In gewone omstandigheden zou er reden bestaan hebben aan onze jaarlijkse bijeenkomst meer reliëf te geven. De statuten van Sint-Bonaventura noemen immers 23 juni 1918 als stichtingsdatum van de vereniging. Uiteraard heeft ir. Deuss aan dit feit veel aandacht geschonken in zijn openingsrede. Hij was in de gelegenheid aan de man, die hij verving, het woord te geven. De voorzitter was nl. tijdens zijn gijzeling op de gedachte gekomen de lotgevallen van onze vereniging bij elkaar te zetten en aan 'Sint-Bonaventura' aan te bieden bij haar vijfde lustrum. Op 24 februari had dr. De Haas zijn studie kunnen voltooien en ze daarna aan de waarnemende voorzitter kunnen zenden. Zo was het mogelijk dat de in Sint-Michielsgestel gegijzelde zich in Utrecht liet horen. Ir. Deuss liet met de voorzitter de betekenis van de afdelingen voor de vereniging uitkomen en niet minder die van het orgaan, middelen om elkaar te helpen en te steunen, die hun

waarde hadden bewezen. Het ene moest men in deze dagen van verdrukking uitbuiten tot en met; het tweede miste men heel erg, ook al deed de verzorger van de Mededelingen al zijn best om contact te leggen; meer dan Ersatz kon het echter niet zijn.

Overigens komt alles aan op de persoonlijkheid van de leraar en van de geest die hem bezielt.

Als gasten mocht ir. Deuss behalve de voorzitter van de Raad en de afgevaardigden van de zusterverenigingen, de nieuwe voorzitter van de bond van r.-k. schoolbesturen, pater Gooyer, begroeten.

Bij het beleid van het hoofdbestuur had de waarnemend voorzitter allerlei mededelingen gedaan over het contact met deze bond, met de schoolraad, met het Centraal Bureau. Al deze instanties pleegden zo nodig overleg met het Episcopaat en met de Bond van Christelijke Schoolbesturen. Ir. Deuss hoopte dat de leden hierin een spoorslag zouden vinden om door middel van hun afdeling of van de correspondent aan hun school elkaar goed op de hoogte te houden van alles wat de moeite waard was geweten te worden. Wat de Raad van Leraren op touw zette, drong makkelijker tot de leden door, al moest men ook bij de berichtgeving in de Mededelingen bedreven zijn in de kunst van tussen de regels door lezen, een kunst trouwens, die in de oorlogsjaren aan haar beoefenaren bij uitstek belangrijke diensten kon bewijzen.

Leest men wat in de Raad behandeld is en ter publikatie vrijgegeven, dan stuit men ook nu op kwesties in verband met onze positie, b.v. op pogingen om salariskortingen ongedaan te maken, op het altijddurende verschil van mening tussen departement en betrokkene over de toepassing van bepalingen inzake reisvergoeding.

Het besluit dat Hebreuws niet meer gegeven mag worden – het vak wordt officieel uit artikel 5 van de Hoger Onderwijswet geschrapt – kan als de laatste daad ter ‘zuivering’ van het VHMO zelf beschouwd worden.

Wat de Mededelingen bekend maken, ligt niet meer op het terrein van het onderwijs zelf, maar is er zeer nauw mee verwant. De leerlingen van de hoogste klassen zijn er ten zeerste bij betrokken. We bedoelen de Arbeitseinsatz.

De machtshebbers van die dagen propageerden die ‘Arbeit’ èn als trainingsmiddel voor de jeugd èn als hulp aan het Duitse thuisfront. Vanwege de klaarblijkelijke sympathie van sommige leiders van de Arbeidsdienst met de nationaal-socialistische opvattingen kon men tegen het eerste motief bezwaar hebben, het tweede maakte de zaak onaanvaardbaar voor elke rechtgeaarde Nederlander.

Geen wonder dan ook, dat toen prof. Van Dam aan de scholen gegevens vroeg omtrent leerlingen, die in 1941 en 1942 eindexamen hadden gedaan, de bisschoppen op zeer duidelijke wijze aan de schoolbesturen verzochten

in geen enkel opzicht aan het geven van inlichtingen mede te werken. Besturen en dagelijkse leiding konden zich in deze beroepen op de Nederlandse wet, die slechts tot het geven van informatie verplicht, indien deze betrekking hebben op het onderwijs.

Het is zonder meer duidelijk, dat de onrust onder de jonge mannen moest toenemen. De minimum-leeftijdsgrens voor de nu verplicht gestelde Arbeidsdienst was 18 jaar en wie kon aan studerenden, die deze leeftijdsgrens naderden, garanderen, dat zij hun studie konden voortzetten? Een overheidsmaatregel, die voorschreef, dat alle in 1925 geboren jongens verplicht waren een verzoek om uitstel in te dienen, was zeer zeker niet geschikt enig vertrouwen te doen ontstaan betreffende de bedoeling van de machthebbers van die dagen. Een vertrouwelijk schrijven van prof. Van Dam aan de dagelijkse leiding van de scholen leert ons, dat vele leerlingen de school te onveilig gingen vinden. De secretaris-generaal verzocht de directeuren en rectoren bij de ouders aan te dringen hun medewerking te verlenen om het onderwijs regelmatig te doen verlopen. Persoonlijk zal de secretaris-generaal alles in het werk stellen om voor leerlingen, die ernstige studiebelangen kunnen doen gelden, te verkrijgen uit Duitsland terug te keren; hij moet er evenwel op kunnen vertrouwen, dat deze zich 'loyaal ten opzichte van de bezettende overheid zullen gedragen' (deze woorden komen in Van Dams geschriften heel vaak voor).

De Bond van R.-K. Scholen adviseert voorlopig noch schriftelijk noch mondeling met het departement over 'arbeid' in contact te treden. Er bestond trouwens een minder omslachtige en kortere weg: de plaatselijke arbeidsbeurs. En hier was de kans op succes groter.

Intussen liet prof. Van Dam het niet aan pogingen ontbreken om de achttienjarigen te bezweren rustig aan de studie te blijven. Het behoeft immers geen betoog, dat het eindexamen zal worden afgenomen 'in een sfeer van welwillendheid, die ten volle rekening houdt met de psychische én lichamelijke toestand van de kandidaten'.

Niettemin verlengden sommige jongelui hun schoolbestaan liever met een jaar: ze onttrokken zich aan het eindexamen.

Precies het tegengestelde valt te constateren aan het einde van het eerste trimester van het schooljaar 1943/'44. De overheid had toen een 'faciliteit' bedacht voor de abiturienten: ze mochten in december '43 eindexamen doen, dan werd hun studie door de arbeidsdienst niet gehinderd. Tamelijk velen hebben met dit noodeindexamen genoeg genomen. Dat al deze geslaagden inderdaad zijn gaan studeren? De geschiedschrijver heeft ernstige redenen om dit te betwijfelen.

Op de koop toe werden de dienstplichtige leraren weer in krijgsgevangenschap gevoerd. En als we dan nog vermelden, dat de heren vanuit Apeldoorn, de nieuwe zetel van het Departement, de onderwijswereld hebben

verrast met het bericht, dat aan de leraar, die meer dan twee dagen zonder gegronde reden op school ontbreekt, geen salaris mag uitbetaald worden, menen we de lezer voldoende over 1943 te hebben verteld. '1943 was een slecht jaar, want het bracht ons de vrede niet'. Met deze woorden besluit secretaris De Jong in het voorjaar van '44 het verslag over het afgelopen jaar. We kunnen deze verzuchting begrijpen en met de motivering volkomen instemmen. Overwegen we evenwel al wat op de voorafgaande bladzijden is vastgelegd, dan kunnen we de kwalificatie van 1943 toch niet geheel en al onderschrijven. Aan het einde van het jaar was het aantal leden tot 936 gestegen. Directeur Van den Broek had door middel van zijn bureau velen van dienst kunnen zijn. Met de werkzoekenden, die hun eigen vereniging (de WEMO) en bureau hadden opgeheven, was de band veel nauwer geworden: zij waren, in eerste instantie als belangstellende leden, onze gelederen komen versterken.

In tijden van verdrukking heeft de mens meer dan in normale dagen behoefte aan het vernemen van berichten, die tot vreugde stemmen. Van den Broek verrichtte zo goed werk door de leden op de hoogte te brengen van allerlei jubilea, o.a. mocht hij een halve pagina – klein gedrukt – in de Mededelingen, die in totaal uit zes bladzijden bestonden, laten wijden aan het vijftigjarig priesterfeest van mgr. dr. P. van Gils, onze raadgever bij uitstek. In het bijzonder de afdeling Noord-Limburg had reden tot juichen, want het gold een jubileum van haar moderator. Wat moeten de oorlogsjaren uiterst zwaar op deze actieve persoonlijkheid gedrukt hebben. Niettemin heeft hij ook toen gearbeid, tegen de verdrukking in. De tekst van zijn ex-libris kon hij toen letterlijk in de praktijk brengen: Stimulus ipsum opus, wat we hier durven vertalen met: Als er te werken valt, pak ik het eerste aan.

Eerst dato 5 april 1946 is de secretaris in staat het verslag over 1944 te publiceren. Het omvat slechts veertien ruim gedrukte regels. Dr. De Jong vertelt: In 1944 werd onze activiteit in nog sterker mate als het vorig jaar door de oorlogsomstandigheden belemmerd. In het begin van het jaar kwam het hoofdbestuur nog een paar maal bijeen. Ook kon de 26ste Algemene Vergadering nog gehouden worden en wel te Utrecht. Dr. W. Beuken sprak daar over het onderwerp 'Uit het randgebied van het onderwijs in onze moedertaal'. Ook de Raad van Leraren vergaderde nog enige malen en in dit verband werkten wij mee aan enkele acties o.a. inzake terugbetaling van door gezinnen van krijgsgevangenen te veel ontvangen bedragen en betreffende de inkomstenbelasting voor leraren van meer dan een werkgever. Vanaf september werd door het oorlogsgeweld het onderling contact tussen de verschillende verenigingsinstanties verbroken en bleef dus onze activiteit in hoofdzaak beperkt tot het behartigen van de

persoonlijke belangen van leden door die instanties, die daartoe in staat waren.

Men leze dit verslag aan de eerste Algemene Vergadering na de tweede wereldoorlog uitgebracht met bijzonder grote aandacht. Door zijn beknoptheid en zakelijkheid zou men wellicht tot de conclusie kunnen komen, dat 1944 aan 'Sint-Bonaventura' niets anders dan onaangenaamheden had gebracht. Niets is minder waar. Uit de Mededelingen van de Raad klinkt een andere toon. En al is het een feit, dat ook dit geluid einde augustus verstomt, in de laatste maanden wordt Nederland bezuiden de rivieren verlost uit de Duitse boeien. Dit had voor de vereniging minstens één gevolg van grote betekenis: de voorzitter en de directeur van het bureau konden in een vrij vaderland met elkaar overleg gaan plegen.

Van de voorzitter geproken. De Duitsers hadden hem op Kerstmis '43 zijn vrijheid van beweging teruggegeven. Tot zijn grote teleurstelling had hij toen zijn werkzaamheden niet kunnen hervatten. Eerst in april liet zijn gezondheid hem toe zich weer met de vereniging te bemoeien, wat hij op 13 april te Utrecht toonde, toen hij daar tijdens de algemene vergadering verscheen. In zijn openingswoord had ir. Deuss de leden herinnerd aan het offer, dat het Genootschap aan het vaderland had gebracht, doordat zijn voorzitter dr. C. de Jong onlangs gefusilleerd was ('Plotseling overleden', heet dit in de Mededelingen). Dr. De Haas kreeg onmiddellijk gelegenheid in de sfeer te komen, toen hij de voorzitter van de Raad een verzoek om salarisverhoging hoorde onderstrepen: 'Wie als ambtenaar van de bonnen moet leven, komt beslist tekort, vooral als zijn salaris beneden f 4000 ligt'.

Na de lunch, waaraan een vijftigtal gasten aanzaten, nam onze voorzitter de hamer weer op. Na een hartgrondig dankwoord aan ir. Deuss wist, aldus de verslaggever in de Mededelingen, dr. De Haas de vergadering te boeien met enige beschouwingen over onderwijs- en opvoedkunde. Eraan herinnerend, dat pater Van Everdingen zaliger onze vereniging getypeerd had als een beroepsorganisatie, wees hij erop, dat er in ons beroep ook een factor roeping zit. 'Aan de opvoeding van onze leerlingen en aan hun vorming moeten we zeer veel aandacht schenken. En als vereniging moeten we ons zeer sterk het lot van de jonge collega's aantrekken'. Met een aansporing tot allen om eraan mede te werken, dat de nog niet georganiseerde 25% van de katholieke docenten zich bij 'Sint-Bonaventura' aansluiten, hernieuwde de herrezen voorzitter de kennis-making met de leden.

Dr. Beuken werkte in feite uit wat de commissie-Van den Ent naar voren had gebracht over het gebruik van onze moedertaal bij het vHMO. Uiteraard is ook op dit terrein overleg tussen de collega's nodig. De voor-

zitter beloofde in zijn dankwoord, dat wij zullen proberen in onze vergaderingen de moedertaal goed te gebruiken.

De Mededelingen, die in '44 verschenen zijn, geven ondanks haar beknoptheid wel enige kijk op de zonderlinge gang van zaken in die dagen. We lezen b.v. dat voorzitter De Lange voortaan niet meer telefonisch te bereiken is. Mogen leraren, die in gijzeling zijn geweest, weer in dienst treden, vraagt de Raad aan de Commissaris-Generaal van Bestuur en Justitie? In juni kondigt genoemde machthebber af, dat mannelijke personen beneden 30 jaren tot nader order niet voor het eerst in dienst van een publiekrechtelijk lichaam, dus ook niet in dienst van het bestuur van een bijzondere school mogen treden. De Rijkscommissaris acht het nodig, te herinneren aan de noodzakelijkheid, dat hem en zijn Beauftragten alle gewenste inlichtingen dienden verstrekt te worden. Deze zouden nodig kunnen zijn voor de organisatorische opbouw van zijn dienstbureau's. (Twee weken te voren waren de Geallieerden in Normandië geland!)

Het allerlaatste bericht in het laatst verschenen nummer van de Mededelingen was ondertekend door dr. W. Theunissen. Op 24 augustus laat hij aan de leden van de klassieke sectie weten, dat gezien de omstandigheden het bestuur besloten heeft geen vergadering uit te schrijven. Zelfs de classici, in de bezettingstijd zonder meer bevoordeeld omdat de onderwerpen die zij te bespreken hadden, meestal nog ouder waren dan de Germaanse cultuur, gaven er de voorkeur aan thuis te blijven.

'Thuis blijven. In jezelf keren' worden geleidelijk aan de enig juiste adviezen.

Als na de zomervakantie het schooljaar weer begint, blijkt de situatie moeilijker dan ooit te zijn. De gevaren voor de vrijheid van onze leraren en onze achttienjarige leerlingen zijn zeer zeker niet minder geworden, de voedselpositie wordt steeds nijpender en bezuiden de rivieren is het oorlogsgeweld binnen de grenzen teruggekeerd.

En toch eiste het behoud van de Nederlandse volkskracht, dat het onderwijs, het middelbaar en gymnasiaal in het bijzonder, koste wat het kost, voortgang vond.

Van verenigingsleven kon natuurlijk geen sprake zijn, te minder omdat het enige communicatiemiddel, de Mededelingen, opgehouden had te bestaan.

Ten zuiden van de rivieren werkten leraren mee in comités van Herstel en van Wederopbouw of hoe ze verder ook mochten heten; gemeenteraden bestonden er nog niet, genoemde comités namen iets van het bestuur over, alle beziel met een grote ijver en vol heilig vuur. Tot onze grote teleurstelling werd het onderwijs door de bevriende militairen minstens evenzeer gehinderd als door de bezetters, die de aftocht geblazen hadden.

De Nederlanders, die in opdracht van de regering in Londen, richtlijnen

te geven hadden, voerden niet voor niets de naam Militair Gezag, d.w.z. het militaire bleef prevaleren en wel in een veel sterkere mate dan we tijdens de oorlog – de meidagen van 1940 daargelaten – meegemaakt hadden.

Brabant zag zich plots tot de kern van het herrezen Nederland verheven. Een stem uit Eindhoven hield ons via de radio van het wereldnieuws op de hoogte en in Tilburg en omgeving vestigden zich verschillende departementen.

Wel heeft dr. De Haas gepoogd met 'Militair Gezag' in contact te komen in het belang van het onderwijs. Tevergeefs, helaas.

Trouwens men kon in de laatste maand van 1944 moeilijk spreken van contact. Uiteraard niet met Nederland boven de rivieren. Ook de Limburgers en Brabanders waren praktisch van elkaar gescheiden.

Het kwam in feite hierop neer, dat men thuis het beste was, wat niet zeggen wilde, dat men dan buiten gevaar was: de zogenaamde V1 bedreigde het leven elk moment.

Als de geschiedschrijver moet boekstaven, hoe het op het einde van het jaar met onze vereniging gesteld was, dan schijnt statistisch vast te staan, dat we op 31 december, bijna 1000 leden telden. In Roosendaal werd dit zo goed en zo kwaad als het ging geadministreerd. De directeur van het bureau was vrijwel tot nietsdoen gedoemd; hij trachtte met de voorzitter te overleggen hoe de machine weer op gang te brengen zou zijn. Voorlopig bleef het bij plannen.

Juist op de laatste dag van het jaar viel de voorzitter in de handen van een chirurg. Kees van den Broek alleen was 'Sint-Bonaventura', een baken in een vrije, maar woelige zee.

1945, het jaar waarin geheel Nederland van het Duitse juk bevrijd gaat worden, geeft in het eerste halfjaar weinig nieuws over onderwijsaangelegenheden te melden, of het zou moeten zijn, dat de hongervinter in het westen de mensen zo ondermijnt, dat van echt studeren geen sprake kan zijn.

Ook zij, die de verantwoording dragen voor de gang van zaken op onze scholen in het bevrijde gebied, zien zich voor ongekende moeilijkheden geplaatst. Is het te verwonderen, dat de belangstelling van de jongelui veel te wensen overlaat, dat ze meer dan anders de lessen niet kennen, herhaaldelijk te laat komen en zelfs de lessen verzuimen? Hier en daar zag men zich gedwongen de 'saboteurs' met verwijdering te bedreigen.

Aan de bezorgdheid van de rectoren en directeuren zal zeer zeker niet vreemd zijn geweest het optimisme van minister Bolkestein, die vanuit zijn residentie in Oisterwijk, mededelingen deed over het herstel van de normale gang bij het onderwijs. Eindexamens, overgangsexamens en toelatingsexamens dienden zoveel mogelijk afgenomen te worden. De data van de

eindexamens werden vastgesteld; elke school kreeg de gelegenheid het eindexamen geheel en al voor te bereiden en in te richten. Het door sommigen reeds jaren lang gepropageerde volledig onafhankelijke eindexamen scheen een feit te worden.

'We moeten de Jappen uit Indië helpen verdrijven', was het enige, wat menig jonge man in Brabant en Limburg toen door het hoofd speelde. Voor studie was bij deze enthousiastelingen geen plaats meer. Ze hadden slechts één ideaal: 'We worden oorlogsvrijwilliger, we gaan naar Indië'. Einde maart 1945 werd bekend, dat de oorlogsvrijwilligers zolang mogelijk de lessen moesten volgen; aanmelding alleen bij de militaire instanties was niet voldoende om het ministeriële diploma te krijgen.

Het was voor de voorzitter van 'Sint-Bonaventura' wel een heel bijzonder gebeuren, dat hij op 12 april de Minister van Onderwijs, dr. G. Bolkestein en diens adjudant de heer Chr. Kok, de tegenwoordige inspecteur, te zijnen huize mocht ontvangen. Met belangstelling werd kennis genomen van de bedoelingen van Zijne Excellentie met de nooदेindexamens voor de oorlogsvrijwilligers, die immers een nieuwe groep officiële spijbelaars dreigden te worden.

Uiteraard heeft de voorzitter voorzichtig gepreludeerd op hernieuwd contact van de lerarenorganisaties met Zijne Excellentie, niet vermoedend dat diens ministeriële carrière weldra ten einde zou zijn. Zoals boven vermeld, had dr. De Haas van belangstelling van 'Militair Gezag' voor onderwijs niets bemerkt. Wel was het hem bekend dat in bevrijd Nederland een actie gaande was, waarbij leden van alle organisaties bij de regering aandrongen op verbetering van onderwijs en rechtspositie.

Als op 5 mei voor het gehele rijk in Europa de vrede terugkeert, hebben de onderwijsautoriteiten zich gehaast de maatregelen, die in de abnormale omstandigheden genomen waren, te legaliseren, indien dit mogelijk en wenselijk was. De heer inspecteur van het zuiden gaf hiervan namens de minister kennis. Mogelijk is de betekenis van deze missive niet tot elkeen doorgedrongen. Wel ontstond er nogal deining, toen een van de eerste berichten uit Den Haag inhiel, dat in 1945 het eindexamen 'cadeau' gegeven zou worden. Inderdaad tekende H.M. de Koningin op 8 juni te Breda het betreffende besluit.

In de afgelopen maanden waren ook voorzitter en administrator van 'Sint-Bonaventura' samen gaan overdenken, hoe ze het best de leden weer met elkaar in relatie konden brengen. Vooral aan het doorzettingsvermogen van de heer Van den Broek heeft de vereniging het te danken, dat op 21 juli het 'Weekblad' in ere hersteld kon worden.

Het drukwerk, dat de postbode sinds 21 juli bij de leden in de bus deponeerde, mat 12 bij 16 cm, uitgelegd waren het vier bladzijden. Het werd gedrukt bij de firma Gebroeders Juten te Bergen op Zoom. De expe-

ditie en administratie, kortom alles wat de verzorging van het geschrift betrof, kwam ten laste van de familie Van den Broek!

In het eerste nummer na de oorlog van het Weekblad, dat wegens de papierschaarste voorlopig om de veertien dagen verschijnt, zijn alleen voorzitter en administrator aan het woord; laatstgenoemde heeft zichzelf weer de meer vertrouwde titel redacteur-secretaris gegeven. Deze titel was aanvechtbaar, alleen het hoofdbestuur kon hem in ere herstellen. Zoals het met genoemde titel stond, was het ook het geval met de gehele onderneming. Voorzitter en redacteur-secretaris meenden evenwel zo in het belang van de vereniging te handelen; van de legalisatie door de leden waren ze overtuigd, ook al moesten deze uiteindelijk voor de financiën zorg dragen. Bewust of onbewust handelden beide heren als de overheid. Alleen een uitgesproken formalist kan tegen deze handelwijze bezwaar maken.

Onder de titel *Alcmaria Victrix* schrijft de voorzitter een soort Inkeerartikel over de verplichtingen, die het leraar-zijn ons oplegt. De titel van het artikeltje heeft nog meer betekenis gekregen dan de schrijver er in juli '45 inlegde. Alkmaar was op de algemene vergadering te Maastricht in 1940 gekozen als plaats voor de volgende vergadering; de oorlogsomstandigheden hadden tot nu toe verhinderd dit plan uit te voeren. Wanneer zal het zijn? vraagt hij. Dr. De Haas kon toen niet weten, dat het 1948 zou worden, eer we elkaar midden in Noord-Holland zouden ontmoeten. Het zegt wel iets betreffende de moeilijke gang van zaken na de oorlog.

Uiteraard heeft de redacteur-secretaris allerlei mededelingen te doen van materiële aard; zijn commentaar op een salarisverhoging bewijst duidelijk, dat de omstandigheden zijn stijl niet hebben beïnvloed. In de lijst van adressen en spreekuren van de inspecteurs komen enige sprekende wijzigingen voor: verdwenen zijn de namen Noordijk en Snijder, in ere hersteld is de inspecteur van de noordelijke inspectie C. de Bruyn.

In het tweede nummer van ons 'weekblad' komt een artikeltje voor van de hand van de heer W. de Lange, de voorzitter van de Raad van Leraren. Hij geeft een overzicht van de samenwerking der lerarenverenigingen in oorlogstijd en eindigt met de wens, dat ook in de moeilijke tijden die komen, de door ons geschapen samenwerking zal bijdragen tot herstel en rijkere bloei van ons onderwijs en tot het scheppen van zo goed mogelijke arbeidsvoorwaarden voor zijn dienaren.

De Langes artikeltje verscheen op de vooravond van een zeer belangrijke dag, 7 augustus 1945. Op deze dag zijn de geestelijke adviseur, de leden van ons hoofdbestuur en de redacteur-secretaris erin geslaagd langs ongewone wegen en dank zij zeer bijzondere vervoermiddelen Utrecht te bereiken. Van ir. Deuss had de oorlog zo grote offers gevraagd, dat hij

verstek liet gaan en liet weten, dat hij zich uit het hoofdbestuur terugtrok; ook dr. Hugen ontbrak op het appèl, Heerlen lag blijkbaar te ver. Dank zij de vriendelijke bemiddeling van leden van de afdeling Utrecht kreeg men bij particulieren onderdak.

De herenigde leiding van 'Sint-Bonaventura' mocht met grote dankbaarheid aan God constateren dat alle aanwezigen de moeilijkheden van de laatste jaren goed hadden doorstaan.

In de eerste plaats nam men enkele maatregelen, die voor de interne organisatie van betekenis waren. Vice-voorzitter werd de heer Hartwijk. Aan het einde van het jaar zal het hoofdbestuur in zijn geheel aftreden; de voorzitter stelt zich niet meer beschikbaar. De contributie werd vastgesteld op de helft van de normale; ook over 1944 was ze gereduceerd geweest. De verkeersmiddelen zijn zo gebrekkig, dat 1945 het zonder Algemene Vergadering zal moeten stellen. Regionale bijeenkomsten zullen haar zo mogelijk vervangen. Ook via het orgaan – aan het verschijnen waarvan het volledige hoofdbestuur gaarne zijn fiat schenkt – zal de betekenis van de vereniging uiteengezet worden. Secretaris De Jong belast zich met het laatste.

Van wijdere strekking is het besluit, dat pater Wessels aldus formuleerde: We handhaven ons onderwijs, onze organisatie, ons orgaan en trachten via het orgaan goed te doen aan het gehele Nederlandse volk. Dit als antwoord op stemmen, die pleitten voor één algemene lerarenvereniging. Tevens sprak het hoofdbestuur zich uit voor het handhaven van de Raad van Leraren in zijn tegenwoordige vorm.

Met de nieuwe Minister van Onderwijs, prof. G. van der Leeuw, had men ondertussen reeds gesproken over eindexamenstof, urentabel, leermiddelen, scholen en uiteraard over salarissen. Tot grote teleurstelling van velen was dr. Bolkestein met het oorlogsministerie afgetreden. Prof. Schermerhorn ging zich op het politieke pad wagen.

Tegelijk met ons hoofdbestuur hadden de besturen van de zusterorganisaties vergaderd, zodat op 8 augustus v.m. te 9 uur de christelijke HBS te Utrecht de volledige besturen van de vier organisaties binnen haar muren zag. Dit zeer gemêleerde gezelschap, onder wie vele collega's waren die van de oorlog zwaar te lijden hadden gehad, wisselde vooral van gedachten over het voortbestaan van de Raad en over de mogelijkheid van uitgave van één algemeen blad. De besprekingen leidden ertoe dat men tot de vooroorlogse situatie terugkeerde. Onder garantie van de redactie van elk weekblad, zou men plaats reserveren voor een rubriek van Raadsmededelingen, door de voorzitter van de Raad zelf te verzorgen.

Men besloot de Raad te laten voortbestaan totdat de algemene vergaderingen van de verenigingen zich uitgesproken hadden. De geschiedschrijver mag hierbij opmerken, dat het uitstel, dat zeker een jaar zou kosten, meer

de praktische regeling dan het principe gold. Alleen sommige vertegenwoordigers van het Genootschap wilden de oude 'Samenwerkende verenigingen' terug.

Na deze gewichtige besprekingen hadden onze vertrouwensmannen met elkaar nog meer te verhandelen. Geen wonder, dat ze vermoeid de moeilijke reis naar huis terug ondernamen. Maar in elk geval was hun moeite beloond: 'Sint-Bonaventura' zou weer openlijk aan het werk trekken.

Bladert men het orgaan door, dan stuit men allereerst op echte eigentijdse aangelegenheden: aansporingen tot consequente toepassing van de zuiveringsvoorschriften en daartegenover aanmaningen tot omzichtigheid. 'Wat is politieke betrouwbaarheid?' De anti-Duitse wind waait nu niet meer in het geheim, de Engelse ziekte gaat heersen. In het nieuwe schooljaar verdwijnt Duits uit de eerste klas. Engels komt ervoor in de plaats. (Eind augustus verschenen de urentabellen in de Staatscourant. Een knap man, die hiermee begin september rekening kon houden bij het 'draaien' van de rooster!)

Dat er geschreven wordt over salariswijzigingen en onderwijsverbetering is een verschijnsel van alle tijden, maar de eigen tijd doet weer van zich spreken als we horen van een invasietoelage en van het feit, dat de voorzitter geen enkele vergadering van de Raad van Leraren noch van de pas opgerichte Vernieuwingsraad kan bijwonen, omdat de verbindingen te slecht zijn. Uiterst sympathiek doet een oproep aan, uitgaande van de Raad, om het boekenbezit van sommige collega's, die door de oorlogsomstandigheden sterk getroffen zijn, met vereende krachten weer op peil te brengen.

Zo trachtte men op verschillende wijzen sinds augustus de leraren weer een passende plaats te geven in een nog ontworpen samenleving.

Daar zoals reeds opgemerkt is het grote middel, de jaarlijkse algemene vergadering, als uitgesloten beschouwd moest worden, nam men zijn toevlucht tot plaatselijke of regionale bijeenkomsten; niet alleen van leden van dezelfde organisatie, hier en daar ook van leraren, die bij verschillende verenigingen waren aangesloten. In de Bonaventurakringen heeft men een regionale bijeenkomst georganiseerd in Amsterdam en Den Bosch. Het orgaan heeft er tot op zekere hoogte voor kunnen zorgen, dat het gesprokene ter kennis kwam van alle leden. Uiteraard immers had men in regionaal verband soms kwesties besproken, die voor alle leden van betekenis waren.

En als men dan kan constateren, dat het aantal leden op 31 december gestegen is tot 1095 – dit is honderd meer dan een jaar geleden – dan bestaat er reden tot grote voldoening. Of deze metterdaad tot uiting is gekomen b.v. bij de leiders van de vereniging? Het valt te betwijfelen. Deze werden immers te zeer in beslag genomen door allerlei moeilijkheden, die men nu

de vrede teruggekeerd was, in het geheel niet had verwacht. We moesten nog leren de vrede goed te gebruiken, anders gezegd, we hadden de oorlog nog te liquideren: het hoofdbestuur, niet geheel volgens de letter van het reglement tot stand gekomen, diende af te treden, de administrator van zijn taak ontheven. Het nieuwe jaar zou wel weer normaal zijn, meenden de optimisten.

Het behoort tot de bevoegdheid van de geschiedschrijver, dat hij zijn indrukken weergeeft over Sint-Bonaventura in de woelige jaren van 1940 tot 1946. Op grond van de feiten meent hij te mogen vaststellen, dat de rooms-katholieke leraren als groep en als individu zich tot het uiterste hebben ingespannen God en Vaderland te dienen zoals het behoort.

Vrij naar Van Duinkerken menen we van hen te mogen getuigen: Ze bleven aan Nederland trouw, met de trouw waarmee ze gehecht zijn aan Rome.

HOOFDSTUK VI

IN DE JAREN VAN ORDENING NA DE OORLOG

1946-1952

Nauwelijks is 1946 begonnen of het hoofdbestuur komt bijeen. De verkiezingen in november en december van het vorige jaar gehouden, hebben enige wijzigingen teweeggebracht. Wel berustte de leiding nog bij dr. De Haas, maar deze trad in feite op als gastdirigent. Sinds 1 januari had in de voorzitterszetel zitting genomen ir. J. Deuss. Hij werd als secretaris ter zijde gestaan door dr. A. C. de Jong, dr. ir. A. Hugén ontfermde zich wederom over de financiën van de vereniging. Een dagelijks bestuur dus, dat aan 'Sint-Bonaventura' niet onbekend kon voorkomen. Van de vier overige leden, dr. B. Duncker, H. Pröpper, H. van Woerden en dr. Jos Brands uit Tilburg, was laatstgenoemde voor het eerst in het hoofdbestuur gekozen.

De heer Van Woerden, die voor de onmogelijke opdracht had gestaan, in dagen toen er vrijwel geen communicatie bestond, de inkomsten van de vereniging enigszins op peil te houden, had het beheer van de kas volgaarne weer aan de vroegere thesaurier Hugén overgedragen. Door verplichtingen van militaire aard zag hij zich genoodzaakt in november uit het bestuur te treden. De leden schonken bij het voorzien in de zo ontstane vacature opnieuw hun vertrouwen aan de heer Matthey; deze was bij het inkrimpen van het hoofdbestuur aan het einde van de oorlog uitgevallen. Hij was trouwens intussen al in de activiteit van de vereniging betrokken als lid van de commissie, die reglementswijziging had te bestuderen; zijn medeleden in deze commissie waren dr. J. Brands en de afgetreden voorzitter. Voor dr. De Haas betekende het afstaan van de leiding dus evenmin een afscheid; hij bleef de vereniging ook vertegenwoordigen in de Partijraad van de KVP. En heel lang zou het niet duren of de leden kozen hem in de redactie van het orgaan. In 1950 nam hij zelfs voor de tweede maal de leiding van de vereniging op zich.

Ook van de derde niet-herkozene, de heer H. Hartwijk geldt, dat hij 'St.-Bonaventura' trouw bleef. Het hoofdbestuur onthief de redacteur-secretaris van het beheer van het bureau onder dankzegging voor de uit-

zonderlijke diensten aan de vereniging en haar leden in zeer moeilijke omstandigheden bewezen. Men was er evenwel van overtuigd dat een adviescentrale moeilijk gemist kon worden. Den Haag achtte men bij uitstek geschikt als vestigingsplaats en de heer Hartwijk de aangewezen man om de leiding op zich te nemen; reeds meermalen had hij bewezen de weg naar het Departement en de Pensioenraad zeer goed te kennen.

De taak van het hoofdbestuur was verre van eenvoudig; wel kon het over minstens één beter hulpmiddel dan zijn voorganger beschikken: sinds 5 april 1946 verschijnt het orgaan werkelijk als weekblad. 'Weer thuis,' juicht de redacteur-secretaris. Mede dank zij de grote steun van onze oudvoorzitter H. Wijffels, die mededirecteur van de firma Malmberg was, werd de 'firma Van den Broek-Juten' verlost van de ongelooflijk grote en onaangename zorgen voor de expeditie van het blad. Gelukkig dat we weer konden profiteren van een zich herstellend postverkeer en van de outillage die de firma Malmberg sinds het 'uitbreken' van de vrede met grote moeite had weten terug te veroveren.

Het mag zeker niet aan het toeval toegeschreven worden, dat in de eerste Algemene Vergadering in het bevrijde Nederland als onderwerp behandeld werd: Doel van het katholiek VHMO. Pater dr. C. Jansen s.j. hield de inleiding.

Ook in Den Bosch had R. D. M. v. d. Heyden, het priester-lid van de redactie van ons orgaan, enige maanden tevoren voor een groep leden een onderwerp behandeld, dat met dat van pater Jansen ten nauwste samenhangt, met name De Katholieke Leraar. In het eerste nummer van het orgaan van 1946 vindt men de tekst in extenso afgedrukt.

Het mag tot vreugde stemmen, dat 'Sint-Bonaventura' bij de wederopbouw zich in de allereerste plaats wilde bezinnen op de principiële kant van het beroep van de leraar. Pater Jansen stelde voorop, dat de algemene doelstelling van een school voor VHMO zou kunnen luiden: de vorming tot mens – als eenling en als lid van de gemeenschap.

Onze geestelijke adviseur sloeg als eerste spreker bij de discussies spijkers met koppen, toen hij een lerarenretraite propageerde als middel bij uitstek geschikt om in praktijk te brengen wat pater Jansen als noodzakelijk naar voren had gebracht. Aan de bezinningsdagen wilde pater Wessels anderhalve dag verbinden om onderwijsproblemen te bespreken. Het valt zeer te betreuren, dat deze aansporing tot niets heeft geleid. In zijn openingsrede heeft ir. Deuss zich over het streven naar verbetering van het onderwijs aldus uitgelaten: 'Na de bevrijding is een ware vernieuwingswoede op onderwijsgebied uitgebarsten, waaraan lucht gegeven is in velerlei artikelen, brochures, verslagen van studiecmissies en van docentenvergaderingen. De gepubliceerde voorstellen zijn van zeer uiteenlopende aard: van allesomverwerpende plannen tot allesbehoudende be-

schouwingen toe. Ook deze jaarvergadering staat in het teken van de vernieuwing'.

De inhoud van ons orgaan in 1946 bevestigt de aangehaalde woorden van de voorzitter in alle opzichten. De leider van 'Sint-Bonaventura' gaf niet alleen een overzicht van het heden, hij trad hier bovendien als profeet op. Helaas als profeet van een donkere toekomst. Niet alleen raakte de onderwijswereld verward in allerlei rapporten en commissies, tegelijkertijd groeide de ontevredenheid over de geringe financiële waardering van het dagelijks werk van de leraar. Deze ontevredenheid was op het eind van 1946 zo groot geworden, dat de afdeling Sittard in het orgaan van 29 november een telegram publiceerde van de volgende inhoud: De afdeling Sittard van Sint-Bonaventura in vergadering bijeen ter bespreking van het onderwijs volgens schema-Bolkestein, is van oordeel, dat algehele herziening van rechtspositie en salariëring der leraren aan iedere uitwendige reorganisatie dient vooraf te gaan.

De heer Van den Broek heeft aan het verzoek om plaatsing voldaan. De redacteur-secretaris liet de tekst niet ergens in een verborgen hoekje zetten. Integendeel. Hij liet het telegram in zeer opvallende, ongewone letters drukken. Bovendien gaf hij aan dit bericht als opschrift mee: Sittard wijst de juiste weg.

De rest van de pagina wijdt hij aan het salarisfront en hij schrijft hierover nog vijf bladzijden lang. Opschrift: 'De vlag halfstok'. Uiteraard heeft de redacteur-secretaris volgaarne ruimte afgestaan aan ons jongste bestuurslid dr. Jos. Brands.

Zijn ruim negen bladzijden lange oproep tot de Leraren van Nederland is een prachtstaal van retoriek. Dat schrijver hier en daar badineert en grotelijks overdrijft, moet elke lezer duidelijk zijn. Niet alles was verantwoord, later heeft dr. B. een en ander teruggenomen en geredresseerd. Niettemin is de slotalinea waard vereeuwigd te worden: 'Leraren van Nederland! Zet u schrap. Legt uw vervloekte, gezapige ongevoeligheid af. Durft risico's te aanvaarden. Met moties komen we er niet. Laat u niet langer in de hoek dringen. Dan geweld. Ons geweld is gelegen in een algehele harde staking. Nu komt een 10 pct verhoging. Dat is een schandaal. Maar anderen zullen niet voor ons opkomen, als wij zelf dat niet doen. Wij moeten dat niet slikken. Wij moeten ons met hand en tand verzetten. Organiseert u zo, ja, persoonlijk zo, dat gij klaar zijt om een staking aan te gaan en haar geestelijk en materieel vol te houden, totdat wij ons doel volkomen hebben bereikt. Toont ruggegraat en eist uw recht, met de inzet van alle krachten, onverzettelijk, onverbiddelijk: Eist uw recht, eist rechtvaardigheid'.

Men heeft er niet zonder bedenking op gewezen, dat ons weekblad zich in die dagen in de belangstelling verheugde van de meest linkse elementen

in het parlement. Het is ons bekend, dat met soortgelijke uitingen van verontwaardiging velen sympathiseerden die in normale tijden in het geheel niet extreem dachten, laat staan handelden. De lezer vergete niet, dat Nederland juist in die dagen door elkaar geschud werd door de politiek in en ten opzichte van Indonesië. In die sfeer kwam de begroting in de Tweede Kamer aan de orde. 'Onderwijs in de knel' schreef de oud-voorzitter in De Tijd, ook omdat men nauwelijks gelegenheid had rustig over het volksbelang, dat onderwijs heet, van gedachten te wisselen. Het laatste nummer van 1946 meldt, dat minister Gielen dato 19 december een commissie van advies en overleg heeft ingesteld inzake de salariëring van het onderwijzend personeel bij het VHMO.

Zo is ons verhaal toch weer bij een commissie aangeland. We zijn nog een uiteenzetting schuldig over het wel en wee van vernieuwingsrapporten en nota's, ze zijn toch niet onmiddellijk door de salarisactiegolven weggespoeld. Neen, toch is het opvallend, dat de Raad van Leraren in de loop van het jaar besluit geen aandacht meer te schenken aan het werk van de Vernieuwingsraad. En de Raad had nog wel geheel georganiseerd Nederlands VHMO gemobiliseerd om in dertien punten zijn mening samen te vatten over de voorstellen. Dit besluit van de Raad had uiteraard niets met salarisactie te maken. Het hing veeleer samen met het feit, dat dr. Bolkestein de onderwijswereld kwam verrassen met een 'schema'. In oktober laat hij aan de verenigingen weten, dat hij, de persoonlijke adviseur van de minister, deze zaak al besproken had met de voorganger van minister Gielen, prof. dr. G. van der Leeuw: 'In de dagen dat wij ons amuseerden met de 13 artikelen', had dr. Bolkestein zijn ontwerp al klaar. De Raad kon dus opnieuw beginnen en Van den Broek schreef een drietal artikelen over het schema. En omdat de opvattingen van minister Bolkestein bij zijn wetsontwerp reeds vroeger nader besproken zijn en omdat dit schema slechts historische waarde heeft, menen wij met deze vermelding hier te kunnen volstaan.

Nu we enige malen over de Raad gesproken hebben, achten we hier de opmerking op haar plaats, dat de afgevaardigden van CMO dit college in 1946 verlaten en vervangen worden door vertrouwensmannen van CVHMO. Anders gezegd, de vereniging van dienaren van het christelijk MO heeft haar terrein uitgebreid en ook Christelijk Gymnasiaal Onderwijs en zijn dienaren tot zich getrokken. In dit jaar is ook het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum ontstaan, dat sinds mei 1950 ook het VHMO tot zijn actieradius rekent. Het weekblad van onze collega's bij het christelijk VHMO telt één initiaal minder: C.G(ymnasiaal)M.O.

In het orgaan hadden de pogingen om in de onderwijsorganisatie verbeteringen aan te brengen zeer vele reacties opgeroepen. Dr. Boerebach en Hub. Cuypers jr. gaven zeer belangrijke beschouwingen ten beste in

verband met de filosofische grondslagen waarop de vernieuwing moest berusten en in verband met de ligging van Nederland te midden van de andere landen van Europa. Bolkesteins voorliefde voor alles wat Angelsaksisch is, kon bij menig schrijver geen genade vinden. Dit neemt niet weg dat ook voor andere zaken aandacht wordt gevraagd.

'Puntig Mollusk' neemt het onderwijs in muziek onderhanden. Interessant is een discussie over volkszang in de kerk naar aanleiding van een stelling bij zijn promotie geponeerd door dr. P. Winkelman, de tegenwoordige Nijmeegse hoogleraar. Mr. W. van Voorst-van Beest schrijft regelmatig schetsen over het leven van onze schooljeugd. Uiteraard licht administrator Hartwijk de leden herhaaldelijk in, te meer omdat hun geduld op financieel terrein zeer op de proef wordt gesteld: 'Waar blijft de extra-maand?' vraagt hij. 'Moeten we wachten tot de volgende invasie?' riposteert Van den Broek! De rubriek Uit eigen kring verheugde zich dit jaar in een buitengewoon grote belangstelling. Wat een lief en leed werd hierin vertolkt!

Van grote betekenis is ongetwijfeld geweest het grote vertrouwen dat algemeen tot uiting kwam ten opzichte van het werk van de Raad. Ook de Algemene Vergadering had het prolongeren van de samenwerking in de Raad van Leraren zonder enig bezwaar goedgekeurd. Uit de boezem van de Raad komt naar voren de gedachte opnieuw te gaan confereren over de instelling van een lichaam met verordenende bevoegdheid op onderwijsgebied. Begin februari 1947 stelt de Raad ter bestudering van dit vraagstuk een commissie in. De voorzitter van de Raad, de heer W. de Lange, nam de leiding op zich; onzerzijds namen aan de discussies deel pater Wessels en de heer – nu prof. dr. – A. H. M. Albregts. Het hoofdbestuur kon toen niet vermoeden dat deze aangelegenheid èn op de Algemene Vergadering in 1948 èn op die in 1949 het voornaamste punt van bespreking zou uitmaken. Men wenst in die dagen ook tot een katholiek centrum voor pedagogie te komen en een commissie voor dit doel te benoemen. Het zou nog lang duren voordat dit plan tot uitvoering kwam. Voor meer regionale binding in de vereniging werd door velen gepleit, evenals voor meer contact in landelijk verband met andere katholieke onderwijsorganisaties.

Over dit soort kwesties bestond meer eenstemmigheid dan over de middelen, die de leraren moesten hanteren tegenover de regering. Een congres over de positie van de leraar in 1947 zou misschien enige indruk maken op het grote publiek, op de ouders. Hoe kunnen we de ouders interesseren voor onze salarisactie en hen overtuigen, dat hierbij ook het belang van hun kinderen op het spel staat, was de vraag, waarmede de leiders van onze organisaties 1947 binnengingen.

Op oudejaar '46 mocht ons hoofdbestuur aan 1272 leden Zalig Uiteinde toewensen.

Op 12 april 1947 trokken honderden leraren uit alle streken des lands, leden van de verschillende verenigingen, naar Utrecht om daar in de Stadsschouwburg een congres bij te wonen, dat de Raad van Leraren had geconvoceerd. Door middel van de pers wilde men in de eerste plaats de ouders inlichten over de positie van de leraar. Behalve de voorzitter van de Raad en onze praeses, traden als spreker op prof. dr. M. Langeveld, die de pedagogische zijde van het vraagstuk toelichtte, prof. dr. W. den Boer, die de wetenschappelijke kant voor zijn rekening nam en Anton van Duinkerken, die de leraren vooral aanspoorde hun schuchterheid te overwinnen.

Ir. Deuss had de ondankbare taak op zich genomen het gesprokene samen te vatten en hieraan onze eisen toe te voegen. Hij constateerde, dat het grote publiek in het geheel geen belangstelling heeft voor het vhmO. 'De overheid maakt zich niet druk, de dienaren van het onderwijs blijven wel werken'. De overheid dupeert, aldus spreker, bovendien het onderwijs en zijn dienaren door de slechte financiële beloning van ons werk. De waardering van iemands maatschappelijke positie koppelt men immers aan cijfers. Waar moet het heen, nu in een jong leraarsgezin de allernoodzakelijkste uitgaven de inkomsten met 1000 gulden per jaar overtreffen?

Uit naam van alle leraren in Nederland bracht onze voorzitter de volgende eisen naar voren: 1. herstel van het leraarsambt tot een volledige en volwaardige taak; 2. verhoging van het salarispeil tot een stand, die in overeenstemming is met de maatschappelijke waardering van ons ambt; 3. onmiddellijke voorziening in de noodtoestand.

Tot de velen, die de grootste zaal van de Esplanade vulden behoorden ook de leden van de salariscommissie. Ze hadden toen over de zaak, die tot deze massale bijeenkomst de stoot had gegeven, driemaal een bespreking gehouden. Het zou tot ... 29 oktober duren voordat ze opnieuw bijeengeroepen zouden worden!

'Geduld heeft zelfs bij ons grenzen' drukt ons weekblad op 18 april cursief, als de redacteur-secretaris enthousiast mededeelt hoe onze voorzitter heeft gesproken op het Utrechtse Congres.

In het verslag van de hoofdbestuursvergaderingen van 4 en 5 oktober – men moest er op zaterdagmiddag en op zondag bijeenkomen – kan men lezen, dat voorzitter Deuss verzucht, dat het de bedoeling van het congres is geweest de publieke opinie wakker te schudden. 'Eerst was er weinig succes'. Toch komt er wel kentering. 'De Tijd' en 'De Linie' hebben medewerking toegezegd. Eind augustus had ir. Deuss de microfoon van de KRO mogen gebruiken om het grote publiek in te lichten. De Raad had tevoren al een persconferentie belegd en het lid van de Tweede Kamer, de heer J. C. Deering, nu voorzitter van de tweede afdeling van de Onderwijsraad, had aan minister Gielen vragen gesteld over de onactiviteit van

de salariscommissie. 'Geef eventueel voor 1 augustus een voorlopige uitkering, Excellentie'.

Maar Zijne Excellentie verklaarde dat het onmogelijk was.

Uiteraard wil iedereen tot verbetering komen. Welke weg men daartoe bewandelen zal? In ons weekblad prijken regelmatig drie zeer opvallend gedrukte zinnen, ze zijn bovendien omljnd. Ze luiden: Niemand geve meer dan 30 lesuren. Geen onbevoegde worde aangesteld. Geen leraar, geen les.

Het is de moeite waard kennis te nemen van de discussies, die alleen al over het volgen van de eerstgenoemde richtlijn in onze kringen ontstaan zijn. De ironie wilde, dat de redacteur-secretaris, die meende geheel in de geest van het hoofdbestuur te handelen, als hij 30 als de absolute grens verdedigde, in de vergaderingen van het hoofdbestuur zelf afkeurende opmerkingen te horen kreeg. Met name gebeurde dit toen het hoofdbestuur, gezien de zeer bijzondere omstandigheden, met vertegenwoordigers van de Bond van Schoolbesturen en van de Rectorenverenigingen overleg pleegde. Beide organisaties wilden gaarne met 'Sint-Bonaventura' samenwerken, maar de praktijk maakte de absolute verbanning van 31 en 32 niet doenlijk. Wie enige kijk heeft op het besturen van een school ziet dit onmiddellijk in. Overigens vormde deze kwestie niet het grote struikelblok. Iedere onderwijzman weet, dat de dertigurengrens een desideratum is. Er liep toendertijd het gerucht, dat een lid van de Raad een weektaak van 36 lesuren op zich genomen had! De leuze van 'Niet meer dan 30 lesuren' was door de Raad geaccepteerd met de stemmen van CGMO tegen.

Toch is het jaar 1947 voor onze vereniging niet uitsluitend moeilijk geworden door de onbevredigende gang van zaken in de salariscommissie. Het heeft ons hoofdbestuur ook veel hoofdbrekens gekost de leden binnen het gareel van de organisatie te houden. Een en ander staat uiteraard met elkaar in verband. De bescheiden van dit jaar krioelen van kwalificaties als onorganisatorisch, onbeschaafd, ongemanierd, gebrek aan vertrouwen enz.

In hetzelfde nummer van het orgaan, waarin de secretaris van de Raad, dr. A. la Fleur, de leraren oproept tot het bijwonen van het Congres staat onmiddellijk onder deze kennisgeving een aansporing tot onze leden, ondertekend door de eerste secretaris. De formulering van deze aansporing is geladen: 'Van zekere zijde tracht men het Congres te saboteren. Mislukking van het congres zou voor lange tijd alle kans op positieverbetering uitsluiten. Volgt dus de leiding van het hoofdbestuur en bezoekt allen het congres. Laat u niet beïnvloeden door personen buiten de leiding'.

Toen we in Utrecht ter Algemene Vergadering bijeengekomen waren, liet het hoofdbestuur langer dan gewoonlijk op zich wachten. Nadat einde-

lijk de vergadering geopend was, bleek dat de voorzitter voor alles een afkeurende uitspraak van de aanwezigen wenste over de houding van de afdeling Den Bosch, die in een circulaire de leden had aangespoord het congres niet te bezoeken. Zou de Algemene Vergadering de door het hoofdbestuur gewenste afkeuring niet uitspreken, dan zou het aftreden. De vergaderden, die zich plots voor het dreigement van een 'kabinets-crisis' geplaatst zagen, wisten nu wie de 'saboteurs' waren, waarop dr. De Jong doelde in de bovengeciteerde aansporing. Uiteraard was de discussie, waarbij collega J. König de handelwijze van de afdeling Den Bosch verdedigde, verre van aangenaam. Na lang praten kreeg het hoofdbestuur een meerderheid achter zich. 217 van 296 uitgebrachte stemmen verklaarden zich voor een motie, die de handelwijze van de afdeling Den Bosch afkeurde. Voorzitter Deuss had tevoren de kwalificatie onorganisatorisch teruggenomen.

Bij de bespreking van het beleid van het hoofdbestuur was de heer König weer de tolk van de afdeling Den Bosch, toen hij dit beleid afkeurde en onomwonden en onvoorwaardelijk het vertrouwen in de Raad opzegde. Vermoedelijk verwonderde niemand zich over deze mededeling, evenmin zag iemand kans de lust tot spreken van velen in te dammen. Nadat een maaltijd en een prachtig orgelconcert de stemming enigszins gemitigeerd hadden, kwam weer een motie, nu door de afdeling Amsterdam voorgesteld, aan de orde. Ze keurde het beleid van het hoofdbestuur inzake de salarisverbetering in samenwerking met de andere verenigingen goed. De verhouding was nu zo, dat van de 221 stemmen er 136 voor het bestuur werden uitgebracht; het aantal blanco stemmen bedroeg niet minder dan 74.

Van de overige besluiten dienen nog vermeld, dat de band tussen de vereniging en de KVP in de Partijraad blijft bestaan. Onze afgevaardigde – reeds lange tijd dr. De Haas, weldra ir. Deuss – blijft zitting houden als adviserend lid. De vergadering wenste in overgrote meerderheid deze mogelijkheid van contact met de KVP-politici te handhaven.

Van zeer grote betekenis mag geacht worden, dat vrijwel zonder discussie de wijze van het kiezen van bestuursleden werd veranderd. Het land wordt in een zevental kringen verdeeld; voortaan kiest elke kring een afgevaardigde. Alleen de voorzitter wordt nationaal aangewezen. Achteraf bekeken is het merkwaardig, dat de commissie van voorbereiding niet heeft voorgesteld ook de twee andere leden van het dagelijks bestuur tot vertrouwensmannen van alle leden te verklaren. Enige jaren later heeft men het reglement aldus gewijzigd.

Uiteraard wil men in deze dagen ook nog wel eens praten over ons belangrijk propaganda-instrument, het weekblad. Een voorstel door Den Bosch in dit verband gedaan, neemt het hoofdbestuur over. Oud-redacteur-secretaris H. Pröpper zal de besprekingen leiden in een commissie waarvan

als leden worden aangezocht de heren J. König, dr. J. Tans, dr. Aug. Cuypers en dr. G. Muskens.

Het besluit om de leden van het hoofdbestuur voortaan regionaal te kiezen, mag de geschiedschrijver als zeer belangrijk aanmerken vanwege het principe, waarop deze wijziging berust. De bedoeling is immers, dat de kringvertegenwoordigers de leden in hun kring op de hoogte houden, dat de verenigingszaken dus meer gedecentraliseerd worden. Dat men klaagt over te geringe voorlichting, valt niet voor het eerst op de Utrechtse Algemene Vergadering te constateren. Het middel om de voorzitter van de afdelingen te gebruiken als tussenpersoon tussen het hoofdbestuur en de leden kon intussen ook gehanteerd worden. Midden oktober houdt men dan ook een voorzittersvergadering. Ze was meer dan noodzakelijk. Bij de schermutseling tussen het hoofdbestuur en de afdeling Den Bosch, die zich gedeeltelijk te Utrecht had afgespeeld, was het uiteraard niet gebleven. De feitelijke oorzaken van de ontevredenheid kon immers niemand wegnemen: de leden van de salariscommissie zijn tot geheimhouding verplicht, ons hoofdbestuur heeft rekening te houden met de opvattingen in de zusterorganisaties, d.w.z. in de besturen van de drie andere. Na Den Bosch, hebben zeker Utrecht, Maastricht en Eindhoven van zich doen spreken; in de notulen van de hoofdbestuursvergaderingen en ook in die van de Raad vindt men hiervan duidelijk sporen. In het algemeen kan gezegd, dat men in onze kringen meer dan in de overige verenigingen voorstander is van stevig aanpakken: het parool staken is nog lang niet verdwenen; hier en daar ondervinden de Bonaventuraleden steun uit de kringen van de AVMO en het Genootschap. De AVMO heeft een buitengewone ledenvergadering aan de zaak gewijd. CGMO houdt zich het rustigste.

Onze redacteur-secretaris was een en al activiteit. Hij ziet zich tot aan het einde van het jaar genoodzaakt in een rubriek 'Van het salarisfront' allerlei bijeen te zetten en te schrijven over 'de strijd'. Hij geeft bovendien in een drietal artikelen een uitstekend historisch overzicht over de salarismisère sinds 1923, het jaar waarin de volledige betrekking uit de salarisregeling is geschrapt.

Wat een opluchting moet het betekend hebben te weten, dat de salariscommissie eind oktober acht beginselen kon vaststellen – ons hoofdbestuur wordt op Allerzielen bij elkaar getelefoneerd. Vier dagen voordat het jaar verstreken was kon dr. De Jong vertellen dat het akkoord tot stand was gekomen. Wat dit behelst deelt de voorzitter van de Raad, W. de Lange, in het eerste nummer van ons orgaan in 1948 dato 2 januari mede. We zullen ons verhaal over het nieuwe jaar met deze missive beginnen.

Hier zij nog aan de vergetelheid ontrukkt, dat bij de begroting van Onderwijs in de Tweede Kamer van allerlei zijden grote activiteit is ont-

wikkeld en dat de sprekers, die voor onze belangen op de bres stonden, voortdurend in contact stonden met leden van de Raad. Zodra de Minister 26 lessen als normale weektaak wilde erkennen, kwam de salariscommissie bijeen in de avonduren van 11 december.

Minister Gielen betreurde de gang van zaken ten zeerste; 'voor de grote vakantie had de salarisregeling gereed moeten zijn'. Vermakelijk was bij het politieke spel, dat de Kamer te horen en te zien gaf, hoe men de Minister in het nauw trachtte te drijven in verband met een publikatie in het Brabants Nieuwsblad van 3 november. Dit blad heeft toen enige mededelingen gedaan over de gang van zaken in de salariscommissie, die strikt geheim dienden gehouden te worden. De Raad heeft de redacteur, die zijn artikel Actie of Agitatie had gedoopt, stevig aan de tand gevoeld; hij achtte zich evenzeer aan geheimhouding gebonden, met name betreffende de bron van zijn gegevens. Waarom dit schrijven zozeer de belangstelling had gewekt? Wie zal het zeggen? Het opvallende feit in deze affaire was dat het Brabants Nieuwsblad verscheen in Roosendaal, de woonplaats van minister Gielen.

Wat men door de onstuimigheid van de actie bijna zou vergeten, nl. dat er naast de eisen inzake de salarissen nog andere aspecten in het oog gehouden dienden te worden, had de Minister in de Memorie van Antwoord nog eens naar voren gebracht toen hij schreef: 'De ondergetekende is van mening, dat de Overheid deze tijdelijke aversie van het leraarsambt slechts in geringe mate zal kunnen beïnvloeden. De tijd zal ook dit in hoofdzaak na-oorlogse verschijnsel doen verdwijnen'.

Ons oud-lid dr. H. van Velthoven heeft in de Eerste Kamer o.a. over deze moeilijkheid een diepgaand betoog gehouden. Historisch kunnen wij in 1958 de moeilijkheden verklaren als men kennis neemt van de mening van een verantwoordelijke minister als boven geciteerd; maar ook in ons orgaan vinden we uitingen van een mentaliteit die we als schuldig menen te moeten kwalificeren, als we lezen, dat een leraar zijn leerlingen afraadt bij het onderwijs te gaan, omdat de maatschappij dit werk onvoldoende waardeert.

Boven wezen we er reeds op, dat de 'vernieuwing' door de salarisactie geheel op de achtergrond geraakt was. Ofschoon dr. Bolkestein in zijn schema op de voorgrond stelde, dat onderwijzers en leraren voor alles maatschappelijke verheffing behoeven – dr. Bolkestein was ook aanwezig op het congres te Utrecht – toch heeft het de leiding van 'Sint-Bonaventura' veel moeite gekost de leden ervan te overtuigen, dat het onbehoorlijk zou zijn aan deze eminente onderwijsman geen antwoord te geven op de vragen, die hij in zijn schema had gesteld. De door de omstandigheden mogelijk vertraagde adviezen werden trouwens aan het eind van het jaar achterhaald door een weldra te verwachten nieuw wetsontwerp VHMO!

Ook de rede, die de kort tevoren tot inspecteur benoemde dr. Jos de Boer op de Algemene Vergadering te Utrecht had gehouden over 'Ouders en school' kon men binnen het kader van de vernieuwing plaatsen. Enerzijds is het probleem oud, want de wet kent vele mogelijkheden om invloed van de ouders te laten gelden; de MO-wet b. v. de commissie van toezicht, de HO-wet het curatorium. Anderzijds is de kwestie nieuw, omdat van de bovengenoemde mogelijkheden slechts in beperkte mate gebruik gemaakt wordt. Als kanalen om de belangstelling bij de ouders te wekken, kunnen ze evenwel uitstekend dienst doen. Dat goed geleide oudersavonden grote diensten aan het schoolleven kunnen bewijzen, staat als een paal boven water. Vertegenwoordiging van de ouders in het schoolbestuur kan ook uitstekend werken.

Men vergist zich deerlijk als men op grond van de salarisaffaire vermoedt dat ons weekblad aan de lezers in 1947 niets anders heeft voorgezet dan beschouwingen van materiële aard. Men doet dan in de eerste plaats pater Wessels schromelijk te kort, die vrijwel elke week een pagina Inkeer ter meditatie aanbiedt. Redacteur Beuken steekt de loftrumpet nu de spelling opnieuw geregeld is.

Alle waardering voor minister Gielen in dit verband. Ook de collega's gymnastiekleraren, die afzonderlijk door Zijne Excellentie waren ontvangen, zijn zeer goed over deze bewindsman te spreken.

Wat over vernieuwingspogingen elders wordt gepubliceerd, vindt ongestoord bespreking, waarbij collega Muskens elk voorstel tot wijziging van de klassieke vorming nauwkeurig bestudeert en op zijn merites beoordeelt.

Al met al heeft het artikeltje 'Na de strijd', dat de pas herkozen voorzitter in de tweede helft van januari tot de leden richt een veel grotere betekenis dan de schrijver toen aan zijn woorden heeft willen hechten. Uiteraard slaat de titel op de pas geëindigde strijd om onze positie, om onze salariëring. De geschiedschrijver is zeer zeker niet geroepen om aan deze woorden van dank iets af te doen. Integendeel. Noemt de voorzitter om begrijpelijke redenen met name dr. A. C. de Jong en de woordvoerder van de KVP dr. A. Lucas, wie de gang van zaken in de verenigingsstukken mag bestuderen, zal, indien hij namen wil noemen, ir. Deuss en C. van den Broek evenmin vergeten. Liever nog: Hulde aan de lerarenvereniging Sint-Bonaventura in haar geheel voor de krachtige wijze, waarop zij heeft medegewerkt aan een betere waardering van de arbeid van de leraar, aan de consolidatie van zijn positie: de volledige betrekking.

En nu de resultaten van het demonstratieve congresjaar in concreto. De voorzitter van de Raad van Leraren legt in het eerste orgaan van 1948 er de nadruk op, dat wat op 23 december 1947 tot stand is gekomen, een eensluidend advies van de salariscommissie is betreffende een in te voeren

salarisregeling voor het vHMO. Deze zal gelden tot de datum, waarop de aangekondigde technische herziening van het Bezoldigingsbesluit haar beslag zal hebben gekregen. De commissie stelt zich voor ter voorbereiding van deze technische herziening opnieuw bijeen te komen om het geheel der salariëring te bezien. Zij zal dan niet, zoals in het huidige stadium, gebonden zijn aan de bestaande maxima. Aangezien het nog wel enige maanden zal duren, alvorens deze voorlopige regeling in een K.B. zal worden belichaamd hebben wij, aldus de heer De Lange, toestemming gevraagd en verkregen uit het advies de voornaamste punten te publiceren.

Uit de brief blijkt dat 26 lesuren de normale taak per week zal zijn voor hen, die aangesteld zijn in een volledige betrekking (bij lichamelijke oefening 32 lesuren). Tegen extra bezoldiging kunnen aan de leraar in volledige betrekking zonder zijn toestemming maximaal drie lesuren boven zijn normale werktaak worden opgedragen. Voor het opdragen van meer dan 29 lesuren is de toestemming van de leraar en de machtiging van de minister vereist. Meer dan 32 wekelijkse lesuren worden niet bezoldigd.

De nieuwe regeling zou ingaan op 1 september 1947 (salaris volledige betrekking van f 3900 tot f 7380).

'Aangezien het nog wel enige maanden zal duren alvorens deze regeling in een K.B. zal worden belichaamd'.

Nog wel enige maanden! Inderdaad.

Lees de jaargang van ons weekblad van 1948 en u weet wat de voorzitter van de Raad terecht vreesde.

Er is geen sprake van, dat onze redacteur-secretaris het salarisfront voor opgeheven kan verklaren. Eerst in mei vinden we een schrijven vermeld van het departement. Op basis van de door 'Den Haag' verstrekte gegevens kunnen de schoolbesturen bij wijze van voorschot gaan uitbetalen in afwachting van de definitieve regeling. De term voorschot zou sindsdien herhaaldelijk in departementale stukken voorkomen. Men moet hieronder verstaan, dat de ambtenaren hier op een K.B. vooruitlopen. De schoolbesturen kunnen uitbetalen vanaf 1 september 1947, maar volgens de urenregeling; de volledige betrekking zal eerst op 1 september 1948 gaan gelden.

Op 9 juli 1948 was het zover, dat het koninklijk besluit in zijn definitieve vorm bekend gemaakt kon worden.

Het stelt officieel vast de salarisregeling van 1 september tot 31 december 1947!

Hieraan zit in feite vast, dat wat in de salariscommissie over de volledige betrekking afgesproken is, volkomen illusoir gemaakt wordt. Als in september de roosters zijn vastgesteld, hebben verreweg de meeste leraren 29 lessen te geven. Ook al wordt deze maatregel door het departement gepropageerd op grond van het gebrek aan bevoegde leraren, hij is

in strijd met de uitdrukkelijk in de salariscommissie overeengekomen regelingen. Deze praktijk ondermijnt de rechtspositie van de leraar volkomen. 'We zijn met de volledige betrekking eenvoudig bedrogen' schrijft onze redacteur-secretaris. De formulering klinkt niet vriendelijk, in haar strekking is ze juist. Alleen dient duidelijk te worden vastgelegd, dat niet alle schoolbesturen de door het departement gewenste urenverdeling hebben toegepast. Tegen de houding van deze minder volgzame schoolbesturen, kon men in Den Haag weinig anders doen dan berusten.

Toen op 30 maart de Algemene Vergadering van het jaar in Alkmaar bijeen kwam, zou het met grote belangstelling tegemoet geziene K.B. dus nog drie maanden op zich laten wachten. De aanwezigen lieten zich toen blij maken met de mededeling dat over enkele weken de zaak in orde zou zijn. De afdeling Tilburg had een motie, die afkeuring over het talmen uitspraak, willen indienen. Bij het bespreken van het beleid van het bestuur kwalificeerde de voorzitter deze motie als wild. Uiteraard kon de afgevaardigde van de betrokken afdeling deze karakterisering niet zeer appreciëren. Bij dit verschil van mening tussen de voorzitter en dr. De Haas, afgevaardigde van Tilburg, is het gebleven. Uiteraard gaf het jaar 1947 stof te over voor opmerkingen, maar de voorzitter kon tenslotte danken voor de welwillende wijze waarop een en ander ter vergadering werd besproken.

Tevens besloot de vergadering de redactie van het weekblad met twee leden uit te breiden, terwijl de orgaancommissie haar tweede voorstel om zesmaal in het jaar een groter nummer van algemene aard te doen verschijnen terugnam, omdat de penningmeester hiertegen onoverkomelijke bezwaren moest maken. De financiële toestand van de vereniging was nl. nog steeds verre van rooskleurig.

In het openingswoord van het openbare gedeelte van de Alkmaarse vergadering zette voorzitter Deuss de vereniging in het teken van het zesde lustrum. De 'Geschiedenis' door dr. de Haas geschreven, was intussen verschenen. De voorzitter bood ze als geschenk aan de leden aan.

Voor het eerst sinds acht jaar had men de vergadering over twee dagen kunnen verdelen; de vroeger gebruikelijke uittocht stond ook weer op het programma.

Constaterend, dat Sint-Bonaventura met haar 1350 leden een bloeiende vereniging genoemd mag worden, gaf de voorzitter een summier overzicht van de activiteiten van het afgelopen jaar. Begrijpelijkerwijze merkte hij terloops op, dat verscheidene leden tijdens de salarisactie onvoldoende hadden beseft, dat de door hen gekozenen gedragen moesten worden door het vertrouwen van de leden.

Dat het moeilijk is in een wettelijke regeling van het VHMO wijziging te krijgen, weten we maar al te goed. Een soepeler regeling ware te wensen.

De Raad van Leraren heeft door een commissie laten bestuderen of een lichaam met verordenende bevoegdheid op onderwijsgebied misschien verbetering kan brengen.

Op 25 februari was het rapport van de commissie verschenen. Voorzitter Deuss kon niet beter doen dan aan pater Wessels, die een van de twee leden was, die ons in de commissie vertegenwoordigde en die bovendien als haar rapporteur was opgetreden, gelegenheid geven het rapport toe te lichten.

De commissie had drie mogelijkheden ter verbetering van de bestaande toestand bestudeerd: 1. een adviescollege, 2. een maatschappelijke onderwijscorporatie, 3. een lichaam met verordenende bevoegdheid. Laatstgenoemde vorm acht de commissie eenparig het middel dat verbetering zal brengen.

In dit lichaam zijn alle direct belanghebbenden vertegenwoordigd; het heeft naast een adviserende ook een verordenende taak, maar het mist uitvoerende, controlerende en rechtstreekse bevoegdheid.

Bij de taakomschrijving van het lichaam wil de commissie met nadruk uitsluiten wat bij wet geregeld wordt; bij incidentele voorzieningen zou het lichaam kunnen optreden en nopens alle vraagstukken zou het advies kunnen geven.

'Centraal Orgaan voor het Onderwijs' zou het kunnen heten. Deze centrale omvat vier kamers en een door de kamers gekozen Onderwijsraad. De nieuwe onderwijsraad is de eigenlijke draagster der verordenende bevoegdheid; de raad zou uit 27 leden moeten bestaan, en wel chefs van de hoofdafdelingen van het Departement, vertegenwoordigers van werkgevers en van docenten en drie hoogleraren in de pedagogiek. Bijzonder en openbaar onderwijs dienen door een even groot aantal personen vertegenwoordigd. De raad stimuleert de activiteit van de vier kamers die met elkaar voor het gehele onderwijs hebben zorg te dragen. De minister heeft de besluiten van de onderwijsraad uit te voeren, hij alleen is verantwoordelijk, door hem niet gewenste besluiten drage hij ter vernietiging voor aan de Kroon.

Bij de discussie, die op de duidelijke uiteenzetting van pater Wessels volgde, bleek, dat er in het rapport veel punten zijn, die men in de afdelingen nog nader wilde bezien. Men besloot een definitieve uitspraak uit te stellen tot de volgende Algemene Vergadering, die in Nijmegen gehouden zal worden. Weldra liet de Raad weten, dat men met de publikatie van het rapport zou wachten, tot het nieuwe wetsontwerp bekend was.

Als men nu bedenkt dat minister Gielen in augustus de leiding van het Departement heeft overgedragen aan prof. Rutten en dat de nieuwe bewindsman in zijn eerste Memorie van Antwoord op de Begroting mededeelt, dat er voorlopig nog geen nieuwe wet komt, dan is het duidelijk, dat het rapport-De Lange gevaar liep opgeborgen te worden. Niettemin spoorde

ons hoofdbestuur de afdelingen in november aan het rapport te bespreken aan de hand van enige vraagpunten. Deze afdelingsvergadering zou tevens een uitstekende gelegenheid kunnen zijn voor het lid van het hoofdbestuur dat de kring vertegenwoordigt, waartoe de afdeling behoort, om met de leden nader kennis te maken en hun inlichtingen te verstrekken over het vele dat in de vergaderingen van het hoofdbestuur aan de orde komt en niet voor de pers bestemd is.

Op hen kon ook een beroep gedaan worden toen de Raad de leraren van Nederland opnieuw ging mobiliseren voor regionale vergaderingen. Het ging nu niet over een financiële aangelegenheid, maar over de lerarenopleiding. Een vijftal vragen legde men de belangstellenden voor: 1. Acht men het bevredigend, dat het wetenschappelijk doctoraal examen op zich zelf zekere onderwijsbevoegdheden geeft, of wenst men dat bovendien een pedagogisch-didactisch onderzoek ter verkrijging daarvan wordt ingesteld? 2. Indien het laatste bevestigend wordt beantwoord, acht men het dan juist, dat aan toekomstige leraren bij het doctoraal examen lagere vakwetenschappelijke eisen worden gesteld dan aan diegenen die buiten het onderwijs een werkkring begeren? 3. Indien het laatste ontkennend wordt beantwoord, hoe groot moet dan de omvang zijn van de pedagogisch-didactische vorming? 4. Acht men het voldoende, dat onderwijsbevoegdheid wordt verbonden aan een testimonium of aan een onderzoek? 5. Acht men het gewenst, dat eenzelfde regeling wordt getroffen ter aanvulling van het MO-examen?

Vraag 2 vroeg wel de meeste aandacht en er bestond weinig twijfel over hoe het antwoord zou luiden in lerarenkringen.

De verdeling in kringen had in het hoofdbestuur in de loop van het jaar enige mutaties teweeggebracht. Dr. Duncker was zich geheel aan de school gaan wijden, die hij te Rotterdam te besturen kreeg. Mej. M. Kühling te Amsterdam nam namens de kring Noord-Holland zitting; voor het eerst sinds ruim twintig jaar mocht de voorzitter ter vergadering weer een dame begroeten. In het laatste trimester zond ook de kring Oost-Brabant zijn vertegenwoordiger in de persoon van de heer J. König te 's-Hertogenbosch. Dr. Jos. Brands werd aangewezen om zo nodig de voorzitter te vervangen.

Wie nauwkeurig kennis neemt van de inhoud van het orgaan in de laatste maanden van het jaar moet onaangenaam getroffen worden door allerlei mededelingen, die de vraag doen rijzen of er wel reden heeft bestaan om in het begin van 1948 te juichen over het door de salariscommissie bereikte. Toch dient hier vermeld, dat minister Rutten bij de behandeling van de Begroting uitdrukkelijk verklaarde, dat de volledige betrekking op 26 uren is vastgesteld en dat ze tot 29 kan uitgebreid worden. Over de zogenaamde ontknikking, d.w.z. 5%, die aan alle ambtenaren behalve aan de leraren reeds was uitbetaald, deelde Zijne Excellentie mede, dat ook de

leraren deze zouden ontvangen. Een mededeling van waarde overigens, omdat ze het begin van de denivellering aankondigde.

Bestond er dus in de lerarenkringen nog steeds reden om gebelgd en teleurgesteld te zijn over de trage gang van zaken bij de overheidsorganen als het onze positie betrof, in ons hoofdbestuur werd men bovendien geprikkeld door een traagheid, die bij vele leden te constateren viel. De notulen van de vergaderingen van ons hoofdbestuur lopen immers over van klachten van de penningmeester over het niet-nakomen van hun financiële verplichtingen tegenover de vereniging. In oktober hebben 600 leden hun contributie nog niet betaald!

Bovendien dreigde een ernstig verschil van mening tussen vele leden van het hoofdbestuur en de redacteur-secretaris de goede gang van zaken te verstoren. In de drie laatste hoofdbestuursvergaderingen van het jaar bleek de moeilijk reglementair vast te stellen verhouding tussen hoofdbestuur en redacteur-secretaris telkens een struikelblok van betekenis. Voorlopig kon men het er niet over eens worden. Men besloot dan ook te wachten tot de nieuw gekozen leden van de redactie, dr. M. de Haas en dr. G. Muskens, in functie zouden zijn getreden.

De vrolijke noot ontbrak in dit conflict niet. De heer C. van den Broek deelde nl. mede dat hij drie maanden in retraite zou gaan, d.w.z. hij zou voorlopig het weekblad alleen redigeren, hij zou zelf niets schrijven. Aan dit besluit is een curiosum te danken: no. 40 van de 15de jaargang. Er staat geen woord van de redacteur-secretaris in. Bij dit éne Van-den-Broek-loze nummer is het gebleven. In no. 41 is hij alweer tweemaal aan het woord.

In december werd een hoofdbestuursvergadering geheel en al gewijd aan ingekomen stukken: De notulen wijzen uit, dat de besprekingen vrijwel uitsluitend draaiden om enige zinnen, die de heer Van den Broek gewijd had aan de Onderwijsbegroting. Ze luiden: 'Men kan aan het voorlopig verslag merken, dat er van onze zijde geen deskundige in de Tweede Kamer zit. En men kan ook merken dat de heer Deering weg is'.

Als men nu weet, dat de heer Deering tot de Partij van de Arbeid behoort, is het te begrijpen, dat de KVP over de opmerking minder gesticht was. In het hoofdbestuur waren vooral degenen, die voor ons in hoogste instantie onderhandelen, verontwaardigd. Naar onze mening heeft de redacteur-secretaris in zijn verweer de kern van de moeilijkheid geraakt, toen hij vroeg: 'Schrijf ik vaak tegen de mening van het hoofdbestuur?' en zelf het antwoord gaf: 'Mogelijk wel tegen die van voorzitter en secretaris'.

Deze discussies in het hoofdbestuur hebben een verrijkende betekenis. Ze leren hoe bezwaarlijk het voor de gang van zaken in de vereniging is, dat onze vertrouwensmannen in de officiële colleges gebonden worden door termen als 'geheim' en 'vertrouwelijk'.

Reeds op Driekoningen komt het hoofdbestuur in 1949 weer bijeen. Evenmin als op de laatste, zo bij uitstek moeilijke vergadering in '48 berust de leiding bij ir. Deuss. Dr. Brands vervangt hem voor de tweede maal, nu niet wegens ziekte, maar omdat hij voor de functie van voorzitter bedankt heeft.

Men krijgt bij het doorlezen van de notulen niet de indruk, dat er ter vergadering een opgewekte stemming heerste.

Ook van de redacteur-secretaris ontbreekt in het eerste nummer van het orgaan een opwekkend woord.

Het nieuwe jaar brengt een totaal gewijzigde redactie. Naast de veteranen Beuken en Van den Broek neemt als censor zitting R. D. M. van Dijk uit Den Bosch; hij vervangt R. D. M. van der Heyden, die het onderwijs heeft verlaten. Tevens treden dr. G. Muskens en dr. M. de Haas nu officieel tot de redactie toe.

De nieuwe redactie wachtte formeel een moeilijke taak, met name mede te werken aan het vaststellen van een reglement, dat de verhouding tussen hoofdbestuur en redactie duidelijk zou omschrijven. Uiteraard draaide alles om de vraag hoe de positie van de redacteur-secretaris bepaald diende te worden. Zowel in de vergaderingen van de redactie zelf als bij de besprekingen met het hoofdbestuur bleek, dat de feitelijke situatie, zoals deze historisch gegroeid was, de juiste was. In de praktijk staat en valt een blad met zijn redacteur-secretaris (in feite hoofd-redacteur). Ook bij ons dient aan hem het vertrouwen geschonken te worden, dat hij nodig heeft om naar eer en geweten te handelen. Eerst in de decembervergadering van het hoofdbestuur heeft het reglement de noodzakelijke goedkeuring verkregen. Dat bij de besprekingen de verhouding van de redacteur-secretaris tot het hoofdbestuur in het midden van de belangstelling stond, ligt voor de hand. De redactiesecretaris wordt door het hoofdbestuur benoemd, is verplicht de vergaderingen van dit college bij te wonen en met het bij de beraadslagingen gehoorde rekening te houden.

We weten, dat de redacteur-secretaris soms een voorstelling van zaken heeft gegeven, die niet strookte met de opvatting van het hoofdbestuur, althans van enige leden van het hoofdbestuur. De vrijheid van schrijven wenste evenwel niemand aan banden te leggen, ook al was men van mening, dat een schrijver nooit mag vergeten, dat het de toon is, die de muziek maakt. Bij twijfel over opname van stukken, werd overleg in de redactie afgesproken. Overigens verklaarden de door de leden gekozen redacteuren, dat zij in eerste instantie de aangewezenen waren om de mening van de 'kiezers' te vertolken.

Officiële en officieuze stukken van het nieuwe jaar wijzen er helaas op, dat de regering door haar traagheid van handelen nog altijd stof te over leverde voor ontevredenheid en verschil van mening

over de houding, die men tegenover deze laksheid moest aannemen.

Waar blijven de 5%? Protestvergaderingen en acties in Eindhoven, Helmond en Noord-Limburg. De salariscommissie komt weer bijeen... De 5% zijn er. Uitbetaald... Opschriften in juni en juli. 't Is nu dus in orde gekomen? Neen, geachte lezer, was het maar waar!

Dato 22 juli schrijft dr. A. C. de Jong een uitvoerig artikel, waarvan de strekking is, dat men zich niet moet verwonderen als men niets krijgt uitgekeerd. Hoe dit mogelijk is, legt deze expert in salarisaangelegenheden aan de ontgoochelde lezer uit.

Inderdaad is het bezoldigingsbesluit dat de salarissen van '48 regelt, vastgesteld op 20 juli 1949!

Dr. De Jong vertelt in bovenbedoeld artikel, dat de salariscommissie op verzoek van de afgevaardigden van de lerarenorganisaties bijeen gekomen is. Er heeft zich een nieuw obstakel voorgedaan. Eind november zijn de maxima van de salarissen van de leraren bij het Nijverheidsonderwijs hoger gesteld.

Om de geijkte term te gebruiken: 'het salarisplafond is doorbroken'.

De Jongs artikel is gedateerd op de dag nadat de retraite in 'Loyola' gesloten was. Zouden uitlatingen in de vrije tijd in de uitgestrekte tuin van het retraitehuis hem bij dit schrijven hebben geïnspireerd? Zo iemand, dan zal onze secretaris zich in een andere wereld gewaand hebben, toen hij deelnam aan de lerarenretraite 1949. Het was juist tien jaar geleden sinds we in Vught hadden mogen profiteren van de gastvrijheid van de Paters Jezuïeten.

In het bijzonder de leider, die de praktijk van het onderwijs uit eigen ervaring kende, had de retraitanten stof te over meegegeven ter nadere meditatie. Het contact met zijn gehoor culmineerde in zijn conferentie over de kunst van prijzen. Het is een publiek geheim, dat deze kunst door leraren tegenover leerlingen te weinig wordt beoefend. Inleider doelde uitsluitend op de school. Het lag niet op zijn weg deze ars laudandi aan de lerarenwereld in het algemeen aan te bevelen.

In oktober was redacteur De Haas te gast op 'De Horstink', het vormingscentrum van de Katholieke Actie in het aartsbisdom, en wel met een groep leraressen en leraren onder wie onze geestelijke adviseur. Onder wat daar in verband met het laïciseringsproces der laatste eeuwen onder leiding van prof. Tellegen besproken is, komt ook de vraag voor: Hoe valt de godsdienstige instelling van de leraar te verbeteren? Toen rector Feldbrugge deze vraag stelde, kwam duidelijk naar voren, dat volgens vele aanwezigen de lerarenretraite in dit verband niet als middel in aanmerking dient te komen. Deze collega's wilden niets kwaads van een retraite zeggen, maar ze waren van mening, dat deze geestelijke afzondering niet geplaatst moest worden binnen het kader van de school en haar dienaren.

Hoe dan ook, over het middel moge men van mening verschillen, vast staat, dat zij of hij die geroepen is kinderen te vormen, meditatie over de eeuwige waarheden niet kan ontberen. Wie dit verwaarloost, loopt gevaar in de materie om te komen.

Op de Algemene Vergadering, op 19 en 20 april te Nijmegen (Berg en Dal) gehouden, was men weer genoodzaakt geweest veel tijd te besteden aan materiële aangelegenheden. Ir. Deuss had zich laten overhalen nog tot eind '49 in functie te blijven. Over de wijze waarop actie diende gevoerd te worden, bleek daar weinig verschil van mening. Ook op het beleid van de redacteur-secretaris had men weinig aan te merken.

Voorzitter Deuss dankte Van den Broek zeer hartelijk, waaruit hij niet de conclusie getrokken wilde hebben, dat hij het altijd met de redactie-secretaris eens was. De heer Van den Broek kon niet veel beterschap beloven.

De vergadering had ook de nodige aandacht geschonken aan interne aangelegenheden: de toestand van de kas, verandering in de wijze van het kiezen van leden van het dagelijks bestuur e.d. Het hoofdbestuur zegde ook toe de verhouding van onze vereniging tot onze standsorganisatie Sint-Adelbert nader te bezien. In groter, landelijk, verband zouden wij, zo meende men, meer dan tot nu toe strijden voor ideële belangen.

Toen de voorzitter het openbare gedeelte van de Algemene Vergadering opende, releveerde hij de situatie bij het VHM0 als alarmerend. De enquête door de Raad gehouden stelde 112 vacatures vast op 227 scholen, waar 728 onbevoegden les gaven. 1797 docenten gaven meer dan 26 lessen; aan 34 scholen werden een of meer vakken in het geheel niet gedoceerd; 41 docenten hadden in het afgelopen jaar het onderwijs de rug toegekeerd.

Met klem wees ir. Deuss erop, dat de keuze van het leraarsambt niet uitsluitend door materiële overwegingen beheerst moet worden. 'De leraar zal het besef levendig moeten houden van de noodzakelijkheid van intensivering van eigen cultuur en beschaving. Hoe zou hij anders cultuur kunnen overdragen? Zonder voortdurende vorming voor zichzelf is zijn taak als vormer van de jeugd vruchteloos en waardeloos'.

Evenals het vorig jaar in Alkmaar was na de openingsrede van de voorzitter het woord aan pater Wessels en wel over hetzelfde onderwerp: Een lichaam met verordenende bevoegdheid op onderwijsgebied. In Alkmaar had onze geestelijke adviseur het onderwerp ingeleid namens de commissie-De Lange. In Berg en Dal herhaalde spreker tot op zekere hoogte zijn Alkmaars betoog. Wij schrijven: tot op zekere hoogte. Nu sprak er meer overtuiging uit zijn woorden, geprikkeld als hij was geworden door de vele op- en aanmerkingen, die in het afgelopen jaar aan het adres van de commissie waren gemaakt.

De voorzitter heeft bij het debat de verschillende vraagpunten, die ook in Alkmaar besproken waren, aan de orde gesteld. Hij heeft niet laten

stemmen. Aan het einde van de behandeling stelde hij vast, dat onze Algemene Vergadering een bevredigende indruk had gekregen van het rapport. Dat 'Sint-Bonaventura' het had aanvaard, kan niet gezegd worden. De commissie zal de gemaakte opmerkingen ongetwijfeld overwegen en zo tot een eindconclusie komen.

Bij het debat maakte men vooral aanmerking op de vaagheid van het voorgestelde. Met een grotere activering van de tegenwoordige Onderwijsraad zou men, volgens sommigen, al een heel eind in de gewenste richting komen.

Toen het zover was, dat ir. Deuss het slotwoord zou gaan spreken herinnerde collega H. van der Velden uit Venlo eraan, dat het komende slotwoord van de voorzitter in de meest absolute zin voor Sint-Bonaventura een slotwoord zou zijn. Spreker stelde er, mede als oud-leerling van de weldra scheidende voorzitter, hoge prijs op ir. Deuss van harte te danken voor het enorm zware en vele werk, dat hij voor de vereniging had verricht. Hij stelde voor de naam Deuss als die van ere-voorzitter aan Sint-Bonaventura te verbinden.

Toen ir. Deuss als antwoord op de ovatie die op dit voorstel volgde enige woorden sprak, zal hij zich niet precies hebben kunnen realiseren, wat er sinds 1936 tussen Sint-Bonaventura en hem voor een soort relatie was ontstaan. Nadien zal hij hierover zeer zeker wel eens nagedacht hebben. Hoe zal de geschiedschrijver hier een goede karakteristiek kunnen geven? Hij kan hoogstens een poging wagen. Wat zou collega Van der Velden ervan zeggen, als we met de rederijkers spreken van 'In Blijheid Bloeiende?'

De notulen van de hoofdbestuursvergaderingen leggen er getuigenis van af, dat in de nog resterende maanden van de leiding van de vereniging nog wel een en ander werd gevergd. De door de regering toegezegde verbeteringen bleven immers uit. Nog op het einde van het jaar is het nodig dat minister Rutten verklaart, 'dat de huidige discrepantie tussen de salarissen van de leraren van het VHMO en het MNO binnenkort tot het verleden zal behoren'.

Spoeoediseende en telegrafisch bijeengeropen vergaderingen, zelfs van het gehele hoofdbestuur, zijn dan ook niets bijzonders; tot wanhoop van alle leden, omdat ze de moed gaan verliezen, tot wanhoop niet het minst van de penningmeester, die met schrik constateert dat de kas tegen al die activiteit niet opgewassen is.

Vanwege de Raad begint men in deze tijd aan te dringen op herstel van de vooroorlogse Commissie van Overleg, een commissie voor het VHMO afzonderlijk. Zo, meende men, konden vele moeilijkheden voorkomen worden en kreeg men kans op medezeggenschap in aangelegenheden als lerarenbeurzen, toelagen voor promotiedoeleinden en niet te vergeten wijzigingen van betekenis in de eindexamenreglementen.

De feiten rechtvaardigen het vermelden van deze drie aangelegenheden, die nu juist niet door de Regering waren aangepakt, op een wijze, die in lerarenkringen bewondering afdwong.

Voorals tegen het telkens bij stukjes en beetjes verandering aanbrengen rezen onzerzijds bezwaren. Wat is er niet te doen geweest over het gebruik van woordenboeken bij het eindexamen gymnasium! Overigens mag het een bewijs van herstel genoemd worden, dat in 1949 de beperkingen, die na de oorlog bij de eindexamenstof noodzakelijk waren geweest, konden opgeheven worden.

Op het eind van het jaar mag ook de penningmeester op tekenen van herstel wijzen. Wel is het deficit nog niet weggewerkt, maar er begint toch licht door te breken. De belangstelling voor de vereniging groeit nog steeds: we tellen 1451 leden. Uiteindelijk had de kascommissie het moeilijke en vaak verwarde beheer tijdens de laatste jaren van de oorlog en in het begin van de vredesperiode kunnen verifiëren.

De rubriek Personalia in ons orgaan vormt steeds een uitstekend beeld van de tijd. Veel particuliere bijzonderheden staan hier vermeldt b.v.: mgr. Van Gils viert zijn tachtigste verjaardag; inspecteur Van Andel gaat het onderwijs verlaten; het hoofd van de afdeling VHMO van het departement sinds het eind van de oorlog, de heer Chr. Kok, wordt inspecteur, dr. J. B. Drewes volgt hem in Den Haag op. In het laatste nummer schrijft onze redacteur-secretaris tot driemaal toe een In Memoriam, o.a. een bij gelegenheid van het overlijden van ons lid van verdienste, de heer H. C. M. Wijffels, van 1925 tot 1929 onze voorzitter, nadien daadwerkelijk vriend van onze vereniging, stuwert van onze organisatie wegens zijn invloed bij degenen, die ons orgaan technisch verzorgen. Hij ruste in vrede.

'Met een gevoel van dankbaarheid kan ik terugzien op het jaar 1949 wat het weekblad betreft' aldus opent de heer Van den Broek het nieuwe jaar. De geschiedschrijver meent dat dit voor de gehele vereniging geldt.

1950 kondigt zich spectaculair aan als jaar van herstel; het orgaan heeft zijn oude oorlogsgewaad van grauw papier afgelegd, het ziet er nu wit en glad uit.

Ook in de leiding zijn wijzigingen gekomen. De leden hebben dr. M. de Haas wederom tot voorzitter gekozen. Voor de eerste maal nemen in het hoofdbestuur zitting de collega's Ed. H. G. J. Koster uit Den Haag en H. J. A. Heitkamp uit Oldenzaal. Dr. A. C. de Jong wordt krachtens het nieuwe reglement als secretaris herkozen.

De voorzitter had in de allereerste vergadering van het hoofdbestuur de aangename plicht collega Hartwijk te bedanken voor het vele wat hij in zeer moeilijke jaren voor de leden had gedaan als leider van ons bureau; door persoonlijke omstandigheden had de heer Hartwijk zich genoopt

gezien voor deze belangrijke functie te bedanken. Het hoofdbestuur heeft de heren C. van den Broek en E. Koster bereid gevonden voorlopig samen het bureau over te nemen. Het lag in de bedoeling op den duur collega Koster alleen met dit werk te belasten.

1950 zal in de geschiedenis van 'Sint-Bonaventura' o.a. bekend kunnen blijven, als een van de weinige jaren waarin de Algemene Vergadering niet in de paasvakantie is gehouden. In verband met de viering van het Heilig Jaar had het hoofdbestuur besloten omstreeks Pasen voor onze leden een speciale Romebedevaart te doen organiseren. Hiervoor moest de Algemene Vergadering wijken. Ze kwam nu op 21 en 22 juli in Venlo bijeen.

Wat in Nijmegen spontaan naar voren was gebracht, nl. de naam van ir. Deuss aan de vereniging te blijven verbinden, werd nu vastgelegd zoals het reglement dit voorschrijft. De oud-voorzitter werd uitgeroepen tot lid van verdienste.

Voor de interne verhoudingen in onze vereniging heeft de Venlose Algemene Vergadering bijzondere betekenis gekregen door – behoudens goedkeuring van het hoogwaardig Episcopaat – de statutaire uitzonderingspositie van priesters en religieuzen te schrappen en ook de voor deze groep geldende bijzondere contributieregeling uit het reglement te doen verdwijnen. De ter vergadering aanwezige religieuzen waren over dit besluit zeer verheugd. Vermoedelijk gaf het aan niemand meer voldoening dan aan de voorzitter. Hoeveel aandacht en tijd had hij in de loop der jaren aan deze aangelegenheid moeten schenken! Voor de sanering van de financiën van de vereniging was het van betekenis, dat de vergadering besloot de contributie op f 15 te brengen.

Het viel op, dat de belangstelling voor de vergadering minder groot was, wat niet met zich bracht, dat de duur korter was dan anders. Aan de bespreking van het beleid van de redactie kan dit niet toegeschreven worden. De redacteur-secretaris was nl. wegens ernstige ziekte afwezig. Overbodig te schrijven, dat hij node gemist werd.

De voorzitter signaleerde een circulaire van het nieuwe hoofdbestuur van de AVMO tot de voorstanders van het niet-confessionele onderwijs en sprak er zijn bevreemding over uit, dat bij de pogingen om te komen tot een betere wettelijke regeling van het VHMO, de ouders niet meer werden ingeschakeld. Zo zouden zij, die nu op een openbare school aangewezen zijn, makkelijker een eigen school kunnen verkrijgen.

Met de woorden, die prof. Van Ginneken aan het einde van de eerste wereldoorlog zijn gehoor voorhield, kon ook in 1950 dr. De Haas zijn welkomstwoord besluiten: 'Ik bedoelde tot de Nederlandse gemeenschap hardop te zeggen: Vergeet in deze tijden van duurte en salarisopslag ook de leraren niet. Want als gij hen financieel versukkelt vermindert de waarde van hun persoonlijkheid en brengt gij de toekomst van ons komend geslacht in gevaar.'

Met een diepgaand betoog over 'Het geestelijk leven van de leken' heeft dr. ir. Tellegen daarna zijn gehoor meer dan een uur geboeid.

De leek, aldus spreker, moet zich rechtstreeks toeleggen op het enig noodzakelijke: een geestelijk leven zowel in het inwendige als uitwendige leven. De leek is aangewezen op de actieve deugden in zijn lekenbestaan. Zo moet hij de mensen terugbrengen tot Christus. De leek bedenke, dat hij de Kerk is; hij heeft de wereld te aanvaarden.

De voorzitter had aan deze beschouwingen de praktische vraag kunnen verbinden hoe de vrije tijd van de leraar georganiseerd kan worden, in verband met dat wat prof. Tellegen ons had voorgehouden. Want dit organiseren was weer eens op een fiasco uitgelopen: de animo voor een retraite op de dagen aan de vergadering voorafgaande was te klein gebleken. Wel heeft in de loop van het jaar, na overleg met het hoofdbestuur, de Katholieke Actie enige geslaagde weekends kunnen organiseren.

Boven zinspeelden we erop, dat de beraadslagingen tijdens het huishoudelijk gedeelte van de Venlose vergadering van lange duur waren geweest. De waarnemende verslaggever, redacteur Beuken, wijst er in dit verband op, dat een ter vergadering ingediende motie van de afdeling Helmond inzake salarisactie geen meerderheid kon vinden. Afgezien van het feit, dat geen enkele voorzitter gaarne een motie in behandeling ziet nemen, waarvan hij tevoren geen kennis heeft kunnen nemen en afgezien van de omstandigheid, dat het gehele hoofdbestuur behalve collega König geen heil in een motie zag, gaf de meerderheid van de aanwezigen de voorkeur aan contact met de kamerfractie van de KVP.

Als algemeen verlangen, om geen sterker term te gebruiken, is wel duidelijk komen vast te staan, dat onze vertegenwoordigers in de Raad bij een besluit tot aanvallen in het eerste gelid zullen strijden. Men houde in het oog, dat van een herstel van het Georganiseerd Overleg, laat staan van de salariscommissie, geen spoor te vinden was.

De samenwerking in de Raad was in de loop van het jaar moeilijker geworden door een crisis in de AVMO. De Rijkslerarenvereniging had zich uit het AVMO-verband losgemaakt, wat technisch grote consequenties met zich bracht, omdat de Rijksleraren directe dienaren van de Staat zijn. Toen mede door bemiddeling van onze vertrouwensmannen de kloof iets minder groot geworden was, rees een nieuwe moeilijkheid, doordat de Rijkslerarenvereniging een associatie aanging met een nieuw gestichte Vereniging van Leraren bij het MO. Voorop staat, dat alle leraren in de Raad vertegenwoordigd moeten zijn.

Intussen zet 'Sint-Adelbert' onverdroten de pogingen voort om te komen tot een zekere bundeling van alle r.-k. organisaties die tot haar 'rayon' gerekend kunnen worden. Men droomt van een automatisch ge-

combineerd lidmaatschap en van samenwerking voor gemeenschappelijke belangen (b.v. anti-nivelleringsactie).

Uiteraard legt ons hoofdbestuur voor deze pogingen een meer dan gewone belangstelling aan de dag, over een concept-overeenkomst werd men het eens.

Tussen allerlei berichten over grote activiteit doet het vreemd, zelfs teleurstellend, aan, dat het ledental in 1950 terugloopt van 1451 tot 1428. Een verklaring van deze uitzondering op de regel is nergens te vinden.

Niet alleen op de Algemene Vergadering in Venlo had men het zonder de redacteur-secretaris moeten stellen, ook op de vergaderingen van het hoofdbestuur moest hij verstek laten gaan. Pas toen de hoofdbestuursleden voor het eerst in 1951 bijeenkwamen, mocht de voorzitter de heer Van den Broek geluk wensen met zijn herstel. Intussen had collega J. König op medisch advies van zijn lidmaatschap moeten afzien. De kring Oost-Brabant had collega K. van Ishoven te Eindhoven in Königs plaats gekozen.

Wie uit het feit dat de redacteur-secretaris ernstig ongesteld is geweest de conclusie trekt, dat zijn naam niet in het weekblad voorkomt, vergist zich deerlijk. Mogelijk stelt iemand, die weet wat eraan vast zit wekelijks een blad op tijd te doen verschijnen, de vraag, hoe het te verklaren is, dat het orgaan regelmatig zijn diensten aan ons kon blijven bewijzen. De redacteur-secretaris kan hierop antwoorden: 'Ik heb een vrouw getrouwd en daarom was het mogelijk'.

Wel valt er duidelijk verschil te constateren tussen wat hij te boek heeft gesteld in het derde trimester en op het eind van november, toen de medische voorschriften minder streng waren geworden. Het voorlopig verslag van 'Onderwijs' in de Tweede Kamer was juist verschenen. Onmiddellijk had de heer Van den Broek zijn conclusies klaar; hij maakte de balans op over 1950:

1. de leraren zijn in salaris het minst verhoogd van alle hogere ambtenaren;
2. de helft van de leraren haalt de volledige betrekking niet;
3. niemand kent momenteel de regeling MNO;
4. de volledige betrekking bij 26 uur ligt te hoog, 22-26 is slechts te aanvaarden;
5. de gymnastiekleraar wordt nog steeds als onvolwaardig docent beschouwd.

In de maanden van Van den Broek's ziekte namen dr. Beuken en collega Ch. de Theye de redacteur-secretaris veel werk uit handen. De heer Hartwijk zag zich meer dan eens genoodzaakt uit te leggen wat de leraar onder 5% had te verstaan. Eind oktober stapte hij van dit onderwerp af: de Regering had de befaamde verhoging ongelimiteerd aan alle ambtenaren toegezegd.

Tussen al zijn beslommeringen in vond secretaris De Jong bij het begin van het schooljaar tijd te wijzen op een allermerkwaardigste interpretatie van de volledige betrekking. Ze is te vinden in de circulaire, die het Departement dato 8 augustus aan de schoolbesturen had gezonden. Het trekt de aandacht, aldus de Minister, dat het aantal leraren benoemd in een volledige betrekking, aan wie het niet mogelijk schijnt 26 of meer lesuren per week op te dragen, steeds toeneemt. Om het peil van het onderwijs te handhaven en mede om onnodige uitgaven te vermijden, gaat de circulaire verder, zal het zaak zijn bij voorgenomen benoemingen van leraren in een volledige betrekking eerst grondig te onderzoeken of de mogelijkheid daartoe wel in ruime mate aanwezig is. Terecht merkt dr. De Jong op, dat het schijnt alsof 26 uur, het maximum der normale weektaak, als een minimum voor de volledige betrekking wordt beschouwd. Dit is in flagrante strijd met de verklaringen, die vroeger van regeringswege zijn afgelegd.

Redacteur dr. Beuken heeft over medewerking niet te klagen gehad tijdens zijn waarneming. Vele artikelen konden de leden worden voorgelegd in het teken van de onderwijsvernieuwing. Nog toen de redacteur-secretaris actief was, opende dr. Beuken als het ware de aanval op het onderwijsrapport van de Fundatie Werkelijk Dienen. Deze stichting 'tot bestudering en bevordering van sociale moraal' had een adviescommissie ingesteld van deskundigen op het gebied van het Middelbaar Onderwijs. Aan deze commissie was verzocht door middel van een enquête zo objectief mogelijk vast te stellen welke de eisen van kennis en kunde zijn, die het bedrijfs- en ambtelijke leven stelt aan alle functionarissen aan wie tot dusver de eis van het bezit van een HBS- of gymnasiumeinddiploma werd gesteld.

Ter illustratie van de wijze van onderzoeken (o.a. op acht departementen en bij de administratie van de steden Rotterdam, Den Haag en Groningen) en concluderen een enkel voorbeeld. 20% van de ondervraagden wensden les in Geschiedenis. Het rapport voegt eraan toe: Een aantal van degenen die erom vragen, doen het nog voor de algemene vorming. En nu volgt de conclusie: Geschiedenis kan, wat de praktijk aangaat, vervallen.

Het is een ernstig geval, dat onderwijsmensen tot deze conclusie komen en zo een nieuwe school willen creëren. Men schiet duidelijk zijn doel voorbij, wat de commissie in een 'verklarende' brochure toegeeft. De eisen voor vele ambtenaren liggen te hoog. Inderdaad. Moet men dan tot het uiterste vervallen dat een jong mens per se niets meer mag leren dan wat hij dagelijks nodig heeft? Een ergerlijk geestelijk Taylorsysteem wordt ons hier voorgezet.

Nog erger is dat de commissie reeds voordat de enquête gehouden werd als haar mening had vastgelegd, dat een vierjarige schoolopleiding tot eindonderwijs kon voeren. Dat deze mening volkomen bevestigd werd

door de enquête, concludeert men uit de 142 antwoorden, die binnengekomen waren; men had 276 formulieren verzonden!

Ook 'Sint-Adelbert' heeft zich gewaagd op het terrein van de onderwijsvernieuwing. Deze, onze, standsorganisatie had een brochure aan het onderwerp gewijd en men stelde zich voor op de landdag in juni vooral de belangstelling van de ouders voor deze aangelegenheid te animeren. In de brochure zijn o.a. prof. dr. A. M. Michels en pater Wessels aan het woord gekomen. Concrete voorstellen ter verbetering vindt men er niet in.

Vermelding verdienen ook verschillende bijdragen van de hand van onze redacteur-censor R. D. M. van Dijk over onderwerpen van theologische en apologetische aard.

Nog altijd wekt vrijwel elke week onze geestelijke adviseur de leden op tot Inkeer. Hoe actief onze sectie-gymnastiekleraren is leert menig verslag van haar vergaderingen en van de gehouden lezingen.

In een van de meinummers van ons orgaan staat deze ogenschijnlijk weinig betekende mededeling: het bestuur van de Raad van Leraren is thans definitief als volgt vastgesteld: Voorzitter dr. H. D. Veenstra, secretaris-penningmeester dr. A. la Fleur, vice-voorzitter dr. A. C. de Jong, een vacature wacht nog op aanvulling.

De heer W. de Lange, voorzitter en stuwer van de Raad vanaf het ogenblik dat de besturen van de lerarenorganisaties tijdens de oorlog nauwer met elkaar waren gaan samenwerken, had zich uit het organisatieleven teruggetrokken.

Het past ons aan deze knappe organisator hulde en dank te betuigen voor alles wat hij voor de Nederlandse leraar heeft willen doen en willen ontberen. Wie het genoeg heeft gehad onder leiding van De Lange te mogen werken, zal zich steeds blijven herinneren hoezeer deze dienaar van het Openbaar Onderwijs de beginselen van de pacificatie gerespecteerd heeft.

Door de interne moeilijkheden in de AVMO en het ontstaan van een nieuwe lerarenvereniging, die vanzelfsprekend ook in de Raad vertegenwoordigd diende te worden, dreigde een ogenblik het sinds jaren bestaande evenwicht tussen bijzonder en openbaar onderwijs in dit college verstoord te worden. Onze afgevaardigden prezen zich gelukkig veel te hebben mogen bijdragen om een breuk te voorkomen.

Minder prettig voelde zich onze voorzitter toen hij, de enige vertegenwoordiger van een zusterorganisatie op de jaarvergadering van de sterk geslonken AVMO, de heer J. C. de Glopper zijn beschouwingen ten beste hoorde geven over de betekenis en de waarde van het Openbaar Middelbaar Onderwijs.

Op deze redevoering heeft dr. Beuken de aandacht in ons orgaan gevestigd. Dr. Muskens en pater Pelosi kwamen erop terug. Laatstgenoemde

begroet de geïncrimieerde redevoering als een waarschuwing uitgesproken door iemand, die zich er duidelijk van bewust is, dat aan de vrijheid van onderwijs veel ontbreekt. Dr. Muskens betwist fel de opvatting van de heer De Glopper, omdat hij volgens onze redacteur een soort dogmatisch stempel op het openbaar onderwijs drukt. Dr. Beuken betreurt het ten zeerste, dat de spreker allerlei stokpaardjes van stal heeft gehaald, b.v. 'De openbare school is de school bij uitstek voor nationale opvoeding'. En dat in een vergadering in Rotterdam!

Toen de heer De Glopper enige maanden later op het betoog van dr. Muskens inging in het toen weer verschijnende weekblad van de AVMO, bleek het overduidelijk, dat hij voor het openbaar onderwijs het 'nationaliteitsmonopolie' bleef opeisen.

De Raad ging zich in dit jaar op verzoek van de regering ook occuperen met buitenlandse aangelegenheden.

Voor Pax Romana vraagt een inzender aandacht in ons orgaan.

Onze activiteit dient zich niet tot Nederland te beperken.

Hopelijk heeft het Roma Aeterna in de paasweek onze pelgrims tot iets groots geïnspireerd.

Op de Algemene Vergadering, die in 1951 te Leiden werd gehouden, heeft mr. dr. Th. Keulemans o.carm. zijn gehoor de vraag voorgehouden, aan welke voorwaarden opvoeding tot staatsburgerschap heeft te voldoen. Om onze jeugd tot aanstaande staatsburgers te kunnen opvoeden moet de docent, aldus spreker, pedagoog en goed staatsburger zijn; tevens moet er gezag van hem uitgaan en dient hij samen te werken met het gezin. Wie bovenstaande conclusie leest, kan begrijpen, dat pater Keulemans tijdens zijn betoog ruim gelegenheid heeft gehad ons de spiegel voor te houden en hij deed dit op zeer humoristische wijze; de kwestie waar het om ging had hij volgens velen evenwel niet voldoende in het licht gesteld. Ook tijdens de discussies bleek het, dat men in de uiteenzetting van de spreker had gemist een aanwijzing hoe onze leerlingen in staatsburgerlijke zin dienden gevormd te worden. Niet dat men naar een nieuw vak 'staatsburgerschapkunde' verlangde, maar met name de leraren in de staatswetenschappen zouden graag gehoord hebben, hoe zij in hun lessen de gemeenschapsgedachte het beste volgens onze beginselen tot haar recht konden laten komen. In de eerstvolgende vergadering van het hoofdbestuur werd dan ook besloten over de praktische politiek in dit verband eens te gaan overleggen met een Kamerlid-leraar. Ook zou dit stof kunnen vormen voor nadere besprekingen in de afdelingen. Voor zover ons bekend is het bij plannen gebleven.

Het hoofdbestuur kon toen niet weten, dat minister Rutten, op 20 juli, een nota aan de Tweede Kamer zou zenden waarin hij gehoor gaf aan het

hem in december 1949 gedane verzoek om een nota betreffende het geheel van onderwijsvoorzieningen over te leggen.

Het was dr. Beuken, die eind augustus na een kort bericht van de zijde van collega Koster en een inleiding van de redacteur-secretaris, de nota-Rutten ging bespreken.

We zouden nu gelegenheid krijgen met het werk van minister Rutten op wettelijk gebied kennis te maken. Onze vertrouwensmannen waren reeds meermalen naar Den Haag geroepen om de minister van advies te dienen.

Het was voor onze voorzitter een bijzonder voorrecht en genoeg Zijne Excellentie op onze vergadering in Leiden te mogen begroeten en hem als gewoon staatsburger gelegenheid te geven aan de discussies deel te nemen. We moeten in de geschiedenis van Sint-Bonaventura tot 1920 terug gaan om een Minister in ons midden aan te treffen. Destijds was het in Tilburg, waar de eerste Minister van Onderwijs in Nederland, dr. De Visser, was komen luisteren naar de stellingen, die dr. Moller ontwikkelde over het lyceum. De vergadering in Tilburg was bijeengeroepen naar aanleiding van de plannen tot wijziging van de wet op het VHMO!

De nota-Rutten geeft slechts de algemene lijnen: programma, leerstof, urentabellen e.d. laat ze onbesproken. Het geheel krijgt zo een vaag karakter, anderzijds nodigt het uit tot het formuleren van wensen. De benamingen, die de nota voor de takken van onderwijs gebruikt, zijn kleuteronderwijs, basisonderwijs, voortgezet onderwijs en wetenschappelijk onderwijs.

De Minister legt sterk de nadruk op de noodzakelijkheid aan het opvoedende element groter plaats te geven dan nu het geval is.

Als eerste vorm van het voortgezet onderwijs noemt de nota het Eenvoudig Voortgezet Onderwijs, dat de algemene vorming van de leerlingen moet verzorgen of als voorbereiding voor het maatschappelijk leven of voor gespecialiseerd onderwijs; men zou kunnen spreken van een oriënteringsklas. Tegen het einde van het zesde leerjaar van het basis-onderwijs dient de eerste differentiatie te beginnen. Op de EVO-klas kan ook huishoud- en technisch onderwijs gebouwd worden. Een nieuw type is de school voor voortgezet onderwijs voor eenvoudige administratieve werkingen. De AMS, die indertijd bij geen enkele lerarenorganisatie genade kon vinden, prijkt als nieuwe tak van onderwijs in deze nota; de Middellbare Meisjesschool wordt hierbij ingedeeld. Het lyceum beschouwt minister Rutten als een vereniging van studierichtingen, die elkander wederkerig beïnvloeden; de onderbouw is éénjarig.

Meer differentiatiemogelijkheden en het systeem van kern- en keuzevakken karakteriseren de nota. Bij het VHMO zou dit b.v. kunnen leiden tot geleidelijke vermindering van het aantal wekelijkse lessen om zo de

leerlingen te wennen aan zelfstandige studie. Bij het gymnasium valt ons deze opmerking op: de ervaring moge leiden tot de overweging of het niet aanbeveling verdient aan het bezit van het eindexamen bêta het recht te verbinden van toelating tot examens in alle faculteiten.

De HBS is zesjarig gedacht, de differentiatie tussen A en B bij het begin van het vierde leerjaar. Dr. Beuken, aan wiens artikelen wij het bovenstaande ontlenen, vat zijn oordeel over de nota aldus samen: 'Het is een constructief stuk werk, waarin getracht is een aantal onderwijsideeën van de laatste jaren tot een synthese te maken. Om deze eenheid van visie verdient zij hulde. Zij is echter als een groot betonnen gebouw in opbouw, waarvan de holle ruimten ons doen vragen, wat daarin zal worden ondergebracht. De juiste indeling van vertrek na vertrek kan ons eerst inlichten over de doelmatigheid van het gehele gebouw. Het schijnt mogelijk te zijn van het ene vertrek in het andere, van de ene verdieping op de andere te komen, zonder van de gangen gebruik te maken. Allerlei luiken en luikjes staan voor wie ze weet te benutten, daartoe ten dienste: 'panta rhei'.

De nota-Rutten heeft in het algemeen een goede pers gehad. Daar het klaarblijkelijk de bedoeling van de Minister was zijn ideeën zoveel mogelijk te laten belichten, rees de vraag of de lerarenorganisaties zich nu reeds dienden uit te spreken. De Raad heeft om allerlei redenen geen haast gemaakt met het leiding geven aan het opinie-onderzoek onder de leraren. Er waren omstandigheden, die overhaasting in alle opzichten onnodig maakten: de zittingsduur van de Tweede Kamer naderde zijn einde. Zouden we niet liever wachten, dat het betonnen gevaarte wat beter woonbaar gemaakt zou worden m.a.w. dat volgens de ontwikkelde beginselen een wetsontwerp was ingediend?

In een verslag van een vergadering van de Raad dato 13 oktober staat te lezen, dat de door de tweede afdeling onder voorzitterschap van dr. De Haas opgestelde vraagpunten over de nota naar het werkcomité, de eerste afdeling, worden verwezen. Het organiseren van regionale vergaderingen wordt niet urgent geacht.

In het Voorlopig Verslag over de Onderwijsbegroting in de Tweede Kamer is uiteraard niet veel over de Nota te vinden, des te meer over allerlei, de positie van de leraren bij het VHMO rakende.

De afdeling Helmond had de vergadering te Leiden nogmaals willen laten uitspreken, dat de salarisactie met kracht diende hervat te worden. Alle gepaste middelen moest het hoofdbestuur aanwenden en de leden dienden van het verloop van deze actie na elke hoofdbestuursvergadering op de hoogte gebracht. Het bestuur van de afdeling Helmond was zo vriendelijk geweest een lijst van tien desiderata op te stellen, elk van de tien was nader toegelicht. Op de officiële agenda had dit alles vermeld gestaan, zodat ieder de zaak thuis had kunnen bestuderen.

De voorzitter kon deze voorbereiding ten zeerste waarderen en verklaarde bovendien, dat het hoofdbestuur de opvattingen van Helmond deelde. Aan het eind van de vergadering werd men het eens over drie moties, die hier, ontdaan van de officiële franje, volgen:

Ten eerste: 'Sint-Bonaventura', onaangenaam getroffen door het feit, dat de salariscommissie vHMO ondanks de vele kwesties, die op behandeling wachten, nog steeds niet bijeen is gekomen, dringt aan op het onverwijld bijeenroepen der commissie.

Ten tweede: 'Sint-Bonaventura', verontrust door de snelle prijsstijgingen van de laatste dagen, dringt aan op onverwijld salarisverhoging van minstens 5% zonder maximumgrens en op een overeenkomstige verhoging der pensioenen.

Ten derde: 'Sint-Bonaventura' verontrust door de grote prijsstijgingen, verklaart bij deze, dat het gezin hierdoor heel ernstig wordt getroffen en dringt ten krachtigste aan op een gezonde gezinspolitiek.

De eerste en tweede motie werden telegrafisch ter kennis gebracht van de Raad van Ministers, de derde van het bestuur van de KVP.

In de laatste maanden van het jaar schijnen deze moties enig effect te sorteren. Op 9 november kregen de vertegenwoordigers van de lerarenorganisaties, in afwachting van de reactivering van onze sub-commissie voor Georganiseerd Overleg, gelegenheid hun wensen kenbaar te maken. Het adres waar men onze vertegenwoordigers verwachtte, was dat van de Regeringsdelegatie van de Salariscommissie ad hoc, die onder leiding stond van mr. P. G. A. Ubink.

Mede door ziekte van de voorzitter en ook 'omdat de problemen niet rijp waren' had de tweede bijeenkomst plaats op 9 juli 1952!

Op de Leidse Algemene Vergadering heeft de voorzitter ook enige vragen van zuiver onderwijskundige aard in bespreking gebracht. De Rijkslerarenvereniging had ze in de Raad van Leraren aan de orde gesteld. Ze luiden:

a. Hoe denkt men over de suggestie alle leraren in niet-eindexamen vakken op één of andere manier te betrekken bij het werk van de eindexamencommissie? Zou men deze leraren (b.v. leraren in tekenen en gymnastiek) dan als volledig stemgerechtigd of alleen als adviserend lid willen toelaten?

b. Hoe oordeelt men over de suggestie afwijzing van eindexamenkandidaten mogelijk te maken na een hopeloos slecht gemaakt schriftelijk gedeelte?

De discussie over beide vraagpunten leverde geen uitgesproken meerderheid op; onze vertegenwoordigers in de Raad konden zich dus niet op 'de' mening van de vereniging beroepen.

Kon men in dit verband niet tot een duidelijke uitspraak komen, duide-

lijker taal spreken de cijfers in de mededelingen van het CBS over het docerend personeel in 1950; eerst begin '51 werden ze in ons weekblad gepubliceerd. Van de ruim 20% onbevoegden waren 14% totaal onbevoegd. Meer dan 51% geeft minder dan 26 uur les, 47% van de leraren heeft geen volledige betrekking, dit is met bijna 69% van de leraressen het geval. Slechts 8% heeft een werkelijke volledige betrekking van 26 uur.

Collega N. C. Andriessen sloeg door een artikel Gymnasiale Taalbeschouwing een maandenlange, levendige discussie los.

Hoofdzakelijk classici namen aan het debat deel. Wie het enthousiasme bij deze uitwisseling van meningen tot uiting gekomen constateert, moet betreuren dat de classici niet in blijvend verband binnen het raam van onze vereniging met elkaar in contact waren. Van de klassieke sectie kan de geschiedschrijver moeilijk beweren, dat ze een bloeiend bestaan leidde.

Modernere onderwerpen snijden drs. L. J. M. van de Laar e.a. aan als zij de aandacht vragen voor de lerarenconferentie van de Westerse Unie te Oosterbeek, voor het contact met Nord-Rhein-Westfalen. In november waren vertegenwoordigers van de Raad, onder wie onze voorzitter, in de gelegenheid persoonlijk kennis te nemen van de situatie van het onderwijs in laatstgenoemde staat. Ze woonden bovendien in Bonn de eerste officiële bijeenkomst na de oorlog bij van het Deutsche Philologen Verband. Collega Van de Laar heeft meermalen de Nederlandse regering mogen vertegenwoordigen op internationale congressen. Europese Beweging en Unesco maken aanspraak op grote belangstelling onzerzijds. Drs. Van de Laar vertelt hoe met name het geschiedenisonderwijs dienstbaar gemaakt kan en moet worden aan ons aller wens: de volkeren dichter tot elkaar te brengen.

In de nieuwe tijd passen ook de artikelen, die oud-voorzitter ir. Deuss publiceert over de schoolradio. Op de Algemene Vergadering te Venlo had men aan het hoofdbestuur verzocht aan enige leden op te dragen te onderzoeken hoe de radio dienstbaar gemaakt kan worden aan ons onderwijs. Als voorzitter van de commissie, die besprekingen aan deze zaak had gewijd, gaf ir. Deuss in het nummer van ons orgaan van 8 juni een overzicht van een vrij uitvoerig rapport. Hij wees erop, dat voor de leerlingen een oefening in goed luisteren even nuttig is als in goed lezen. Tijdens het luisteren kan de activiteit bevorderd worden door het maken van aantekeningen. Hoe de radiouitzendingen de lessen kunnen steunen zetten de leden van de commissie (pater Bot s.j. en de heren L. Muris en W. Reys) uiteen voor de verschillende groepen van vakken. Men meende dat een proefuitzending gewenst was. Elke school kan, aldus de commissie, wel een half uur per maand reserveren. Het is te betreuren, dat het werk van de commissie niet tot een goed resultaat heeft geleid.

Experimenteren een teken des tijds! Enige collega's vragen hiervoor de

aandacht op grond van eigen ondervinding of van indrukken op bijeenkomsten hierover opgedaan. 'Waarom zou u ook niet daltoniseren, geachte collega?' Zo eenvoudig ligt de zaak echter niet. Men leze hierover de Nota 'betreffende de experimenten, die bij onderscheiden takken van onderwijs gaande zijn'. Minister Rutten had aan de Tweede Kamer een onderzoek toegezegd en in november vertelt redacteur Beuken een en ander uit de nota aan onze lezers. Blijkbaar gaat men niet uit van een totaal loslaten van het klassikale stelsel; van een gedeeltelijk loslaten verwacht men reeds een grote verbetering.

Slechts enkele scholen voor vHMO hebben zich aan een experiment gewaagd: één gymnasium daltoniseerde in klas I en II, negen middelbare scholen reduceerden de lessen van 50 tot 45 minuten. In de middelbare meisjesschool ziet men in de nota een vorm van onderwijsvernieuwing.

Minister Rutten zegt aan het slot van de nota, dat de vernieuwing weliswaar bedachtzaam, maar tevens zonder uitstel en zelfs met enige voortvarendheid moet worden nagestreefd!

Op het eerste gezicht doet het vreemd aan dat de redactiesecretaris over 1951 niet bijzonder tevreden is. Het vele dat de geschiedschrijver aan het orgaan heeft kunnen ontlenuen stemt toch zeker tot voldoening, vooral als men weet dat b.v. de Inkeerschrijver, Mollusquator en de Pedagogische medewerker trouw op hun post zijn gebleven. Neen, het is iets anders, dat de redactie zorgen baart. Ofschoon het gebruikte lettertype veel kleiner dan vroeger is, kan de toegezonden kopij niet op tijd verwerkt worden. Een belangstelling die toch reden tot vreugde geeft.

De redactie is in zoverre gewijzigd, dat R. D. M. van Dijk, die pastoor te Eindhoven is geworden, door R. D. L. de Kort te Den Bosch is vervangen. Zij vindt bij onze penningmeester geen welwillend gehoor als zij om uitbreiding van het orgaan vraagt.

En toch mocht onze 'Liefstinck' niet klagen; de schuldenlast van de vereniging was in de loop van het jaar beduidend lichter geworden. Terecht was hij er huiverig voor deze situatie te accepteren als basis voor directe grotere activiteit. Wel stelde hij er prijs op mede te maken, dat de zaak volkomen gesaneerd was. Zo is het te verklaren, dat het hoofdbestuur aan de eerstvolgende Algemene Vergadering ging voorstellen ook de penningmeester door alle leden te laten kiezen. Limburg wees in deze dagen twee nieuwe leden van het hoofdbestuur aan, met name dr. J. Nuchelmans te Roermond en drs. L. Muris te Sittard. Genoemde collega's kwamen in de plaats van de heren H. Pröpper en M. Matthey. Geen van beiden heeft het hoofdbestuur gaarne verlaten.

Collega Pröpper had 21 jaren deel uitgemaakt van het hoofdbestuur en was vier jaar (1929-'33) belast geweest met de leiding van het orgaan. Een staat van dienst, die recht op rust geeft.

Ook mej. M. Kühling en de voorzitter waren afgetreden. Hun mandaat werd op 1 januari 1952 met vier jaren verlengd. Deze eindstreep zouden ze geen van beiden halen.

HOOFDSTUK VII

PEDAGOGISCHE EN INTERNATIONALE ACTIVITEITEN MEER OP DE VOORGROND

1952-1958

In de eerste vergadering van het hoofdbestuur in 1952 mocht de voorzitter de beide nieuwe Limburgse afgevaardigden, de collega's Muris en Nuchelmans begroeten. Ook kon hij collega Koster definitief verklaren tot directeur van het bureau. Dit betekende, dat collega Van den Broek voortaan zijn aandacht uitsluitend aan het orgaan kon wijden. Wie kan enigszins begroten hoeveel mensen deze expert in salaris- en positieaangelegenheden van dienst is geweest?

De Algemene Vergadering had op 15 en 16 april te Roosendaal plaats. Ze verliep zeer prettig en gezellig. Er werd zelfs geen motie voorgesteld; achteraf is gebleken, dat dit te danken is geweest aan een misverstand. Organisatorisch van betekenis is het besluit, dat ook de penningmeester voortaan door alle leden gekozen zal worden. Het openbare gedeelte werd ook bijgewoond door minister Rutten. Lector dr. D'Espallier gaf een duidelijke uiteenzetting van de situatie in de Belgische onderwijs-wereld.

Al liep de zittingsperiode van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en dientengevolge o.a. van de Minister van Onderwijs ten einde, toen minister Rutten uit Roosendaal naar Den Haag terugkeerde, bleek Zijne Excellentie erop te rekenen, dat zijn wetsontwerp VHMO weldra bekend zou worden. Inderdaad heeft de Tweede Kamer het op 16 juni d.a.v. ontvangen.

Geen wonder, dat de naam Rutten in verband met de nota en het wetsontwerp vele malen in het orgaan voorkomt.

Ofschoon de nota zich op het terrein van de theorie beweegt, de ontworpen AMS werd als nieuw type in feite reeds spoedig met de praktijk geconfronteerd.

Redacteur Beuken gaf reeds in het begin van het jaar een raadseltje op, toen hij schreef over de vlot versmade, de fel begeerde, de zeer bedreigde. Bij nader inzien blijkt elk van de genoemde omschrijvingen van toepassing te zijn op het nieuwe schooltype. Alles draait om het ant-

woord op de vraag of Ruttens AMS bij het MO behoort of dat we haar als een vernieuwde MULO moeten beschouwen. Dr. Beuken ziet in de huidige vierjarige Handelsdagschool het model van de nieuwe AMS, uiteraard nadat het program, zeker wat de wiskunde betreft, gewijzigd is. Hiermede vertolkte onze redacteur de mening van de R.-K. Rectorenvereniging. 'De fel begeerde' kon schr. toepassen op een rapport over de MULO uitgebracht aan de wethouders van onderwijs van zeven grote gemeenten. In dit rapport leest men dat de MULO de school bij uitstek is om op te leiden tot het bekleden van middenfuncties. Hier volgt niet uit, aldus Beuken, dat de MULO tot het MO te rekenen is. 'Bij het MO', aldus de wet, 'zijn niet de vakken het voornaamste, maar het verband van die vakken'.

Bij de kwalificatie 'de vlot versmade', heeft dr. Beuken zeker gedacht aan de absoluut afwijzende houding, die de georganiseerde lerarenwereld tegenover de AMS had aangenomen bij de vele vernieuwingspogingen na de oorlog.

De Raad van Leraren heeft belangstellenden ten zeerste verplicht met het samenstellen van een uitvoerig memorandum over deze aangelegenheid. Daar de grote pers wegens gebrek aan ruimte het publiek niet kon helpen voorlichten, heeft de Raad zich moeten tevreden stellen met de publikatie in de eigen weekbladen; het stuk is te vinden in het nummer van 4 juli van ons orgaan. Blijkbaar komt aan minister Bolkestein de eer toe in zijn wetsontwerp in 1940 de AMS in de wetgevende wereld geïntroduceerd te hebben. Na de oorlog is ze reeds vijfmaal in verschillende vorm gepresenteerd. Het memorandum geeft van dit vijftal een kort overzicht en komt tot de conclusie, dat de overgrote meerderheid van de leraren van mening is, dat de AMS als zelfstandige school niet wenselijk is. Zich refererend aan het rapport van de Maatschappij van Nijverheid en Handel, in 1946 verschenen, meent de Raad dat vele leerlingen gebaat zullen zijn met een school, die hun in vier jaren een geschikte vorming geeft ter voorbereiding op het praktische leven.

Intussen had de Raad de leden van de verenigingen uitgenodigd regionaal bijeenkomsten te beleggen om een mening te vormen over de Nota-Rutten. In 22 rayons zou het stuk aan de orde komen; een compendium kon men in de weekbladen vinden. Secretaris dr. La Fleur verwachtte antwoord op 5 punten. Ze behelsden de aansluiting, de determineerklasse, de scheiding van het VH en MO, de differentiatie van diploma's en de vervanging van het ULO.

Zoals we reeds hebben medegedeeld verscheen twee maanden later het wetsontwerp. De Raad zag zijn werk de vorm aannemen van een lawine. Intussen konden de weekbladen de nieuwe wetsontwerpen publiceren, compendiëren en commentariëren. Wat de twee eerstgenoemde aspecten

betreft, lichtte de redacteur-secretaris de lezer reeds einde juni in. Aan dr. Beuken liet hij het commentaar over. Deze deed dit in de vorm van negen artikelen – van half september tot half november – onder de titel: Bij Ruttens testament.

Inderdaad. Als redacteur Beuken het wetsontwerp in september gaat bespreken, is de term Ruttens testament op zijn plaats. Minister Rutten heeft Den Haag verlaten en keert naar de Carolina terug. Met twee wetsontwerpen neemt hij afscheid van de Tweede Kamer.

Nu mr. Cals in Ruttens zetel heeft plaats genomen, mag men aannemen, dat de grote lijn in de wetsvoorstellen zal behouden blijven, aldus dr. Beuken, mede op grond van de Troonrede. Schr. moet een zekere aarzeling overwinnen. Terecht vreest hij enigszins, dat zijn beschouwingen als mosterd na de maaltijd zullen komen. Wij, in 1958, weten hoezeer deze vrees juist is gebleken. Er is althans geen sprake van, dat men kan beweren dat minister Cals in alle opzichten een leerling van zijn voorganger blijkt te zijn. Niettemin hebben de artikelen van dr. Beuken nut, niet alleen historisch, maar omdat in de praktijk partiële wijzigingen vaak teruggaan op vroegere voorstellen en rapporten. Toen dr. Beuken gereed was met zijn bespreking van de nota, heeft hij dit stuk vergeleken met een betonnen gebouw, waarvan lege holten ons schenen aan te staren en om bewoning vroegen. Het huis, aldus dr. B., is inmiddels afgebouwd, de kamers hebben volgens de architect hun bestemming gekregen. 'Indien de bewoners bij de uitwerking van de interne regelingen hun stem mogen laten horen, zal er van Ruttens huis een goed huis voor de Nederlandse jeugd worden'.

Dr. Beuken kon toen nog niet weten hoeveel tijd er in ons lieve vaderland verstrijkt, voordat een gebouw door de vele betrokken instanties geschikt voor bewoning wordt verklaard.

In zijn jaarverslag kwalificeert de secretaris 1952 als een merkwaardig jaar: 'Begonnen in uiterlijke rust eindigde het op zo stormachtige wijze, dat ernstige bezinning over de betekenis van al dit gebeuren hoogst noodzakelijk is'.

In feite heeft dr. De Jong twee ernstige klachten. Ten eerste over de houding van de Regering inzake de salarissen, ten tweede over de vele misverstanden in de vereniging.

Dit vooropstellend brengt de secretaris een duidelijk verslag uit inzake de salarisperikelen vanaf 1951, hoe de afgevaardigden der lerarenorganisaties niet in het begin van 1952, maar in juli van dit jaar erin slagen contact met het departement te krijgen. De omstandigheden waarin dit onderhoud plaats had waren in alle opzichten ongunstig: minister Rutten stond op het punt afscheid te nemen, de voorzitter van de regeringsdelegatie was nog steeds ziek. De besprekingen hebben dan ook meer betekenis gekregen

vanwege het hernieuwen van het contact dan omdat men iets wist te bereiken. De voorzitter van de Regeringsdelegatie bij wie praktisch de beslissing lag, kreeg men eerst in december te spreken.

Juridisch scheen de zon intussen door te breken toen het was vast komen te staan, dat minister Cals zonder goedkeuring van andere instanties de vroegere commissie van overleg in ere kon herstellen. Uiteraard zond de Raad een verzoek van deze strekking aan Zijne Excellentie; let wel, wij drongen aan op het herstel van een afzonderlijke commissie, zoals minister Terpstra deze voor de oorlog had ingesteld. Vertegenwoordigers van andere soorten van onderwijs wensten één commissie, welk standpunt zij blijkbaar niet wilden verlaten. Dit leverde een moeilijkheid te meer op.

Uiteraard kunnen de pogingen om het salarisniveau te verhogen van meer belang geacht worden dan de feitelijke achterstelling bij het Middellaar Nijverheidsonderwijs, hoe irriterend dit ook was.

Noch de Centrale van Hogere Ambtenaren, noch 'Sint-Adelbert' zagen kans in 1952 iets voor de intellectuelen te doen. Zo ligt het voor de hand dat 'Sint-Bonaventura' ging deelnemen aan een vertrouwelijk beraad, dat de KVP organiseerde voor de zogenaamde middengroepen. Deze commissie bestaande uit vertegenwoordigers van de KVP en van de standsorganisaties liet zich voorlichten door twee bekwame statistici. Met zeer duidelijk cijfermateriaal toonden deze aan hoezeer de middengroepen in de verdrukking waren gekomen.

Het hoofdbestuur droeg er zorg voor, dat alle afdelingen in het bezit kwamen van de drie rapporten van de KVP. Het bewerkte, dat de Raad contact opnam met een van de bovenbedoelde statistici en dat hij aan minister Cals liet weten dat voortaan niet alleen de technische punten bij de besprekingen in het geding zouden komen. Het spreekt vanzelf, dat het overleg met bevriende Kamerleden drukker dan ooit was in de dagen van de Begroting.

Historisch kan vastgesteld worden, hoe de misverstanden zijn ontstaan, waarover de secretaris in zijn jaarverslag klaagt. Reeds in de Algemene Vergadering te Roosendaal had dr. De Jong een uiteenzetting over de technische kwesties toegezegd. Hij heeft zijn belofte ingelost in oktober, in het begin van het vergaderseizoen. Toen dit stuk de afdelingen bereikte, werd zijn betekenis uiteraard geheel en al overvleugeld door de juist verschenen rapporten inzake de middengroepen. Wat gebeurde nu in vele afdelingen? Men heeft de opdracht aan de secretaris in Roosendaal gegeven vrijwel genegeerd en zich afgevraagd hoe hij zich zo druk kon maken over zulke kleinigheden. Men vergat volkomen de waarde van het verslag van onze secretaris als inleiding op de drie rapporten.

Hoe dan ook, in de vergadering van 29 november kreeg het hoofdbestuur een reeks moties van afdelingen te bespreken. Bovendien had het

aandacht te schenken aan het zonderlinge feit, dat de Centrale van Hogere Ambtenaren kort te voren in dit verband niets anders had besloten dan tegen maart 1953 een wetenschappelijk congres te propageren over de sociale positie van de werkers in de intellectuele beroepen.

Het was niet de eerste maal in de geschiedenis van 'Sint-Bonaventura', dat er verschil van mening bestond tussen de algemene leiding en groepen actieve leden. Het hoofdbestuur achtte zich onvoldoende geïnformeerd over wat in de afdelingen leefde. Anderzijds hebben noch kringvertegenwoordigers noch voorzitters van de afdelingen aan de leden voldoende inlichtingen verstrekt. De secretaris wijst in zijn verslag op de noodzakelijkheid om het instituut van de voorzittersvergadering reglementair vast te leggen. Op het einde van 1952 werden de voorzitters inderdaad door het hoofdbestuur bijeengeroepen.

Intussen had het Actiecomité-Amsterdam, een zestal collega's, zich met een adres tot de Tweede-Kamerfractie van de KVP gewend, met de bedoeling de aandacht op de moeilijkheden van de leraren in Nederland te vestigen. Vrijwel alle katholieke docenten tekenden dit adres. Het actiecomité heeft door relaties met 'De Tijd' het grote publiek op de hoogte kunnen brengen van het conflict dat er bestond tussen Regering en leraren. Terecht was het van mening, dat de lerarenwereld de deugd van geduld nu lang genoeg beoefend had.

Om al deze redenen valt de Amsterdamse activiteit slechts te loven. In de praktijk deed zich evenwel een zeer onaangenaam obstakel voor. Met name dit, dat de ontevreden Amsterdamse collega's met hun klachten bij politici aanklopten, met wie het hoofdbestuur over dezelfde aangelegenheid vrij geregeld in relatie stond. Dit veroorzaakte bij de betrokken Kamerleden niet alleen verwarring, maar uiteraard ook wrevel: 'Wie vertegenwoordigt nu de leraren', vroegen ze terecht, 'deze Amsterdammers of het hoofdbestuur van Sint-Bonaventura?'

Als men bedenkt, dat de publieke opinie door de vele publikaties in 'De Tijd' op bovengeformuleerde vraag zonder twijfel zou antwoorden: 'de Amsterdammers', is het duidelijk dat het hoofdbestuur de ontwikkeling met grote bezorgdheid gadesloeg. De Amsterdamse actie droeg weliswaar een politiek karakter en viel als zodanig buiten de bemoeiingen van het hoofdbestuur, maar waarom hadden de initiatiefnemers, allen leden van onze vereniging, deze weg bewandeld? 'Om het werk van het hoofdbestuur te steunen' was het alom gegeven antwoord. Met respect voor de goede bedoelingen van de Amsterdammers was men in het hoofdbestuur van mening, dat het overleg tussen de afdeling Amsterdam en het hoofdbestuur te wensen had overgelaten. De secretaris zegt in zijn jaarverslag: 'Het is nutteloos na te kaarten over een schuldvraag'. De geschiedschrijver zegt hem dit na.

Wat de secretaris in zijn verslag over 1952 constateert over de gang van zaken in de vereniging: 'in het begin een uiterlijke rust en aan het einde storm', vindt men uiteraard ook in het weekblad.

In het eerste halfjaar wijzen alleen twee telegrammen van de Raad van Leraren duidelijk op misnoegen. Het eerste was gericht aan de Eerste Kamer. In de Memorie van Antwoord had de minister nl. aan de Senatoren medegedeeld, dat het overleg met de lerarenorganisaties inzake de salarissen voortgang vond. In het telegram legt de Raad aan de Eerste Kamer uit wat het Departement onder voortgang verstaat. Ook de Raad van Ministers is onzerzijds langs telegrafische weg ingelicht, met het gevolg dat minister Rutten een bespreking bevorderde 'op de valreep'.

Over de bekende rapporten van de KVP over de middengroepen volgt dan van de hand van onze hoofdredacteur in juni een korte beschouwing. De heer Van den Broek, die zelf opvallend weinig schrijft dit jaar, heeft over kopij niet te klagen. Pater Wessels blijft trouw zijn 'Inkeer' ter meditatie aanbieden, al laat de regelmatigheid in het tweede halfjaar te wensen over. Collega Koster is altijd op zijn post, hij geeft zeer duidelijk de oplossing aan van allerlei salaris- en positieproblemen. Redacteur Muskens en collega Jef Notermans vragen de aandacht voor interne aangelegenheden van het onderwijs hier en in Indonesië. Artikelen als van prof. Marks van het groot seminarie Haaren over filosofische onderwerpen waren zeer te waarderen; soortgelijke stof wordt onze lezers immers te zelden voorgelegd.

Uit de verslagen van de Raad van Leraren, die sinds begin september niet meer onder leiding staat van dr. H. Veenstra, de voorzitter van het Genootschap, maar die ten strijde wordt gevoerd door dr. A. la Fleur, voorzitter van CGMO, gaat steeds duidelijker blijken, dat men van de Centrale van Hogere Ambtenaren weinig heil verwacht. Men theoretiseert daar teveel, naar onze smaak.

Intussen – eind oktober – worden de tekenen van de naderende storm zichtbaar: 'Van de salarisactie is nog maar een gloeiende luciferskop over' schrijft een medewerker. 'De tijd begint nu rijp te worden voor groot-scheepse actie; ze is reeds in 1947 toegezegd', merkt onze redacteur-secretaris op.

En dan komen de moties los. De afdeling Twente gaat voorop, Haarlem volgt. Behalve verontwaardiging over de lakse houding van de Regering, blijkt in beide afdelingen ontstemming te bestaan over het beleid van de Raad van Leraren. Leiden kan zich met de ingediende moties niet verenigen. Verder betuigen Heerlen-Kerkrade, Roosendaal en Amsterdam adhesie aan de moties van de afdeling Twente. De afdeling Amsterdam brengt in eerste instantie een oud bezwaar te berde, met name de zwijgplicht van de leden van de salariscommissie.

In hetzelfde nummer van het orgaan staat dik gedrukt, dat de Raad van Leraren de Minister van Onderwijs in zeer duidelijke termen heeft te kennen gegeven, dat een algehele herziening van de salariëring meer dan noodzakelijk is.

Later licht collega Alessie de bedoeling van de Amsterdamse afdeling toe, waarbij hij verklaart, dat het wantrouwen niet geldt 'Tilburg of Leiden, maar Den Haag'. Hij pleit voor een 'knokploeg' in het eerste gelid van de strijd.

Ongeveer tegelijkertijd protesteert de Raad van Leraren weer telegrafisch. Nu bij de Tweede Kamer. Praktisch om dezelfde reden als een half jaar geleden. Evenals minister Rutten, dekt minister Cals met zijn ministeriële verantwoordelijkheid de zinsnede in de Memorie van Antwoord, die het uitblijven van contact een overleg, dat nog gaande is, noemt.

Onze redacteur-secretaris had aan al deze berichten en beschouwingen weinig toe te voegen behalve dat dr. Lucas in de Tweede Kamer zeer krachtig voor de middengroepen had gepleit. Over de houding van de voorzitter van de KVP-fractie was men minder enthousiast: zijn beschouwingen vond men te vaag.

De eentonigheid, waaraan de verslagen van de Raad en van het hoofdbestuur de laatste maanden hadden geleden, verdwijnt gelukkig, als we lezen van een commissie tegen de overlading en van een rapport inzake de rechtspositie. Laatstbedoeld rapport was klaar gekomen. Collega Koster en de voorzitter konden nu in eerste instantie de resultaten toetsen van de beide commissies, die de juridische grondslagen van de positie van de leraar hadden bestudeerd. Collega Koster had dit werk verricht in een commissie door de Raad benoemd, onze voorzitter had overleg gepleegd met de R.-K. Schoolraad en afgevaardigden van de R.-K. Bond van Schoolbesturen en R.-K. Rectorenvereniging. Op de samenwerking met beide laatstgenoemde verenigingen kon de secretaris in zijn verslag ook wijzen in verband met de oprichting van een Pedagogisch-didactisch Centrum ten behoeve van alle docenten van het R.-K. Onderwijs. Een en ander was eind 1952 nog in voorbereiding.

In het laatste nummer van het jaar, waarin het ledental van 1499 tot 1534 is gestegen, schrijft collega H. C. jr. uit Heemstede over 'Sociale rechtvaardigheid en sociale rust'. Zeer geschikte punten ter meditatie op Oudejaarsavond.

'1953, een moeilijk jaar, zowel naar binnen en als naar buiten'. Aanvankelijk scheen het, dat we eindelijk uit de misère zouden geraken. Op 14 februari werd de bijzondere commissie voor Georganiseerd Overleg weer ingesteld; ze vergaderde zelfs elke maand. Toen we ter Algemene Vergadering in Oldenzaal bijeenkwamen, konden onze vertrouwensmannen

DR. M. DE HAAS, *Voorzitter 1936-1946 en 1950-1953*

C. VANDEN BROEK
*Secretaris, leider bureau,
redacteur 1927-1956*

DR. W. BEUKEN
Redacteur 1930-1955

hierop wijzen. De pogingen hunnerzijds om bij de vergadering enig vertrouwen in de gang van zaken te wekken, mislukten evenwel ten enenmale. Het schijnt, dat men een voorgevoel heeft gehad van wat er ging gebeuren: na april werd het maandelijks overleg door de Regering verbroken, eerst in september werd het feitelijk hersteld, nadat onze afgevaardigden dank zij de bemoeiingen van Tweede-Kamerleden een verbreken van het contact hadden kunnen voorkomen. Wat de Regeringsgedelegeerden voorstelden, bezat evenwel voor ons geen enkele aantrekkelijkheid.

Een bespreking, eind januari tussen afgevaardigden van ons hoofdbestuur en het Actiecomité van katholieke leraren te Amsterdam gehouden, had tot resultaat, dat in het orgaan een communiqué gepubliceerd werd. Hierin stond o.a. te lezen: 'Het Actiecomité zal zo nodig zijn activiteit voortzetten. Overtuigd van het grote belang van de eenheid der katholieken in de vereniging 'Sint-Bonaventura' zal het hierbij geen stappen ondernemen zonder tijdige mededeling aan de secretaris van het hoofdbestuur en zal het de activiteit van het hoofdbestuur en die van de Raad van Leraren steunen'.

Wie meent, dat deze woorden de spanningen in de vereniging minder groot hebben gemaakt, leze het orgaan. Het regent protesten tegen de houding van het hoofdbestuur; in het bijzonder de voorzitter moet het ontgelden. Deze had nl. uitdrukkelijk laten weten, dat bij hem het belang van de vereniging voorrang had bij de Amsterdamse activiteiten. De interpretatie van deze stelling van dr. De Haas vond zelfs bij sommige leden van het hoofdbestuur geen instemming. Het heeft in de hoofdbestuursvergaderingen van januari uiteraard heel veel moeite gekost de voorzitter over te halen op zijn plaats te blijven. Hij was van mening, dat zijn opvatting over de juiste houding van de katholieke leraren te veel verschilde van die welke de laatste maanden in woord en geschrift tot uiting was gekomen. Voor de vrees van de overige leden dat in de gegeven omstandigheden een voorzittersverkiezing voor de vereniging gevaarlijk zou zijn, is dr. De Haas toen opzij gegaan.

De regering zorgde ervoor, dat de onrust in de lerarenkringen bleef voortbestaan. Eerst, bij wijze van Sinterklaassurprise, kon collega Koster de nieuwe salarisregeling publiceren.

Op de feestdag van een andere populaire heilige, Sint-Maarten, was juist collega Alessie, voorzitter van de afdeling Amsterdam, als lid van het hoofdbestuur geïnstalleerd. De voorzitter sprak de hoop uit, dat de verkiezing van het nieuwe lid mocht leiden tot een vruchtbare samenwerking, een beter onderling begrijpen en een herstel van vertrouwen in de vereniging.

Met precies dezelfde woorden, nu door voorzitter König gesproken, had voorzitter De Haas een jaar tevoren de heer Alessie in het hoofdbestuur

willen verwelkomen. Tot grote schade van Sint-Bonaventura heeft dit toen niet plaats gehad.

Zo is 1953 voor de vereniging een jaar geworden, waarover niemand, die haar een goed hart toedraagt, gaarne schrijft.

De storm, die zich in het orgaan steeds duidelijker aankondigde, bereikte op de Algemene Vergadering in Oldenzaal op 7 april zijn hoogtepunt bij het bespreken van het salarisbeleid van het hoofdbestuur. Het was voor onze onderhandelaars bij de besprekingen met de regering onbegonnen werk op de gemaakte aanmerkingen te antwoorden.

Ondertussen drong het gerucht tot de bestuurstafel door, dat een afgevaardigde het plan koesterde een motie tegen het beleid van de voorzitter in te dienen. Dit gevoegd bij het feit, dat dr. De Haas het peil van de discussies beneden de waardigheid van een lerarenvereniging achtte te liggen, deed hem besluiten zijn functie ter vergadering onmiddellijk neer te leggen. Elke bespreking, waarbij zijn persoon betrokken zou worden, bracht het gevaar met zich, dat het gehele hoofdbestuur zou aftreden. Dr. De Haas wilde dit in elk geval voorkomen.

De tweede voorzitter dr. Jos. Brands kreeg plotseling de zware last op de schouders de vergadering te leiden – in totaal heeft ze twaalf uren geduurd. Mogelijk viel hem het bedanken van de voorzitter nog wel het zwaarst. Men vergeet niet, dat dr. De Haas in de theepauze tot zijn besluit was gekomen, ondanks het protest van zijn medebestuurderen. Hij was evenwel van mening, dat het zo het beste voor de vereniging was. Men hoeft geen psycholoog te zijn om te begrijpen dat het besluit aan de aftredende zwaar is gevallen. Als hij tien jaar jonger was geweest, zou hij de brug ongetwijfeld niet zonder vechten verlaten hebben.

Zo was nu toch de door het hoofdbestuur gevreesde voorzittersverkiezing midden in het verenigingsjaar noodzakelijk geworden.

De directeur van ons bureau, een van de leden van de Commissie van Overleg, collega Koster, en collega König uit Den Bosch, die vroeger lid van het hoofdbestuur was geweest, waren de kandidaten. 423 leden legden laatstgenoemde de uiterst zware taak op de vereniging door de branding te leiden. De heer Koster verkreeg 336 stemmen. 129 leden hadden ongeldig gestemd.

Dato 14 mei had de voorzitter van de afdeling Amsterdam verklaard, dat hij het in het belang van de vereniging achtte geen kandidatuur te aanvaarden. 'Mijn besluit is mede sterk beïnvloed door mijn positie in het actiecomité en de stand in het GO. Zoals de situatie thans is, ziet het er allerminst naar uit dat het actiecomité spoedig geliquideerd zal kunnen worden'.

Gelukkig blijkt collega Alessie in dit verband een slecht profeet geweest te zijn. Op 27 juni nl. heeft het comité besloten zijn activiteiten geheel te

doen opgaan in die der vereniging. De Amsterdamse collega's motiveren het gelukkige besluit met 'de gewijzigde omstandigheden'. Wat de geschiedschrijver onder gewijzigde omstandigheden moet verstaan, blijkt uit de stukken niet.

De voortgang in de salarisbesprekingen kan niet worden bedoeld. Na twee maanden werd het GO weer eens bijeen geroepen; de heren kregen toen Regeringsvoorstellen voor zich, die sterk afweken van het vroeger overeengekomene! Feit is, dat onze vertegenwoordigers in september voor een fait accompli werden gesteld: voorstellen van de Regering in het Centraal GO behandeld en geaccepteerd. In het najaar kon een en ander nog wat bijgeschaafd.

Intussen waren de collega's Koster en De Jong helaas in conflict gekomen met de nieuwe voorzitter. Ook het hoofdbestuur leed aan de kwaal, die blijkens het orgaan velen had aangetast. Er verschijnt vrijwel geen enkel artikel of iemand acht zich min of meer gepasseerd of beledigd.

Ook is het duidelijk, dat de werkwijze van de Raad aanvechtbaar blijft en dat sommigen de vraag stellen of we in Nederland niet tot één algemene vereniging kunnen komen voor de materiële belangen van de leraar.

Zoals boven reeds opgemerkt, ook in het hoofdbestuur verliep het niet naar wens. In het nummer van 25 september treffen de leden een mededeling van voorzitter König aan, die inhoudt, dat hij zijn zetel beschikbaar stelt. De nieuwe voorzitter vindt naar zijn mening in het hoofdbestuur te weinig begrip voor zijn opvatting over zijn gezag en bevoegdheid.

De mededeling, dat het vanzelfsprekend niet aangaat de kwestie verder in het weekblad te behandelen, heeft uiteraard de leden niet bevredigd. Enige afdelingen vragen een Algemene Vergadering, een andere een bijeenkomst van de voorzitters. Resultaat: op 11 november blijkt in de vergadering van het hoofdbestuur, dat de geestelijke adviseur erin geslaagd is de tegenstellingen weg te redeneren. Ieder prees zich gelukkig dat in 1953 aan 'Sint-Bonaventura' geen tweede Algemene Vergadering beschoren was geweest.

Boven hebben we reeds op de Sinterklaassurprise, die De Nieuwe Salarisregeling heet, gewezen. Collega Koster geeft er een uitvoerig verhaal over ten beste in het orgaan van 11 december. Wie gaarne wil rekenen kan nu uit de bijgevoegde tabellen de getallen putten. Overigens waarschuwt onze bekwame vertegenwoordiger in het GO de lezers om vooral aandacht te schenken aan het feit, dat alles slechts geldt voor 1953. De nieuwe 5% en de verminderde aftrek voor de tweede- en derde-klasgemeenten, zijn in de tabellen nog niet verwerkt.

Uiteraard kunnen wij er niet aan denken hier iets uit de tabellen over te nemen. Wel mag de geschiedschrijver tot zijn grote voldoening constateren, dat de volledige betrekking gered is. Waarmede hij niet wil zeggen, dat de interpretatie hem geruststelt.

Alvorens afscheid te nemen van het bewogen jaar 1953, waarin het ledental steeg van 1534 tot 1688, dienen we nog terug te komen op de Oldenzaalse Algemene Vergadering. Mede in verband met de met algemene stemmen aangenomen motie Amsterdam, waarin de leden het hoofdbestuur de verzekering geven dat zij alle maatregelen die het hoofdbestuur inzake salarisactie zal voorstellen, op loyale wijze zullen uitvoeren, besluit men tot het stichten van een strijdfonds. Dit zal dienen ter bestrijding van de onkosten verbonden aan te nemen sancties, indien de salarisactie het gewenste resultaat niet oplevert.

Organisatorisch van betekenis is dat de contributie op *f* 20 werd gebracht. Voortaan zullen de voorzitters van de afdelingen minstens éénmaal per jaar worden uitgenodigd met het hoofdbestuur te vergaderen.

Voorstellen om het voorzitterschap van een afdeling en het redacteurschap onverenigbaar te verklaren met het lidmaatschap van het hoofdbestuur, kregen geen meerderheid. Evenmin wilde men iets weten van een Commissie van Beroep in verband met het weekblad.

Prof. dr. W. H. van de Pol bracht ons in de sfeer van het eeuwfeest der kerkelijke hiërarchie, toen hij de vergadering de gewetensvraag voorlegde of ons katholiek onderwijs – wat zijn innerlijk en godsdienstig gehalte betreft – werkelijk beantwoordt aan wat de Nederlandse bisschoppen in 1868 in hun mandement over het onderwijs daaromtrent hebben gezegd. Spr. behandelde in het kort de strekking van het mandement van 1868, de huidige godsdienstige situatie en tenslotte de roeping en taak, waarvoor het katholiek onderwijs zich in onze tijd geplaatst ziet. De taak van de katholieke leraar omschrijft prof. Van de Pol aldus: De opgroeiende generatie op te voeden en te vormen tot zelfstandig denkende, tot persoonlijk gelovende en tot bewust vanuit een innerlijk geloofsbeginsel handelende katholieken; tot jonge christenen, die als kind Gods, als zoon der Katholieke Kerk en als erfgenaam des Hemels denken, gevoelen en zich gedragen.

De bronnen die ons inlichten over 1954 getuigen alle van een zeker optimisme. Voorop gaat het verslag van de penningmeester. Geen wonder. 'Voor het eerst sinds een wel zeer lang vervlogen tijdstip, het moet in de jaren voor 1944-1945 geweest zijn, is het dan eindelijk gelukt St. Bonaventura financieel weer vaste grond onder de voeten te geven,' juicht collega Hugén. Aan de leider van ons bureau had de beantwoording van de vraag, wat onder de volledige betrekking verstaan moet worden, nogal wat moeilijkheden bezorgd. Het Koninklijk Besluit, dat deze materie regelt, liet nog maar steeds op zich wachten. Collega Koster moest de door de leden zo gewaardeerde voorlichting in het orgaan achterwege laten. Hij achtte zich gebonden aan geheimhouding.

DR. IR. A. H. J. HUGEN
Penningmeester 1935-1941 en 1943-

DR. A. C. DE JONG
Secretaris 1933-1941 en 1943-

J. F. A. G. KÖNIG
Voorzitter 1953-

ED. H. G. J. KOSTER
Leider bureau 1952-

DR. J. C. F. NUCHELMANS
Redacteur 1956-

De kritiek, die op de Algemene Vergadering – te Breda op 20 en 21 april – op het orgaan tot uiting was gekomen, kon de redactie voor een groot gedeelte ondervangen door gastvrijheid te verlenen aan het Pedagogisch Bureau.

Op 29 oktober mag ons orgaan zich voor de eerste maal gelukkig prijzen de Pedagogisch-didactische rubriek ter lezing te kunnen aanbieden.

Bij deze rubriek staat uitdrukkelijk vermeld: Onder medewerking van het Katholiek Pedagogisch Bureau VHMO.

De lezers van ons orgaan hebben kunnen weten wat deze vermelding betekent. Pater E. Pelosi s.j. had nl. in het voorafgaande nummer een uitvoerig artikel gepubliceerd over het bureau, waarvan hij het secretariaat beheert.

We menen niet te overdrijven als we het tot standkomen van de ‘Stichting Katholiek Pedagogisch Bureau ten behoeve van het VHMO’ een gebeurtenis van de eerste orde noemen in de geschiedenis van ons middelbaar onderwijs (23 juni 1954).

Het initiatief tot deze stichting was geheel voortgekomen uit onze vereniging, toen in het najaar van 1952 pater Pelosi en de toenmalige voorzitter in een gesprek beiden overtuigd bleken te zijn van de wenselijkheid om te komen tot de oprichting van een Pedagogisch Centrum.

Intussen waren onze vertegenwoordigers in het permanente contactcentrum van de katholieke onderwijsorganisaties reeds herhaaldelijk geconfronteerd met de activiteiten, die het KOV (Katholiek Onderwijzersverbond) op dit terrein ontwikkelde. De tijd achtte men rijp om een algemeen katholiek centrum te stichten. Bovendien wilde men de studie en de research ten behoeve van Opvoeding en Onderwijs niet verwaarlozen.

Nu was het zaak voor Bonaventura er zorg voor te dragen, dat het VHMO op de juiste plaats kwam in een algemeen opgezet uitgebreid apparaat. Na vele en lange besprekingen kwam men tot de conclusie, dat alle sectoren van het katholiek onderwijs afzonderlijk in een Centrum vertegenwoordigd dienden te zijn en dat zij daarnaast invloed moesten kunnen doen gelden in de R.-K. Centrale voor Studie en Research.

Het bureau voor het VHMO kwam tot stand na overleg met de drie geledingen van het onderwijs. De drie voorzitters vormen het bestuur. Met pater Pelosi vormen twee leraren het werkomité.

Krijgt het orgaan op het einde van het jaar de bijdragen van pedagogische aard waarnaar sinds jaren verlangend is uitgezien, in het begin rommelt 1953 nog een beetje na.

Een artikeltje waarin de schrijver zich keert tegen de ‘humoristische’ medewerkers aan de salarisstrijd, gaf hiertoe aanleiding. Toen velen hierop vrij fel reageerden, besloot de redactie anonieme inzendingen te weigeren. Ze kon, om met Guardini te spreken, in het midden laten of het ging om

de 'ironie, die een idealisme is, dat zich geneert', of om 'de echte humor met zijn vrijheid en liefde, zijn smart en zijn verborgen vreugde'.

Evenmin bleek er eenstemmigheid te bestaan over de vraag of de statuten zo gewijzigd moesten worden dat in de toekomst aan een dame een plaats in het hoofdbestuur zou verzekerd zijn. Het desbetreffende voorstel van het hoofdbestuur heeft in Breda geen meerderheid kunnen krijgen (128 voor, 149 tegen). Wat het hoofdbestuur had willen vermijden was toch noodzakelijk geworden: mej. Kühling moest het hoofdbestuur verlaten zonder dat een lerares haar plaats onmiddellijk kon innemen.

Had men over de 'dameszetel' in het orgaan tevoren reeds van gedachten gewisseld, dit was nog sterker het geval met de kwestie die samenhang met de vraag 'Moet Sint-Bonaventura totalitair blijven of liever alle krachten wijden aan het ideëel-principiële?' Onder deze titel schrijft collega Th. G. A. Bos te Amsterdam twee belangrijke artikelen in het weekblad, in antwoord op een ontboezeming van redacteur Muskens onder het motto 'Waarom thans zo?'

Hier ontwikkelt zich een discussie over de organisatievorm van onze vereniging. Een discussie waarom collega Muskens in Oldenzaal reeds verzocht had, of liever, hij had het hoofdbestuur toen om een onderzoek gevraagd. De hiervoor noodzakelijke 'studiecommissie-organisatievorm' was intussen geïnstalleerd. Ze staat onder leiding van het lid van het hoofdbestuur, K. P. A. van Ishoven. 'De problemen die deze commissie heeft te bestuderen zijn van fundamentele betekenis voor onze vereniging', schrijft de secretaris. Nu, einde 1957, zijn de resultaten van deze studie nog niet aan de leden bekend gemaakt. Dat er voor de kwestie belangstelling bestaat, leert het orgaan duidelijk.

Wat de secties betreft, blijft 'Lichamelijke Oefening' zich sterk in haar isolement voelen.

Met een organisatie van de classici binnen de vereniging vlot het nog steeds niet. Wel groeit met de vereniging, die van 1688 op 1783 leden komt, het aantal afdelingen (31).

Noemden we boven het oprichten van het Pedagogisch Bureau van grote betekenis voor ons onderwijs, dit geldt evenzeer voor de internationale contacten, die onder leiding van dr. Nuchelmans tot stand zijn gekomen. In 1955 hoopt het hoofdbestuur de leden in te lichten over de buitenlandse en internationale organisaties op het terrein van het Vhmo.

In nationaal verband met andere katholieke organisaties en met de leden van de Raad van Leraren, interesseerde ons hoofdbestuur zich uiteraard voor de aansluiting, die onze afgestudeerden zo vaak missen, als ze in de maatschappij een plaatsje zoeken. In de Beroepscentrale Katholieke Intellectuelen en de Stichting Contact Bedrijfsleven-Onderwijs vraagt dit probleem ons aller aandacht.

Mochten sommige 'conservatieven' van mening zijn, dat onze beoefenis op genoemd terrein heel sterk beperkt dient te blijven, deze mening verkondigt niemand als het gaat over een onderwerp als door prof. dr. H. Ruygers op de Algemene Vergadering te Breda behandeld. De rede droeg als titel de Cultuurpuberteit van de Middelbare Schooljeugd. Spreker zelf noemde zijn betoog één doorlopend en vrij commentaar op een passage (Hoofdstuk III blz. 41) uit het bekende boek van prof. P. J. A. Calon 'De Jongen'.

Vooropstellend, dat we de vormende waarde van ons middelbaar onderwijs niet te hoog mogen aanslaan, verkeren onze leerlingen, aldus spreker, toch in een bevoorrechte positie, omdat ze de cultuurwaarden van het mensdom in grote menigvuldigheid krijgen aangeboden.

Dat een coëducatief moment in de opvoeding onmisbaar is, staat voor spreker vast. De vraag of dit noodzakelijk moet leiden tot coëducatie in de middelbare school, behoeft niet beslist bevestigend beantwoord te worden. 'Men kan immers nog vragen: Is de coëducatie in het gezinsverband hiervoor niet voldoende?'

Zijn buitengewoon belangrijk betoog besloot de hooggeleerde spreker met een opsomming van de huidige opvattingen onder de katholieken van Nederland.

'Doelstelling van middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs en de wetsontwerpen-Rutten' is de titel van een rapport dat een commissie onder leiding van pater dr. C. Jansen s.j. had samengesteld op verzoek van het Centrum van Staatkundige Vorming der KVP. Bij dit rapport maakt pater Van Iersel o.e.s.a. in twee artikelen 'kanttekeningen'. Schr. juicht het toe, dat de commissie scherp stelt, dat het primaire doel van onze scholen is de verstandelijke vorming van haar leerlingen.

Pater Jansen c.s. schenken veel aandacht aan de druk van de eindexamens op het onderwijs in de hoogste klassen. Het instellen van keuze-examenvakken zien ze als een middel ter verbetering. Pater Van Iersel ontwikkelt hiertegen vele ernstige bezwaren.

Toen in 1947 de thans vigerende spelling werd ingevoerd, werd een Nederlands-Belgische commissie van taalgeleerden in het leven geroepen om een regeling vast te stellen inzake de voornaamwoordelijke aanduiding, het gebruik van tweede-naamvals vormen, de schrijfwijze van bastaardwoorden en de tussenklanken in samenstellingen. Een 'woordenlijst' van meer dan 700 bladzijden is het resultaat van de besprekingen, die gedurende zeven jaren zijn gehouden. De regering wenste aan de opgestelde regels zo spoedig mogelijk bindende kracht te schenken. Dit boek zou antwoord geven op de vraag over de spelling van een woord, maar ook over de voornaamwoordelijke aanduiding, die men diende te gebruiken.

Redacteur Beuken heeft veel waardering voor het werk van de commis-

sie. Hij is van mening, dat het onderwijs de commissie dankbaarheid verschuldigd is voor de door haar geboden gids. Een door de Regering toegezegd kort overzicht van de regels zal ongetwijfeld van groot nut kunnen zijn.

Deze in september gepubliceerde artikelen behoren tot de laatste bijdragen van dr. Beuken aan ons weekblad in zijn functie van redacteur. Op niet minder dan vijftientig jaren van regelmatige medewerking aan ons orgaan kan hij terugzien. Het is geen toeval dat dit terugtrekken samen valt met het inrichten van de Pedagogische rubriek. Zo iemand, dan heeft dr. Beuken door zijn artikelen de lezers voorgelicht op het terrein waarop wetenschap en opvoeding hand aan hand gaan. Zeer terecht heeft de eerstvolgende Algemene Vergadering de naam Beuken aan de vereniging verbonden als lid van verdienste. In Breda was ook aan dr. De Haas deze onderscheiding te beurt gevallen.

1954 heeft ook in het hoofdbestuur enige mutaties gebracht.

Dr. Jos Brands en H. J. A. Heitkamp waren in het begin van het jaar vervangen door L. Vissers te Roosendaal en L. Siegmund te Enschede. De houding van de Algemene Vergadering inzake de 'dameszetel' in het hoofdbestuur had vooral voor de direct betrokkene, mej. M. Kühling, een pijnlijke kant. Automatisch eindigde in Breda haar zittingsperiode.

En tenslotte: iets volkomen onbekends in onze vereniging. Op 2 juni ontviel haar door de dood het lid van het hoofdbestuur onze vriend Lau Muris. Nauwelijks 57 jaren oud werd onze strijdbare collega door God tot zich geroepen. Enige versregels van Marnix Gijsen typeren hem uitstekend: 'Hij had den zwaren last op zich geladen, een eerlijk man te zijn in woord en daad'. God hebbe zijn ziel.

Van het jaar 1955 kan onze secretaris getuigen, dat het een periode van rustige ontwikkeling en velerlei activiteit was. Het aantal leden steeg van 1783 tot 1963, een opmerkelijke toename. Het aantal afdelingen bleef te gering; haar activiteit was zeer uiteenlopend. De sectie Lichamelijke Oefening was als steeds voortdurend in actie.

De Algemene Vergadering werd op 12 en 13 april te Utrecht gehouden. Pater Lucas Hoogveld o.e.s.a. leidde het actuele onderwerp 'Ouders en Onderwijs' op een zeer prettige en praktische wijze in. Van praktisch nut was ook het besluit van het hoofdbestuur om aan de rede enige stellingen en punten te ontleen en deze als onderwerp van bespreking aan de afdelingen voor te leggen.

Aan de Algemene Vergadering was op 5 maart een bijeenkomst van de voorzitters van de afdelingen voorafgegaan. Daar kreeg het hoofdbestuur gelegenheid allerlei mede te delen dat zich voor bespreking op een Algemene Vergadering minder leent. Ook kon zo het contact van de leden van

het hoofdbestuur met hun 'kiezers' nader bezien worden; dit was nl. wel voor verbetering vatbaar, althans zou dit uitstekend kunnen dienen om de slapende afdelingen wakker te maken.

In Utrecht bleken de bezwaren tegen een 'dameszetel' in het hoofdbestuur niet meer te bestaan. Mej. C. H. M. Barendse te Doetinchem werd in juni uitverkoren deze plaats in te nemen.

Op deze Algemene Vergadering mocht de voorzitter ook buitenlandse gasten verwelkomen. Ze vormden het levend bewijs dat onze vereniging aan de internationale verhoudingen meer aandacht is gaan schenken. In het orgaan vindt men hieromtrent tal van mededelingen, met name van de hand van het hoofdbestuurslid dr. J. Nuchelmans. Op grond van een door de Commissie Buitenlandse Aangelegenheden aan het hoofdbestuur uitgebracht rapport nodigde 'Sint-Bonaventura' in de kerstvakantie collega's uit België, Frankrijk en Oostenrijk ter conferentie op 'Bouvigne' uit. Dr. Nuchelmans nam ook deel aan het congres van de Union Internationale pour la liberté de l'Enseignement, dat dit jaar in mei in Florence werd gehouden.

Het tekort aan leraren vormt een thema, dat tal van schrijvers tot artikelen inspireert. De voorzitter in zijn openingsrede te Utrecht en in een reeks bijdragen 'De alarmklok over het vHMO' gaat voorop om het grote gevaar te signaleren. Collega König onderwerpt in deze artikelen het rapport aan kritiek, dat op 12 juli vastgesteld was door een commissie, die vijf maanden tevoren door de staatssecretaris was ingesteld om haar van advies te dienen over maatregelen nodig in verband met de uitbreiding van het vHMO, vooral met het oog op de behoefte aan leraren. Namens de Raad had dr. A. C. de Jong zitting in deze commissie.

Men schat de toename van leerlingen van 1955 tot en met 1963 van 106.000 tot 178.000; van het aantal klassen van 4829 tot ongeveer 7200. In 1954/55 waren er nodig 6913 leraren; er waren 5975 bevoegden aanwezig. In 1955 zullen er 650 moeten worden aangesteld, in 1959/60 en 1960/61 telkens ongeveer 1200. Daar in de laatste jaren ongeveer 400 per cursus zijn aangesteld, meent de commissie voor 1962/63 een tekort van ongeveer 3600 bevoegden te moeten ramen, het totaal aantal bevoegden schat ze dan op 7000.

Als middel tegen deze onrustbarende kwaal beveelt de commissie aan alle gegadigden renteloos voorschot te geven, indien ze in september 1955 gaan studeren. Onze voorzitter merkt op, dat het rapport eerst op 6 september aan de Kamerleden is gezonden en voor publikatie vrijgegeven. Overigens zie men niet over het hoofd, dat de toestand nu reeds precair is.

Al zal niemand ontkennen, dat te geringe financiële waardering van het werk van de leraar de catastrofale situatie van nu heeft helpen ontstaan, zeer zeker geeft deze omstandigheid alleen niet de enige verklaring van de

te geringe animo voor ons ambt. Redacteur dr. Cuypers, de opvolger van dr. Beuken, e.a. wijzen hierop in belangrijke artikelen.

De inhoud van het orgaan wordt in 1955 voor een aanzienlijk gedeelte gevormd door bijdragen, die ondergebracht worden in de Pedagogisch-didactische rubriek. Pater Pelosi prijst zich gelukkig vele vraagstukken aan de orde te kunnen stellen en zelf eventueel aan de discussie deel te nemen. Dat men om tot meer uniformiteit bij de beoordeling van het schriftelijk eindexamenwerk voor de moderne talen te komen, normen had voorgesteld, was hem een doorn in het oog. Men kan bij gedachtenwisselingen over soortgelijke maatregelen zonder moeite de vrijheid van het onderwijs in het geding brengen, ook al wordt ze formeel niet aangetast.

Vrijheid van onderwijs! Het Centrum voor Staatkundige Vorming had in 1954 reeds een rapport gepubliceerd onder de titel: Vrijheid van Middelbaar en VH onderwijs in de wetsontwerpen-Rutten. Dit tweede rapport-Jansen wijst op het teveel aan regeling van het onderwijs van overheidswege; het meent, dat er praktisch geen vrijheid bij het onderwijzen bestaat; het ontwerpt een algemeen en een bijzonder leerplan met de bedoeling om te komen tot beperking van de leerstof voor de individuele leerling.

Reeds de nota-Rutten had in 1952 aan pater Jansen aanleiding gegeven met nadruk te pleiten voor terugkeer naar vrijheid bij het onderwijzen. Hij deed dit toen in een brochure School en Leven, waarin naast pater Jansen o.a. zijn ordegenoten Pelosi en Perquin markante beschouwingen ten beste geven over wezen en werkmethode van het onderwijs. Het moet pater Pelosi veel voldoening geschonken hebben, dat hij als leider van het Pedagogisch Bureau herhaaldelijk kan medewerken aan het tot standkomen van werkgroepen voor verschillende vakken. Het weekblad maakt hiervan herhaaldelijk melding.

Beroepskeuze en beroepsvoorlichting blijken ook bijzondere belangstelling te hebben. Dat de Raad van Leraren is toegetreden tot de stichting Contactcentrum Bedrijfsleven-Onderwijs wijst hier o.a. op. In het najaar heeft men in Woudschoten het eerste congres gehouden.

Zelfs de Centrale van Hogere Rijksambtenaren hield een congres. Eindelijk kwam men tot een openbaar protest tegen de trage denivellering inzake de salarissen en vooral ook tegen het gebrek aan overleg. Het was onze redacteur-secretaris die de leden op de hoogte hield van de moeilijkheden die zich in de politieke sfeer in dit verband voordeden. Over één feit mocht Van den Broek zich verheugen: zijn propageren van een retraite was met succes bekroond. Heel veel had hij overigens niet te vermelden, evenmin als collega Koster. Op de vraag wat een volledige betrekking is, zo vaak hem gesteld, moest hij nog steeds het officiële antwoord schuldig blijven. We constateren hier een zwak punt in de regeling van de rechtspositie. Het rapport van de Raad van Leraren over de rechtspositie was intussen

gepubliceerd. Van betekenis is ook, dat voor het r.-k. VHMO één commissie van beroep voor het hele land is ontworpen.

De redactie had prof. J. H. Walgrave o.p. bereid gevonden een artikel te wijden aan de encycliek van Paus Pius XI over de opvoeding. In 1955 had men vijftig jaar gelegenheid gehad om de 'meest oorspronkelijke bijdrage tot het christelijk humanisme' te waarderen. Zo sloot het orgaan in dit jaar zijn laatste nummer:

'Wat christelijk opvoedt is de liefdevolle, toegewijde aanwezigheid van een christelijke persoonlijkheid, wier voorbeeld en kracht alles bezielt wat gezegd en gedaan wordt. Die aanwezigheid is uit zichzelf een roepen, een uitnodigen dat in de kinderen de zuivere aandrift wekt naar het hogere, als door een onuitsprekelijke genade. De katholieke leraar moet een genade zijn voor zijn leerlingen. Dat hij daarin de adel van zijn persoonlijke roeping en de diepte van zijn verantwoordelijkheid moge erkennen'.

Er zit symboliek in het feit, dat ons orgaan in 1956 in een ander gewaad gestoken is en dat ook de indeling van ons blad aan hogere eisen voldoet. 1956 is een goed, belangrijk jaar voor Sint-Bonaventura geworden. Alles wijst erop, dat we grootse allures krijgen o.a. decentralisatie in het beheer, een ledental ver boven de 2000 (2113 precies) en een batig saldo.

Tot zijn grote spijt mist de geschiedschrijver de lyrische ontboezemingen in het verslag van de penningmeester. Deze ziet zich overigens in de loop van het jaar toch al te vaak genoodzaakt zich in bloemrijke taal te wenden tot leden, die zijn gironummer hebben vergeten.

Onder de namen van de ondertekenaars van de jaarverslagen ontbreekt C. van den Broek. De fatale leeftijd is hiervan de oorzaak.

Het was voor voorzitter König op de Algemene Vergadering te Breda geen eenvoudige taak de scheidende redacteur-secretaris op passende wijze te danken. De benoeming tot lid van verdienste, het aanbieden van een prachtig radiotoestel, het betrekken van mevrouw Van den Broek in de hulding waren alle uiterlijke kentekenen van oprecht gemeente dankbaarheid voor diensten gedurende meer dan dertig jaren. Ze konden in feite evenwel niet volkomen weergeven wat collega Van den Broek voor de vereniging en haar leden heeft betekend. Ook de opsomming van de vele en velerlei activiteiten in de loop der jaren geeft slechts ten dele weer wie het is, die ons ging verlaten.

Wilt U 'Kees' van den Broek kennen, lees dan een willekeurig nummer van het orgaan, dat hij meer dan eens alleen moest vullen. Nog in het allerlaatste nummer dat onder zijn redactie verschenen is, formuleerde hij zijn mening zo, dat het tot een van de eerste daden van zijn opvolger dr. J. Nuchelmans behoorde, de stroom van reacties op het artikel te keren. Het militante karakter van de pionier heeft bij Van den Broek zich altijd

laten gelden. Van hem mag de geschiedschrijver zonder vrees voor tegenspraak getuigen, dat hij behoorde tot de garde qui meurt, mais ne se rend jamais.

Nog een tweede pionier mocht voorzitter König in Breda huldigen. De Algemene Vergadering had besloten de heer Th. van den Donk, de juist afgetreden rector van het St.-Catharinalyceum te Eindhoven, tot erelid van de vereniging te benoemen. Zijn grote verdiensten voor het onderwijs vormden hiertoe een motief; nog meer het feit, dat hij als eerste voorzitter onze vereniging had 'geschapen'.

Het moet voor pater Jansen een groot genoegen geweest zijn in het openbaar gedeelte van de Algemene Vergadering te mogen spreken over het onderwerp, dat hem reeds jaren bezighoudt, 'Vrijheid bij het onderwijzen'. 'Is het wel nodig dat van iedere leerling voor elk der vakken evenveel gevraagd wordt?' Deze vraag beantwoordt spreker ontkennend. Hij wenst ten eerste voor de leraren meer ruimte voor initiatief en originaliteit; ten tweede voor de leerlingen de mogelijkheid om te kiezen tussen de vakken wat betreft de uitgebreidheid van de te verwerven kennis.

Bij de discussies bleek, dat de algemene strekking van het betoog van pater Jansen de sympathie van velen had. 'Hoe deze idealen in de praktijk te brengen?' vroeg men zich evenwel af. De wetsontwerpen-Rutten met hun gedifferentieerde eindexamens bieden, volgens spreker, uitkomst.

Meer dan vroeger stelt men de vraag wat het belang van de leerling is, men stelt de leerling voorop. Dit feit kan men ook constateren als men het orgaan leest. Uiteraard valt dit het sterkste op in de rubriek, die verzorgd wordt door het Pedagogisch bureau. Overigens bestaat er zo'n intens verband tussen inhoud en vorm van onderwijs, dat men bij de lezing van de betreffende artikelen wel zeer bijzonder de aandacht moet schenken aan de vraag waar de schrijver het accent legt. Zo heeft pater Steenwinkels, j. ettelijke bijdragen gepubliceerd over Kerk en School, Maatschappij en School, de ouders – de school en hun kinderen. Een uitlating van de scheidende redacteur-secretaris over de plannen van de Broeders van 'St.-Louis' om in Oudenbosch een HBS te gaan oprichten, gaf aanleiding tot het componeren van allerlei variaties op het aloude thema: de verhouding tussen religieus en leek bij ons onderwijs. Uiteraard vraagt men nu ook voor de ouders de aandacht. De redactie laat in dit verband in het nummer van 24 augustus de nieuwe redactie van het Bisschoppelijk Reglement inzake de Vorming van Oudercomités afdrukken. Artikel één luidt: Het is dringend gewenst, dat aan elke katholieke school een Oudercomité is verbonden.

'Sint-Adelbert' heeft bij elkaar gebracht wat mevrouw dr. C. A. M. Michels-Veraart en prof. dr. A. M. J. T. Michels gepubliceerd hebben in 'De Tijd' en wel in een brochure 'Kritiek en Opbouw'. Pater Pelosi wijst

er in ons orgaan op, dat de kritiek vooral het VHMO geldt en dat de opbouw door onze eerste penningmeester en zijn vrouw vooral mogelijk wordt geacht door drie veranderingen: a. afzonderlijke leraren voor de lagere klassen, b. meer leraren, die tevens verbonden zijn aan het hoger onderwijs, c. de mogelijkheid van een propedeutisch jaar ook buiten de universiteit.

Pater Pelosi stelt tenslotte de angstwekkende vraag of al onze wensen niet te pletter zullen lopen op het tekort aan leraren, al wil hij niet zonder meer onderschrijven wat zijn confrater P. van Litsenburg stelt, nl. dat onze maatschappij niet kan opbrengen wat men eist. Met name dat het percentage van hen, die een wetenschappelijke opleiding hebben genoten, onmogelijk zo sterk kan stijgen, dat ze alle leerlingen, die VHMO wensen, onderwijs zullen kunnen geven.

Zo komen we van de theorie ongemerkt op de praktijk: het tekort aan leraren, in het bijzonder aan bevoegde leraren. Op 15 september bedroeg het percentage van onbevoegd gegeven lessen 18.8.

Wat doet de Regering tot leniging van deze noodtoestand? 'Ze verzuimt,' aldus onze secretaris, 'maatregelen van voldoende allure te nemen. Erger. Ze komt tot een maatregel, die een uitgesproken miskenning van het leraarsambt insluit en de belangstelling voor het leraarschap zeker zal doen dalen'.

In de laatste zin doelt dr. De Jong op het besluit van de Regering om de leraren uit te sluiten van de salarisverbetering, die zij de hogere ambtenaren had toegedacht. Geen wonder, dat de lerarenwereld in rep en roer raakte toen dit besluit werd goedgepraat met het feit, dat de leraren in 1953 reeds salarisverbetering hadden gekregen. Alsof deze een vooruitlopen was op de maatregelen van 1956!

Uiteraard liet 'Bonaventura' zich niet in activiteit overtreffen: moties, protestvergaderingen, besprekingen zonder einde; een en ander geschiedde in overleg met de andere lerarenorganisaties en de Centrale van Hogere Ambtenaren. Ook al bleken verschillende Kamerleden het standpunt van de Regering niet te waarderen, onze protesten leidden tot niets. Wat minister Cals in de Tweede Kamer in het midden bracht, kon wegens toon en inhoud slechts verontwaardiging in lerarenkringen teweeg brengen.

Onze jonge redacteur-secretaris moest eind november reeds voor de tweede maal in zijn kort bestaan gebruik maken van het recht de discussies te sluiten. Dr. Nuchelmans refereert zich aan de slagzin door een onbevoegde voorgesteld: 'Onbevoegden, decimeert uzelf'. Hij motiveert dit ingrijpen met de verklaring, dat hij van mening is, dat enerzijds de verschillende standpunten inzake de onbevoegdenkwestie voldoende duidelijk waren toegelicht, en dat anderzijds een verzoening dezer standpunten voorshands onbereikbaar leek.

Zestien collega's, werkzaam aan scholen in Zuid-Limburg, hadden in

een schrijven dato 22 september aan het hoofdbestuur laten weten, dat zij van mening waren, dat de positie van de onbevoegden en in het onderwijs en in de vereniging zo spoedig mogelijk vastgelegd diende te worden: een structurele geleiding was noodzakelijk.

Half oktober publiceerden bedoelde collega's opnieuw een artikel. 'Naar een aaneensluiting van leraren-academici bij het VHMO', heette het. Zij hebben een werkgroep Academici VHMO gevormd. 'Alle academici zien de noodzakelijkheid in van de wetenschappelijke vorming van de leraar, zij vooral dienen deze te beschermen tegen de opvattingen van onze dagen,' aldus brengen ze ook in de andere lerarenorganen de lezers onder het oog.

Wie enig begrip heeft van de verhoudingen op onze scholen en in de wereld van het organisatieleven, begrijpt, dat de Zuid-Limburgers hier een middel gaan propageren, dat erger is dan de kwaal.

Dr. Muskens wijst in overleg met zijn mederedacteuren op het onjuiste van de opzet. Het wetenschappelijk peil van het onderwijs is toch niet een aangelegenheid, die alleen academici interesseert! Ook de notulen van de hoofdbestuursvergaderingen wijzen erop, dat het zestiental er niet van te overtuigen was, dat de leraren om organisatorische redenen zeker nu zich wachten moeten om nog een groepering te voegen bij de vele, die we al rijk zijn.

De uitgebreidheid van het jaarverslag van de secretaris en de inhoudsopgave van het orgaan getuigen zonder meer van de groei van onze vereniging, van de toename ook van de variaties in bemoeiingen. Het is deze ontwikkeling, die zich ook sterk demonstreert bij de leiding van de scholen, die het voor de bestuurders van onze organisaties vrijwel onmogelijk maakt al het werk naar behoren te doen.

Als ons hoofdbestuur de werkzaamheden zo regelt, dat de tweede secretaris belast wordt met de leiding van de 'interne' bureauzaken, is dit uiteraard een stap in de goede richting. De bemoeiingen van de vertegenwoordigers in de Raad van Leraren, speciaal van het lid van de Eerste Afdeling, zijn zo'n omvang gaan aannemen, dat ze nauwelijks plaats overlaten voor het werk van een leraar in functie.

Het behoeft dan ook geen opzien te baren, als de voorzitter laat weten, dat hij geen kans ziet tegelijkertijd 'Bonaventura' te dienen, zoals hij het wenst, en zich in te werken in de beslommingen van een rectoraat. Het andere bestuurslid-rector, Koster, kreeg het reglement als bondgenoot, toen hij tot een soortgelijke conclusie dreigde te komen als de voorzitter. Hij kon geen kringafgevaardigde blijven wegens het verlaten van Den Haag. Als directeur van het bureau moge hij nog vele jaren de weg naar 'Den Haag' voor ons en ook voor zijn school blijven vinden. Dr. J. Schweers uit Rotterdam volgt hem op.

Een naam, die jarenlang elke week in het orgaan te vinden was, ontbreekt

in 1956. Wel begint menig nummer nog met Inkeer, maar de naam A. Wessels ontbreekt nu.

‘Na van alle leden persoonlijk afscheid te hebben genomen, verlaat pater Wessels de vergadering’, aldus staat het geschreven in de notulen van de hoofdbestuursvergadering van 7 juli.

Om gezondheidsredenen moest de tweede geestelijke adviseur van onze vereniging ons na bijna twintig jaren verlaten: Zijn lichamelijke en geestelijke toestand is sindsdien zo achteruit gegaan, dat het een afscheid voor altijd is geworden. Op 7 februari 1958 heeft God hem tot zich geroepen.

Moge hij zijn talloze aansporingen tot inkeer niet tevergeefs geschreven hebben!

1957 bracht ons op 23 en 24 april ter Algemene Vergadering samen in Valkenburg. Op onnavolgbare wijze heeft de burgemeester ons daar ontvangen, op een manier geschikt om alle zorgen en narigheden weg te spoelen.

Gelukkig had men de bezwaren die voorzitter-rector König naar voren had gebracht tegen het blijven leiden van de vereniging, weten weg te praten, zodat hij fris en vrolijk de hamer zwaaide.

Voor het eerst in de geschiedenis ontbrak de geestelijke adviseur. Eerst in november werd bekend, dat pater Lucas Hoogveld, de rector van het Augustianum te Eindhoven, voortaan onze geestelijke leidsman zal zijn. Het Episcopaat bestendigt zo de oude relaties van de Paters Augustijnen met onze vereniging.

In het openbaar gedeelte profiteerde de vereniging van de moderne relatie met het bedrijfsleven. Over het bedrijf in zijn verhouding tot het onderwijs vertelde ons de heer Max Lips, directeur van Scheepsschroeven-gieterij te Drunen.

Omstandig werden we door de voorzitter ingelicht over een nieuwe moeilijkheid in het optreden van de lerarenorganisaties naar buiten. De groep belastinginspecteurs had in de Centrale van Hogere Ambtenaren het protest van de leraren tegen de regering inzake de befaamde discriminatie gedesavoueed. De leiding van de Centrale had hiertegen op onvoldoende wijze maatregelen genomen.

Inderdaad heeft dit de consequentie met zich gebracht, dat de leraren hun plaats in de Centrale onmogelijk konden blijven innemen. Organisatorisch gezien valt dit zeer te betreuren. Vooral de Rijkslerarenvereniging voelt zich door deze gang van zaken gedupeerd.

Onder de besluiten van de Valkenburgse vergadering treft men er betrekkelijk vele van financiële aard aan: contributieverhoging, extra-contributie, jubileumfonds. Het lidmaatschap van de onbevoegden, aldus besluit men verder, zal op de eerstvolgende Algemene Vergadering te

Nijmegen na overleg met de zusterorganisaties statutair worden geregeld.

De besluiten inzake de contributie hangen ten nauwste samen met de uitbreiding van de werkzaamheden van de leden van het hoofdbestuur. De indemniteiten, die de vereniging hiervoor beschikbaar stelt, acht men terecht veel te laag.

Sommigen menen, dat dit middel geen genezing van de kwaal kan brengen. Wat zich heeft afgespeeld rondom de vacature van voorzitter en secretaris geeft te denken. Het is toch niet aan te nemen, dat onder de meer dan 2000 leden, die de vereniging telt, niemand te vinden is, die zich beschikbaar wil stellen om de idealen van Sint-Bonaventura te dienen?

Dat men om dr. A. C. de Jong als secretaris te behouden een dispensatiebepaling in het leven heeft moeten roepen, pleit niet voor de vereniging. Een gezond organisme heeft geen dispensatie nodig, hoe zwaar zijn taak ook moge zijn.

Het gesignaleerde euvel doet zich ook voor in de zusterorganisaties; dit maakt de zaak voor ons niet minder ernstig.

Het is meer dan tijd, dat aan dit vraagstuk in alle geledingen van de vereniging ernstig aandacht geschonken wordt.

Natuurlijk kunnen optimisten opmerken, dat de overbelasting van onze vertrouwensmannen voor een groot deel veroorzaakt wordt door het feit, dat zij voortdurend in contact moeten blijven met de Overheid. Het doen en nog meer het laten van de Overheid vormt het grote obstakel. De optimisten menen dan, dat de overheidsbarrière ooit doorbroken kan worden.

Leest men het orgaan door, dan kan men zonder moeite een bloemlezing maken van klachten over dat wat door de Overheid is toegezegd en . . . nog niet is uitgevoerd. Denkt aan uitbetalingen van toeslagen, aan het bijeenroepen van vergaderingen van het Georganiseerd Overleg, aan interpellaties en vragen van Kamerleden.

Na de oorlog hebben wij medegewerkt aan het samenstellen van rapporten inzake Lichamen met Verordenende Bevoegdheid op Onderwijsgebied. Zou het ogenblik niet aangebroken zijn aan de rapporten-De Lange en -Stokman opnieuw aandacht te schenken?

Terecht noemt onze redacteur-secretaris de Mededelingen van het CBS van 15 september een rouwbericht. Het percentage onbevoegd gegeven lessen steeg van 18.8 tot 21.2.

Het is zover gekomen, dat de Raad in november een boek heeft uitgegeven, dat er van binnen en van buiten zwart uitziet. Wat er sinds 1945 over het VHMO en zijn dienaren valt mede te delen, hebben drie bekwame insiders hier op verzoek van hun collega's bijeengezet. Uiteraard vindt de lezer daar veel wat ook voor de geschiedenis van onze vereniging van betekenis is. Wij menen te kunnen volstaan met bij wijze van adhesiebetuiging de slotalinea van het zwartboek te citeren: 'De leraren en hun

vertegenwoordigers zullen echter niet berustend afwachten, maar de reeds oude strijd voortzetten in hun eigen belang, maar zeker in niet mindere mate in dat van het VHMO, waarvan de opvolgende Regeringen blijkbaar de waarde en de betekenis niet op hun juiste waarde vermogen te schatten'.

De geschiedschrijver zou niet gaarne zijn verhaal over het lief en leed in veertig jaar willen besluiten met het vermelden van een angstwekkend percentage onbevoegd gegeven aantal lessen.

Te midden van alle spanningen en kritiek mogen wij met de voorzitter op de laatstgehouden Algemene Vergadering constateren dat er dagelijks nog veel goeds tot stand komt binnen de muren van de Nederlandse middelbare scholen.

Als hij de vele zaken die het dagelijks werk van de leraar vormen, opsomt, noemt collega König o.a. het voortdurend overpeinzen van en zoeken naar nieuwe vormen en mogelijkheden om de dagelijkse les zo vruchtbaar mogelijk te maken.

Het is voor de redactie van ons orgaan een bron van grote vreugde, dat het weekblad op het door de voorzitter bedoelde terrein steeds beter geoutilleerd wordt. Reeds jaren lang licht het de leden in over wat in verschillende pedagogische tijdschriften te vinden is. Sinds we door samenwerking tussen alle geledingen van het r.-k. VHMO in het bezit zijn van een Katholieke Centrale voor Studie en Research ten behoeve van Opvoeding en Onderwijs, kan het Pedagogisch bureau er zorg voor dragen, dat ons blad de lezers op de hoogte houdt van allerlei wat de leraar als pedagoog goed kan gebruiken. Via de microfoon van de KRO heeft redacteur Cuypers deze zomer de ouders ingelicht over de problemen die het VHMO met zich brengt.

Ook inzake buitenlandse aangelegenheden op het gebied van het onderwijs en van het verenigingsleven wijst het orgaan de weg. Onze bemoeiingen op dit vroeger onbetreden terrein breiden zich voortdurend uit.

In 1918 bestonden er in Nederland een tiental r.-k. scholen voor VHMO, aan het einde van dat jaar telde onze vereniging 84 leden.

Nu is ons land 116 katholieke gymnasia en middelbare scholen rijk en op de ledenlijst van 'Sint-Bonaventura' prijken ongeveer 2200 namen.

Wat een getallen! Wat een stof tot bezinning!

Hoe groot moet onze erkentelijkheid zijn, dat we in dit geweldige proces een rol hebben mogen spelen.

Hoezeer zijn we dank aan God verschuldigd voor het feit, dat Hij ons geroepen heeft mede te werken aan de vorming van jonge mensen.

INHOUD

Hoofdstuk I ONSTUIMIGE JEUGDJAREN 1918-1925

blz. 7-20

Oprichtingsdatum 23 juni 1918. Uitsluitend voor leken. Th. van den Donk eerste voorzitter. Aantal leden klimt van 84 tot 285. Algemene Vergaderingen achtereenvolgens (na twee voorbereidende in Den Bosch in 1918 en 1919) in Den Bosch (1920), Utrecht (1920), Tilburg (1920), Den Bosch (1921), Tilburg (1921), Nijmegen (1922), Den Bosch (1922 en 1923), Breda (1924) en Den Bosch (1924). Orgaan om de twee weken; redacteur dr. H. Knippenberg. Den Bosch eerste afdeling. Dr. H. W. E. Moller verdedigt zijn lyceumsysteem in tegenwoordigheid van minister De Visser. Lerarenverenigingen gaan samenwerken (1920). Priesters en religieuzen kunnen gewoon lid worden; katholieke leraren aan openbare scholen uitsluitend belangstellend lid (1921). Subsidieregeling van het bijzonder vhmO aanzienlijk verbeterd. Crisis in de vereniging (1922/1923). Protestvergaderingen te Utrecht (1923 en 1924) namens de leraren tegen de regeringsmaatregelen (minister Colijn). Dr. Knippenberg treedt af als redacteur van het weekblad, H. C. M. Wijffels volgt hem op (1923). Voortaan salaris per gegeven lesuur uitbetaald. Stopwetje van kracht: voorlopig geen subsidie aan nieuwe scholen. Op initiatief van de afdeling Bergen op Zoom (voorzitter C. van den Broek) buitengewone Algemene Vergadering over salarisaangelegenheden (1924). De vereniging gaat zich ook occuperen met de aansluiting LO-MO en met de regeling van de akte van aanstelling.

Hoofdstuk II JAREN VAN CONSOLIDATIE 1925-1931

blz. 21-37

H. C. M. Wijffels voorzitter tot 1929. In 1930 benoemd tot lid van verdienste. Dr. J. Vriens voorzitter tot 1931. C. van den Broek secretaris (1927). Ir. W. Jonkergouw lid hoofdbestuur, sinds 1929 vice-voorzitter. Jos. de Boer redacteur-secretaris tot 1929, nadien H. Pröpper, dr. W. Beuken lid redactie (1930).

Aantal leden klimt van 285 tot 413.

Algemene Vergaderingen achtereenvolgens in Nijmegen (1925), Venlo (1926), Rotterdam (1927), Eindhoven (1928), Den Haag (1929), Hilversum (1930). De 'vrije' gemeenten. De HBS-A. R.-K. Bond van Schoolbesturen; prof. Titus Brandsma voorzitter (1925). Sectie gymnastiekleraren in voorbereiding. Vele nieuwe afdelingen, secties weinig levensvatbaar. Bij tweede lustrum feestbundel uitgegeven (1928). Rapport-

Symons over de opleiding tot leraar (1929). Eindexamenrapport-AI (1930); de vereniging spreekt zich uit voor het schoolexamen. Over de aansluiting LO-MO geen duidelijke uitspraak. Commissie ingesteld van katholieke 'onderwijsmensen' over de organisatie van het onderwijs (commissie AI-Op de Coul). Rapport over de studie in de Pedagogiek (1930). Eerste Internationaal Congres r.-k. VHMO te Brussel. Besprekingen met minister Terpstra om te komen tot een Commissie van overleg voor het VHMO (1930). Ingevoerde wijzigingen in de salarisregeling; moeilijke interpretatie van de garantie-bepalingen. Leraren sinds 1928 los van de ambtenaren met wie ze krachtens opleiding en werkkring verbonden zijn.

Hoofdstuk III MET EEN EIGEN WEEKBLAD IN DE STRIJD TEGEN blz. 38-60
'BEZUINIGING' 1931-1936

Voorzitter ir. W. Jonkergouw. Dr. M. de Haas lid van het hoofdbestuur. Dr. A. C. de Jong secretaris (1933). Dr. ir. A. Hugén penningmeester (1935) als opvolger van J. van Meegeren. H. Pröpper uit de redactie (1933). C. van den Broek redacteur-secretaris. Aantal leden stijgt van 413 tot 544.

Algemene Vergaderingen achtereenvolgens in Heerlen-Rolduc (1931), Haarlem (1932), Den Haag (1933), Den Bosch (1934) en Arnhem (1935).

Eigen weekblad: 'Weekblad van het R.-K. Middelbaar en Voorbereidend Hooger Onderwijs' (1931). Rooms-katholieke collega's bij het openbaar onderwijs kunnen gewoon lid worden. Rapport-Op de Coul (1931). Commissie van overleg tot stand (1933). Wachtgeldregeling bijzonder onderwijs gewenst. Rechtspositie leraren OMO aanzienlijk verbeterd. Tweede Internationale Congres van Katholiek VHMO in Den Haag (1933). Minister Marchant verzocht lerarenorganisaties zelf een salarisregeling te ontwerpen. Subsidierapport. Rapport Economisch Onderwijs (1934). Het jeugdvragestuk (1934, A. V. Den Bosch). Rapport-Bolkestein over aansluiting LO-MO (op A. V. Arnhem 1935).

Uitzonderlijke contributieregeling voor priesters en religieuzen gehandhaafd. Werkzoekenden kunnen buitengewoon lid worden. De WEMO. 'Bezuiniging' belemmert ontwikkeling onderwijs. Onzekerheid blijft. Een steunfonds nodig?

Hoofdstuk IV ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJS, OOK IN blz 61-84
VERBAND MET HET EIGEN KARAKTER VAN ONZE
SCHOLEN 1936-1940

Voorzitter dr. M. de Haas. Ir. J. Chr. Deuss lid hoofdbestuur, sinds 1938 vice-voorzitter (na aftreden dr. J. Op de Coul).

Moderator M. van Everdingen, † 1937. Pater A. Wessels s.j. moderator, 1937. Aantal leden stijgt van 544 tot 782.

Algemene Vergaderingen in Eindhoven (1936), Den Bosch (1937), Amsterdam (1937), Venlo (1938), Utrecht (1939) en Maastricht (1940).

Steunfonds (1936). Verhouding religieus-leek bij ons onderwijs. Eigen ontwerp-salarisregeling (ir. H. Hopster, 1937). HBS-A wettelijk dak (1937). Verhouding tot Sint-Adelbert. Lectoraatvraagstuk (A. V. 1936 en 1937). Middelbare meisjesschool (1936 en A. V. 1937). Lyceumontwerp-Deuss (1938). Rapport-Bolkestein over aansluiting MO

en HO (1938). Rapport-Bartels over toestand op niet-gesubsidieerde scholen (1938). Rapport-Wessels over wijsbegeerte op onze scholen (A. V. 1939). De godsdienstige vorming op onze scholen (pater Helmer en oud-directeur Al op A. V. 1940).

Hoofdstuk V SINT-BONAVENTURA IN HET OORLOGSGEWOEL
1940-1946

blz. 85-112

Voorzitter dr. M. de Haas. Vice-voorzitter ir. J. Chr. Deuss. Voorzitter van mei 1942 tot Kerstmis 1943 in gijzeling. C. van den Broek 1942-1945 directeur bureau en redacteur 'Mededelingen'.

Aantal leden stijgt van 782 tot 1095.

Algemene Vergaderingen te Den Bosch (1941), Den Bosch (1942), Utrecht (1943), Utrecht (1944). In 1945 regionale bijeenkomsten in Amsterdam en Den Bosch.

Nederlandse Onderwijsfederatie. Nederlandse Unie. Dr. H. W. E. Moller † (1940). Raad van Leraren (1941). Prof. dr. J. van Dam, secretaris-generaal van Onderwijs. Geleidelijke penetratie van Duitse maatregelen. Orgaan van Sint-Bonaventura een van drie organen, waarin de besturen kandidaat-leraren moeten oproepen. Eind 1941 orgaan opgeheven. Enige malen Mededelingen, eind juni 1942 overgenomen door de Raad. Raad geeft jaarboekje uit. Bezettende macht trekt 40% salarissen van de religieuzen in; priesters en religieuzen uit de leiding van de scholen (1942). Commissie-Van den Ent over het onderwijs in het Nederlands. Splitsingsnormen verlicht. Van eindexamenkandidaten minder geëist. Prof. Titus Brandsma † (1942). Arbeidsdienst brengt onderwijs in de war: Kerstmis 1943 noodeindexamen. Minister Bolkestein resideert na bevrijding van het zuiden herhaaldelijk in Oisterwijk. Aanvankelijk schooleindexamen geregeld, juni 1945 eindexamen cadeau. 21 juni 1945 orgaan hersteld. Augustus 1945 afzonderlijke lerarenverenigingen en haar afzonderlijke organen in principe hersteld, de Raad gehandhaafd.

Hoofdstuk VI IN DE JAREN VAN ORDENING NA DE OORLOG
1946-1952

blz 113-145

Voorzitter ir. J. Chr. Deuss tot 1950, nadien dr. M. de Haas. Ir. Deuss lid van verdienste. Aantal leden groeit van 1095 tot 1499.

In 1946 herleeft het weekblad. Algemene Vergadering achtereenvolgens in Den Bosch, Utrecht, Alkmaar, Nijmegen, Venlo en Leiden. Statuten Raad van Leraren goedgekeurd. Vernieuwingsraad. Schema-Bolkestein. Commissie-Lichaam met verordenende bevoegdheid op onderwijsgebied. Onderwijsrapport Fundatie Werkelijk Dienen. Nota-Rutten (1951). Lerarenopleiding. Groot aantal onbevoegden. Bestudering van de vraagstukken op onderwijsgebied gehinderd door de grote ontstemming onder de leraren wegens de geringe activiteit van de Regering om hun positie te verbeteren. In 1947 te Utrecht lerarencongres. 1948 komt salaris-commissie tijdens minister Gielen tot volledige betrekking bij 26 lessen. Indien blijkt, dat het Departement alom 29 in plaats van 26 wenst voorgeschreven te zien, geen gelegenheid tot overleg voor de leraren. Dit verbittert te meer, omdat de lerarenstand door de algemene nivelleringspolitiek van de Regering mede getroffen wordt. Onze afgevaardigden in de Raad van Leraren hebben

niet steeds in de vereniging waardering voor hun standpunt in dit college gevonden. Bonaventura meestal voor steviger doortasten dan de zusterorganisaties.

De voor statuten en reglement mogelijk gemaakte decentralisatie in kringen en het bijeenroepen van de voorzitters van de afdelingen, heeft de gang van zaken in de vereniging zeer gunstig beïnvloed. In 1950 komt ook een einde aan de statutaire uitzonderingspositie van de priesters en religieuzen.

Met de Sint-Adelbertsvereniging ontstaat nauwer contact, evenals met andere r.-k. onderwijsorganisaties. Algemene nationale en internationale vraagstukken o.a. de schoolradio hebben de aandacht.

In 1950 nemen de collega's Van den Broek en Koster het bureau over van de afgetreden directeur Hartwijk.

Eind 1951 ziet de penningmeester de toekomst met gematigd optimisme tegemoet.

Hoofdstuk VII PEDAGOGISCHE EN INTERNATIONALE

blz 146-169

ACTIVITEITEN MEER OP DE VOORGROND 1952-1958

Dr. M. de Haas voorzitter tot midden 1953, nadien drs. J. König de leiding. Drs. L. Muris en dr. J. Nuchelmans in H. B. Drs. E. Koster directeur van het bureau. C. van den Broek uitsluitend redacteur-secretaris (1952). M. Allessie in H. B. (eind 1953), mej. M. Kühling blijft tot midden 1954. L. Vissers en L. Siegmund in H.B. L. Muris †. Dr. H. ter Hall volgt laatstgenoemde op. Dr. W. Beuken uit redactie (1954). Mej. C. Barendse in H.B. Dr. Aug. Cuypers in redactie (1955). C. van den Broek treedt af als redacteur-secretaris. Dr. Nuchelmans opvolger (1956). Dr. J. Schweers lid H.B. (1957). Pater Wessels bedankt als geestelijk adviseur (1956). Eind 1957 pater L. Hoogveld o.e.s.a. tot geestelijk adviseur benoemd. Februari 1958 pater Wessels †.

Aantal leden stijgt van 1499 tot ongeveer 2200.

Algemene Vergaderingen te Roosendaal (1952), Oldenzaal (1953), Breda (1954), Utrecht (1955), Breda (1956) en Valkenburg (1957).

Dr. D'Espallier over het onderwijs in België op A. V. te Roosendaal. Nota-Rutten. Wetsontwerp-Rutten. De A.M.S. De Actie-Amsterdam. Middengroepen (1952). Bijzondere commissie van Overleg hersteld. Dr. M. de Haas trekt zich op A. V. te Oldenzaal als voorzitter terug. Prof. W. van de Poll over Onderwijs en emancipatie. Nieuwe salarisregeling (1953). Katholiek pedagogisch bureau vHMO tot stand. Internationale contacten gelegd. Dr. M. de Haas lid van verdienste. Op A.V. te Breda: prof. Ruygers over de Cultuurpuberteit van de Middelbare School. Geen dameszetel in H.B. (1954). Utrechtse A. V. brengt dame in H.B. Dr. W. Beuken lid van verdienste. Pater L. Hoogveld o.e.s.a. over Ouders en school. Buitenlandse gasten ter A.V. Rubriek Pedagogisch bureau in weekblad. Lerarentekort. Retraite (1955). C. van den Broek lid van verdienste. Th. van den Donk erelid. Pater dr. C. Jansen s.j. te Breda over Vrijheid bij het onderwijzen. 18,8% der lessen door onbevoegden gegeven. Leraren delen niet in salarisverhoging van de hogere ambtenaren. Werkgroep Academici (1956). Op A.V. te Valkenburg de heer Max Lips over Onderwijs en bedrijfsleven. Leraren treden uit de Centrale van Hogere Ambtenaren. Zwartboek over de salarismisère. Percentage onbevoegd gegeven lessen gestegen tot 21,2. Pedagogiek en buitenlandse aangelegenheid steeds meer aandacht in orgaan en vereniging. Momenteel 116 r.-k. scholen voor vHMO in Nederland.